อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พันตำรวจเอก จินต์ ประยงค์ ต.ช.

ณ เมรุวัดธาตุทอง
วันพฤหัสบดี ที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕

อนุสรณ์

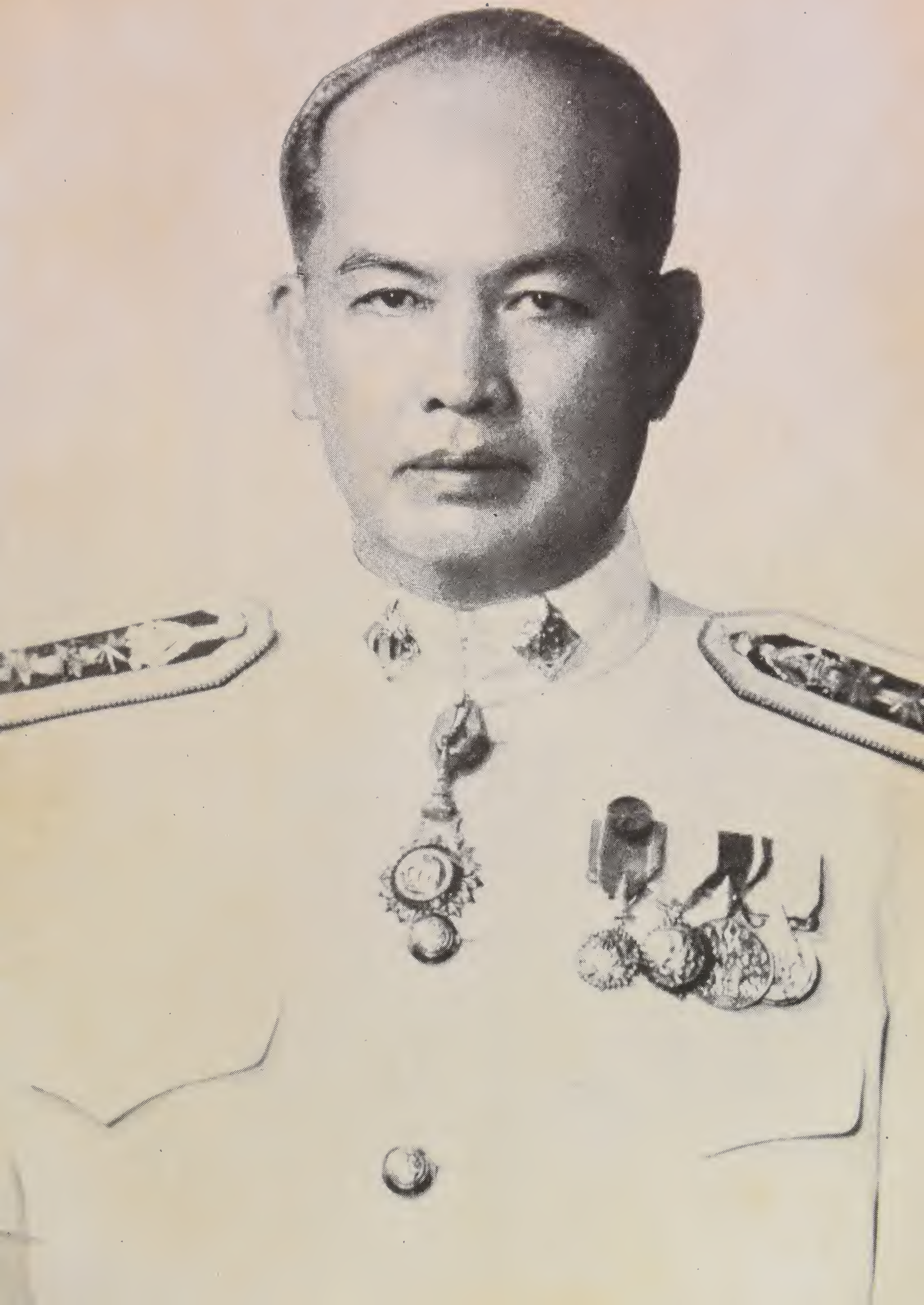
ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พันตำรวจเอก จินต์ ประยงค์ ต.ช.

ณ เมรุวัดธาตุทอง
วันพฤหัสบดี ที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕

ชาตะ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒

มรณะ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๕

ประวัติส่วนตัว

พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๔๖๒ ณ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นบุตรของนายผล ประยงค์ และนางลูกอินทร์ ประยงค์ มีพี่น้อง ๓ คน คือ

๑. นางนิภา ตั้งตระกูล
๒. นายสมจิตร์ ประยงค์ (ถึงแก่กรรม)
๓. พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์

เริ่มเข้าเรียนที่อำเภอนางรอง ต่อมาบิดาซึ่งรับราชการเป็นปลัดอำเภอได้ย้ายเข้ารับราชการที่จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ต.อ. จินต์จึงย้ายไปเรียนที่ ร.ร. ประจำจังหวัด เรียนจนจบชั้นประถมศึกษา จึงถูกส่งไปเรียนต่อชั้นมัธยมปีที่ ๑ ที่จังหวัดนครราชสีมาพร้อมกับพี่ชายระยะที่เรียนอยู่มัธยมปีที่ ๕ พี่ชายได้ป่วยและเสียชีวิตลง จึงกลับไปเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๔ ที่จังหวัดบุรีรัมย์ต่อ สอบได้แล้วจึงย้ายเข้ามาเรียนในพระนครที่ ร.ร. อำนวยศิลป์ ปากคลองตลาด จนจบมัธยมปีที่ ๘

ได้เข้าเรียนวิชากฎหมายที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ขณะเดียวกันก็เข้ารับราชการเป็นเสมียนในกรมบัญชีกลางกระทรวงการคลังควบไปด้วย จนสำเร็จได้ปริญญาธรรมศาสตรบัณฑิต ในปี ๒๔๘๘ และได้ทำการสมรสกับนางสมพงศ์ ประยงค์ (รัชตะปีติ) มีบุตรธิดาด้วยกัน ๗ คน และบุตรบุญธรรมอีก ๑ คน คือ

๑. น.ส. นันทนิตย์ ประยงค์	๒. นายกิตติพร ประยงค์
๓. น.ส. ธรธิรา ,,	๔. น.ส. จารุมัย ,,
๕. น.ส. ไพรวัลย์ ,,	๖. น.ส. ชนิดา ,,
๗. น.ส. นิธิดา ,,	๘. นายจิตติ ,, (บุตรบุญธรรม)

และได้โอนจากกรมบัญชีกลางมารับราชการตำรวจเมื่อ ๑ พ.ค. ๒๔๘๘ ยศขณะนั้นเป็นนายดาบตำรวจ และได้รับการเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งมาเป็นลำดับ ครั้งสุดท้าย

เป็น พ.ต.อ. รองผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต ๓ (นครราชสีมา) ถึงแก่กรรมโดยกระทันหันด้วยโรคหัวใจวาย รวมอายุได้ ๕๓ ปี ๕ เดือน

ยศ

๑ พ.ค.	๒๔๘๘	นายดาบตำรวจ
๑ มิ.ย.	๒๔๘๘	ว่าที่ ร.ต.ต.
๒๐ ก.ค.	๒๔๘๘	ร้อยตำรวจตรี
๒๗ ก.ค.	๒๔๙๒	ร้อยตำรวจโท
๙ ต.ค.	๒๔๙๔	ร้อยตำรวจเอก
๒๒ ต.ค.	๒๕๐๐	พันตำรวจตรี
๑ ต.ค.	๒๕๐๕	พันตำรวจโท
๑ ต.ค.	๒๕๐๙	พันตำรวจเอก

ตำแหน่ง

๒ ธ.ค.	๒๔๘๔	รับตำแหน่งเสมียนแผนก ๓ กองเงินเดือนและบำเหน็จบำนาญ
๒ ม.ค.	๒๔๘๕	ดำรงตำแหน่งเสมียนแผนก ๓ กองเงินเดือน
๑ มิ.ย.	๒๔๘๕	,, ,,
๑ มิ.ย.	๒๔๘๖	,, ,,
๑ มิ.ย.	๒๔๘๗	,, ,,
๑ พ.ค.	๒๔๘๘	โอนมารับราชการประจำในกองกำกับการ ๒ ตำรวจสันติบาล กรมตำรวจ (ตัวทำงานที่ ต. สามเสน
๑ มิ.ย.	๒๔๘๘	รองสารวัตรกองกำกับการ ๒ ตำรวจสันติบาล
๑๗ มิ.ย.	๒๔๘๙	รองสารวัตรสถานีตำรวจนครบาลสามเสน

๒๗ พ.ย. ๒๔๘๙	หัวหน้าสถานีตำรวจภูธร กิ่งอำเภอสีชัง จ.ว. ชลบุรี
๑ ก.ย. ๒๔๙๐	รองแผนกสารวัตร ๓ (ไทย) กองตำรวจสันติบาล
๑ ก.พ. ๒๔๙๑	หัวหน้าสถานีตำรวจภูธร อำเภอศรีราชา จว. ชลบุรี
๒๐ ก.ย. ๒๔๙๑	รองสารวัตรตำรวจแผนก ๓ กองกำกับการ ๒ กองตำรวจสันติบาล
๑ ม.ค. ๒๔๙๑	,, ,,
๑ ม.ค. ๒๔๙๒	,, ,,
๑ ม.ค. ๒๔๙๓	,, ,,
๑ ม.ค. ๒๔๙๔	,, ,,
๑๕ พ.ค. ๒๔๙๕	สารวัตรตำรวจแผนก ๔ กองกำกับการ ๒ กองตำรวจสันติบาล
๑ ม.ค. ๒๔๙๕	สารวัตรแผนก ๔ กองกำกับการ ๒ กองตำรวจสันติบาล
๗ เม.ย. ๒๔๙๖	รองผู้กำกับการตำรวจภูธร จว. เชียงราย และรักษาการณ์ในตำแหน่ง ผู้บังคับกองสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมือง จว. เชียงราย อีกตำแหน่งหนึ่ง
๑๗ ก.ย. ๒๔๙๗	รองผู้กำกับการตำรวจภูธร จว. สมุทรสงคราม และรักษาการณ์ในตำแหน่งผู้บังคับกอง สถานีตำรวจภูธร อำเภอเมือง จว. สมุทรสงคราม อีกตำแหน่งหนึ่ง
๔ พ.ย. ๒๕๐๐	ประจำกองบังคับการตำรวจภูธร ภาค ๑
๒๘ ส.ค. ๒๕๐๑	สารวัตรตำรวจประจำกองกำกับการ ๒ กองตำรวจสันติบาล

๑๘ มี.ค. ๒๕๐๓	รองผู้กำกับการ ๒ กองตำรวจสันติบาล
๒๕ มี.ค. ๒๕๐๙	ผู้กำกับการประจำกองตำรวจสันติบาล
๑ ก.ค. ๒๕๑๔	รองผู้บังคับการตำรวจภูธร เขต ๒
๑๘ ก.พ. ๒๕๑๕	รองผู้บังคับการตำรวจภูธร เขต ๓

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญ

๔ ธ.ค. ๒๔๙๒	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
๕ พ.ค. ๒๔๙๓	เหรียญเงินบรมราชาภิเศก
๑๘ ก.ย. ๒๔๙๖	จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย
๕ ธ.ค. ๒๕๐๖	เหรียญจักรมาลา
๑๘ ก.ย. ๒๕๐๗	เหรียญราชการชายแดน
๕ ธ.ค. ๒๕๑๐	จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก
๕ ธ.ค. ๒๕๑๒	ตติยาภรณ์ช้างเผือก
๒๕ ก.ย. ๒๕๑๓	เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ ๒

ด้วยรักและอาลัย

ดิฉันและลูก ๆ ทุกคนจะไม่ลืมคืนวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๑๙ ได้เลยชั่วชีวิตนี้ มันเป็นเหตุการณ์ที่ทุกคนตระหนกตกใจ และชุลมุนวุ่นวายเพื่อพยายามช่วยชีวิตคุณไว้จนนาทีสุดท้าย แต่ก็หมดหวัง ภาพลูก ๆ ที่พากันร่ำไห้ระงมเรียกคุณพ่อคุณพ่อกันอย่างเสียขวัญในคืนนั้น เป็นความทรงจำที่ทรมานจิตใจไม่อาจจะลืมได้ อยากให้เป็นแต่เพียงฝันร้าย แต่ก็เป็นจริงไปแล้ว ได้ประจักษ์ชัดว่าการตายจากกันนั้นเป็นอย่างไร ความตายของคุณหมายถึงการสูญเสียร่มโพธิ์ที่เราเคยยึดมั่น และหมายถึงการพลัดพรากจากคนที่เรารักอย่างไม่มีวันจะได้พบพานกันอีกเลย ได้รู้ถึงความเสียดายอย่างสุดซึ้ง วิญญาณของคุณวนเวียนด้วยความห่วงใยอยู่ที่ไหน ขอให้มารับรู้ถึงความเศร้าสลดและอาลัยรักของพวกเราที่มีต่อคุณ และรับรู้ถึงความว้าเหว่เมื่อเราขาดคุณไปแล้ว บุญคุณของคุณล้นพ้น ไม่ว่าเราจะเจ็บป่วยหรือไปไหน ทำอะไร ทุกข์ร้อนอย่างไร คุณจะต้องห่วงใยเอาเป็นธุระจนเสร็จสิ้น ทนเหนื่อยยากลำบากทุกอย่างเพื่อหาความสุขและสร้างอนาคตให้แก่ลูก ๆ แต่พอลูกสำเร็จการศึกษาเริ่มเข้าทำงานกันให้ชื่นชมนิดหน่อย คุณก็ช่างบุญน้อยมาด่วนจากไปเสีย ไม่อยู่ให้ลูกได้ตอบแทนความดีเลย

ถ้าชาติหน้ามีจริงขออธิษฐานให้เราได้พบกันอีก ส่วนในชาตินี้จะด้วยญาณวิถีใด ๆ ก็ตาม ขอให้คุณรับรู้ไว้ด้วยว่าดิฉันจะดูแลลูก ๆ ให้ดีที่สุด ให้สมกับความไว้วางใจของคุณที่เคยมีต่อดิฉันตลอดมา ณ เชิงตะกอนนี้ร่างของคุณมอดไหม้ไปแล้ว ไม่เหลืออะไรไว้ให้ได้พบเห็นอีกเลย แต่มโนภาพต่าง ๆ ของคุณจะยังคงประทับอยู่ในความทรงจำตลอดไปไม่มีวันลืม เมื่อวันหนึ่งมาถึงเราคงจะได้พบกัน

ด้วยกรรมดีที่คุณทำมาตลอดชั่วชีวิต และส่วนบุญที่ญาติมิตรทั้งหลายของคุณรวมทั้งดิฉันและลูก ๆ ได้ช่วยกันบำเพ็ญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้คุณจงช่วยดลบันดาลให้วิญญาณของคุณไปสู่สุคติภพอย่าได้มีห่วงใย ถ้าดิฉันได้เคยล่วงเกินคุณประการใดมาบ้างก็ตามกราบขออโหสิกรรมไว้ ณ ที่นี้ด้วย

แม้คุณจะสิ้นชีวิตไปแล้ว คุณความของดีคุณยังคุ้มครองลูกเมียอยู่ โดยที่ท่านผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชารวมทั้งญาติมิตรสหายที่ยังรักและอาลัยคุณ กรุณาช่วยเหลือในงานศพ ทั้งได้ช่วยเป็นเจ้าภาพในการสวดพระอภิธรรม ซึ่งทำให้งานนี้ลุล่วงไปอย่างดี และยังได้ให้ความเอ็นดูแก่ลูก ๆ ตลอดมาด้วย โดยเฉพาะท่านผู้บัญชาการตำรวจภูธร พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์ ยังกรุณาติดตามถามหาเพื่อจะช่วยเตรียมจัดงานพระราชทานเพลิงศพให้คุณ ทำให้งานนี้สำเร็จไปอย่างสมเกียรติทุกประการ เป็นที่ซาบซึ้งแก่ดิฉันและลูก ๆ อย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

ภรรยา

อาลัยคุณพ่อ

"คุณพ่อ" คำนี้ช่างมีความหมายต่อลูกมากมายสุดที่จะบรรยายได้ คุณพ่อเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในชีวิตของลูก ลูกไม่เคยคิดเลยว่า ลูกจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้อย่างมีความสุข โดยปราศจากคุณพ่อ คุณพ่อเป็นดุจร่มโพธิ์ร่มไทร ที่ปกป้องคุ้มครองลูกเป็นบุญของลูกที่เกิดมามีพ่อ เช่นคุณพ่อซึ่งรักลูกมากที่สุด

นับแต่จำความได้ คุณพ่อให้แต่ความรัก ความห่วงใย ความอบอุ่น ความสุขในทุก ๆ ทางเท่าที่จะหามาให้ลูกได้ ถึงแม้คุณพ่อจะมีงานมากมายเพียงใดก็จะพยายามหาเวลามาดูแลลูกอยู่เสมอ แม้แต่เวลานอนเวลากินก็เอาใจใส่ คุณพ่อจะไต่ถามทุกข์สุขการเล่าเรียนการงาน และเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับลูก พร้อมทั้งตักเตือนสั่งสอนอย่างเอาใจใส่ตลอดเวลา ถึงคุณพ่อจะเหน็ดเหนื่อยสักเพียงใดในการทำงาน คุณพ่อไม่เคยปริปากบ่นทั้งตั้งหน้าตั้งตาทำงาน เก็บหอมรอบริบ เอาไว้เป็นทุนส่งให้ลูกทุกคนได้มีโอกาสเล่าเรียนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะคุณพ่อพูดให้เราฟังอยู่เสมอว่า ให้มรดกใดแก่ลูกก็ไม่เท่ากับให้การศึกษา ซึ่งไม่มีวันหมด ไม่มีวันสูญ ลูก ๆ ได้รับการศึกษา เปรียบเสมือนมรดกที่คุณพ่อสะสมด้วยหยาดเหงื่อแรงกายของคุณพ่อ แล้วยังไม่ทันที่ลูกจะได้มีโอกาสทดแทนพระคุณคุณพ่อเลย คุณพ่อก็มาด่วนจากลูกไปเสียก่อน

เรายังจำได้ดีถึงความเมตตาของคุณพ่อที่ให้แก่เราทั่วหน้ากัน เมื่อเราอยู่พร้อมหน้ากันพ่อแม่ลูกเราก็จะพูดคุยกันอย่างสดชื่น และคุณพ่อจะสนุกสนานเพลิดเพลินเมื่ออยู่ท่ามกลางเพื่อน ๆ ภาพเหตุการณ์เหล่านี้เราคงจะไม่ได้พบเห็นกันอีก พวกเราดีใจทุกครั้งที่พบเพื่อน ๆ และญาติคุณพ่อ ซาบซึ้งใจในความเอ็นดูที่เราได้รับจากท่านเหล่านี้ เปรียบเสมือนคำปลอบโยนให้เราสำนึกว่าเรายังไม่ได้ถูกทอดทิ้งให้ว้าเหว่เสียทีเดียว

พวกลูก ๆ คุ้นเคยกับการจากของคุณพ่อ เพราะคุณพ่อต้องไปราชการต่างจังหวัดอยู่เสมอ ทุกครั้งที่จากไป ลูกห่วงใยและคิดถึงคุณพ่อ คอยถามคุณแม่อยู่เสมอว่าเมื่อไหร่คุณพ่อจะกลับ เมื่อทราบแล้วก็นั่งนับวันนับคืนรอคอยการกลับของคุณพ่อ ทุก

ครั้งที่จากไปคุณพ่อก็กลับมาหาลูก แต่การจากไปครั้งนี้เป็นการจากไปอย่างไม่มีวันกลับ บางทีความเสียใจก็ทำให้ไร้สติ พอที่จะคิดว่าทำอย่างไรถึงจะได้คุณพ่อคืนมา บางครั้งก็เผลอคิดว่าคุณพ่อยังมีชีวิต ยังไปราชการต่างจังหวัดอยู่ แต่การรอคอยครั้งนี้ช่างนานแสนนาน ลูกคิดถึงคุณพ่อเหลือเกิน เฝ้ารออยู่เสมอ แม้การรอคอยครั้งนี้เป็นการรอชั่วชีวิต ซึ่งวันหนึ่งลูกคงได้พบคุณพ่อแน่นอน

ด้วยบุญใดที่คุณพ่อสร้างสมมาแต่ชาติใดภพใด อีกทั้งในชาตินี้รวมกับผลบุญที่คุณแม่ ลูก และญาติพี่น้องเพื่อนฝูงของคุณพ่อช่วยกันบำเพ็ญอุทิศให้แก่คุณพ่อ ทั้งหมดจงช่วยดลบันดาลให้วิญญาณของคุณพ่อไปสู่สุคติในสัมปรายภพ ถ้าชาติหน้ามีจริงขอให้ลูกได้เกิดมาเป็นลูกของคุณพ่อทุกชาติไป และขอให้คุณพ่อที่รักของลูกได้มีชีวิตอยู่ยืนนานเป็นมิ่งขวัญของลูกจนแก่เฒ่า อย่าด่วนจากไปเร็วอย่างในชาตินี้เลย ลูกจะไม่ลืมพระคุณของคุณพ่อเลยชั่วชีวิตนี้ และขอสัญญาว่าลูกจะดูแลคุณแม่และคุณป้าจะตั้งใจทำแต่ความดี ปฏิบัติตัวตามที่คุณพ่อได้อบรมสั่งสอนลูกมา ดวงวิญญาณของคุณพ่ออยู่แห่งใดโปรดรับทราบด้วยว่าลูกรักและคิดถึงคุณพ่ออย่างไม่มีวันลืมตลอดชั่วชีวิตนี้

ลูก

ขอขอบพระคุณ

ขอกราบนมัสการ ท่านอาจารย์ กิตติวุฒโฑ ภิกขุ แห่งวิทยาลัยสงฆ์ จังหวัดชลบุรี ที่กรุณารับนิมนต์มาแสดงพระธรรมเทศนาในวันบำเพ็ญกุศลวันสุดท้าย ซึ่งเป็นวันบรรจุศพ และได้มอบเทปบันทึกคำเทศนาของท่านให้มาลงพิมพ์ในหนังสือนี้ ผ่านทางคุณสุดใจ อินทรมงคล

ขอขอบพระคุณ ผู้ที่กรุณาร่วมรายการเป็นเจ้าภาพในพิธีสวดพระอภิธรรมแต่ละคืน ดังมีรายการดังนี้คือ.–

๑๕ มิ.ย. ๑๕ ภรรยาและบุตร

๑๖ มิ.ย. ๑๕ กองบัญชาการตำรวจภูธร ร่วมกับกองบังคับการตำรวจภูธร เขต ๒

๑๗ มิ.ย. ๑๕ กองบังคับการตำรวจภูธร เขต ๓

๑๘ มิ.ย. ๑๕ คุณศลย์ ไชยสุต และภรรยา ร่วมกับธนาคารแห่งอเมริกา

๑๙ มิ.ย. ๑๕ ศิษย์เก่าอำนวยศิลป์ (สิงห์แก่)

๒๐ มิ.ย. ๑๕ พณ ฯ พลเอก กฤษณ์ สีวะรา

๒๑ มิ.ย. ๑๕ กองบังคับการตำรวจสอบสวนกลาง

๒๒ มิ.ย. ๑๕ พระยาอาหารบริรักษ์ และบุตร

๒๓ มิ.ย. ๑๕ พล.ต.ต. สมคิด ศารทูลสิงห์ และภรรยา ร่วมกับคุณจิตต์ แพร่พานิชย์ และภรรยา

๒๔ มิ.ย. ๑๕ ภรรยา บุตร ญาติและมิตร

ขอขอบพระคุณ พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์ ผู้บัญชาการตำรวจภูธร ที่กรุณาให้เกียรติแก่ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ โดยให้กองบัญชาการตำรวจภูธรร่วมเป็นเจ้าภาพ ในการจัดงานพิธีพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ และ

ส่งบทความลงในหนังสืออนุสรณ์ ดิฉันและครอบครัวรู้สึกเป็นเกียรติ และระลึกถึงพระคุณเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้น ท่านยังได้มอบคำไว้อาลัย และบทประพันธ์ของท่านให้ลงในหนังสือนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ ทุกท่านที่ได้สละเวลา เขียนคำไว้อาลัยสามีผู้ล่วงลับของดิฉัน ทำให้หนังสือนี้มีคุณค่ายิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ พ.ต.อ. วิสิษฏ์ สังคหะพงศ์ ผู้กำกับการ ๔ กองบัญชาการตำรวจภูธร คุณอาศา ศรีอมร และเพื่อนร่วมรุ่นสิงห์แก่ อำนวยศิลป์ ที่กรุณารวบรวมประวัติทางราชการ คำไว้อาลัย ตลอดจนกระทั่งช่วยจัดทำหนังสือเล่มนี้ จนสำเร็จเป็นรูปเล่มโดยสมบูรณ์ เพื่อเป็นบรรณาการในวันพระราชทานเพลิงศพ

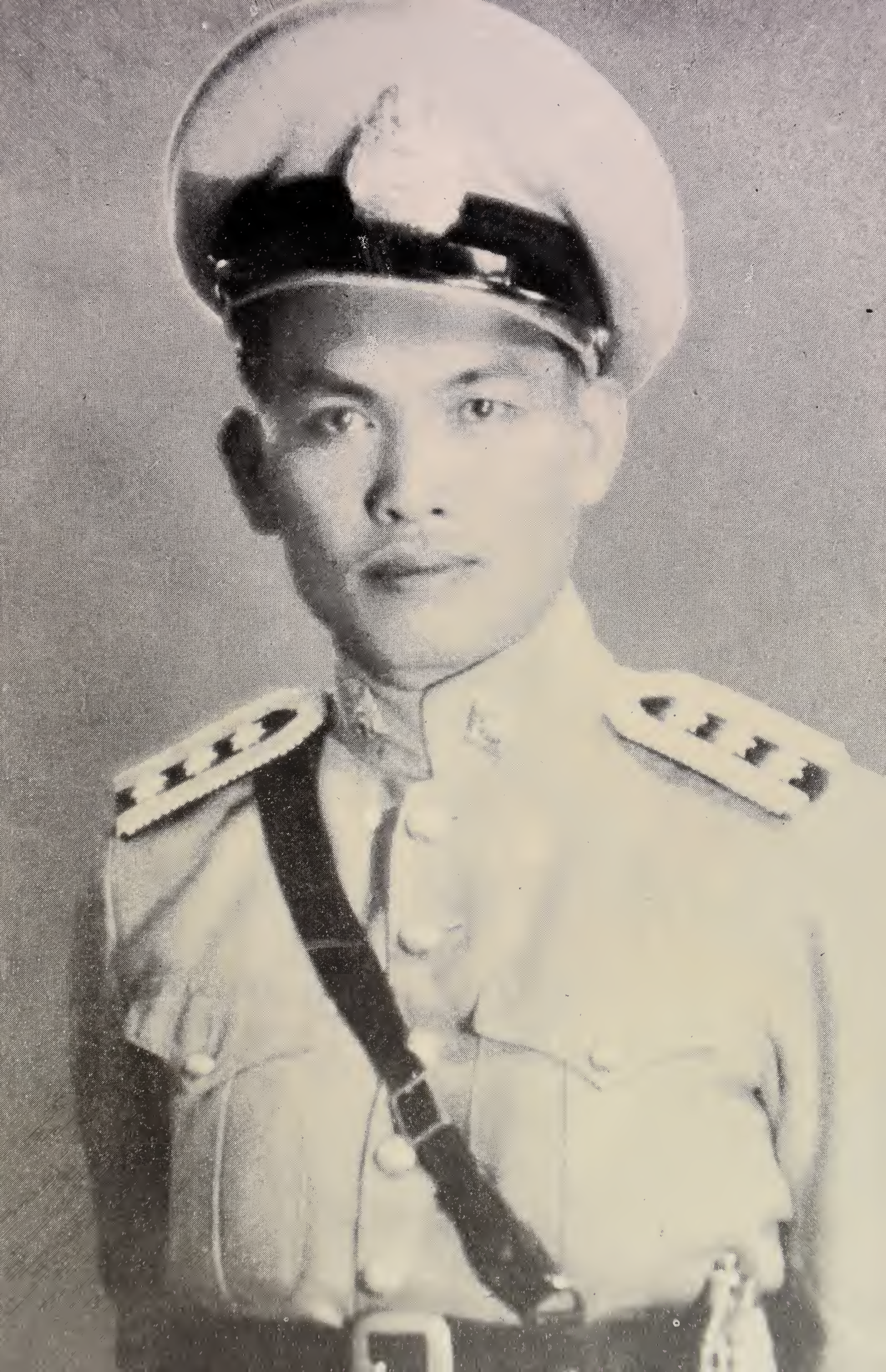
ขอขอบพระคุณ ท่านที่ได้กรุณามอบบทประพันธ์ ให้ลงพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ คือ

พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์
ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล
ศาสตราจารย์ นายแพทย์เสนอ อินทรสุขศรี
ศาสตราจารย์ ระพี สาคริก
อาจารย์วิภาวี ประพันธะโยธิน

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณ ท่านสุภาพสตรีและสุภาพบุรุษ ตลอดจนญาติ มิตรสหาย และท่านที่เคารพนับถือทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้เกียรติมาร่วมในงานพระราชทานเพลิงศพ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ หากการต้อนรับไม่ทั่วถึง หรือมีสิ่งใดบกพร่อง ขอให้โปรดประทานอภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย และถ้า พ.ต.อ. จินต์ ได้เคยล่วงเกินท่านบ้างประการใด ขอให้โปรดอโหสิกรรม เพื่อที่ดวงวิญญาณจะได้ไปสู่สุคติ ณ สัมปรายภพ.

ได้รับยศเป็น ร.ต.อ. เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔

เป็นประธานกรรมการสอบกรณีพิพาทเรื่องที่ดินที่จังหวัดปราจีนบุรี
เมื่อครั้งเป็นรองผู้บังคับการตำรวจภูธร เขต ๒ ปี ๒๕๑๕

คำไว้อาลัย

แด่

พันตำรวจเอก จินต์ ประยงค์

เนื่องด้วย คุณสมพงศ์ ประยงค์ ภรรยาของ พันตำรวจเอก จินต์ ประยงค์ ได้มาขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัยให้แก่สามีของเธอ เพื่อนำลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์ เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ ในวันพฤหัสที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

ข้าพเจ้ารู้จักกับคุณจินต์ ประยงค์ มาเป็นเวลาช้านานแล้ว ตั้งแต่ครั้งข้าพเจ้ายังเป็นสารวัตรใหญ่สถานีตำรวจนครบาลดุสิต ขณะนั้นคุณจินต์ เป็นรองสารวัตรตำรวจนครบาลสามเสน ครั้นต่อมาเมื่อข้าพเจ้าย้ายมารับราชการในกองตำรวจสันติบาล คุณจินต์ก็ถูกแต่งตั้งย้ายตามมารับราชการอยู่ในกองตำรวจสันติบาลร่วมกันอีกเป็นเวลานานร่วม ๒๐ ปี จึงนับได้ว่าคุณจินต์กับข้าพเจ้าได้รู้จักมักคุ้นกันทั้งในทางราชการและส่วนตัวเป็นอย่างดี

คุณจินต์ ประยงค์ รับราชการอยู่ในกองตำรวจสันติบาลหลายปี ตั้งแต่เป็นรองสารวัตร สารวัตร รองผู้กำกับการในกองกำกับการ ๒ ตำรวจสันติบาลจนกระทั่งได้เป็นผู้กำกับการประจำกองตำรวจสันติบาล เป็นคนใจคอกว้างขวาง โอบอ้อมอารีเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนฝูงทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทั้งได้มาพบปะกันบนโต๊ะบิลเลียด โต๊ะสุรา กับเพื่อนนายตำรวจที่สโมสรนายตำรวจปทุมวันอยู่เป็นเนืองนิจตลอดมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ คุณจินต์ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้จัดการสโมสรนายตำรวจ ได้พยายามปรับปรุงกิจการสโมสรนายตำรวจให้เจริญขึ้นเรื่อยมา

ห้องผู้จัดการสโมสรนายตำรวจซึ่งคุณจินต์ใช้ทำงานนี้ เมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าเป็นผู้บังคับการตำรวจสันติบาล ได้เคยใช้เป็นที่สังสรรค์สนทนาระหว่างตำรวจทั้งสันติบาลและไม่ใช่สันติบาลร่วมกับพวกฝรั่งอเมริกันที่มาเป็นที่ปรึกษาของกรมตำรวจ ทุกเย็นทุกค่ำหลังจากเวลาราชการแล้ว สุราเป็นสิ่งผูกมิตรได้อย่างแท้จริงอย่างหนึ่ง คนเราลงได้ดื่มสุราด้วยกันทุก ๆ วันจะเป็นอย่างอื่นไม่ได้นอกจากมิตร ข้าพเจ้าและพวกเรานายตำรวจได้ผูกมิตรกับที่ปรึกษาอเมริกันในครั้งนั้นมาได้ด้วยประการฉะนี้

ต่อมาเมื่อ ๑ กรกฎาคม ๒๕๑๔ คุณจินต์ก็ได้รับแต่งตั้งย้ายจากผู้กำกับการประจำกองตำรวจสันติบาล ไปเป็นรองผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต ๒ จังหวัดชลบุรีก่อนจะเดินทางไปรับตำแหน่งใหม่ที่ชลบุรีนั้น คุณจินต์ได้มาลาข้าพเจ้าที่ห้องทำงาน หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสมีสุขภาพดี ข้าพเจ้ายินดีด้วยเพราะจะไปเจริญก้าวหน้า ต่อมาก็ได้ทราบข่าวว่าได้ย้ายไปเป็นรองผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต ๓ จังหวัดนครราชสีมา

มาได้รับทราบว่า คุณจินต์ ประยงค์ ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๕ เวลาประมาณ ๐๓.๐๐ น. ด้วยโรคหัวใจวายเฉียบพลัน ก็ให้ตกใจเป็นอันมากนึกไม่ถึงเลยว่า คนรูปร่างใหญ่แข็งแรงอย่างคุณจินต์ จะตายได้ง่าย ๆ นึกแล้วก็ให้สลดหดหู่ใจอยู่มิรู้หาย

การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นของธรรมดาของมนุษย์ทุกคน ที่จะต้องได้พบ มนุษย์ทุกคนเกิดมาแล้วก็จะต้องตาย ไม่มีใครที่จะหนีรอดพ้นไปได้ แต่เมื่อตายแล้วก็ก่อให้เกิดความรัก ความเสียดายอาลัยอาวรณ์ให้แก่บุตร ภรรยา ญาติมิตรสหายและผู้ที่รู้จักมักคุ้นที่อยู่เบื้องหลังเป็นธรรมดาดุจกัน

สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง

มรณนฺตํ หิ ชีวิตํ ชีวิตมีความตายเป็นที่สุด

ขออำนาจกุศลบุญราศี คุณงามความดีที่ คุณจินต์ ประยงค์ ได้บำเพ็ญไว้ในชาตินี้ และที่ผู้อื่นได้บำเพ็ญอุทิศให้มาโดยลำดับ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณจินต์ ประยงค์ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ.

พล.ต.ท. [signature]

(พจน์ เภกะนันทน์)

รองอธิบดีกรมตำรวจฝ่ายบริหาร

๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๕

คำไว้อาลัย

นางสมพงศ์ ประยงค์ ภรรยาของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ อดีต รอง ผบก, เขต ๒ ได้มาหาข้าพเจ้า ขอให้เขียนคำไว้อาลัยเพื่อนำลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์สำหรับแจกจ่ายในงานพระราชทานเพลิงศพ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ในวันพฤหัสบดีที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๕ เวลา ๑๗.๐๐ น. ณ เมรุวัดธาตุทอง

พ.ต.อ. จินต์ ฯ ได้ถึงแก่กรรมเนื่องจากหัวใจวายเมื่อวันที่ ๑๕ มิ.ย. ๒๕๑๕ ซึ่งข้าพเจ้าเมื่อได้รับข่าวรู้สึกเสียใจและเสียดายเป็นอันมาก โดยที่ พ.ต.อ. จินต์ ได้เคยร่วมรับราชการอยู่กับข้าพเจ้าตั้งแต่อยู่สันติบาล เป็นที่คุ้นเคยรักใคร่สนิทสนมกันดีทั้งในด้านส่วนตัวและราชการ พ.ต.อ. จินต์ เป็นผู้ที่มีนิสัยโอบอ้อมอารี เป็นที่ไว้วางใจใจของผู้บังคับบัญชา และเป็นที่รักใคร่นับถือของผู้ใต้บังคับบัญชา การที่ พ.ต.อ. จินต์ ฯ ได้มาด่วนจากไปโดยที่น่าจะได้มีโอกาสทำคุณประโยชน์ให้แก่กรมตำรวจอีกมาก ข้าพเจ้าได้แต่เสียดายโอกาสไป

ในการจากไปของ พ.ต.อ. จินต์ ฯ ครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้วิญญาณของ พ.ต.อ. จินต์ ฯ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

พลตำรวจโท

(สมาน ธูปะคุปต์)

ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจฝ่ายป้องกันปราบปราม

๒๔ ตุลาคม ๒๕๑๕

คำไว้อาลัย

ของ

พลตำรวจโท จำรัส มังคลารัตน์

พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ เป็นนายตำรวจที่น่าจะถือได้ว่า เป็นคนเก่าคนแก่คนหนึ่งของกรมตำรวจ ผมรู้จักนายตำรวจผู้นี้ทั้งทางส่วนตัวและทางราชการ มาเป็นเวลาเกือบ ๓๐ ปีแล้ว มีความรักใคร่นับถือกันดุจญาติอันสนิท เพราะโดยลักษณะนิสัยของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ เป็นคนที่มีความสุภาพอ่อนโยน นิ่มนวล น่ารัก น่านับถือ ดังนั้น พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ จึงสามารถคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูง กับผู้ใต้บังคับบัญชา และกระทั่งต่อผู้บังคับบัญชาได้อย่างแนบเนียน ไม่เคยได้ยินว่า พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ จะมีความหมางใจกับผู้ใด

ด้วยความมีคุณสมบัติอันประเสริฐและบุคลิกลักษณะอันน่ารักของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ จึงทำให้ท่านผู้นี้เป็นที่รู้จักของคนทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะในนครหลวงกรุงเทพ–ธนบุรี ทั้งนี้เพราะท่านผู้นี้เคยรับราชการอยู่ที่กองบังคับการกองปราบปรามสามยอด กองตำรวจสันติบาล และสถานีตำรวจนครบาลนี้หลายแห่งเป็นเวลายาวนาน แม้กระทั่งในส่วนภูมิภาค พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ก็เคยรับราชการหลายแห่ง มีผู้รู้จักมักคุ้นมากมาย ดังนั้น พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ จึงรู้จักคนทั่วทุกหนแห่ง ความเป็นเอกในทางคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูงนี้เองได้ช่วยให้ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ได้รับความสำเร็จในหน้าที่การงานด้วยดีตลอดมา เพราะเพื่อนฝูงได้รุมล้อมให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นผลจากความดีมนุษย์สัมพันธ์อันดีนั่นเอง แม้กระทั่งตัวผมก็ยอมรับว่า พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ เป็นคนน่ารักและน่าคบหาสมาคมอย่างยิ่ง

เมื่อคืนวันที่ ๑๔ มิ.ย. ๒๕๑๕ เวลาประมาณ ๒๒.๐๐ น. พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ได้ไปหาผมที่บ้านพักเพื่อรายงานข้อราชการที่ผมได้มอบหมายให้ดำเนินการ ได้ใช้เวลาในการสนทนากันประมาณ ๑ ชั่วโมง ทั้งการรายงานข้อราชการและการแลกเปลี่ยน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ก็ได้ลากลับไปจากบ้านของผมเมื่อเวลาค่อนข้างจะดึก เกือบเที่ยงคืนแล้ว ผมก็เข้านอนด้วยความสบายใจที่ได้พบประสนทนากับคนที่ผมรักใคร่นับถือ และได้รับรายงานผลการปฏิบัติราชการที่น่าพอใจ

ขณะที่ผมกำลังนอนหลับอย่างสบายในคืนนั้น ก็ถูกปลุกให้ลุกขึ้นเพื่อรับโทรศัพท์ ผมได้รับข่าวที่ผมต้องเศร้าสลดใจ แทบจะไม่เชื่อด้วยความรู้สึกว่า ตนเองเป็นผู้ได้รับทราบข่าวนั้นกับหูของตนเอง โดยคุณสมพงษ์ ประยงค์ ภริยาของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ได้แจ้งให้ทราบว่า พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ได้ถึงแก่กรรมโดยกระทันหัน หลังจากกลับไปถึงบ้านไม่นานนัก ผมได้แน่แท้แก่ใจว่า เพื่อนที่ผมรักและนับถือ คือ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ได้ถึงแก่กรรมจริง เมื่อได้ไปเยี่ยมคำนับศพที่โรงพยาบาลตำรวจ

ในการประกอบพิธีทางศาสนาที่วัดธาตุทอง ตลอดเวลาได้มีท่านผู้ใหญ่ในวงราชการตลอดจนญาติและมิตรสหายของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ไปร่วมพิธีอย่างคับคั่งตลอดทุกคืน ได้ยังความภาคภูมิใจแก่ภริยาและบุตรธิดาของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ในยามทุกข์ใจเป็นอย่างมาก สมดังที่องค์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ว่า แม้ตัวจะตาย แต่เกียรติยศชื่อเสียงที่ได้ประกอบไว้ด้วยกรรมดีในอดีตย่อมจะจารึก และฝังอยู่ในจิตใจของคนอื่นอย่างไม่มีวันลืมเลือน

ดังนั้น จึงน่าเสียดายที่คนดีของกรมตำรวจคนหนึ่ง ได้จากไปอย่างไม่มีวันจะกลับมา และพวกเราก็ไม่มีโอกาสจะได้เห็นความรุ่งเรืองทางราชการของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ อีกด้วย

เนื่องในโอกาสพระราชทานเพลิงศพ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ผมขอตั้งจิตอธิษฐานให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่านผู้นี้ จงได้ไปสู่สุขคติสัมปรายภพด้วยเทอญ.

พลตำรวจโท

(จำรัส มังคลารัตน์)
ผู้บัญชาการตำรวจภูธร

คำไว้อาลัย

พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ รับราชการร่วมกับข้าพเจ้ามาเป็นเวลานานที่กองตำรวจสันติบาล จนข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งโยกย้ายไปเป็นผู้บังคับการตำรวจจราจรและผู้บังคับการกองปราบปราม พ.ต.อ. จินต์ ฯ ก็ยังคงประจำอยู่สันติบาล ต่อมาจึงได้รับแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งรองผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต ๒ (จว. ฉะเชิงเทรา) และย้ายไปดำรงตำแหน่งรองผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต ๓ (จว. นครราชสีมา) อันเป็นตำแหน่งครั้งสุดท้ายขณะถึงแก่กรรม ปกติ พ.ต.อ. จินต์ ฯ เป็นคนมีอัธยาศัยอ่อนโยนนุ่มนวลเข้าได้กับบุคคลทุกชั้น จึงเป็นผู้มีเพื่อนฝูงและคนรู้จักรักใคร่นับถืออย่างกว้างขวาง เพราะไม่เป็นพิษเป็นภัยกับใคร มีแต่จะช่วยเหลือดับทุกข์ดับร้อนให้คนอื่นอยู่เสมอ ในด้านการปฏิบัติงานก็เป็นผู้เอาใจใส่ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา และที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำมิได้ขาดตกบกพร่องจน บรรลุผล สมความมุ่งหมาย ของทางราชการ ได้รับผลตอบแทนเป็นบำเหน็จความชอบได้เลื่อนยศ และเงินเดือนเป็นลำดับมาจนเป็น พ.ต.อ. และตำแหน่งรองผู้บังคับการ ซึ่งมีหวังว่าจะได้ก้าวหน้าต่อไปอีก หากความตายไม่เข้ามาเป็นอุปัจเฉทกกรรมตัดรอนเสียก่อน ข้าพเจ้าได้รับฟังข่าวการถึงแก่กรรมกระทันหันของ พ.ต.อ. จินต์ ฯ ด้วยความประหลาดใจและเศร้าสลดใจอย่างสุดซึ้ง เพราะไม่ได้ยินข่าวว่ามีอาการเจ็บไข้ได้ป่วยล่วงหน้ามาก่อน แต่ก็จำต้องปลงใจให้เห็นเป็นของธรรมดาแม้จะยังไม่สนิทตามวิสัยของปุถุชนผู้ยังตัดกิเลศไม่ขาด ทุกวันนี้บุคคลอันเป็นที่รักใคร่เคารพนับถือได้พากันล่วงลับดับสูญจากเราไปเรื่อย ๆ ไม่มีอำนาจอันใดจักมายับยั้งไว้ได้ เพราะวิสัยมัจจุราชไม่เคยปรานีใคร ไม่ว่าจะอยู่ในเพศวัยหรือมียศฐานันดรศักดิ์สูงส่งหรือต่ำต้อยเพียงใด พ.ต.อ. จินต์ ฯ ได้จากไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ คงเหลือทิ้งไว้แต่ความสัมพันธ์อันเป็นอดีตและคุณความดีที่ได้กระทำให้ เป็นอนุสรณ์แก่คนอยู่ข้างหลังได้ระลึกนึกถึงตลอดไปเท่านั้น

ด้วยอำนาจกุศลกรรมที่ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ได้ประกอบบำเพ็ญไว้ระหว่างมีชีวิต กับที่ได้รับอุทิศจากบรรดาญาติมิตรวิสสาสิกชนท่านที่รักใคร่เคารพนับถือร่วมกันบำเพ็ญส่งไปให้ในภายหลัง จนสำเร็จเป็นกุศลขันธ์อันมีพลังส่งให้ดวงวิญญาณของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ผู้วายชนม์ ประสบอิฐวิบุลมนุญผลอันพึงปรารถนาตามควรแก่วิสัยในสุคติสัมปรายภพตลอดกาลไม่มีกำหนด เทอญ ฯ

พล.ต.ท. ชุมพล โลหะชาละ

(ชุมพล โลหะชาละ)

ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง

แด่ รองฯ จินต์อันเป็นที่รัก

จาก

พล.ต.ต. สนั่น นรินทร์สรศักดิ์

เมื่อทราบว่า พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ รอง ผบก.ภ. เขต ๓ ถึงแก่กรรม ข้าพเจ้ารู้สึกเสียดาย และอาลัยท่านผู้นี้มาก เพราะเราเคยร่วมราชการทางภาคเหนือกันมาก่อน โดยรอง ฯ จินต์เป็นรอง ผกก. เชียงราย ข้าพเจ้าเป็น รอง ผกก. พิษณุโลก แต่เราก็ประสานงานด้านปราบปรามด้วยดี รองจินต์เป็นผู้มีนิสัยโอบอ้อมอารี รักเพื่อนฝูงใจกว้างขวาง กล้าได้กล้าเสีย ยอมสละให้เพื่อน จนเป็นที่รักใคร่ชอบพอกับมิตรสหายแก่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ในโอกาสที่รอง ฯ จินต์ย้ายมาอยู่ภูธร ผู้บังคับบัญชาได้อาศัยผู้นี้ปฏิบัติการด้านสืบสวนปราบปรามอยู่เสมอ จนเป็นที่ไว้วางใจ ในคืนก่อนวันมรณะก็ยังถูกเรียกมามอบหมายให้ปฏิบัติงานปราบปรามอยู่ และด้วยความมุมานะงานอดทน แม้โรคาพยาธิในกายจะเบียดเบียนอยู่บ้างก็ไม่ท้อถอย จนเป็นเหตุให้ต้องเสียชีวิตลงโดยกระทันหันและไม่คาดฝัน

น่าอาลัยและเสียดายเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องมาจบชีวิตในวัยอันไม่สมควร ขอตั้งจิตอธิษฐาน ให้ดวงวิญญาณของรองจินต์อันเป็นที่รักใคร่ของมวลมิตรทั่วถ้วน จงสถิตย์สู่สุขคติในวิมานอันเกษมสุข เทอญ.

พล.ต.ต. สนั่น นรินทร์สรศักดิ์

รอง ผบช. ภ.

พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ รำลึก

ผมเป็นชาวจังหวัดบุรีรัมย์โดยกำเนิด เมื่อตอนเล็ก ๆ ผมเรียนอยู่โรงเรียนประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ที่โรงเรียนแห่งนี้เองทำให้ผมมีเพื่อนคนหนึ่งชื่อ สุดใจ ประยงค์ เราได้เป็นเพื่อนร่วมชั้นและร่วมโรงเรียนกันมาตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๔ จนถึงมัธยมปีที่ ๖ หมดชั้นที่จะเรียนของจังหวัดนั้นจึงต่างก็แยกย้ายเข้าโรงเรียนกัน ผมไปเรียนต่อชั้นมัธยมปีที่ ๗ ที่จังหวัดนครราชสีมา แล้วไปเรียนต่อชั้นมัธยมปีที่ ๘ (ม.ศ. ๕) ที่โรงเรียนราชบุรีวิทยาลัย (ภายหลังเปลี่ยนโรงเรียนระพีพัฒน์วิทยาลัย อยู่ตรงเชิงสะพานเทเวศน์) ส่วนสุดใจ เพื่อนของผมนั้น มาเรียนต่อที่โรงเรียนอำนวยศิลป์จนจบชั้นมัธยมที่ ๘ ต่อจากนั้นวิถีชีวิตของเราทั้ง ๒ ต่างก็ดำเนินไปตามดวงชะตาของตน ผมและสุดใจต่างมีความมุ่งมาตรปรารถนาอยากจะเป็นนายร้อยตำรวจหรือทหาร เพราะที่โรงเรียนนายร้อยทหารบก (จปร.) นั้น เพื่อนร่วมบ้านเกิดเมืองนอนของผมคนหนึ่งชื่อ บุญมา อุตตมะ (พ.อ. บุญมา ศรีอุตตมะโยธิน) ได้เข้าไปศึกษาอยู่ก่อนแล้ว ผมกล้ากล่าวได้ว่าบุญมาเป็นคนแรกของจังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีความ สามารถสอบเข้า โรงเรียนนายร้อยทหารบกได้ แรก ๆ นั้น บุญมา อุตตมะ เป็นเพื่อนเรียนร่วมชั้นกับผมและสุดใจมาตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๔ ด้วยความเฉลียวฉลาดและ "อุตตมะ" สมกับนามสกุลเขาสอบไล่เลื่อนชั้นกลางปีครั้งหนึ่ง คือเลื่อนจากมัธยม ๓ ไปมัธยม ๔ และอีกครั้งหนึ่งสอบได้ข้ามชั้นจากมัธยม ๔ ไปมัธยม ๖ โดยไม่ต้องเรียนมัธยม ๕ ทั้ง ๆ ที่ผมก็เคยสอบเลื่อนชั้นกลางปีกับเขาเหมือนกัน แต่ตามเขาไม่ทัน ในสมัยนั้นการที่นักเรียนต่างจังหวัดสามารถสอบเข้านักเรียนนายร้อยทหารได้นั้น กลายเป็นสิ่งแปลกประหลาดและเกิดเป็นข่าวโจษขานกันทั่วทั้งจังหวัด เพราะไม่เคยปรากฏมาก่อน จึงยังความปลื้มปิติให้แก่ชาวจังหวัดบุรีรัมย์มาก ด้วยเหตุที่บุญมา สอบเข้าเรียนนายร้อยทหารได้นี้เอง บุญมาจึงเสมือนเป็นมัคคุเทศก์ของนักเรียนในจังหวัดนั้น ซึ่งต่างก็มีความทะเยอ-

ทะยานใฝ่ฝันอยากจะเป็นเหมือนบุญมาบ้าง จึงต่างก็ทุ่มสติปัญญาและความพากเพียรเพื่อจะได้เข้าวินให้ได้ โดยฝากความหวังไว้กับชะตาชีวิตเป็นเครื่องประกอบ ดังนั้น เมื่อผมและสุดใจ ประยงค์ ต่างก็สอบมัธยมที่ ๘ ผ่านไปแล้ว เราทั้งสองต่างก็เข้าสนามชิงชัยกับเขา ในที่สุดผมผ่านเข้าไปได้ในปีนั้น ส่วนสุดใจ ประยงค์ มีอุปสรรค ด้วยเหตุนี้ชะตาชีวิตของเราทั้ง ๒ จึงเดินไปคนละสาย สำหรับตัวผมนั้นเมื่อสอบเข้าโรงเรียนนายร้อยทหารบกได้แล้ว บุญมา อุตตมะ เขาปรึกษากับผมว่าจังหวัดของเรานั้นพึ่งมีเราเพียง ๒ คนเท่านั้นที่สอบเข้าโรงเรียนนายร้อยทหารบกได้ อั้วได้เลือกไปเป็นนายร้อยทหารแล้ว ขอให้ลื้อเป็นนายร้อยตำรวจจะได้ไหม ? ผมตัดสินใจทันทีตอบ "ตกลง" ส่วนสุดใจ ประยงค์ นั้น เมื่อพลาดจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกจึงไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง จนสำเร็จได้รับปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิต แต่ด้วยเหตุที่สุดใจ ประยงค์ เป็นผู้มีนิสัยรักการกีฬา รักการต่อสู้และการผจญภัยมาตั้งแต่เล็ก ๆ จึงได้หันเหชะตาชีวิตมาตามนิสัยที่ตนชอบ โดยเข้ารับราชการเป็นตำรวจและค่อย ๆ ไต่เต้าจากนายดาบตำรวจขึ้นมาตามลำดับจนถึงบั้นปลายของชีวิต ได้รับพระราชทานยศเป็นพันตำรวจเอก (พิเศษ) และมีตำแหน่งเป็นรองผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต ๓ (นครราชสีมา) ซึ่งเป็นที่ทราบกันอยู่โดยทั่วไปในนาม "พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์"

พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ นอกจากจะเป็นเพื่อนกับผมมาตั้งแต่เด็ก ๆ แล้ว ยังเกิดปีเดียวกันกับผมอีก ระหว่างรับราชการนั้นได้พบปะสังสรรค์กันอยู่เสมอ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รักเพื่อนฝูงเสมอด้วยชีวิต เปี่ยมไปด้วยความเอื้ออารี ผู้ใดเดือดร้อนมาหาต้องได้รับความหวังกลับไป จึงเป็นที่รักใคร่นับถือของผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนฝูงโดยทั่วไป

เมื่อประมาณ ๒๐ ปีผ่านมานั้น จังหวัดบุรีรัมย์ ได้สูญเสียบุญมา อุตตมะ หรือ พ.อ. (พิเศษ) บุญมา ศรีอุตตมะโยธิน ซึ่งเป็นนายทหารคนแรกของจังหวัด

บุรีรัมย์ และอาจารย์ของโรงเรียนนายร้อยทหารบก (จปร.) ไปแล้วคนหนึ่ง กรณีเครื่องบินประสบอุบัติเหตุย่างสด พร้อมนายเลื่อน บัวสุวรรณ ที่จังหวัดนครราชสีมา มาคราวนี้ต้องเสียนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งกำลังจะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของจังหวัดไปอีกคนหนึ่ง ฉะนั้น ในฐานะที่ผมยังมีชีวิตอยู่เบื้องหลังนี้ จึงขอตั้งจิตต์อธิษฐาน ขอให้ดวงวิญญาณของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ เพื่อนรักจงได้ไปสู่สุขคติภพ เสวยสวรรค์ชั้นทิพยพิมานเมืองแมน เกษมสำราญในสัมปรายภพ เทอญ และขอแสดงความเศร้าเสียใจกับครอบครัวของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ด้วยที่ต้องสูญเสียยอดดวงใจสุดยอดที่รักของตนไป.

พล.ต.ต.

(แสวง หงษ์นคร)

ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจภูธร

คำไว้อาลัย

ของ

พล.ต.ต. พงศ์ศักดิ์ ประณุทนรพาล

แม้ว่าความตายเป็นสิ่งที่ทุกคนหนีไม่พ้นก็ตาม แต่เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบข่าวมรณกรรมของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ รองผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต ๓ ข้าพเจ้าก็อดที่จะเศร้าสลดใจไม่ได้ ที่ภูธรต้องเสียนายตำรวจที่ดีคนหนึ่งไป ในระหว่างที่ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ รับราชการได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการดีเด่นหลายอย่าง ในทางส่วนตัวข้าพเจ้ารู้จักและชอบพอกับ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ เป็นอย่างดี เคยพบปะกันเสมอ ๆ

พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ เป็นผู้ที่มีใจคอกว้างขวาง มีอัธยาศัยไมตรีดี รักพวกรักพ้องและเห็นใจผู้น้อย ดังนั้นในการจากไปอย่างกระทันหันเช่นนี้ ทำให้บรรดาญาติมิตร และผู้ร่วมงานมีความเสียดายและอาลัยเป็นอย่างยิ่ง

ขอกุศลผลบุญอันเกิดแก่การประกอบกรรมดี จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ได้ประสบแต่สุคติในสัมปรายภพนั้น เทอญ.

พล.ต.ต.

(พงศ์ศักดิ์ ประณุทนรพาล)

ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจภูธร

๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

เพื่อนรัก

วันนี้แล้วที่ร่างกายของเพื่อนกำลังจะถูกเผาบนเชิงตะกอน........ไฟที่กำลังลุกโชติช่วงอยู่นั้น กำลังจะไหม้ร่างกายของเพื่อนซึ่งกำลังนอนอยู่อย่างสงบ....และชั่วไม่นานนัก....ร่างกายของเพื่อนที่ครั้งหนึ่งเต็มไปด้วยเลือดเนื้อ........ร่างกายที่สูงสง่าได้สมส่วนของชายชาตรี......ก็คงจะเหลือเพียงเถ้าธุลีเท่านั้น....หมดสิ้นกันที....ชาตินี้ชีวิตหนึ่ง....

การต่อสู้ในชีวิตของเพื่อน ไม่มีใครจะนึกฝันว่าช่างจะจบสั้นรวดเร็วเช่นนี้....พวกเรายังจำได้....เมื่อเร็ว ๆ นี้เอง เพื่อนยังมาคุยหยอกล้อตามประสาเพื่อนฝูง....แต่แล้วก็เหมือนฝัน....เพื่อนจากไปแล้ว....นี่แหละชีวิต.

เพื่อนฝูงทุกคนรู้ว่าเพื่อนนั้นเป็นคนอดทน........ต้องต่อสู้กับอุปสรรคทุกอย่างในชีวิตของการรับราชการ.......บางครั้งเพื่อนต้องยอมแพ้แก่โชคชาตาที่ลิขิตมา.......ทั้ง ๆ ที่พวกเรารู้ว่าจิตใจของเพื่อนยังแข็งแกร่งและยังสู้เสมอ.....แต่จะทำอย่างไรเล่า....เพราะเพื่อนเคยบอกอยู่เสมอว่า....ชีวิตคนเรานั้นคือการต่อสู้....

บางครั้งเพื่อนเคยพูดว่า....ทำไมคนเราจึงต้องดิ้นรนวุ่นวายนัก.....ทำไมมนุษย์เราถึงเห็นแก่ตัวนัก....ชอบไปวุ่นวายกับคนอื่น แต่พอคนอื่นเขามาวุ่นวายบ้างก็ร้องโวยวายเสียแล้ว....ทำไมคนเราถึงต้องริษยาซึ่งกันและกัน........ทำไมคนเราถึงชอบส่อเสียดยุแหย่กัน.....บางครั้งการแสวงหาความดีความชอบถึงกับจะต้องเหยียบไหล่เพื่อนฝูงก็ยังกล้าทำกันก็มี....เพื่อนเคยสงสัยว่า....คนเรานั้นมั่งมีศรีสุขแล้ว....พอกันหรือยัง.....แต่ไม่เห็นพอสักที.....จะทำอย่างไรได้....เพราะมันเป็นเรื่องของมนุษย์ที่เขาเรียกกันว่า....นี่แหละชีวิต....แต่เราก็อยากจะพูดว่า....นี่หรือชีวิต....

ด้วยคติและข้อสงสัยนี้เอง จึงเป็นที่นิยมชมชอบของเพื่อนฝูง....อาจจะมีบ้างหรอกที่ไม่ชอบ....แต่นั่นเขาเรียกว่าเป็นมนุษย์แต่คราบเท่านั้น....เพื่อนเป็นสุขไปแล้ว...ไปเถิดเพื่อนรัก....พอกันทีสำหรับชีวิตในโลกเช่นนี้....ไฟกำลังจะมอดแล้ว ไม่ช้าก็จะดับ และ

ดับสนิท....คงมีแต่ความรัก ความอาลัย ความระลึกถึง ของพวกเรา ที่มีต่อเพื่อน อย่างแท้จริงเท่านั้น....

....ได้เพียงแต่ตั้งจิตอธิษฐานว่า........ขอให้เพื่อนรักจงประสพความสุขและความสงบแห่งชีวิตในสัมปรายภพชั่วนิจนิรันดร....

....สุดท้ายก็คือ....ถ้าเพื่อนจะเกิดชาติใด.... ภพใด .... ขอได้มาเป็นเพื่อนกันอีก....เพราะเพื่อนอย่างเพื่อนนั้น คงมีอยู่ไม่มากนัก....

จากเพื่อนคนหนึ่ง

แด่ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์

พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ กับข้าพเจ้ามีความรักชอบพอและสนิทสนมกันมาก มีความปรารถนาดีต่อกันและมีความห่วงใยซึ่งกันและกันโดยสม่ำเสมอประดุจญาติสนิท

ชีวิตในครอบครัวของ พ.ต.อ. จินต์ เป็นชีวิตที่สมควรนับเป็นตัวอย่างของพ่อบ้านที่ดีได้ รักลูกรักเมีย กระทำหน้าที่ของพ่ออย่างถูกต้อง ปราศจากตำหนิ ลูก ๆ ทั้งหลายก็กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ผู้เป็นพ่อกำลังคอยดูความเจริญเติบโตของลูก ซึ่งเป็นความสุขวัยเดียวที่คนเป็นพ่อต้องการ แต่ พ.ต.อ. จินต์ ก็ไม่มีโอกาสจะได้รับความสุขนั้น

ส่วนชีวิตนอกบ้านของ พ.ต.อ. จินต์ นั้น นายตำรวจผู้นี้ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่มีความกว้างขวางมีเพื่อนฝูงมากมาย เพื่อนแต่ละท่านก็เป็นบุคคลที่มีฐานะทางสังคมสูงส่งเป็นส่วนใหญ่ ยกตัวอย่างเช่น นายแพทย์ เสนอ อินทร์สุขศรี, นายแพทย์เฉลิม จันทราสุข เป็นต้น บรรดาเพื่อนก็รัก พ.ต.อ. จินต์ มาก คนใดที่มีเพื่อนมาก เพื่อนนั้น ๆ เป็นบัณฑิตและมีความรักเป็นห่วงแล้ว จัดว่าเป็นบุคคลที่ไม่จำเป็นต้องอธิบายในคุณงามความดีเพราะย่อมเป็นที่ประจักษ์อยู่แก่ใจของคนทั่วไป

พระท่านว่า คนเราจะดีก็ด้วยจักร ๔ อัน ได้แก่

การเกิดในประเทศอันสมควร หนึ่ง

การตั้งตนไว้ในที่ชอบ หนึ่ง

การคบสัตบุรุษ หนึ่ง

การมีบุญมาแต่ชาติปางก่อน หนึ่ง

พ.ต.อ. จินต์ เกิดอยู่ในประเทศที่สมควรแล้ว ได้ประพฤติปฏิบัติตน โดยยึดถือหลักธรรมข้างต้นตลอดชีวิตของตนเป็นมนุษย์ทำได้เท่านี้ ก็เป็นการเพียงพอแล้ว ส่วนประการที่ ๔ เป็นเรื่องของบุญกรรม ทำให้ข้าพเจ้าต้องคิดเสียว่าในชาติก่อน พ.ต อ. จินต์ ได้ประกอบบุญมาเพียงเท่านี้

แต่ในชาตินี้ พ.ต.อ. จินต์ ได้สร้างสมความดีความงามไว้ไม่น้อยหน้าใคร ทำให้ข้าพเจ้าเชื่อต่อไปอีกไปว่า แม้จะต้องจากไปอย่างปัจจุบันทันด่วน ก็จะต้องไปสู่ภพที่ดีที่สูงกว่า

ขอให้ดวงวิญญานของ พ.ต.อ. จินต์ น้องที่น่ารัก จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพเถิด

พล.ต.ต. สมคิด ศารทูลสิงห์

คำไว้อาลัย

ของ

ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล

ข้าพเจ้าได้รู้สึกสนิทสนมกับ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ถึงแก่มรณะกรรมอย่างกระทันหันในวัยที่ยังไม่สมควรเช่นนี้ จึงรู้สึกสลดใจและอาลัยเป็นอย่างยิ่ง พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ เป็นผู้ที่มีนิสัยอารีย์ จริงใจ และห่วงใยต่อมิตรเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อพบปะกับข้าพเจ้า มักจะแสดงความห่วงใยสุขภาพของข้าพเจ้าอยู่เสมอ ข้าพเจ้าเคยได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจาก พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ อย่างใกล้ชิด ทั้งทางส่วนตัวและทางราชการเป็นอันมาก จึงรู้ซึ้งถึงนิสัยใจคอ และกิจการงานของกันและกัน พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ เป็นผู้ที่อุทิศตนเองให้ต่อทางราชการและประเทศชาติไม่เลือกว่าเวลาใด กิจกรรมบางอย่างที่ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อความมั่นคงของชาติและราชบัลลังก์แล้ว จะไม่ละเลยที่จะดำเนินการ โดยมิได้หวังสิ่งตอบแทนหรือความดีความชอบ เป็นการปฏิบัติงานแบบปิดทองหลังพระด้วยความปรารถนาดี และบริสุทธิ์ใจเป็นอย่างยิ่ง ความดีของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ ทั้งที่เปิดเผยและมิอาจเปิดเผยได้ ยังคงอยู่ในความรำลึกของข้าพเจ้าตลอดมา และขอภาวนาให้ความดีทั้งปวงของ พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ นำดวงวิญญาณของเขาไปอยู่ในภพสุคติด้วยเทอญ.

ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล

อาลัย จินต์ ประยงค์

จินต์กับผมเป็นชาวนครราชสีมามาแต่กำเนิดด้วยกัน เติบโตมาด้วยกัน เรียนหนังสือมาด้วยกันตั้งแต่เล็ก จินต์อายุมากกว่าผม ๒–๓ ปี เมื่อคบกันได้สนิทสนม จินต์จึงทำตัวเป็นทั้งเพื่อนและทั้งพี่เลี้ยงที่คอยดูแลผมไปด้วยในตัว

เมื่อเด็ก ๆ จินต์มีชื่อว่าสมใจ เช่นเดียวกับเด็ก ๆ ที่ซุกซนทั้งหลาย เราสนิทสนมกันจนขนาดเรียกชื่อพ่อแทนที่จะเรียกชื่อตัวได้อย่างไม่เคยรู้สึกโกรธ

เราไปไหนมาไหนด้วยกันเสมอ แม้แต่การหนีเรียน

ใจสอนให้ผมได้รู้โลกกว้างหลายอย่าง ทั้ง ๆ ที่ใจเป็นคนเงียบ ๆ และดูออกจะขรึมสักหน่อยในสายตาของผู้ที่ไม่รู้จัก แต่นิสัยอันแท้จริงนั้นใจชอบสนุกสนาน มีน้ำใจกว้าง และรักเพื่อนอย่างมากที่สุด เป็นเพื่อนที่ไม่เคยปรากฏว่าจะนึกโกรธใคร ไม่ว่าจะมีอารมณ์หรือเหตุการณ์อย่างใด ใจจะยิ้มเสมอ และรอยยิ้มหรือเสียงหัวเราะชอบใจนั้นมีอิทธิพลพอที่จะทำให้ตรึงใจแก่ผู้ได้เห็นไปชั่วนานแสนนาน

ใจเกลียดชังความไม่ยุติธรรม และไม่ชอบที่จะชกต่อยรังแกใครเหมือนพวกเด็กผู้ชายอื่น ๆ ที่มีอารมณ์ของความอยากเป็นคนอยากเด่นในด้านพละกำลัง แต่ขณะเดียวกันใจก็ไม่ชอบที่จะมีใครมารังแกตนหรือรังแกเพื่อนตน เขาจะห้ามปรามและพูดด้วยเหตุผลเพื่อให้เข้าใจในขั้นต้น แต่เมื่อยังไม่เข้าใจ แล้วถูกกระทำเป็นซ้ำสองอีกนั่นแหละเหลืออดจึงจะใช้วิธีตัดสินกันด้วยกำลังเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งต้องการ ผมกับใจ ๒ คน เคยชกกับพวกเด็กโต ๆ ที่มารังแกเรามาแล้ว เราสู้แม้ว่าจะเป็นการชกระหว่าง ๒ ต่อ ๔ ครั้งนั้นถ้าหากพระที่วัดซึ่งเราไปตั้งสนามมวยขึ้นที่นั่นไม่ถือไม้มาไล่หวดนักมวยทั้ง ๖ คน เหมือนกับมีระฆังมาตีช่วยไว้ เราก็นึกไม่ออกว่า จะลงเอยกันยังไง

ใจทำให้ผมรู้จักอะไรต่ออะไรหลายอย่างที่เด็กผู้ชายควรจะรู้ จำได้ว่าที่บ้านของใจมีต้นไม้อยู่มาก ผมชอบที่จะไปที่บ้านของใจ เพราะมีโอกาสจะได้เลือกง่ามไม้ฝรั่งงาม ๆ มาทำง่ามหนังสติ๊ก แต่ใจมีดียิ่งกว่านั้น เขาว่ามือชั้นเรา ๆ นี้ ง่ามกิ่งฝรั่งไม่เหมาะ มือ

หนังสติ๊กชั้นต่ำเท่านั้นที่จะใช้ อย่างเราต้องมีง่ามหนังสติ๊กพิเศษ เขาทำง่ามหนังสติ๊กด้วยไม้พยุงขัดเงาอย่างดีมาให้ผมเพื่อใช้เป็นอาวุธประจำตัว นั่นเป็นสมัยที่ยังเด็ก ๆ ก็น่าแปลกเมื่อเติบโตมามีอาชีพเป็นหลักฐานกันแล้ว วันหนึ่งซึ่งคล้ายกับประวัติชีวิตจะวนเวียนกลับมาสู่จุดเดิมอีก ใจเอาปืนให้ผม ๑ กระบอก พร้อมกับทะเบียนปืนเรียบร้อย เขาบอกว่าผมควรมีเอาไว้ประจำบ้านเสียบ้าง ปืนกระบอกนั้นยังอยู่ แต่ไม่เคยใช้ยิงแม้แต่นัดเดียว ต่างกับหนังสติ๊กง่ามไม้พยุงที่ใจเคยให้ไว้เมื่อเด็ก ๆ มันถูกใช้ในการยิงนก ยิงมะม่วง มะขาม พุดซา และมะขวิด มะตูมหลังวัดและหลังโรงเรียนเสียนับไม่ถ้วนจนกระทั่งโตและทิ้งมันไป

ใจทำให้ผมได้ตื่นเต้นกับเสียงขันของนกเขาที่เขามีเลี้ยงเอาไว้ที่บ้าน คิดถึงว่ามันช่างเหมือนเพลงที่ตัวได้ฟังผู้ใหญ่กล่อมมาก่อน....“นกเขาเอย ขันแต่เช้าไปจนเย็น....” และเมื่อได้ยินเสียงนกเขาขันครั้งใดแม้แต่ในเวลานี้ ผมก็ต้องคิดถึงใจทุกครั้งไป

ใจเป็นคนสอนให้ผมรู้จักจับจิ้งหรีดมากัดกัน รู้จักลักษณะของไก่ชน รู้จักวิธีเลี้ยงปลากัด วิธีช้อนปลากัด และสอนให้รู้จักวิธีขี่ม้า เนื่องจากมีม้าลากรถที่เจ้าของมาปล่อยทิ้งไว้บริเวณหลังวัด และเราแอบออกไปจากชั้นเรียน ไปจับม้านั้นมาขี่เล่น แต่บางครั้งผมเองก็ฉลาดขึ้นเมื่อใจบอกว่า ใบไผ่แห้งนั้นถ้าเอาไปใส่ตุ่มน้ำไว้มันจะกลายเป็นปลาหลดหรือปลากระทงเหว และผมได้ทำตามโดยคอยเฝ้าดูใบไผ่อยู่ในตุ่มเสียเกือบตั้งเดือนเต็ม ๆ

เวลาเลิกเรียนกลางวัน หลังจากรีบ ๆ กินอาหารกลางวัน หรือโดยเฉพาะเมื่อไม่มีสตางค์จะซื้ออาหารกลางวันกิน เพราะสตางค์ที่ได้มากินขนมนั้นหมดไปตั้งแต่ตอนเช้าแล้ว ผมกับใจจะไปเล่นน้ำกันที่คลองแห่งหนึ่ง แล้วก็รีบกลับมาเข้าเรียนตอนบ่าย บางครั้งเล่นเพลิน ๆ กลับมาเรียนไม่ทัน ต่างก็ยืนคาบไม้บันทัดหน้าชั้นมองหน้ากันก็มี แต่การถูกลงโทษเช่นนั้น เรามองหน้ากันไม่ใช่เพราะโกรธกันหรือโกรธตัวเองที่กลับมาไม่ทันเวลาเรียน หากแต่ว่ามองหน้ากันเป็นเชิงว่า พรุ่งนี้ไปกันใหม่ และต้องฝึกตัวเองให้รู้จักคาดคะเนเวลาให้เป็นว่าเวลาไหนใกล้จะบ่ายโมง พอที่จะมาทันเข้าเรียนให้ได้

ความซุกซนและชอบเล่นน้ำ เกือบทุกเย็น เราจะนัดพบกันที่ทำนบกั้นน้ำลำ-ตะคลอง และลงเล่นน้ำกันที่นั่น มีเชือกผูกกิ่งไม้ที่ยื่นไปสู่น้ำ โหนเชือกและแสดงท่าของทาร์ซานปล่อยตัวลงสู่น้ำอย่างสนุกสนานวันเสาร์วันอาทิตย์บางทีก็เล่นน้ำกันอยู่ได้ทั้งวัน

เมื่อการประปาสร้างที่ทำน้ำประปาขึ้นใกล้ ๆ ทำนบ เพื่อให้ชาวนครราชสีมารู้จักใช้น้ำประปาเป็นครั้งแรก แล้วอยู่ ๆ วันหนึ่งทางการก็ห้ามไม่ให้คนลงอาบน้ำใกล้ ๆ ทำนบนั้น ผมกับใจมาเล่นน้ำเป็นทาร์ซานอย่างเคย โดยไม่เห็นประกาศและไม่รู้ว่ามีห้ามมาก่อน มีพวกเด็ก ๆ มาเล่นน้ำวันนั้น ๑๐ กว่าคน กำลังเล่นเพลิน ๆ ก็มีตำรวจมาเรียกตัวให้ขึ้นจากน้ำ แล้วนำขบวนทาร์ซานน้อยใหญ่ทั้งหลายเดินไปโรงพัก ผมกับใจก็ถูกติดไปด้วย ความจริงตำรวจก็ไม่ได้ทำอะไร แต่อบรมสั่งสอนอยู่พักหนึ่ง แล้วก็ไล่ให้กลับบ้านกันหมด ระหว่างทางกลับบ้าน ใจบอกกับผมว่า ....“ พวกตำรวจนี่แกล้งเด็กนักคอยดูเถอะ โตขึ้นฉันจะเป็นนายตำรวจ จะให้พวกตำรวจวันธยาหัตถ์ฉันเป็นการขอโทษที่จับเอาคนอย่างฉันมาแบบนี้”

เป็นคำพูดของเด็ก ๆ ใจจะคิดอย่างไรในขณะนั้น ผมก็เดาไม่ถูก ส่วนผมกลัวแทบจะเป็นลม ไม่ใช่กลัวตำรวจ แต่กลัวว่าพ่อจะรู้ว่าแอบหนีจากบ้านมาเล่นน้ำ ผมบอกใจอย่างนั้น แต่ใจบอกว่า “ กลัวทำไม....เราทำถูก เกิดเป็นผู้ชายต้องว่ายน้ำเป็นซี”

แปลกอีก....เมื่อเป็นผู้ใหญ่ ใจเป็นตำรวจ....นายตำรวจอย่างที่เขาเคยพูดเอาไว้

ความหลังครั้งเป็นเด็กของเรามีมากกว่านั้น และมันทำให้ความเป็นเพื่อนสนิทแน่นแฟ้นตลอดมา แม้ว่าเมื่อเติบโตมาแล้ว ต้องห่างจากกันเข้ามาอยู่ในกรุงเทพพระมหานครด้วยกัน แต่ไม่ค่อยได้พบปะกัน ความผูกพันทางจิตใจก็ยังคงมีอยู่ตลอดมา

เมื่อมีอาชีพแน่นอนแล้ว เราได้พบกันอีก ครั้งแรกด้วยการพบกันในฐานะเขาเป็นคนไข้ผม ผมตัดไส้ติ่งให้เขา แล้วต่อจากนั้นเราก็ไปมาหาสู่กันบ้างเป็นครั้งคราวเท่าที่โอกาสจะอำนวยให้

ตั้งแต่เล็กจนเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ ใจหรือจินต์ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงในนิสัยอันดีที่เคยมีมาเลยแม้แต่น้อย ความมีน้ำใจ ความรักเพื่อน ความมีใจอันเยือกเย็น ความชื่นชอบกับความสนุกสนานและความสงบ ยังคงมีอยู่พร้อมทุกอย่าง และมีมากยิ่งขึ้นสมกับ

เป็นผู้ใหญ่ จินต์เป็นคนที่มีคุณลักษณะพิเศษ ผู้ใหญ่ที่รู้จักจินต์ดีจะชื่นชม ผู้น้อยจะนิยมชมชอบเคารพนับถือ เขามองชีวิตเหมือนกับเป็นเรื่องธรรมดา และไม่เอาจริงจังกับชีวิตจนเกินไป หากแต่ว่ามีอารมณ์ขันอยู่เสมอ

เพื่อนดีอย่างจินต์หาได้ยาก คนดีอย่างจินต์ทุกคนรัก แม้แต่มฤตยู ก็พยายามมาพรากจินต์จากทุกคนไป

เมื่อผมกลับจากญี่ปุ่นในการได้ไปประชุมการแพทย์ที่นั่นครั้งสุดท้าย จินต์เขาจากผมไปเสียแล้ว ยังคงเหลือแต่ความหลัง และความดีทั้งหลายที่เรามีต่อกันทิ้งไว้ให้ผมจดจำต่อไปอีก จนกว่าเราจะได้พบกันใหม่ ซึ่งแน่นอนเหลือเกิน....สักวันหนึ่งในวันข้างหน้าอย่างแน่นอน

คนเราก็มีเพียงแค่นี้ ธรรมชาติสร้างให้ชีวิตคนเรา เกิดมาแล้วก็เจริญเติบโต ศึกษาหาความรู้ มีอาชีพและสร้างหลักฐาน แต่งงาน มีลูก แล้วก็แก่และตายไป จินต์ผ่านความแท้จริงของชีวิตมาพร้อมทุกอย่างแล้ว ได้ทำหน้าที่ที่ธรรมชาติมอบหมายให้มาพร้อมแล้ว

ยังเหลือแต่พวกเราที่จะทำหน้าที่ของคนต่อไป และจากนั้นก็จะได้ไปพบกับเขา ณ ที่ใดที่หนึ่งเช่นเดียวกัน

เสนอ อินทรสุขศรี

(ศาสตราจารย์นายแพทย์เสนอ อินทรสุขศรี)

"สิงห์แก่ จินต์ ประยงค์"

จินต์ ประยงค์ ชื่อนี้ บรรดาสิงห์แก่ อ.น.ศ. รู้จักทุกคน ถ้าจะใส่ยศให้เต็มที่ ก็คือ พันตำรวจเอกจินต์ ประยงค์ ตำแหน่งครั้งสุดท้าย เป็นรองผู้บังคับการตำรวจภูธร เขต ๓ ประจำ จังหวัดนครราชสีมา แต่เมื่ออยู่ในรุ่นสิงห์แก่ อ.น.ศ. แล้ว ไม่มีคำว่า นายพัน นายพล มีแต่คำว่า "เพื่อน" ความสามัคคีสนิทสนมกลมเกลียวในรุ่น จินต์ เป็นคนหนึ่งที่เห็นใจเพื่อนฝูง ใครเดือดร้อนขอให้บอก ช่วยเต็มที่เท่าที่จะช่วยได้ ไม่เห็นแก่ความลำบาก ความเหนื่อยยาก เว้นเสียแต่เพื่อนเป็นคนจน จนแต่ทรัพย์ แต่ไม่จนใจ เพื่อนมีบุคคลิกเด่นอยู่หลายประการ ศีรษะค่อนข้างไร้ผม หัวโตหนวดเรียวบนริมฝีปาก ร่างกายค่อนข้างจะท้วม ๆ อยู่สักหน่อย

การต่อสู้ชีวิตของเพื่อน โลดโผนพอดู เรียนกฎหมาย เป็นเสมียนกรมบัญชีกลาง ไปเป็นนายตำรวจ เดี๋ยวอยู่โน่น อยู่นี่ อุตลุด ลูกก็ดกไม่น่าเชื่อ ดูรักลูกรักเมียเสียจริง ครั้งสุดท้าย เพื่อนทิ้งทวน มีแฝดเสียเลย รวมเบ็ดเสร็จ ๗ หน่วย เป็นหญิงเสีย ๖ หน่วย ชาย ๑ หน่วย กระมิดกระเมี้ยนผลิตไว้เพื่อสืบสกุลเลยได้ชายมา ๑ หน่วย จินต์เป็นคนมานะบากบั่นเพื่อครอบครัวแท้ ๆ ส่วนชีวิตของตำรวจ เพื่อน ๆ มักจะล้อว่า จินต์มันเป็นตำรวจของประชาชน ก็ด้วยความโอบอ้อมอารีนั้นเอง ไม่เคยถือเนื้อถือตัว ไม่ถือยศถือศักดิ์ เพื่อนเอายังไง เอากัน (ขอโทษในทางที่ถูก) เพื่อนหิว จินต์เลี้ยง เพื่อนอยากเที่ยว จินต์พา ไม่มีสตางค์รึ เรื่องเล็ก จินต์เซ็น เซ็นจนบวม ลูกเมียไม่รู้ แต่เพื่อนรู้ ความเสียสละแล้ว จินต์นับว่าเป็นยอดคนหนึ่ง

แต่มาสงสัยที่ว่า ทำไมอายุจินต์เพียง ๕๓ ขวบกว่า ๆ สวรรค์ต้องการแล้วหรือ จินต์เพื่อนรัก เพื่อนทุกคนตกตลึง นึกไม่ถึง บางคนไม่เชื่อ ถึงแม้กำลังเขียนคำไว้อาลัยอยู่นี้ ก็ไม่อยากเชื่อว่าจินต์จากพวกเราไปแล้ว เรื่องผู้หญิงยิงเรือ จินต์มีลวดลายพอสมควร มีเสน่ห์ตรงหนวด วาจาสุภาพเรียบร้อย อ่อนน้อมต่อเพศตรงข้าม มีคนเคยหลง แต่อุดมคติของจินต์ คือเมียและลูกเป็นใหญ่ นกที่ดีต้องกลับมาตายรัง

สิงห์แก่ อ.น.ศ. ทุกคน ไม่มีใครเกลียดจินต์ จินต์ด่าคนไม่ค่อยเป็น มีเพียงคำสองคำเท่านั้นที่ติดปาก ด่าแล้วก็ยิ้ม จึงไม่มีใครเกลียด ไม่มีใครโกรธ รักจินต์เหมือนเพื่อน เหมือนพี่เหมือนน้อง ยิ่งกว่าญาติสนิทเสียอีก เมื่อสวรรค์เอื้อมมือมาเอาจินต์ไปแล้ว ขอให้เอาจินต์ไปเลี้ยงให้ดี ๆ ให้จินต์มีความสุขสดชื่น เหมือนกันเมื่ออยู่ร่วมกับบรรดาสิงห์แก่ อ.น.ศ. ทั้งหลาย ไม่ช้าสิงห์แก่ทุกคนก็คงจะได้พบจินต์เป็นแน่แท้ อยู่แต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น เราจะได้พบกันอีกนะจินต์เพื่อนรัก.

อาศา ศรีอมร
สิงห์แก่ อ.น.ศ.

อาลัย "จินต์"

ขอกล่าวด้วยความจริงใจ แม้ภาษาหนังสือจะไม่สุภาพไปบ้างบางตอน แต่ก็ด้วยความสนิทสนมกันอย่างที่สุด เพราะผมกับจินต์เจอกันแล้ว ไม่มีคำว่าคุณหรือผม จินต์พบกับผม ก็มีแต่ เฮ้ย เป็นอย่างไรบ้างอ้ายหัวโต ทั้ง ๆ ที่จินต์เพื่อนรักก็หัวโตไม่น้อยกว่ากันเลย ตามความรู้สึก จินต์มีศีรษะโตกว่าผมเสียอีก บัดนี้ หัวโตก็จากไปเสียหนึ่งแล้ว เหลือแต่วัจน์หัวโตอยู่—คนเดียว

ในกระบวนเพื่อนรุ่น ๆ เดียวกัน เป็นเวลา ๓๐ กว่าปีมาแล้ว ตั้งแต่เป็นนักเรียนอยู่โรงเรียนอำนวยศิลป์ด้วยกัน เมื่อเรียนจบแล้ว วิถีชีวิตฉุดเพื่อนไปเป็นตำรวจ แต่ความเป็นเพื่อนยังเช่นเคย เราจะพบกันเสมอ กินข้าวด้วยกัน เที่ยวด้วยกัน ไนท์คลับด้วยกัน สนุกสนานตามสมควรแก่อัตภาพ จินต์มีอยู่คำหนึ่ง ไม่ว่าใครจะพูดอะไรออกมา จินต์จะบอกว่า "กู้รู้" แล้วต่อไปนี้ คำว่า "กู้รู้" ก็ไม่มีอีกแล้ว สมัยหนุ่ม ๆ จินต์ดื่มเก่งพอสมควร ถ้าเมาเป็นนอน เด็ดจริง ๆ เพื่อน เพราะเวลานอน เพื่อนไม่ยอมนอนคนเดียว มักจะมีเพื่อนนอนด้วยเสมอ ไม่มีการเอะอะ ไม่มีการอาละวาด ไม่บอกใครว่าฉันนี้คือตำรวจ เที่ยวก็เที่ยวอย่างประชาชนธรรมดา ไม่มีเบ่ง ไม่กินของใครฟรี แต่ถ้าใครเดือดร้อน จินต์ต้องช่วยเสมอไม่ว่างานส่วนตัว ส่วนรวม จินต์เสียสละให้เต็มที่ จินต์เคยร่วมเป็นกรรมการสมาคมต่าง ๆ มาพอสมควร แม้กระทั่งสมาคมศิษย์เก่าอำนวยศิลป์ จินต์ก็ได้เคยเข้าร่วมเป็นกรรมการช่วยเหลือให้กิจการของสมาคม ฯ ได้ก้าวหน้ามาพอสมควร

จินต์เป็นคนดี สวรรค์ก็ต้องการ จินต์คงไปช่วยเทวดาอีกหลายองค์ที่เดือดร้อน เพราะจินต์เป็นคนอย่างนั้น เพื่อนทุกคนที่ยังอยู่ในโลกมนุษย์ จะไม่มีใครลืมจินต์ได้เลย ฉะนั้น จินต์ ประยงค์ จึงยังไม่ตายจากพวกเรา

วัจน์ อภิบาลภูวนารถ

นายกสมาคมศิษย์เก่าอำนวยศิลป์

ไว้อาลัย

ข้าพเจ้าได้รู้จักและสนิทสนมกับครอบครัว พันตำรวจเอกจินต์ ประยงค์ ในฐานะญาติโดยการเกี่ยวดองเป็นเวลาไม่นานนัก แต่ก็มีความคุ้นเคยรักใคร่กันดุจญาติสนิทยังกับได้รู้จักกันมาตั้งแต่เกิด ทั้งนี้เพราะ "วิสาสา ปรมาญาติ" นั่นเอง

โดยเฉพาะ "คุณจินต์" นั้นเป็นคนดีอย่างน่าประหลาด ความโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของเธอเป็นที่รู้จักกันดีทั่วไป ทั้งนี้เพราะความมีน้ำใจของคุณจินต์นั้นหาได้จำเพาะเจาะจงเพียงบุคคลหนึ่งบุคคลใดไม่ ผู้ใดมีทุกข์ร้อนบ่ายหน้ามาหาย่อมจะได้รับความช่วยเหลือตามสมควรเสมอ ข้าพเจ้าเองได้อาศัยไหว้วานคุณจินต์อยู่เป็นนิจไม่ว่าในเรื่องเล็กเรื่องใหญ่ ทุกครั้งเธอก็ช่วยเหลือด้วยความเต็มอกเต็มใจทำให้ข้าพเจ้าและครอบครัวได้รับความสะดวกและเบาใจ แล้วก็เลยเคยตัวต่อการที่เอะอะอะไรต้องกวนคุณจินต์

คนเรานั้นจะเห็นน้ำใจกันก็ในยามยาก ข้าพเจ้าได้ซาบซึ้งในน้ำใจไมตรีของคุณจินต์ ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังมีทุกข์ขาดผู้คุ้มครอง คุณจินต์ก็ได้แสดงตนเป็นมิตรมีอุปการะแก่ข้าพเจ้าโดยเอาใจใส่ห่วงใยในทุกข์สุข ไม่ว่าจะออกปากขอให้ช่วยเหลืออะไรก็ช่วยให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ทั้งยังมีน้ำใจนึกถึงชวนให้ไปเที่ยว "ปล่อยสมอง" บ้าง ทำบุญทำกุศลบ้าง จิตใจจะได้แจ่มใสเบิกบานไม่หงอยเหงา ไม่ว่าจะไปไหนใกล้ไกลก็เป็นธุระในเรื่องความสะดวกสบายทุกอย่าง เป็นต้นว่าไปปิคนิคที่วังตะไคร้ ไปพักแรมที่บางละมุงไปทอดกฐินแล้วขึ้นไปเที่ยวเขาใหญ่ ไปเที่ยวไร่ที่ปากช่อง ไปหาพระ ฯลฯ ข้าพเจ้าเองอดสรรเสริญไม่ได้ว่าคุณจินต์เป็นคนมีระเบียบ รอบคอบละเอียดละออ ไม่ว่าในเรื่องการเดินทาง อาหารการกินและที่พัก ต้องดูแลบงการไปหมด จนทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเกรงใจแต่ก็ไม่อาจขัด เพราะลำพังตัวเองก็คงไม่นึกสนุกที่จะไปไหน ๆ และถ้าไปก็คงไม่สะดวกสบายอย่างไปกับคุณจินต์ ยังเคยคิดเล่น ๆ ว่าอย่างนี้น่าจะเก็บเงินไว้เวลาแก่จะได้ไปเที่ยวรอบโลกกันสักที

คุณจินต์ มีลักษณะสมเป็น "ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์" อย่างแท้จริงในการวางตัว คือสุภาพอ่อนโยนและขึงขังตามกาละเทศะ ยังให้ผู้ที่ได้รู้จักกับคุณจินต์แล้วเกิดมีความนิยมเลื่อมใสและไว้วางใจ ได้ทราบว่าระยะหลังคุณจินต์ค่อนข้างจะหงุดหงิดฉุนเฉียวสักหน่อย ข้าพเจ้าจึงสงสัยว่าคุณจินต์อาจจะต้องรับภาระหนักด้านการงาน หรือไม่ก็เริ่มมีอาการป่วยเจ็บ ซึ่งในภายหลังกลายเป็นเหตุแห่งมรณกรรมของเธอก็เป็นได้

คุณจินต์ยังมีคุณความดีอื่น ๆ คือเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นพ่อบ้าน และเป็นพ่ออันประเสริฐ ใครได้เห็นความเป็นไปในครอบครัวของคุณจินต์แล้วย่อมรู้สึกจับใจ ครอบครัวของคุณจินต์มีขนาดใหญ่ ทั้งพ่อและแม่จึงต้องทำมาหากินตัวเป็นเกลียว คุณจินต์ต้องรับภาระในการเลี้ยงดูครอบครัวขนาดใหญ่เช่นนี้ ก็ได้พยายามหาความสุขและความสะดวกสบายให้แก่บุตรภรรยาอย่างเต็มที่ ครอบครัวของคุณจินต์จึงมีความเป็นอยู่อย่างสุขสมบูรณ์ เป็นครอบครัวที่น่ารักน่าชม มีลูกเป็นหนุ่มเป็นสาวสะพรั่ง แล้วยังมีคู่เล็ก ๆ น่าเอ็นดูไว้เชยชม

การที่ได้ทราบว่าคุณจินต์ถึงแก่กรรมเมื่อเช้าวันพฤหัสบดีที่ ๑๕ มิถุนายน นับเป็นข่าวร้ายที่สุดในรอบปีของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าตกใจจนนึกอะไรไม่ออกและไม่อยากจะเชื่อว่าเป็นไปได้ แล้วก็ช่างกระทันหันเสียเหลือเกิน ข้าพเจ้าจากเมืองไทยไปหลายเดือน ได้เตรียมหาของฝากและหาโอกาสเหมาะ ๆ ที่จะไปเยี่ยมคุณจินต์ และครอบครัว แต่ก็ไม่ทันการ จึงได้พบแต่ร่างอันไร้วิญญาณของคุณจินต์เป็นครั้งสุดท้ายเมื่อวันรดน้ำศพ

ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าใจอย่างยิ่งที่ต้องเสียมิตรที่แสนดีอย่างคุณจินต์ เสียใจและเห็นใจคุณสมพงศ์และลูก ๆ ที่ต้องได้รับความวิปโยคอย่างสาหัสในการจากไปอย่างฉับพลันกระทันหันของผู้เป็นหลักชัยของครอบครัว คุณจินต์ไม่ได้อายุมากมายอะไร ยังจะอยู่ในราชการมีหวังเป็นนายพล สุขภาพดีรูปร่างพ่วงพีน่าจะมีอายุยืนไปอีกนาน ๆ นี่แหละที่ฝรั่งเขาว่าไว้ "คนที่พระเจ้ารักมักตายเร็ว" นี้ได้แก่คุณจินต์แน่ ๆ ข้าพเจ้าเคยทราบว่าเมื่อ ๕–๖ ปีมาแล้ว ก่อนที่บิดาของคุณจินต์จะถึงแก่กรรมได้ล้มป่วยด้วยโรคอัมพาตต้องนอนแซ่วอยู่ในโรงพยาบาลตำรวจเป็นปี ๆ คุณจินต์ได้ทุ่มเทในการรักษาพยาบาลคุณพ่อ

ของเธออย่างเต็มที่ ด้วยความกตัญญูกตเวทีที่น่าสรรเสริญยิ่ง กุศลทั้งนี้น่าจะได้ช่วยชลอชีวิตของคุณจินต์ให้ยืนยาวต่อไปได้ ชะรอยคุณจินต์คงจะได้สร้างบุญไว้เพียงแค่นี้

ความดีที่คุณจินต์ได้มีต่อข้าพเจ้าและวงศ์ญาติข้าพเจ้านั้นมีมาก และก็ไม่มีทางใดที่จะตอบแทนได้ให้สาสม ในเมื่อคุณจินต์ไม่ให้โอกาสแก่ผู้ใดอีกแล้ว ผู้ที่อยู่ข้างหลังที่เคยได้รับน้ำใจไมตรีจากคุณจินต์นั้นจึงเต็มไปด้วยความเศร้าโศกอาลัย และพร้อมเพรียงกันอย่างยิ่งในการร่วมบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศส่งไปให้ เพราะเป็นวิถีทางเดียวที่จะสื่อข่าวไปให้วิญญาณคุณจินต์ได้รับทราบว่า ถึงคุณจินต์จะจากไปแล้ว ก็จากไปแต่ร่าง คุณความดียังคงประทับอยู่ในความทรงจำของญาติสนิทมิตรสหายอยู่อย่างไม่รู้ลืม การที่จะได้รับพระราชทานเพลิงศพนั้นจึงเพียงแต่สรีระเท่านั้นที่จะสิ้นสูญไป แต่เกียรติคุณจะสถิตสถาพรอยู่นานเท่านาน ดังที่ท่านโบราณาจารย์ได้ว่าไว้ว่า

พฤษภกาสร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตย์ทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา

วิภาวี ประพันธะโยธิน

๑๑ ต.ค. ๑๕

รองผู้อำนวยการวิทยาลัยครูจันทรเกษม

คำไว้อาลัยจากอา

แด่

พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์

วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๕ เป็นวันที่อาและญาติทุกคนต้องประสบความเศร้าสลดใจเป็นอย่างยิ่งต่อการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของหลาน อาต้องสูญเสียหลานที่รักยิ่งไปโดยไม่คาดคิดมาก่อน เมื่อหลานมีชีวิตอยู่อาพอจะมีที่พึ่งพาอาศัย ปรึกษาหลานเพื่อให้ความคิดเห็นเกี่ยวแก่ปัญหาชีวิต และให้คำแนะนำ ชักจูง นำความเจริญ ความอบอุ่นมาสู่น้อง ๆ และลูกหลานทุกคนที่เกิดมาเป็นเครือญาติกัน และทุกคนก็ได้ปฏิบัติตามเป็นอย่างดีตามที่หลานได้แนะนำสั่งสอนไว้ ส่วนอาและครอบครัวก็หวังไว้ว่าเมื่อหาชีวิตไม่แล้วก็ยังมีหลานอยู่เป็นหลักที่จะได้เป็นที่พึ่งของบรรดาน้อง ๆ ต่อไป หลานเป็นผู้หนึ่งที่มีศักดิ์ศรีแก่วงศ์ตระกูล "ประยงค์" และหลานกำลังสืบหาญาติพี่น้องเพื่อลำดับเครือญาติและบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อให้ลูกหลานที่เกิดมารุ่นหลังได้รู้จักเครือญาติอันแท้จริง หลานก็มาด่วนจากไปเสียก่อนขณะเมื่ออายุยังพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการเพื่อความเจริญของประเทศชาติ และความเจริญส่วนตัวได้อีกมากนัก อามีความอาลัย มีความเศร้าสลดใจอย่างสุดซึ้งต่อการจากไปของหลานในครั้งนี้ เหลือที่จะพรรณนา

อาขอวิงวอนอำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ตลอดทั้งบุญกุศลราศีที่หลานได้สร้างสมไว้ จงดลบันดาลเป็นปัจจัยนำวิญญาณของหลานไปสู่สุคติ ณ สรวงสวรรค์ชั้นวิมานโน้นเถิด และถ้าหากชาติหน้ามีจริง อาขออธิษฐานให้หลานได้มาเกิดเป็นลูกหลานของอาทุก ๆ ชาติ.

แถม ประยงค์

ถม ประยงค์

แสวง ประยงค์

อาลัย จินต์

แม้รู้ว่า ทุกคนจะต้องตาย แต่ข่าวจินต์ตายโดยปัจจุบันทันด่วนและไม่คาดฝัน ทำให้ช็อคได้ ข่าวจินต์ตายทราบเมื่อบ่าย ๓ โมง วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๕ ข้าพเจ้าร้องไห้ไม่มีน้ำตา ร้องไม่ออก เมียข้าพเจ้าปล่อยโฮออกมาและคร่ำครวญอีกมาก ลูกเอ๋–ลูกชายคนเล็กรีบเข้าห้องนอนปิดประตูร้องไห้ อาลัยลุงจินต์ของเขา ครอบครัวเราเศร้าโศกอย่างกระทันหันไม่คาดคิด โอ ! จินต์เอ๋ย ทำไมเป็นอย่างนี้

ภาพความหลังต่าง ๆ ประดังเข้ามาในความคิดข้าพเจ้า ความสัมพันธ์ของเราทั้งสอง....๓๐ปีกว่าแล้ว ตั้งแต่ปี ๒๔๘๒

บิดาของจินต์เป็นลูกผู้น้องของบิดาข้าพเจ้า บิดาจินต์เรียกบิดาข้าพเจ้าว่า "คุณพี่" บิดาข้าพเจ้าเป็นชาวโคราชท่านและบิดาจินต์พร้อมกับคุณอาอีก ๒ ท่าน รวมเป็น ๔ ท่านด้วยกัน เมื่อครั้งเป็นหนุ่ม ๆ ได้ออกเดินทางจากโคราชเข้ามาศึกษาที่พระนคร และสุดท้ายได้พากันไปปักษ์ใต้ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเรื่องที่ก่อนจินต์และข้าพเจ้าเกิด ต่อมาอาผลบิดาจินต์กลับโคราชและมาอยู่บุรีรัมย์ อาอีก ๒ ท่านก็กลับเหมือนกัน อีกอาหนึ่งจินต์ไปพบอยู่สมุทรสาคร อีกอาหนึ่งหายไปหาไม่พบ (แต่ข้าพเจ้าสงสัยลูกหลานที่จังหวัดชลบุรีมีอยู่หมู่บ้านหนึ่ง) ส่วนบิดาข้าพเจ้าตั้งหลักฐานอยู่ปักษ์ใต้ แต่งงานกับมารดาข้าพเจ้าที่ปากพนังนั่นเอง ข้าพเจ้าจึงเป็น "ชาวใต้"

นี่เป็นเรื่องราวบิดาข้าพเจ้า และบิดาจินต์เมื่อประมาณ ๖๐ – ๗๐ ปีมาแล้ว เพราะฉะนั้น จินต์กับข้าพเจ้าไม่เคยรู้จักกันเลย ข้าพเจ้าไม่รู้จักอาผลตัวจริง ฟังแต่บิดาเล่าให้ฟังเท่านั้น ไม่ผู้จักญาติพี่น้องฝ่ายบิดาเลยสักคนเดียวในขณะที่ข้าพเจ้าอยู่ปักษ์ใต้

จนกระทั่ง ข้าพเจ้ามาศึกษาในกรุงเทพ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๐ และในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ข้าพเจ้าได้ทำงานที่สำนักงาน

กลางบริษัทจังหวัดอาคารราชดำเนิน จะเป็นวันใดเดือนใดข้าพเจ้าจำไม่ได้ ได้มีชายหนุ่มผู้หนึ่ง เข้ามาหาข้าพเจ้าในห้องทำงาน และแนะนำตัวเองว่าชื่อ **"สมใจ ประยงค์"** เป็นลูกอาผล มีลุงชื่อลุงเพ็ชร์ (คือ บิดาของข้าพเจ้า) ขณะนั้นสมใจทำงานที่กรมบัญชีกลาง เพราะบิดาข้าพเจ้าเคยเล่าถึงอาผล และญาติทางฝ่ายโคราชให้ฟังเมื่อข้าพเจ้าถาม ....จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า ข้าพเจ้าดีใจสักเพียงไหน ที่ข้าพเจ้ามาพบญาติฝ่ายบิดาเข้า.... น่าแปลกอยู่ที่คุณอาผลตั้งชื่อลูกชายว่า **"สมใจ"** บิดาข้าพเจ้าตั้งชื่อข้าพเจ้าว่า **"สุดใจ"** (ภายหลังจินต์มาเปลี่ยนชื่อเมื่อเป็นตำรวจ) จินต์มีพี่ชายคนหนึ่ง อาผลตั้งชื่อว่ **"สมจิตต์"** (ถึงแก่กรรมแล้ว) และพี่ชายข้าพเจ้าก็ชื่อ **"สมจิตต์"** เป็นต้น ส่วนนามสกุลนั้น จินต์ใช้ **"ประยงค์"** นามสกุลเดิม ส่วนข้าพเจ้า บิดาข้าพเจ้าได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ใหม่ว่า **"อินทรมงคล"**

ตั้งแต่นั้นมา ข้าพเจ้าได้พบอาผล ได้พบญาติฝ่ายบิดาของข้าพเจ้ามากขึ้น เพราะการแนะนำของจินต์ทั้งนั้น การที่จินต์มาพบข้าพเจ้าเป็นเพราะเขาพยายามสอบถามจากเพื่อน ๆ ของเขาที่เป็นชาวใต้ที่อยู่ธรรมศาสตร์และที่กรมบัญชีกลาง เพื่อน ๆ ชาวใต้เขารู้จักบิดาข้าพเจ้าและข้าพเจ้าจึงแนะนำให้มาพบ จินต์แก่กว่าข้าพเจ้า ภรรยาและลูก ๆ ข้าพเจ้า น้อง ๆ หลาน ๆ จึงเรียกเขาว่า **"พี่จินต์"** และ **"ลุงจินต์"**

จินต์เป็นที่รักของทุกคนในครอบครัวและพี่ ๆ น้อง ๆ ของข้าพเจ้า ให้ความห่วงใยสอบถามทุกข์สุขอยู่เสมอ เฉพาะตัวข้าพเจ้าแล้วเขาถือเป็น **"น้องชาย"** ที่รัก คอยสอดส่องดูแลด้วยความเป็นห่วง ตั้งแต่เรารู้กันว่าเป็นญาติอันสนิทที่สุดกันมาตลอดระยะเวลา ๓๐ กว่าปี เราไม่เคยไม่รู้ข่าวคราวต่อกันเลย.... จินต์จบธรรมศาสตร์เข้าเป็นตำรวจ........ ข้าพเจ้าจบบัญชีธรรมศาสตร์ชอบการค้า จินต์เป็นข้าราชการ ข้าพเจ้าไม่ทำราชการ จึงทำงานองค์การเกี่ยวกับการค้าหรือบริษัท แม้บางคราวเราตั้งบริษัท ๆ ทำการค้าด้วยกันก็เคยทำมาแล้ว

ในที่สุด จินต์ได้ยศเป็น "พันตำรวจเอก" ข้าพเจ้าได้ไปทำงานอยู่ในบริษัทศรีมหาราชาจำกัด อ. ศรีราชา จ. ชลบุรี เมื่อจินต์กลับมาประจำอยู่กองตำรวจสันติบาล จินต์ได้พยายามถามข่าวคราวตลอดจนไปเยี่ยมหรือพักกับข้าพเจ้าที่ศรีราชาอยู่เสมอ

มาเมื่อประมาณกลางปี พ.ศ. ๒๕๑๔ จินต์ได้พบกับข้าพเจ้า และปรารภว่าอยากมาอยู่ภูธร ข้าพเจ้าก็ว่าได้มาอยู่ชลบุรีก็ดีจะได้ใกล้กัน แล้วจินต์ก็ได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งรองผู้บังคับการตำรวจภูธรเขต ๒ จังหวัดชลบุรี ข้าพเจ้าดีใจเหลือเกินที่เราได้ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น พบกันบ่อยขึ้น แต่ข้าพเจ้ารู้สึกสงสารจินต์มาก เพราะเห็นได้ชัดว่า จินต์เหนื่อยมากเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการและมีปัญหาใหญ่อยู่เสมอ ยิ่งกว่านั้น จินต์เป็นผู้มีเพื่อนฝูงมาก เป็นที่รักของเพื่อน ๆ ทั้งภูธรและนครบาลทีเดียว ข้าพเจ้ารู้สึกว่า จินต์มีเพื่อนตั้งแต่ขี้ยาจนถึงนายพลทีเดียว เพราะฉะนั้นจึงไม่มีเวลาเป็นของตนเองเลย ซึ่งในทางราชการตำรวจแล้วก็เป็นประโยชน์มาก แต่เมื่อพิจารณาถึงสังขาร ซึ่งข้าพเจ้าได้เคยปรารภเปรย ๆ ว่า จินต์เอ๋ย บัดนี้เรานั้นเป็นพวกบ่าย ๕ โมงเย็นแล้วเกือบย่ำค่ำอยู่แล้วจะนึกให้สังขารเหมือนวัยหนุ่ม ๆ นั้นไม่ได้แล้ว แต่จินต์เป็นผู้อดทนยิ่ง รักงาน รักเกียรติยิ่งนัก ไม่นิ่งดูดาย ข้าพเจ้าและภรรยาคอยรั้งให้พักนาน ๆ รับประทานอาหารกันก่อนนาน ๆ แต่ก็ได้ผลไม่เท่าที่หวัง เพราะรู้สึกจินต์มีภาระต้องปฏิบัติมากเสมอ.... "ไม่ได้....พี่จะต้องไปแล้ว...." ทุกครั้งพี่จินต์ต้องตอบอย่างนี้ เมื่อเราเห็นว่าอยากให้จินต์พักผ่อนเสียบ้าง

แล้วจู่ ๆ จินต์ได้รับคำสั่งให้ย้ายไปดำรงตำแหน่งรองผู้บังคับการเขต ๓ จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๑๘ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๕ ข้าพเจ้าใจหาย....และเสียใจ ใจหายเพราะเราจะไม่ได้พบกันบ่อย ๆ เหมือนเดิมอีก....จะไม่ได้ปรนนิบัติจินต์เมื่อเหนื่อยงานมาอีก ไม่ได้ปรับทุกข์สุขกันฉันท์พี่น้องอันสนิท....จะต้องห่างเหินกันอีก ความอบอุ่นที่เราจะอยู่กันฉันท์พี่น้องก็เว้นระยะไปอีก เสียใจ....ในความไม่เที่ยงแท้แน่นอน แต่อย่างไรก็ตาม จินต์นั้นเป็นข้าราชการ การโยกย้ายเป็นเรื่องธรรมดา จินต์เขาชี้แจงปลอบใจข้าพเจ้าไว้อย่างนี้ เขายังปลอบใจภรรยาข้าพเจ้าว่า "ไม่เป็นไรดอก แล้วพี่จะกลับมาอยู่ใกล้น้อง ๆ ใหม่" จินต์ไปอยู่โคราชแล้ว ยังมาเยี่ยมเราทั้งสองอีก ๒–๓ ครั้ง ทุกครั้งที่พบกันบ่นว่าเหนื่อยและว่าอาณาเขตตรวจงานท้องที่เขต ๓ นั้นกว้างขวางกว่าเขต ๒ มาก จินต์ย้ายไปอยู่เขต ๓ ได้ ๓ เดือนเศษเท่านั้น

แล้วจู่ ๆ เราก็ได้รับข่าวร้าย....ข่าวที่จินต์ต้องจากไปไม่มีวันกลับ....ไม่ใช่ข่าวที่ต้องห่างเหินกันชั่วคราว....ข่าวจินต์ตาย....ตายจากเราไปแล้ว จากไปจริง ๆ โธ่ ! จินต์เอ๋ยจะไม่มีข่าวอื่นกันต่อไปอีกแล้ว เป็นอันสิ้นสุดกัน คำว่า **"จินต์"** ที่รัก ที่ข้าพเจ้าเคยเขียนถึงจินต์ หรือ **"สุดใจ น้องรัก"** และลงท้ายจดหมายว่า **"รักเสมอ"** ที่จินต์เขียนถึงข้าพเจ้า บัดนี้ จะไม่มีอีกแล้ว ความอบอุ่นที่ข้าพเจ้าหวังว่าจะเว้นระยะไปชั่วคราวนั้นบัดนี้ก็หมดสิ้นไป มีแต่ความว้าเหว่เดียวดาย

ยิ่งวันนี้วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๕ เป็นวันพระราชทานเพลิงศพ ร่างกายจินต์ก็จะต้องถูกเผาสูญสิ้นด้วยเพลิงพระราชทาน....ไม่ได้พบหน้ากันอีกแล้วในชาตินี้ มีแต่ความดีงาม ความมีน้ำใจ ตลอดจนลักษณะท่าทางที่จะประทับอยู่ในดวงใจของข้าพเจ้าและพวกเราญาติพี่น้องไม่รู้ลืม

ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐาน ขอเดชะกุศลผลบุญที่ พันตำรวจเอก จินต์ ประยงค์ ได้ปฏิบัติมาด้วยดีขณะที่มีชีวิตอยู่ บุญกุศลใดที่ข้าพเจ้า ญาติพี่น้องมิตรสหาย ได้บำเพ็ญอุทิศให้มาเป็นลำดับก็ดี กุศลกรรมที่ข้าพเจ้าทำไว้ก็ดี จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของจินต์ จงประสพซึ่งอิฐวิบูลพูนผลตามคติวิสัยในสัมปรายภพ ซึ่งเป็นความปรารถนาครั้งสุดท้ายของข้าพเจ้าที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรักและอาลัยอย่างสุดซึ้ง.

นายสุดใจ อินทรมงคล

นางอำไพ อินทรมงคล

คำไว้อาลัยของน้อง

พ.ต.อ. จินต์ ประยงค์ มีศักดิ์เป็นเขยของพวกเรา แต่พวกเรามิได้มีความรู้สึกเป็นแต่เพียงเขยเท่านั้น ความสนิทชิดเชื้อ ความเมตตากรุณารักใคร่ที่พี่จินต์มีต่อเราพี่น้อง และเคยร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา ทำให้พวกเรามีความรู้สึกว่าเราร่วมสายโลหิตอันเดียวกันมากกว่า โดยเฉพาะพวกเรายังมีความรู้สึกกันว่าพี่จินต์เป็นพี่ชายแท้ ๆ ที่เราเคารพนับถือเปรียบเหมือนบิดาก็ว่าได้ เพราะได้เพิ่มความอาทรและห่วงใยในพวกเราเข้าไว้อีกด้วย เมื่อพี่จินต์ถึงแก่มรณกรรมกระทันหันโดยมิเคยจะได้คาดคิดเช่นนี้ จึงสุดที่จะอธิบายถึงความรู้สึกเสียใจ เสียดาย และอาลัยรักของพวกเราออกมาเป็นถ้อยคำ หรือลายลักษณ์อักษรใด ๆ ได้ เมื่อพี่จินต์สิ้นชีวิตใหม่ ๆ และอยู่ในระหว่างพิธีสวดพระอภิธรรมศพ พวกเรามีความรู้สึกเพียงเศร้าโศกอย่างที่สุดเท่านั้น แต่เมื่อนานวันเข้าพวกเราก็ยิ่งคิดถึงคุณความดีและหวลระลึกถึงเหตุการณ์ที่ล่วงเลยมา ความเป็นอยู่นับตั้งแต่พี่จินต์ได้เข้ามามีส่วนสัมพันธ์กับพวกเราหลังสมรสกับพี่สาวของข้าพเจ้าแล้ว ไม่ว่าความเจ็บไข้ความเดือดร้อน และปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ พี่จินต์จะไม่ทอดทิ้งเรา เข้ามาร่วมแก้ไขบรรเทาให้เราด้วยเสมอ แม้บิดาข้าพเจ้าป่วยก่อนจะถึงแก่กรรม ก็ยังฝากฝั่งให้ช่วยดูแลพวกเรา ซึ่งพี่จินต์ก็ได้ปฏิบัติตามสมกับที่รับปากไว้ทุกประการ พวกเราพี่น้องก็ยังรู้สึกในบุญคุณนี้ตลอดมา แม้เราจะทำงานเป็นหลักเป็นฐานกันทุกคน แต่กระนั้นพี่จินต์ก็ยังเห็นว่าพวกเราเป็นน้องของพี่จินต์เสมอต้นเสมอปลาย จนตายจากพวกเราไป เหล่านี้ย่อมเป็นที่ตระหนักกันดีในหมู่ญาติ เราจะยังนึกถึงคุณความดีของพี่จินต์ตลอดชั่วชีวิตนี้

ที่กล่าวมาแล้วเป็นเพียงส่วนหนึ่งของพี่จินต์ ในฐานะพี่จินต์ น้องจินต์ ลุงจินต์ อาจินต์ น้าจินต์ และคุณตาจินต์ ที่เห็นด้วยกับสายตาข้าพเจ้า ซึ่งจัดได้ว่าเป็น

น้องที่ใกล้ชิดยิ่งผู้หนึ่ง ฉะนั้น จึงได้รู้เห็นกิจกรรมของพี่จินต์ในด้านต่าง ๆ ทั้งทางราชการและส่วนตัวเป็นอันมาก ข้าพเจ้าจะไม่กล่าวถึงชีวิตราชการและการสมาคมกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนฝูงและผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะย่อมเป็นที่ตระหนักกันดีอยู่แล้วในหมู่บุคคลเหล่านั้น ข้าพเจ้าจึงไม่ประหลาดใจเลย ที่ในระหว่างพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมศพในตอนกลางวันข้าพเจ้าได้พบเห็นบรรดาบุรุษต่างวัย ต่างอาชีพ จากจังหวัดต่าง ๆ มีทั้งมิตรและผู้ใต้บังคับบัญชามานั่งร้องไห้เบื้องหน้าที่ตั้งศพ และในคืนวันบรรจุศพได้มีผู้บังคับบัญชา ญาติมิตรมาร่วมพิธีอย่างเนืองแน่น ถ้าพี่จินต์จะล่วงรู้ด้วยญาณวิถีใด ๆ ก็ตามคงจะซาบซึ้งมิใช่น้อย

พี่จินต์เป็นผู้ที่รักความยุติธรรม อารีอารอบเห็นอกเห็นใจมิตรสหาย ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลทั่ว ๆ ไป เมื่อมีชีวิตอยู่ข้าพเจ้าเคยเห็นพี่จินต์ช่วยเหลือคนตั้งแต่เรื่องเล็ก ๆ ไปจนถึงเรื่องใหญ่ ไม่มีเรื่องใดเลยที่พี่จินต์จะปฏิเสธการช่วยเหลือ ซึ่งยากที่จะเห็นผู้ใดช่วยเหลือผู้คนด้วยเรื่องปลีกย่อยเช่นนี้ แต่พี่จินต์ก็ช่วยเหลือด้วยความยินดีและตั้งใจจริงทุกกรณีย์ ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงมิได้สงสัยเลยว่า เหตุใดพี่จินต์จึงมีผู้คนคุ้นเคยสนิทสนมด้วยมากมาย

ในชีวิตราชการตำรวจ นอกจากงานในหน้าที่ประจำดังเป็นที่ประจักษ์ต่อผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานแล้ว พี่จินต์เป็นผู้หนึ่งที่อุทิศเวลาของตนเอง ทั้งในและนอกเวลาราชการ เอาใจใส่และดำเนินการอย่างฉับพลัน ถ้าเห็นว่าสิ่งนั้นจะเป็นอันตรายหรือทำความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ไม่อาจเป็นที่เปิดเผยได้ แต่ข้าพเจ้าสามารถยืนยันด้วยเกียรติยศว่าพี่จินต์ได้ปฏิบัติเช่นนี้เสมอมา โดยมิได้หวังสิ่งใดเป็นเครื่องตอบแทนในความดีความชอบหรือชื่อเสียงใด ๆ ทั้งสิ้น

โดยปกติพี่จินต์เป็นผู้ที่ชอบชีวิตความเป็นอยู่ง่าย ๆ และชอบสงบ ได้เคยปรารภถึงความตั้งใจว่า ในบั้นปลายของชีวิต เมื่อครบเกษียนอายุราชการแล้วจะใช้

ชีวิตสงบในการทำไร่ทำสวน ในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ จึงใช้เวลาว่างและวันหยุดเกี่ยวกับการเกษตรเป็นงานอดิเรกอยู่เสมอ ทำให้มีประสพการณ์ทางด้านนี้ ประกอบกับเคยมีพื้นความรู้เดิมอยู่บ้าง จึงจัดได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้างเกษตรกรรมพอสมควร และได้เผื่อแผ่ความรู้ความชำนาญด้านนี้ของตนให้แก่ชาวบ้านผู้คุ้นเคยอยู่เสมอ จากการได้คลุกคลีกับชาวไร่ชาวนามามาก จึงตระหนักถึงปัญหาเดือดร้อนและอุปสรรคของเกษตรกรถึงความไม่เป็นธรรมนายทุน พ่อค้าคนกลางและราคาจำหน่าย ในระยะ ๒ ปี ก่อนจะเสียชีวิต พี่จินต์ได้พยายามที่จะรวบรวมให้ชาวไร่ผนึกกำลังกัน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่ถูกเอารัดเอาเปรียบเกินไปให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โครงการณ์หนึ่งที่พี่จินต์สนใจยิ่ง และได้พากเพียรดำเนินการจนใกล้จะสำเร็จตามความมุ่งหมาย คือ โครงการผลิตมันสำปะหลังอัดเม็ด แบบทันสมัย โดยร่วมกลุ่มกันตั้งบริษัทดำเนินการในรูปสหกรณ์ให้ชาวไร่เป็นผู้ถือหุ้น (จัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุน ซื้อเครื่องจักรตั้งโรงงานผลิตมันสำปะหลังอัดเม็ดแบบอัตโนมัติ ที่มีประสิทธิภาพ และความสามารถในการผลิตสูง ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพถูกต้องตามมาตรฐานที่ทางราชการกำหนด และเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ) ตลอดจนได้ติดต่อหาตลาดต่างประเทศโดยตรง ไม่ต้องผ่านมือพ่อค้าคนกลางผู้ส่งออกอีกทอดหนึ่ง ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ที่พี่จินต์มาถึงแก่มรณะกรรมเสียก่อน ทำให้โครงการนี้ต้องหยุดยั้งลงไปโดยกระทันหัน มิฉะนั้นโครงการนี้อาจเป็นแบบอย่างที่ถูกต้องที่ชาวไร่ชาวนาทั่วไป มีโอกาสผนึกกำลังกันขจัดปัญหาอยุติธรรมที่ถูกเอารัดเอาเปรียบมาช้านาน นับศตวรรษให้หมดสิ้นไปเสียที

สรุปแล้ว แม้ว่าพี่จินต์จะมาด่วนเสียชีวิตแต่เพียงนี้ นับได้ว่าทำหน้าที่ในฐานะที่เกิดมาเป็นพลเมืองไทยคนหนึ่งอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือรับราชการสนองพระเดชพระคุณ มีผลงานที่มีคุณค่า ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อันสูงสุด ต่อความมั่นคงของประเทศชาติ และต่อความผาสุขของประชาชนโดยทั่วไป ได้ใช้สติปัญญา ความ

รอบรู้ และความสามารถเฉพาะตัวช่วยเหลือและพยายามยกระดับสังคมที่ต่ำต้อยให้สูงขึ้น ประพฤติต่อญาติและมิตรจนเป็นที่รักใคร่นับถือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะหัวหน้าครอบครัว ได้สร้างฐานะและความสุขให้แก่ครอบครัว ได้อุดหนุนให้บุตรธิดาได้มีการศึกษาดี มีงานทำเป็นหลักฐาน

ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงคิดว่า พี่จินต์คงจากเราไปด้วยจิตไร้กังวล ประกอบกับกรรมดีและบุญกุศลที่พี่จินต์ทำไว้เสมอ คงนำพี่จินต์ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ และหากมีญาณใด ๆ ที่จะทราบได้ ขอให้พี่จินต์รับรู้ด้วยว่าสิ่งใดที่ทำให้พี่จินต์หมดกังวลห่วงใยผู้อยู่หลัง เราขอให้คำมั่นว่าจะไม่ละเว้นที่จะทำ และบุญกุศลใดที่เราทำมาและที่จะทำต่อไป ขออุทิศให้พี่จินต์ทั้งหมดเพื่อส่งให้วิญญาณพี่จินต์ไปสู่สุคติ.

เมธา รัชตะบัติ

พระธรรมเทศนา เรื่องอนิจจกถา

โดย

ท่านอาจารย์ กิตติวุฑโฒ ภิกขุ

ณ วัดธาตุทอง

บัดนี้อาตมาภาพจะได้แสดงพระธรรมเทศนาเพื่อฉลองศรัทธา แก่คณะเจ้าภาพและท่านที่เคารพนับถือ นายพันตำรวจเอก จินต์ ประยงค์ ซึ่งได้ถึงแก่กรรมลงด้วยโรคปัจจุบัน การบำเพ็ญกุศลในวันนี้ก็เพื่อให้สำเร็จแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วด้วย ในวันนี้เป็นวันที่จะได้ทำพิธีบรรจุศพการบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตายนั้น ประเพณีของพุทธศาสนิกชนผู้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ย่อมประพฤติปฏิบัติกันมาเป็นประจำ เพราะบุคคลที่ร่วมกันในระหว่างที่มีชีวิตอยู่เราย่อมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในด้าน สายโลหิตวงศ์สกุล ทั้งในด้านกิจการงานต่าง ๆ อันเป็นส่วนของสังคม แต่เมื่อได้ถึงแก่กรรมแล้วก็มิใช่หมายความว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นจะสิ้นสุดลงกันแต่เพียงนี้ ประเพณีของไทยเรานั้นถือว่าความสัมพันธ์ในชีวิตของมนุษย์ที่อุบัติเกิดขึ้นมาในโลกนั้นมีอยู่ตลอดไป แม้ความตายนั้นจะเป็นการสิ้นสุดของชีวิตก็ตาม แต่สิ่งอื่น ๆ นอกจากความตายแล้วก็หาได้สิ้นสุดลงเพียงแค่นี้ไม่ เช่นความสัมพันธ์กัน ความสัมพันธ์กันนั้นไม่ว่าจะสัมพันธ์กันในฐานะเป็นสามีภรรยา เป็นบิดากับบุตร เป็นเพื่อนซึ่งจะเป็นเพื่อนร่วมงานหรือจะเป็นพี่เป็นน้องร่วมสายสกุลเดียวกันก็ตาม สิ่งทั้งหลายเหล่านี้หาได้สิ้นสุดลงพร้อมกับชีวิตไม่ เพราะฉะนั้นผู้ที่ประกอบด้วยศีลธรรมอันดีงามนั้นจึงเป็นบุคคลที่ไม่ทอดทิ้งและไม่ลืมกัน แม้ผู้นั้นจะตายจากไปแล้วก็ตาม ยิ่งผู้ตายนั้นเป็นบุคคลที่ประกอบคุณงามความดีไว้มาก ผู้ที่มีชีวิตอยู่ก็จะต้องจารึกความดีเช่นนั้นไว้ตลอดกาล และจะต้องปฏิบัติตนเหมือนกับเมื่อมีชีวิตอยู่ พระพุทธองค์ท่านได้วางหลักการปฏิบัติไว้ว่า ความสัมพันธ์ในระหว่างครอบครัวนั้นท่านได้วางหน้าที่ของบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติให้สมบูรณ์ ไม่ว่าจะอยู่ใน

ฐานะเช่นใดในครอบครัว เช่น ในฐานะเป็นพ่อเป็นแม่ ในฐานะเป็นลูกหรือเป็นสามีภรรยาก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ เมื่อปฏิบัติหน้าที่สมบูรณ์แล้ว ต่างฝ่ายต่างจะต้องจากกันก็ยังจะต้องมีหน้าที่ปฏิบัติซึ่งกันและกันต่อไปอีก เช่นหน้าที่ของลูกจะพึงปฏิบัติต่อพ่อแม่ก็ไม่ใช่ว่าจะเลี้ยงดูท่านเมื่อมีชีวิตอยู่เท่านั้น แม้พ่อแม่จะตายไปแล้วท่านก็ยังสอนให้ทำบุญอุทิศไปให้ นี่แสดงให้เห็นว่าไม่ใช่ว่าจะปฏิบัติเมื่อมีชีวิตอยู่เท่านั้น แม้ตายไปแล้วก็ยังต้องมีปฏิการะด้วย คือยังจะต้องตอบแทนด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ นี่เป็นการแสดงให้เห็นถึงจิตใจอันดีงามที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านได้ตรัสสอนไว้ ด้วยเหตุนี้เมื่อพันตำรวจเอก จินต์ ประยงค์ ได้ถึงแก่กรรมลง ภริยาบุตรธิดาและญาติมิตรมีความเศร้าโศก เพราะได้จากไปด้วยระยะเวลาอันรวดเร็ว ทุกคนไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้ก่อน เพราะว่าโรคปัจจุบันนั้นเป็นโรคกระทันหัน ทุกคนไม่สามารถเตรียมตัวเตรียมใจไว้ ย่อมจะเกิดความเศร้าโศกเสียใจเป็นธรรมดา ยิ่งผู้ตายเป็นผู้มีอัธยาศัยไมตรีต่อทุก ๆ คนเมื่อมีชีวิตอยู่ด้วยแล้ว ทุกคนก็อาลัยถึงอยู่เสมอ โดยปกติผู้ที่ประกอบคุณงามความดีอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ และได้สูญเสียไป ผู้ที่อยู่ในภายหลังย่อมจะมีความระลึกถึง และบางท่านก็เศร้าโศกเสียใจมาก แต่ถ้าเราพิจารณากันให้ลึกซึ้งลงไปถึงสภาพชีวิตอันมีอยู่ตามความเป็นจริง โดยธรรมชาติแล้ว เราจะพบว่าไม่มีใครที่เกิดมาในโลกนี้จะไม่ตาย เกิดเท่าไรก็ตายเท่านั้น โลกมนุษย์นี้เกิดมากเท่าไรก็ตายมากเท่านั้น เกิดพันคนก็ตายพันคน เกิดล้านคนก็ตายล้านคน ไม่ใช่เกิดมากตายน้อย เพราะถ้าเกิดมากตายน้อยก็แสดงว่ามีบางคนเกิดมาแล้วไม่ตาย แต่เราก็ทราบความจริงกันอยู่แล้วว่าไม่มีใครเลยที่เกิดมาแล้วนั้นจะไม่ตาย ความตายเป็นของธรรมดา แต่ว่าที่เราเกิดความทุกข์ความเศร้าโศกขึ้นมานั้น ก็เพราะเราไม่ได้คิดว่าความตายนั้นเป็นของธรรมดา เราไปคิดกันแต่ว่าความเกิดเป็นของธรรมดา ความตายผิดธรรมดา ความจริงไม่ว่าจะเกิดหรือไม่ว่าจะตายก็เป็นของธรรมดาเหมือน ๆ กัน เพราะว่าเกิดกับดับนั้นเป็นสภาวธรรม เป็นธรรมชาติที่มีอยู่ในสรรพสิ่งทั้งปวงในโลกนี้ ไม่มีอะไรเกิดขึ้นแล้วก็จะไม่ดับไป เพราะถ้าหากว่าไม่มีความเกิด ความตายก็ไม่ได้มี แต่เพราะเราเกิด เราจึงต้องตาย โดยกฎธรรมชาติก็เป็นอยู่อย่างนี้ มนุษย์ทุกคนเกิดมา

แล้วก็ต้องมีจุดหมายปลายทาง คือความแตกดับเหมือน ๆ กัน แต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่าความตายนั้นเป็นสิ่งที่เราเลือกไม่ได้ เหมือน ๆ กับความเกิด ความเกิดก็เลือกไม่ได้ เราอาจจะเกิดในที่ใดที่หนึ่ง อาจจะเกิดในชาติตระกูลใดชาติตระกูลหนึ่ง อาจจะเกิดในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของหมู่ชน ภพใดภพหนึ่งของสรรพสัตว์ที่เกิดขึ้น ความเกิดเป็นสิ่งที่เราเลือกไม่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อความตายกับความเกิดเป็นของธรรมดาคู่กันดังนี้ พระพุทธองค์ท่านจึงสอนให้พิจารณาธรรมดาทั้งสองประการนี้ให้ถ่องแท้ถูกต้องแล้วชีวิตของเราก็จะได้ดำเนินไปด้วยความราบรื่นและเป็นสุข และจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้อย่างสมบูรณ์ อยู่อย่างคนที่มีปัญญา ไม่ใช่อยู่ด้วยความงมงาย เรื่องของความตายนั้นเป็นเรื่องของความสิ้นสุดในชั่วชีวิตหนึ่ง ที่มนุษย์ทุกคนเกิดมาในโลกปัจจุบัน พระพุทธองค์ท่านจำแนกสาเหตุแห่งการตายไว้ว่า เกิดมาจากเหตุหลายอย่างด้วยกัน

ประการที่ ๑ อายุขยะ แปลว่าตายเมื่อสิ้นอายุ สิ้นอายุในที่นี้หมายถึงว่าเมื่อหมดอายุแล้วก็ต้องตาย อายุของมนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้ท่านกำหนดไว้ว่ามีอายุเพียง ๗๕ ปี เป็นอายุขัย หมายถึงว่ามนุษย์ทุกคนที่กล่าวโดยถัวเฉลี่ยทั่ว ๆ ไปแล้วก็จะมีอายุไม่เกิน ๗๕ ปี ก็จะต้องถึงแก่ความตายลง สมัยพุทธกาลนั้นกำหนดอายุขัย ๑๐๐ ปี แต่ปัจจุบันอายุมนุษย์นี้สั้นลง เหลือเพียง ๗๕ ปี เป็นอายุขัย ฉะนั้นคนที่อยู่จนถึงสิ้นอายุขัยแล้วตายอย่างนี้เรียกว่าอายุขยะ ตายเพราะสิ้นอายุ

ประการที่ ๒ กัมมะขยะ ตายเพราะสิ้นกรรม คำว่ากรรมในที่นี้หมายถึงอุปถัมภกกรรม คือกรรมที่ทำหน้าที่อุปถัมภ์หล่อเลี้ยงหมดลงแล้วก็ถึงแก่ความตาย แต่อุปถัมภกกรรมนี้ คือตัวอุสมาเตโชธาตุ หรือที่เราเรียกกันทั่วไปว่าชีวิต ชีวิตนั้นคืออุสมาเตโชธาตุ ทำหน้าที่หล่อเลี้ยงรูปธรรมนี้ให้ดำรงอยู่ คนจะตายช้าตายเร็วก็อยู่ที่ธาตุชนิดนี้ เพราะฉะนั้น ท่านจึงเรียกการตายเช่นนี้ว่า กัมมะขยะ ตายเพราะสิ้นกรรม อุปถัมภกกรรมสิ้นสุดลงก็ถึงซึ่งความตาย

ประการที่ ๓ ตายเพราะสิ้นทั้งกรรมและอายุ หมายถึงว่าอายุก็หมด กรรมก็หมด แล้วก็ถึงซึ่งความตายลง

ประการที่ ๔ อุปัจเฉทกะ กัมมะขยะ หมายถึงว่าตายเพราะด้วยอำนาจของอุปัจเฉทกะกรรม คือด้วยอำนาจของกรรมมาตัดรอนแล้วก็ถึงซึ่งความตายลง กรรมที่มาตัดรอนนี้ก็มีอยู่ ๒ ประเภท คือกรรมที่เป็นส่วนอกุศลประเภทหนึ่ง กับกรรมที่เป็นกุศลประเภทหนึ่ง กรรมที่เป็นส่วนอกุศลนั้นเช่นอย่างบุคคลที่กำลังประกอบคุณงามความดี ชีวิตกำลังเจริญรุ่งเรือง เป็นประโยชน์ทั้งประโยชน์แก่ครอบครัว ประโยชน์แก่ประเทศชาติ แก่ตน เมื่อชีวิตกำลังรุ่งเรืองเช่นนี้ ยังอยู่ในวัยที่กำลังปฏิบัติกิจได้เต็มที่ อายุก็ยังมีเหลืออยู่ กรรมก็ยังมีอยู่ แต่ด้วยเหตุที่มีกรรมมาตัดรอนเสีย จึงทำให้ไม่สามารถจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ แม้จะปฏิบัติธรรม ประกอบคุณงามความดีต่อไปก็ทำได้ไม่สำเร็จ เพราะกรรมมาตัดรอนเสียก่อน ชีวิตก็ต้องถึงซึ่งสิ้นสุดลงอย่างนี้เรียกว่าอุปัจเฉทกะกรรมที่เป็นอกุศลมาตัดรอน ส่วนอุปัจเฉทกะกรรมที่เป็นอกุศลมาตัดรอนนั้นหมายความว่าผู้นั้นมีชีวิตอยู่ ระหว่างที่มีชีวิตอยู่นี้ ทุกข์ทรมานเหลือเกิน เช่นอย่างคนที่มีโรคภัยไข้เจ็บประจำตัว พึ่งตนเองไม่ได้อยู่อย่างทุกข์ทรมาน ถ้ามีชีวิตอยู่ต่อไปก็เป็นทุกข์หนัก ทรมานทรกรรมอยู่เช่นนี้ ด้วยกุศลกรรมในอดีตที่มีอยู่ก็มาตัดรอนเสียก่อน ไม่ต้องทนทุกข์ทรมานต่อไป ทำให้ชีวิตนี้ต้องถึงซึ่งการสิ้นสุดลง ก็เท่ากับว่ากุศลกรรมที่ตนเองทำไว้นั้นมาช่วยเหลือให้พ้นความทุกข์ทรมาน เพราะฉะนั้นการสิ้นสุดลงของชีวิตพระพุทธองค์ท่านจึงตรัสไว้เป็น ๔ ประการนี้

ในกรณีของพันตำรวจเอก จินต์ ประยงค์ ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวายกระทันหันเช่นนี้ อายุก็ยังมีอยู่ เพราะเพียง ๕๓ ปีเท่านั้น ยังมีเวลาเหลืออยู่อีกนาน มีเวลาพอที่จะปฏิบัติกิจหน้าที่ในครอบครัว หน้าที่ทางราชการและหน้าที่ของตนจะพึงปฏิบัติ แต่ก็ต้องมาถึงแก่กรรมเสียก่อน ก็ถือว่าด้วยอำนาจกรรมมาตัดรอนเสีย ทำให้ชีวิตต้องสิ้นสุดลงแต่เพียงนี้ คนเราทุกคนที่เกิดมานั้นต่างคนต่างประกอบกรรมมาไม่เหมือนกัน ทุกคนต่างคนต่างมา เพราะฉะนั้นการจากโลกนี้ไปก็มีฐานะเช่นนี้เหมือนกัน ต่างคนก็ต่างไป เราทุกคนก็ได้แต่เพียงมีความอาลัยอาวรณ์อยู่เท่านั้น แต่ก็ไม่สามารถจะไปด้วยกันได้ หรือจะรักกัน แม้จะเคารพนับถือกันก็ไปกันไม่ได้ สิ่งหนึ่งที่เราจะส่งให้ถึงกันนั้นก็คือบุญกุศลที่ทุกท่านประกอบกันไปเอง ที่จะผู้ถึงแก่ล่วงลับไปแล้ว เพราะ

โดยอัธยาศัยของผู้ตายเป็นบุคคลที่มีนิสัยโอบอ้อมอารี ขวนขวายในกิจธุระของเพื่อนฝูงญาติมิตรอยู่เป็นประจำ ช่วยจัดธุระต่าง ๆ ให้สำเร็จประโยชน์และได้ทำหน้าที่ของตนเองได้โดยสมบูรณ์ หน้าที่ในครอบครัวก็ได้ทำหน้าที่ของการเป็นสามีที่ดีแก่ภรรยา ทำหน้าที่เป็นพ่อที่ดีแก่บุตร ให้กำเนิดบุตรแล้วก็ให้การศึกษาแก่บุตรได้ดีทุก ๆ คน หน้าที่ทางราชการก็ได้รับราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ทำให้งานราชการเจริญก้าวหน้ามาตามลำดับจนเป็นที่ทราบและเป็นที่เคารพนับถือของเพื่อนร่วมงานโดยทั่ว ๆ ไป เท่ากับว่าผู้ตายได้ทำประโยชน์ในชีวิตของตนเองนี้ได้โดยสมบูรณ์แล้ว ทั้งประโยชน์ที่จะพึงมีต่อครอบครัว ต่อเพื่อนฝูง ต่อสังคม และต่อประเทศที่ตนเองเกิดมาอาศัยอยู่ ต่อโลกที่อาศัยอยู่ ฉะนั้นการตายจากไปนั้น แม้จะเป็นการตายอย่างรวดเร็วก็เป็นการตายที่ปราศจากมลทิน ทุกคนจึงระลึกถึงและมีความเสียดาย แต่ก็เป็นสิ่งที่เราทุกคนนี้ไม่สามารถจะทำอะไรได้ ทางที่ดีที่สุด ทางปฏิบัติที่ถูกต้องที่สุดในปัจจุบันนี้ก็คือเราทุกคนทำกุศล บำเพ็ญคุณงามความดีอันเป็นอัธยาศัยของผู้ตายได้ยึดมั่นปฏิบัติมาโดยตลอดนั้นแล้วอุทิศส่วนสัมมาปฏิบัติ คือคุณงามความดีแก่ผู้ที่ล่วงลับไป เพื่อสำเร็จประโยชน์สุขในสัมปรายภพตามคตินิยมนั้น ๆ นอกจากเราจะได้บำเพ็ญเช่นนี้แล้ว ทางหนึ่งซึ่งเราจะต้องพิจารณาเป็นคติประจำใจเพื่อให้เราทุกคนไม่ตั้งอยู่ในความประมาท เพราะความตายนั้นอาจเกิดขึ้นกับชีวิตเราในขณะใดขณะหนึ่งก็ได้ สิ่งที่ควรปฏิบัติที่สุดก็คือความไม่ประมาท ความไม่ประมาทนั้นก็คือการมีชีวิตอยู่อย่างบุคคลผู้มีสติเข้าใจในชีวิตนี้อย่างถูกต้อง ใช้ปัญญาให้มากเพราะว่าโลกที่เกิดมานี้เหมือนกับเราเพียงชั่วครั้งชั่วคราว มาท่องเที่ยวชั่วประเดี๋ยวประด๋าวเท่านั้นแล้วเราก็ต้องจากโลกมนุษย์ไป โลกมนุษย์นี้ไม่ใช่ที่อยู่อันถาวรสำหรับเรา แต่เป็นทางผ่านเหมือนหนึ่งกับเราไปเที่ยวต่างประเทศ เที่ยวเสร็จแล้วเราก็ต้องไป ต้องกลับบ้านเรา โลกมนุษย์นี้ก็มีฐานะเช่นนั้น เพียงท่านมาโลกนี้เหมือนมาเที่ยว เรามาเที่ยวเพียงชั่วคราวเท่านั้น แล้วเราก็ต้องจากกัน หน้าที่ชั่วชีวิตอยู่ในโลกนั้นก็คือเรามาเที่ยวกันเพื่ออะไร และเราจะได้อะไรจากโลกมนุษย์ที่เรามาเที่ยวนี้บ้าง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นสมบัติที่เป็นส่วนวัตถุธรรมนั้น เราจะเห็นความจริงได้อย่างหนึ่งว่าเป็นของประจำโลก ไม่มีอะไรเลยที่เป็นสมบัติของเรา เป็นแต่เพียงเครื่อง

อาศัยเท่านั้น บ้านก็เป็นที่อาศัย ที่ดินก็เป็นที่อาศัยอยู่ เรามาอาศัยอยู่เท่านั้นเอง และก็เพื่อเราจะได้ประโยชน์ใช้สอยจริง ๆ นั้นก็มิใช่ว่าเรานี้จะแก้ไขกันทั้งหมด ทุกอย่างก็อาศัยพอเหมาะพอควรกับชีวิตของเรา บางคนมีบ้านตั้ง ๑๐ หลัง แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะนอนหมดทั้ง ๑๐ หลัง หรือว่ามีบ้านใหญ่โตสักแค่ไหนก็ไม่ใช่ว่าจะนอนได้ทั้งหมด พอความตายเกิดขึ้นแล้ว บ้านของเราเองก็อาจจะไม่ได้นอน ที่ของเราเองก็อาจจะไม่ได้นอน อาจจะไม่ได้อยู่ ไม่ได้ใช้สอย มันเป็นประโยชน์ต่อเมื่อชีวิตเป็นอยู่เท่านั้น และเป็นประโยชน์ในชั่วชีวิตจริง ๆ ก็เท่าที่เราได้ใช้สอย เหมือนอาหารที่เราบริโภค เราจะมีอาหารบริโภคมากมายแค่ไหนก็ตาม ที่มันเป็นประโยชน์จริง ๆ ก็อยู่ในจานที่เรากำลังรับประทานอยู่ชั่วอิ่มหนึ่งเท่านั้น นอกจากนั้นเราก็ใช้สอยได้ไม่หมด เราจะมีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มมากมายอย่างไรก็ตาม แต่ที่เป็นประโยชน์จริง ๆ ก็ชุดที่เรากำลังสวมใส่อยู่นี้ที่เป็นประโยชน์ ที่เราไม่ได้สวมนั้นไม่เป็นประโยชน์ และเราจะสวมให้หมดทุก ๆ ชุดพร้อม ๆ กันก็ทำไม่ได้ แสดงให้เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเป็นของประจำโลก และเราทุกคนก็ได้อาศัยอยู่เพียงชั่วครู่ชั่วยามแล้วทุกคนก็ต้องจากโลกมนุษย์นี้ไป สิ่งหนึ่งที่ควรประกอบไว้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตของเรานั้นก็คือ การสะสมคุณงามความดีสะสมบุญกุศลเข้าไว้ เพราะบุญกุศลเท่านั้นที่มนุษย์ทุกคนนำติดตนไปได้ ถ้าเกิดมาแล้วไม่ทำบุญเกิดมาก็เหมือนกับไม่ได้อะไรจากโลกมนุษย์นี้ไปเลย เรียกว่าเสียเวลาเปล่า มาก็เสียเวลาจากไปก็เสียเวลา ไม่ได้อะไรติดตัวไป ผู้ที่มีสติปัญญา เข้าใจชีวิตอย่างถูกต้องจึงใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ ประโยชน์นั้นจะเกิดขึ้นแก่ครอบครัว แก่ญาติมิตร แก่ประเทศชาติอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม ต้องทำประโยชน์เช่นนั้นไว้ แล้วเกิดเป็นบุญเป็นกุศลแก่ผู้กระทำ ตายจากโลกมนุษย์นี้ไปก็จะได้มีความผาสุก เพราะบุญกุศลนั้นเป็นเพื่อนร่วมเดินทางของบุคคล เป็นเพื่อนที่ประเสริฐกว่าเพื่อนทุก ๆ ชนิด เพราะเพื่อนอย่างอื่นนั้นก็ไม่สามารถจะเดินทางร่วมกันในปรโลกแต่บุญเป็นเพื่อนในปรโลกได้ เวลาตายแล้วก็มีบุญเท่านั้นไปเป็นเพื่อนไปสู่โลกหน้า เพื่อนอย่างอื่นก็อาศัยพึ่งพากันเฉพาะโลกนี้ พระพุทธองค์ท่านจึงสอนให้ทุกคนได้บำเพ็ญบุญเพื่อที่จะได้เป็นประโยชน์ต่อไปในโลกหน้า การคิดคำนึงถึงสภาพชีวิตด้วยความไม่ประมาทเช่นนี้ ก็จะเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เราทุกคน

ได้แสวงประโยชน์ในชีวิตนี้อย่างถูกต้อง ได้แสวงหาทรัพย์มรดกทางจิตใจได้มากกว่าที่เราจะอยู่ด้วยความมัวเมาและไม่เข้าใจในชีวิตนี้ พระพุทธองค์ท่านตรัสแล้วว่าสังขารทั้งหลายนั้นเป็นของไม่เที่ยง และการที่เราได้พิจารณาให้เห็นความจริงของสังขารว่าไม่เที่ยงนั้นเป็นทางหนึ่งที่จะทำใจให้บริสุทธิ์ผุดผ่องขึ้น เช่นที่ตรัสไว้ว่า **สัพเพ สังขารา อนิจจาติ ยทา ปัญญายปัสสติ อถนิพพินทติ ทุกเข เอสมัคโค วิสุทธิยา** ซึ่งแปลว่า เมื่อใดเห็นด้วยปัญญาสังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง เมื่อนั้นย่อมเบื่อหน่ายในทุกข์ นี่เป็นทางแห่งความบริสุทธิ์ พระพุทธองค์ท่านชี้ทางแห่งความบริสุทธิ์ไว้ให้เราพิจารณาอยู่เสมอว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงนั้นเป็นของไม่เที่ยง คำว่าไม่เที่ยงนั้นคือมีการเปลี่ยนแปลงไม่สิ้นสุด เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เมื่อเราเห็นความไม่เที่ยงเช่นนี้ก็ย่อมจะเบื่อหน่ายในทุกข์ คนที่เบื่อหน่ายในทุกข์ได้นั้นแหละจึงจะไปสู่ความบริสุทธิ์ได้ เพราะว่ารูปนามหรือชีวิตนั้น เป็นที่ตั้งของทุกข์ ทุกข์ทั้งปวงเกิดขึ้นที่รูปที่นามนี้ ไม่ว่าจะเป็นความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความเศร้าโศกเสียใจ มันเกิดขึ้นในชีวิตของเรานี้ ในร่างกายกับจิตใจทั้งสองอย่างนี้เป็นที่รองรับทุกข์ทั้งปวง ทุกข์นั้นมีอยู่ประจำชีวิต แต่ที่รองรับทุกข์เช่นนี้แหละก็ไม่เที่ยงด้วย เมื่อไม่เที่ยงเราก็จะได้เบื่อหน่ายในทุกข์ เมื่อเบื่อหน่ายในทุกข์ก็เป็นทางที่จะทำใจให้บริสุทธิ์ เพราะโดยปกตินั้นเรามีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ทั้ง ๆ ที่เป็นทุกข์ แต่ก็ไม่รู้สึกเบื่อ ไม่เคยเบื่อโลก ไม่เคยเบื่อชีวิต ทั้งนี้ก็เพราะเราไม่ได้พิจารณาด้วยปัญญา ก็เห็นว่าชีวิตนี้ไม่น่าเบื่อ แต่เมื่อใดปัญญาเกิดขึ้น เห็นชีวิตตามความเป็นจริง ความเบื่อหน่าย ความคลายกำหนัด ความยินดีในโลกที่เราอาศัยอยู่ก็จะเกิดขึ้น นั่นแหละเป็นทางหนึ่งที่จะนำชีวิตนี้ไปสู่ความบริสุทธิ์ได้ จิตใจของบุคคลที่พิจารณาอยู่เช่นนี้ก็จะเป็นจิตใจที่ผ่องแผ้ว ปราศจากเครื่องเศร้าหมองใจ ด้วยเหตุนี้ท่านทั้งหลายแม้จะมีความรู้สึกเสียดาย เศร้าโศกในการจากไปของ พันตำรวจเอก จินต์ ก็ตาม ก็ขอให้เราได้พึงตั้งสังเวคะในใจว่าสังขารทั้งหลายไม่เที่ยง แม้แต่ตัวเราเองก็ไม่เที่ยงเช่นกัน ตัวเราเองก็จะต้องประสบอันตรายเช่นนี้เหมือนกัน ในที่สุดพิจารณาได้อย่างนี้ ทุกท่านจะได้ไม่ประมาท พึงคิดอยู่ตลอดเวลาว่าเวลาของชีวิตเราที่อยู่ในโลกนี้น้อยลงทุกวัน ๆ เราจะต้องจากโลกนี้ไปในระยะอันไม่ไกลนี้ เมื่อเราพิจารณาอยู่

เช่นนี้เสมอก็จะได้เป็นคนไม่ประมาท จะได้ขวนขวายประกอบกิจธุระต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ บุญกุศลอันใดที่ยังไม่ได้ทำ เราก็จะได้ทำให้สมบูรณ์เพื่อที่ชีวิตของเราจากไปจะได้เป็นการจากไปที่สมบูรณ์ว่าได้ทำหน้าที่โดยสมบูรณ์แล้ว และจะเกิดประโยชน์แก่เราในสัม-ปรายภพต่อไป การบำเพ็ญกุศลในวันนี้ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการที่เราจะได้ตั้งศพบำเพ็ญกุศลมาโดยตลอด และทุกท่านก็ได้ตั้งใจมาร่วมบำเพ็ญกุศล เพื่อให้สำเร็จประโยชน์แก่ท่านผู้ล่วงลับไป แม้การสดับตรับฟังพระธรรมเทศนาในวันนี้ก็เป็นส่วนแห่งธัมมะ-สวนามัย เพื่อให้เกิดเป็นบุญเป็นกุศล บุญกุศลจะเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อเราได้ตั้งจิตไว้ดังที่ได้อธิบายมาตั้งแต่ต้น เพราะผู้ตายนั้นย่อมเป็นสักขีพยาน เป็นตัวอย่างอันดีงามสำหรับทั้งที่มีชีวิตอยู่ ทั้งผู้ที่กำลังปฏิบัติหน้าที่การงานและหน้าที่ใด ๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง และผู้ที่เตรียมพร้อมในการที่จะเดินทางในสัมปรายภพต่อไป ควรถือเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ เพราะทุกคนก็จะต้องจากไปเช่นนี้เหมือนกัน เราพิจารณาได้ดังนี้ก็จะเกิดเป็นบุญเป็นกุศลแก่ตัวเราโดยทั่วกันทุก ๆ คน และบุญกุศลอันนี้ก็จะได้สำเร็จแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

อาตมาภาพแสดงพระธรรมเทศนาว่าด้วยอนิจจกถา ก็คิดว่าคงจะเป็นประโยชน์และสมควรแก่กาลเวลาแก่ท่านทั้งหลายบ้างพอสมควร ขออำนาจแห่งส่วนธัมมะสวนามัยคือการแสดงพระธรรมเทศนาในวันนี้ และด้วยกุศลเจตนาของคณะเจ้าภาพที่ได้บำเพ็ญในวันนี้ จงสำเร็จแก่พันตำรวจเอก จินต์ ประยงค์ ในสัมปรายภพ ถ้าท่านทราบด้วยดวงวิญญาณ ด้วยญาณวิถีใดวิถีหนึ่ง พึงตั้งจิตอนุโมทนาเพื่อให้สำเร็จเป็นส่วนอนุโมทนามัยในสัมปรายภพ และจงประสิทธิ์ประสาทความร่มเย็นให้เกิดขึ้นแก่ภริยา บุตร ธิดา ญาติมิตรทุกคน และขอให้ทุกท่านที่ได้มาร่วมบำเพ็ญกุศลในวันนี้จงประสบความผาสุข ความสวัสดี มีจิตใจผ่องแผ้ว มีสติปัญญาในการดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ตลอดไปชั่วกาลนาน เทอญ.

คู่มือแนะนำประชาชน

โดย

พล.ต.ท. จำรัส มังคลารัตน์

ผู้บัญชาการตำรวจภูธร

อาจจะเป็นได้ในบางโอกาสที่ท่านจะได้รับเคราะห์กรรม หรือเกิดอุบัติเหตุ ซึ่งท่านจะต้องเป็นผู้เสียหายในคดี จะต้องไปพบนายร้อยเวรทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนที่สถานีตำรวจภูธรแห่งใดแห่งหนึ่ง เพื่อแจ้งความหรือร้องทุกข์ให้ดำเนินคดี ตลอดจนขอให้ติดตามจับกุมคนร้าย จะได้รับความสะดวกและรวดเร็วจากพนักงานตำรวจ

คู่มือคำแนะนำนี้ จะช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างตำรวจกับประชาชน ตลอดจนเพื่อป้องกันหรือขจัดปัดเป่าการครหาในทำนองว่า ตำรวจทำงานล่าช้า หรือแกล้งหน่วงเหนี่ยวโยกโย้แกล้งให้เกิดการเสียเวลา เช่น ในกรณีสั่งให้ผู้เสียหายหรือผู้ไปแจ้งความกลับไปนำเอาเอกสาร หรือพยานหลักฐานต่าง ๆ จากบ้านมาแสดงต่อพนักงานสอบสวนที่สถานีตำรวจ การเดินทางกลับย้อนไปบ้านอีกครั้งหนึ่งนั้น สำหรับในชนบทซึ่งการเดินทางไม่สะดวก และบ้านอยู่ห่างไกลจากสถานีตำรวจ ย่อมเกิดความลำบากและยุ่งยากอย่างยิ่ง ดังนั้น จึงได้รวบรวมคำแนะนำให้ประชาชนรู้ว่า การไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนที่สถานีตำรวจเพื่อขอให้ดำเนินคดีแต่ละเรื่องนั้น ผู้แจ้งความหรือผู้ร้องทุกข์จะต้องนำพยานหลักฐานอะไรบ้างติดตัวไปแสดงต่อพนักงานสอบสวนได้เลย โดยไม่ต้องกลับไปกลับมา ถ้าได้ปฏิบัติตามคำแนะนำที่รวบรวมไว้ตามคู่มือแนะนำประชาชนเล่มนี้แล้ว ย่อมจะเกิดความสะดวกแก่ท่านเป็นอย่างมาก

ทุกครั้งที่ท่านจะไปยังสถานีตำรวจ เพื่อขอรับการบริการจากเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรแล้ว โปรดนำสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้ติดตัวไปด้วย คือ :-

๑. บัตรประชาชน หรือ

๒. บัตรประจำตัวข้าราชการ หรือ

๓. ใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว

๔. หลักฐานต่าง ๆ ตามบัญชีต่อท้าย ซึ่งประมวลเป็นหนังสือคู่มือแนะนำประชาชน

ข้อแนะนำประชาชน

ลำดับ	การแจ้งความกรณี	หลักฐานที่ควรนำไปแสดงต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่สถานีตำรวจ	หมายเหตุ
๑	รถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ หรือ เรือ หรือ พาหนะ อื่น ๆ หาย	– ใบทะเบียนของรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เรือ พาหนะอื่น ๆ ที่หาย – ใบรับเงินการซื้อขายเท่าที่มี – ถ้าเป็นตัวแทน ห้าง ร้าน บริษัทไปแจ้งความ ควรมีใบมอบฉันทะจากเจ้าของหรือผู้จัดการของห้าง ร้าน บริษัทนั้น ๆ ไปด้วย – หนังสือเกี่ยวกับการติดต่อ หรือเอกสารที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานได้ (ถ้ามี) – หนังสือคู่มือประจำรถ ที่ทางบริษัท ห้างร้านจ่ายให้เป็นคู่มือ ถ้าไม่มีหนังสือคู่มือรถ ให้จดยี่ห้อ สี แบบ หมายเลขประจำเครื่องไปด้วย (ถ้ามี)	
๒	โค–กระบือหาย	– ตั๋วพิมพ์รูปพรรณ – บัญชีลูกครอก – ใบซื้อขายโค–กระบือ	

ลำดับ	การแจ้งความกรณี	หลักฐานที่ควรนำไปแสดงต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่สถานีตำรวจ	หมายเหตุ
๓	อาวุธปืนหาย	– ทะเบียนใบอนุญาตอาวุธปืน – ใบเสร็จรับเงินที่บริษัท ห้างร้านขายปืนออกให้	
๔	ทองรูปพรรณหาย	– ใบเสร็จ รับเงิน ซื้อขาย ที่แสดง น้ำหนัก ตำหนิ รูปพรรณ	
๕	เครื่องประดับอื่น ๆ หาย	– ใบเสร็จรับเงินซื้อขาย – รูปถ่ายเครื่องประดับนั้น ๆ (ถ้ามี) – เครื่องหมายหรือสิ่งที่ผู้เสียหายได้ทำขึ้นไว้เพื่อให้จำได้ง่าย หรือจำได้แม่นที่สุด – เอกสารสำคัญต่าง ๆ เท่าที่มี	
๖	ถูกฉ้อโกงทรัพย์	– หนังสือที่เกี่ยวข้องกับการถูกฉ้อโกง – หนังสือ แสดง การ เป็น ผู้ ครอบ ครองทรัพย์ – หนังสือแสดงความเป็นเจ้าของทรัพย์	

ลำดับ	การแจ้งความกรณี	หลักฐานที่ควรนำไปแสดงต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่สถานีตำรวจ	หมายเหตุ
๗	ถูกยักยอกทรัพย์	– หนังสือสำคัญที่เป็นหลักฐานว่าได้ มีการมอบ หมาย ทรัพย์ให้ไป จัดการ อย่างใดอย่างหนึ่ง – ใบสำคัญแสดงการเป็นเจ้าของ – สำเนาหรือคำสั่งของศาล หรือพินัยกรรม ในกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นผู้จัดการทรัพย์สินผู้อื่น ตามคำสั่งของศาล หรือพินัยกรรม	
๘	ถูกยักยอกทรัพย์ในส่วนที่เกี่ยวกับการเช่าซื้อ	– สัญญาใบเช่าซื้อหรือสำเนา – ใบสำคัญการติดต่อซื้อขาย เช่า ยืม ฝาก – ใบสำคัญที่ บริษัท ห้างร้าน ออกให้ โดยระบุรูปพรรณ ยี่ห้อ สี ขนาด น้ำหนัก และหมายเลขประจำทรัพย์	
๙	ทำให้เสียทรัพย์	– หลักฐาน หรือสิ่งของที่เสียหายเท่าที่มี หรือเท่าที่นำไปได้ – หากเป็นของใหญ่โต หรือทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้ ซึ่งไม่สามารถนำติดตัวไปได้ก็ให้เก็บรักษาไว้ อย่าให้เกิดการเสียหายมากขึ้นกว่าเดิม หรือจัดให้คนเฝ้ารักษาไว้ เพื่อเป็น หลักฐานในการดำเนินคดีต่อไป	คำแนะนำ

ลำดับ	การแจ้งความกรณี	หลักฐานที่ควรนำไปแสดงต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่สถานีตำรวจ	หมายเหตุ
๑๐	ถูกโกงโดยผู้รับจำนำโกงไป	– ใบสำคัญในการทำสัญญาจำนำ – ใบจำนำ หรือหนังสือผู้รับจำนำออกให้ไว้	
๑๑	ถูกเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา	– ใบสำคัญการกู้ยืม – สัญญากู้เงิน	
๑๒	ถูกเรี่ยไร หรือถูกหลอกในการเรี่ยไร เช่น มีหนังสือเวียนของผู้ใหญ่หรือนามบัตรของผู้ใหญ่หรือสิ่งอื่น ๆ ประกอบการเรี่ยไร	– ใบสำคัญการรับเงิน – หนังสือเวียน หรือนามบัตรของผู้ใหญ่ที่เรี่ยไรนำแสดงในโอกาสทำการเรี่ยไร (ถ้ามี)	
๑๓	จ่ายเช็คโดยไม่มีเงิน	– เอาเช็คที่ยึดถือไว้ – หนังสือที่ธนาคารแจ้งขัดข้อง หรือปฏิเสธจ่ายเงิน	

ลำดับ	การแจ้งความกรณี	หลักฐานที่ควรนำไปแสดงต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่สถานีตำรวจ	หมายเหตุ
๑๔	ถูกทำร้ายร่างกายและถูกฆ่าตาย	– มีด ปืน ไม้ ของมีคม และสิ่งที่คนร้ายใช้ ทำร้าย ร่างกาย ทิ้งไว้ใน สถานที่เกิดเหตุ ให้ดูแลรักษาไว้ อย่าให้เคลื่อน ย้าย หรือ ถูก ทำลาย จนกว่า เจ้าพนักงานตำรวจจะไปถึงที่เกิดเหตุ – ราย ละ เอียด เท่าที่ สามารถ บอกให้ เจ้าพนักงานตำรวจได้	
๑๕	ถูกข่มขืนกระทำชำเรา	– เสื้อผ้าของผู้ที่ถูกข่มขืน ซึ่งมีคราบน้ำอสุจิ หรือรอยเปื้อนอย่างอื่นอันเกิดจากการข่มขืน และสิ่งของต่าง ๆ ของผู้ต้องหาที่ตกอยู่ในสถานที่เกิดเหตุ – ใบสำมะโนครัว (ทะเบียนบ้าน) ของผู้เสียหาย – ใบแจ้งเกิดของผู้เสียหาย (สูติบัตร) – รูปถ่าย ที่อยู่ของผู้ต้องหา (ถ้ามี)	
๑๖	ผู้เยาว์ถูกพรากตัวไป (พรากผู้เยาว์)	– ใบสำมะโนครัว (ทะเบียนบ้าน) ของผู้เยาว์ – ใบเกิดของผู้เยาว์ (สูติบัตร) – รูปถ่ายของผู้เยาว์ – ใบสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับผู้เยาว์ (ถ้ามี)	

ลำดับ	การแจ้งความกรณี	หลักฐานที่ควรนำไปแสดง ต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่สถานีตำรวจ	หมายเหตุ
๑๗	คนหาย	- บัตรประจำตัวผู้หาย - ใบสำมะโนครัว (ทะเบียนบ้าน) ของผู้หาย - รูปถ่ายของผู้หาย - ใบสำคัญทางราชการ เช่น ใบเกิด ใบสำคัญทหาร (ใบกองเกินหรือใบกองหนุน) ใบสุทธิ ประกาศนียบัตรของผู้หาย	
๑๘	ถูกปลอมแปลงเอกสาร	- ใบสำคัญตัวจริง เช่น โฉนด .แบบ นส. ๓ แบบ สค. ๑ หนังสือสัญญา ใบเสร็จรับเงิน เป็นต้น - หนังสือที่ปลอมแปลง - ตัวอย่างตราที่ใช้ประทับในหนังสือ	
๑๙	ถูกบุกรุกที่ดิน	- ใบสำคัญแสดงการเป็นเจ้าของที่ หรือผู้ครอบครอง เช่น โฉนด (จอง) นส.๓ สค. ๑ หรือ นส. ๒ และสัญญาเช่า	
๒๐	ถูกบุกรุกบ้านเรือน เรือ แพ ที่พักอาศัย	- ใบสำคัญแสดงการเป็นเจ้าของ หรือผู้อยู่อาศัย - ใบสำมะโนครัว (ทะเบียนบ้าน)	

ลำดับ	การแจ้งความกรณี	หลักฐานที่ควรนำไปแสดงต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่สถานีตำรวจ	หมายเหตุ
๒๑	การร้องทุกข์แทนผู้อื่น	– ใบสำคัญ แสดง การอนุญาต ของ ภรรยา ให้สามีร้องทุกข์แทน หรือเป็นตัวแทนโดยสมบูรณ์ – ใบ สำ คัญ เป็น ผู้ แทน โดย ชอบ ธรรม หนังสือมอบฉันทะ หรือคำสั่งของศาลให้เป็นผู้แทนโดยชอบธรรม – ใบสำคัญแสดงการเป็นผู้ปกครอง (ผู้อนุบาล) – ใบสำคัญแสดงการเป็นผู้จัดการ หรือผู้แทนของบริษัท ห้างร้าน – หนังสือมอบอำนาจของผู้ เสียหาย ให้ ผู้อื่นร้อ งทุกข์แทน	
๒๒	ขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมผู้กระทำผิด เมื่อผู้ เสียหายไป พบในท้องที่อื่น	– สำเนาการรับแจ้งความตาม สมุดประจำวันของ สถานีตำรวจที่ รับแจ้งความ ให้ปรากฏ วัน เดือน ปีที่รับแจ้งความไว้ – สำเนาหมายจับ (ถ้ามี) – หนังสือรับรอง ของเจ้า หน้าที่ ตำรวจ ที่แสดงว่าได้ออกหมายจับไว้แล้ว	

ลำดับ	การแจ้งความกรณี	หลักฐานที่ควรนำไปแสดงต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่สถานีตำรวจ	หมายเหตุ
๒๓	ขอประกันตัวผู้ต้องหา	– ใบสำคัญแสดงหลักทรัพย์ เช่น โฉนดที่ดิน ใบจองที่ดิน สค. ๑ หรือ นส. ๓ – เงินสดหรือพันธบัตร – เงินค่าธรรมเนียมประกัน ๒ บาท ๒๐ สตางค์ – ให้ยื่นคำร้องขอประกันต่อ พนักงานสอบสวนเจ้าของคดีนั้น ๆ หรือนายร้อยเวรในขณะนั้น – ผู้ขอประกัน ต้อง เป็นผู้ มีความ สามารถทำนิติกรรมได้ – หญิงที่มีสามี ต้องนำหนังสือแสดงการอนุญาตจากสามีไปแสดงด้วย	

<u>หมายเหตุ</u> ในโอกาสที่ไปแจ้งความหรือร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนนั้น นอกจากนำหลักฐานไปแสดงแล้ว ถ้าหากท่านสามารถพาพยานบุคคลที่รู้เห็นเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ไปพบพนักงานสอบสวนด้วย ก็จะเป็นประโยชน์แก่ท่านและพนักงานสอบสวนเป็นอย่างมาก เพราะจะสามารถดำเนินเรื่องของท่านให้แล้วเสร็จเร็วยิ่งขึ้น

การทำฝนเทียมในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๔ การทำลายเมฆหมอก เพื่อถวายอารักขา และช่วยราชการทหาร ตำรวจ

โดย

ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล

ประวัติความเป็นมา

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงห่วงใยพสกนิกรในท้องถิ่นทุรกันดารที่ประสบกับความแห้งแล้ง และขาดแคลนน้ำบริโภค และประกอบการเพาะปลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูฝนซึ่งเป็นฤดูเพาะปลูก ชาวไร่ชาวนามักจะประสบกับความทุกข์ยากเนื่องจากปัญหาฝนทิ้งเป็นช่วงเวลายาวทำให้พืชผลเสียหายเสมอมา จึงทรงมีพระราชดำริ ที่จะให้มีการนำเอาวิธีการทำฝนเทียมมาแก้ไขบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรดังกล่าว โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ ม.ร.ว, เทพฤทธิ์ เทวกุล แห่งกระทรวงเกษตร ทำการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาวิธีการทำฝนเทียมให้ได้ผล ซึ่ง ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล ได้เริ่มดำเนินการศึกษาค้นคว้าเรื่อยมาเป็นเวลากว่า ๑๒ ปี แต่ก็ไม่สามารถทำการทดลองปฏิบัติการอย่างจริงจังได้ เนื่องจากไม่มีอุปกรณ์สำคัญคือเครื่องบินขาดงบประมาณดำเนินการ และความสนใจสนับสนุนจากวงการที่เกี่ยวข้องต่างๆ จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งขณะนั้นกระทรวงเกษตรได้จัดตั้งหน่วยบินเกษตรขึ้น แล้วประกอบกับปลัดกระทรวงเกษตรขณะนั้น ดร. แสวง กุลทองคำ มีความสนใจและน้อมเกล้า ฯ นำเอาพระราชดำรินั้นมาสนับสนุนให้เกิดการค้นคว้า และพัฒนาการทำในขั้นปฏิบัติการจริงขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยมอบให้ ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล เป็นหัวหน้าคณะปฏิบัติการตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา คณะปฏิบัติการครั้งแรกประกอบด้วยเจ้าหน้าที่กองวิศวกรรม กรมการข้าว หน่วยบินเกษตร และกองเกษตรสัมพันธ์ สำนักงานปลัดกระทรวง

กระทรวงเกษตร คณะปฏิบัติการได้ลงมือทำการปฏิบัติการครั้งแรกที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๑๒ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดฝนตกเหนือป่าสงวนแห่งชาติ ไม่รบกวนพืชผลในไร่นาของราษฎร และเป็นจุดเริ่มต้นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นภาคที่ประสพความแห้งแล้งมากกว่าภาคอื่น ๆ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้คณะปฏิบัติการทำฝนเทียมย้ายไปทดลองปฏิบัติการที่สนามบินบ่อฝ้าย อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๒ เป็นต้นมา ด้วยทรงเห็นว่าเป็นที่ๆ เหมาะสม กล่าวคือ มีสภาพภูมิประเทศต่าง ๆ กัน ทั้งที่ ราบภูเขา และทะเล ไม่ต้องเกรงอุทกภัย เนื่องจากผลการทดลองเพราะสามารถระบายน้ำลงทะเลได้อย่างรวดเร็ว ประกอบทั้งเป็นท้องถิ่นที่ประสพกับความแห้งแล้งอยู่เสมอแม้จะอยู่แถบชายทะเล นอกจากนั้นยังมีส่วนราชการที่จะอำนวยความสะดวก เช่น หอบังคับการบินและสนามบินของกรมการบินพลเรือน สถานีตรวจอากาศของกรมอุตุนิยมวิทยาวิทยุสื่อสารของกรมตำรวจ ทางคมนาคมสะดวกในการใช้รถยนต์ติดตามสังเกตการณ์ผลปฏิบัติการ คณะปฏิบัติการได้ใช้สนามบินหัวหินเป็นฐานปฏิบัติการทดลองและพัฒนาวิธีการทำฝนเทียมเรื่อยมาจนถึงเดือน มกราคม ๒๕๑๓ ทั้ง ๆ ที่ไม่มีงบประมาณโดยเฉพาะสำหรับดำเนินงานของตนเองเลย แต่ได้อาศัยเครื่องบิน ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญ เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการบินและงบประมาณค่าใช้จ่ายของหน่วยบินเกษตร สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตร เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการด้านวิชาการเครื่องมือวัดและอุปกรณ์ที่จำเป็นที่เท่าที่จะหาได้และจัดสร้างขึ้นเองจากกองวิศวกรรม กรมการข้าว สำหรับการบันทึกภาพและถ่ายภาพยนต์ ผลทดลองปฏิบัติการได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่กองเกษตรสัมพันธ์สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตร

สรุปผลการค้นคว้าและพัฒนากรรมวิธีทำฝนเทียม

การทดลองค้นคว้าและพัฒนากรรมวิธีทำ ฝนเทียมในขั้น ปฏิบัติ การจริง ที่ทำมาแล้ว ทั้งได้ดำเนินการเป็นขั้น ๆ ตามลำดับกล่าวคือ

ปฏิบัติการขั้นทดลอง

เป็นสรุปผลที่ปฏิบัติการที่ปากช่องและหัวหิน โดยอาศัยกรรมวิธีที่ศึกษาค้นคว้าจากที่ต่างประเทศเคยกระทำมาแล้ว โดยเลือกเฉพาะวิธีการที่คิดว่าเหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศของประเทศเรา และตามที่เชื่อกันว่า "ต้องมีเมฆชนิดที่จะทำให้ฝนตกได้ในท้องฟ้าตามธรรมชาติอยู่แล้ว จึงจะทำฝนเทียมได้ เมฆบางชนิดไม่อาจจะทำให้ฝนตกได้ และการทำฝนเทียมไม่ใช่ทำให้ท้องฟ้าที่ว่างเปล่าให้มีเมฆเกิดขึ้นจนเป็นฝนตก" /๑ ดังนั้นในขั้นนี้จึงมุ่งที่จะบังคับเมฆคิวมูลัสที่เชื่อว่าเหมาะที่จะทำให้เกิดฝนตกได้ ทั้งนี้โดยใช้ก้อนน้ำแข็งแห้งขนาดประมาณไม่เกิน ๑ ลูกบาศก์นิ้ว หรือเกล็ดน้ำแข็งแห้งที่บดให้มีขนาดต่าง ๆ ตั้งแต่เป็นเกล็ดเล็ก ๆ จนถึงขนาดประมาณ ๑ ลูกบาศก์นิ้ว โปรยจากเครื่องบินเข้าไปในเมฆดังกล่าว จากเหนือยอดเมฆในอัตราการโปรยปกติ คือ ๑๐๐ กรัม ทุก ๓๐ วินาที เมื่อเครื่องบินบินด้วยความเร็ว ๑๑๐ ไมล์/ชั่วโมง ด้วยกรรมวิธีนี้ สิ่งแน่นอนที่สุดที่จะได้รับก็คือ

๑. สามารถบังคับ ให้เมฆคิวมูลัส ก้อนที่ถูก ทดลองก่อรวม ตัวเอง หนาแน่นจนกลายเป็นเมฆฝนสีเทาเข้มตลอดทั้งก้อนในเวลาอันรวดเร็วภายในเวลา ๒–๕ นาที นอกจากนั้นหากปฏิบัติกับเมฆใหญ่หลายก้อนที่ลอยอยู่ใกล้เคียงกัน นอกจากเมฆแต่ละก้อนจะก่อรวมตัวเองจนหนาแน่นแล้ว เมฆเหล่านั้นยังลอยเข้ารวมตัวกันเป็นก้อนใหญ่และหนาแน่นยิ่งขึ้นด้วย หากสภาพอากาศใกล้พื้นดินต่ำกว่าฐานเมฆลงมาอำนวยให้กล่าวคือ มีเปอร์เซ็นต์ความชื้นสัมพัทธ์สูง อุณหภูมิไม่ร้อนจัดเกินไป เมฆจะลอยต่ำลงเรื่อยและกลายเป็นฝนตกจนถึงพื้นดินได้ในที่สุด นอกจากจะปล่อยให้เมฆฝนนั้น เกิดเป็นฝนตกตามสภาพอากาศที่อำนวยให้แล้ว ได้ทดลองเร่งบังคับให้เกิดเป็นฝนตกเร็วขึ้น โดยใช้เครื่องบินโปรยละอองน้ำหรือน้ำเกลือเจือจางเข้าไปใต้ฐานเมฆ ทั้งนี้เพื่อให้ละอองไอน้ำในก้อนเมฆนั้นกลั่นตัวรอบละอองน้ำหรือน้ำเกลือ จนมีขนาดใหญ่ขึ้นและเกิดฝนตกในที่สุด แต่หากว่า

สภาพอากาศใกล้พื้นดินไม่อำนวยให้ กล่าวคือเปอร์เซ็นต์ความชื้นสัมพัทธ์ต่ำมาก และอุณหภูมิในอากาศร้อนจัด ถึงจะเร่งบังคับให้ฝนตกโดยโปรยละอองน้ำหรือน้ำเกลือช่วยก็ตาม ฝนจะไม่สามารถตกลงถึงพื้นดินได้ จะระเหยกลับเป็นไอน้ำหมด เมฆนั้นจะถูกความร้อนทางพื้นดินบังคับให้ลอยสูงขึ้นและสลายตัวไปในที่สุดได้ หากทุกอย่างอำนวยให้ดังกล่าวแล้ว และสามารถบังคับให้ฝนตกลงสู่พื้นดินได้ตามความต้องการ การบังคับเฉพาะก้อนเมฆให้เป็นฝนตก จะได้ปริมาณน้ำฝนน้อยไม่เพียงพอสำหรับการเพาะปลูกหรือเก็บกักน้ำบริโภค ปริมาณน้ำฝนที่ได้รับจากการวิธีนี้สูงสุด ๑๐ มม. เท่านั้น

๒. การใช้น้ำแข็งบังคับเมฆนี้ หากใช้ในอัตราที่ไม่เหมาะสม หรือเกินขนาดไป ผลที่ได้รับจะตรงกันข้าม กล่าวคือแทนที่เมฆจะก่อรวมตัวกันแต่กลับจะสลายตัว ยิ่งใช้อัตราการโปรยที่มากเกินไปยิ่งขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งสลายตัวเร็วยิ่งขึ้นเท่านั้น จากปรากฏการณ์ที่พบนี้จึงได้ทดลองทำการโปรยน้ำแข็งแห้งเกินขนาดอัตราต่าง ๆ กัน สามารถที่จะทำลายเมฆให้สลายตัวได้ในเวลาเพียง ๒–๕ นาที เท่านั้น

๓. ถึงแม้จะสามารถให้กรรมวิธีนี้ทำให้ฝนตกได้ตามความต้องการ แต่ก็เป็นการยากที่จะบังคับให้ฝนนั้นตกลงสู่เป้าหมายนั้นได้ทันที ทั้งนี้เพราะกระแสลมเป็นอุปสรรคสำคัญ ยิ่งกระแสลมพัดแรงยิ่งพัดพาเมฆฝนนั้นลอยไปตกห่างเป้าหมายยิ่งขึ้น และบ่อยครั้งที่ทำให้เมฆที่ก่อรวมตัวกันอยู่แล้วแตกกระจายได้

ในการทดลองปฏิบัติการขั้นต้นนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระทัยมาก ทรงติดตามผลปฏิบัติการอยู่เสมอ และเสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรการทดลองปฏิบัติการด้วยพระองค์เองอย่างใกล้ชิด และทรงพระกรุณาพระราชทานข้อคิดเห็นที่จะขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ประสพอยู่ อาทิเช่น ปัญหาที่ความชื้นสัมพัทธ์ ของ

อากาศใกล้พื้นดินใต้ฐานเมฆมีเปอร์เซ็นต์ต่ำ นอกจากจะทรงแนะนำว่าควรจะสร้างความชื้นสัมพัทธ์ให้สูงขึ้นแล้ว ยังทรงทดลองให้เห็นจริงโดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รถดับเพลิงของพระราชวังไกลกังวล พ่นน้ำเป็นฝอยละอองขึ้นไปในอากาศ แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินนำเครื่องมือวัดไปทำการวัดสภาพอากาศในบริเวณนั้น ด้วยพระองค์เองนอกจากจะปรากฏว่าความชื้นสัมพัทธ์จะสูงขึ้นหลายเปอร์เซ็นต์แล้ว อุณหภูมิในอากาศในขณะทดลองก็ลดต่ำลงด้วย สมดังข้อแนะนำที่พระราชทานไว้ทุกประการ เป็นต้น ด้วยพระมหากรุณาธิคุณดังกล่าว นอกจากข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์ยิ่งแล้ว คณะปฏิบัติการทำฝนเทียมได้รับผลสำเร็จสมดังพระราชประสงค์

ปฏิบัติการขั้นพัฒนากรรมวิธี

ในขั้นนี้มุ่งที่จะหาวิธีการที่จะ ทำให้ฝนตก ได้ปริมาณ น้ำฝนเพียงพอ สำหรับหล่อเลี้ยงต้นพืช และพอที่ราษฎรจะเก็บกักน้ำไว้บริโภคได้ โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ เช่น ฝนตกมากเกินไปจนเกิดอุทกภัย เป็นต้น นอกจากนั้นยังพยายามบังคับให้ฝนตกลงสู่เป้าหมาย เป็นอาณาบริเวณกว้างอย่างทั่วถึง ในท้องถิ่นที่กำลังประสพกับความแห้งแล้ง จากความพยายามค้นคว้า และพัฒนาหา กรรม วิธี ที่ เหมาะ สมจน ประสบ กับ ความ สำเร็จ สามารถขจัดความเชื่อดังกล่าวมาแล้วว่า **ไม่จำเป็นที่จะทำฝนเทียมได้จากเมฆคิวมูลัสเท่านั้น หากช่วยธรรมชาติอย่างถูกต้องแล้ว แม้ในสภาพท้องฟ้าโปร่งใสปราศจากเมฆที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือเกิดขึ้นอยู่บ้างเพียงเล็กน้อยก็ตาม สามารถที่จะสร้างเมฆที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ จนหนาแน่นเป็นพืดปกคลุมอาณาบริเวณเป้าหมายที่ต้องการเป็นบริเวณกว้าง และสามารถที่จะบังคับให้ฝนตกลงสู่เป้าหมายได้ในที่สุด** ฉะนั้นกรรมวิธีที่พัฒนาขึ้นมาใหม่นี้ จึงเป็นกรรมวิธีที่เราคิดค้นขึ้นมาทดลองปฏิบัติการเองเป็นประเทศแรก ซึ่งหลักการเป็นที่ยอมรับของนักวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับฝนเทียมต่างประเทศหลายประเทศ เช่น ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

จากความสำเร็จในขั้นนี้ก่อให้เกิดความเชื่อถือมากขึ้น ได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการเจ้าสังกัดระดับต่าง ๆ และรัฐบาลกระทรวงเกษตรจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการทำฝนเทียมขึ้น รัฐบาลได้อนุมัติให้จัดตั้งเป็นโครงการที่แน่นอนและจัดสรรงบ

ประมาณ ให้เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ทำให้สามารถที่จะจ้างเจ้าหน้าที่ เครื่องบิน และอุปกรณ์บางส่วนได้ แต่ส่วนใหญ่ยังคงอาศัยเครื่องบินและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบินของหน่วยบินเกษตร และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการทางด้านวิชาการจากกองวิศวกรรม กรม-การข้าว อยู่ตามเดิม

คณะกรรมการดำเนินการทำฝนเทียมที่จัดตั้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่ควบคุมกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการทำฝนเทียมของคณะปฏิบัติการในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ คณะกรรมการ ฯ ได้กำหนดให้คณะปฏิบัติการทำฝนเทียมปฏิบัติการ เพื่อพัฒนากรรมวิธีทำฝนเทียมให้ได้ผลแน่นอนยิ่งขึ้น รวมทั้งหาลู่ทางจำกัดขอบเขตฝนตกด้วยโดยให้ปฏิบัติการเฉพาะที่อ่างเก็บน้ำของเขื่อนอุบลรัตน ทุกวันที่ ๓–๕ และที่อ่างเก็บน้ำของเขื่อนภูมิพลทุก ๆ วันที่ ๒๒–๒๔ ของทุกเดือน ซึ่งผลปฏิบัติการตามมติของคณะกรรมการ ฯ ได้ผลสมความมุ่งหมายและแน่นอนเป็นที่มั่นใจยิ่งขึ้น คณะปฏิบัติการได้เริ่มดำเนินการครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๑–๒๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ และปฏิบัติการตามกำหนดให้แก่เขื่อนอุบลรัตน์ ๒ ครั้ง เขื่อนภูมิพล ๑ ครั้ง รวมเป็น ๓ ครั้งด้วยกัน ครั้งนี้ได้ปฏิบัติการทำฝนเทียมให้ทั้ง ๒ แห่ง รวม ๙ ครั้ง ได้รับความสำเร็จโดยสมบูรณ์ทั้ง ๙ ครั้ง

หลังจากสิ้นสุดการปฏิบัติการให้เขื่อนภูมิพลครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๑๔ ก็จำเป็นต้องสิ้นสุดปฏิบัติการตามมติของคณะกรรมการ ฯ เนื่องจากคณะปฏิบัติการได้รับคำสั่งเร่งด่วนให้ปฏิบัติการช่วยเหลือราษฎรที่ประสพความแห้งแล้ง ในระหว่างฤดูเพาะปลูก ซึ่งคณะปฏิบัติการได้ลงมือดำเนินการให้จังหวัดพิจิตรเป็นแห่งแรก เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๑๔

ปฏิบัติการขั้นช่วยเหลือราษฎร

โดยบัญชาการ ฯ พณ ฯ ท่าน รมช. กระทรวงเกษตร ในขณะนั้นให้ปฏิบัติการทำฝนเทียมช่วยเหลือจังหวัดพิจิตร ตามคำขอร้องของราษฎรซึ่งกำลังประสพกับความแห้งแล้งหนักในฤดูหว่านและปักดำ คณะปฏิบัติการทำฝนเทียมให้ตั้งแต่วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๑๔ นับว่าเป็นครั้งแรกที่คณะปฏิบัติการได้นำเอาผลการทดลองและพัฒนาวิธีการทำฝนเทียมมาใช้ปฏิบัติการช่วยเหลือราษฎรอย่างจริงจัง และได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

นับตั้งแต่นั้นมา คณะปฏิบัติการได้รับบัญชาจากกระทรวงเกษตรให้ปฏิบัติการช่วยเหลือราษฎรจังหวัดต่าง ๆ ต่อกันมาตามลำดับ คือจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง จังหวัดตรัง จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดนครศรีธรรมราช แล้วไปปฏิบัติการซ้ำบางจังหวัด เนื่องจากประสพความแห้งแล้งอีกคือจังหวัดพัทลุง จังหวัดเพชรบูรณ์และสุพรรณบุรี ตามลำดับ แต่สำหรับจังหวัดพิจิตรครั้งหลังนี้ปฏิบัติการให้กับจังหวัดนครสวรรค์แทน เนื่องจากจังหวัดพิจิตรได้รับน้ำฝนพอเพียงสืบเนื่องจากปฏิบัติการนี้ เพราะมีเขตแดนติดต่อกัน

คณะปฏิบัติการได้ใช้เวลาดำเนินการรวมทั้งวันเดินทางทั้งสิ้น ๑๒๓ วัน ปฏิบัติการทำฝนเทียมให้จังหวัดต่าง ๆ รวม ๑๖ คราว รวมเป็นจำนวนวันที่ให้ปฏิบัติการทำฝนเทียมทั้งสิ้น ๘๖ วัน สามารถทำให้ฝนตกได้รวมทั้งสิ้น ๘๑ ครั้ง สามารถช่วยเหลือพื้นที่นาให้รอดพ้นจากความเสียหายเนื่องจากความแห้งแล้ง กล่าวคือสามารถทำให้ฝนตกได้ปริมาณน้ำฝนเพียงพอที่จะ หล่อเลี้ยงต้นข้าว ให้เจริญงอกงาม เพื่อรอรับน้ำฝนที่จะตกตามธรรมชาติต่อไป รวมเป็นเนื้อที่ประมาณ ๑๙,๒๑๕,๐๐๐ ไร่ รวมค่าใช้จ่ายในการดำเนินการที่เบิกจากกองคลัง กระทรวงเกษตรทั้งสิ้น ๘๓๗,๐๐๐ บาท เฉลี่ยแล้วเสียค่าใช้จ่ายเพียงไร่ละ ๔.๖ สตางค์ (ดูตารางแสดงผลการปฏิบัติการและค่าใช้จ่ายในการทำฝนเทียมในปี ๒๕๑๔)

สรุปแล้วปฏิบัติการทำฝนเทียมได้รับผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่ง เฉลี่ยแล้วสามารถทำให้ฝนตกได้ถึง ๙๔.๒ เปอร์เซ็นต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่มีช่องว่างฝนทิ้ง ทำให้เกิดความแห้งแล้งติดต่อกันเป็นระยะยาวในระหว่างฤดูเพาะปลูก เป็นปฏิบัติการที่มีทิศทางลมพัดจากตะวันตกเฉียงใต้เป็นลม ที่สภาพเหมาะแก่การทำฝนเทียม กล่าวคือในฤดูนี้เปอร์เซ็นต์ความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศสูง อุณหภูมิในอากาศไม่สูงเกินไป อุณหภูมิในก้อนเมฆและอากาศโดยรอบแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยในชั้นอากาศสูง ๆ มีเปอร์เซ็นต์ความชื้นสัมพัทธ์สูงกว่าในฤดูอื่น อุณภูมิชั้นล่างใกล้พื้นดินและชั้นสูงขึ้นไปในท้องฟ้าแตกต่างกันน้อย ฉะนั้นจึงง่ายที่จะเพิ่มเติมส่วนที่ขาดอันเป็นส่วนที่จะทำหรือกระตุ้นให้ฝนตกได้สำเร็จ ดังจะเห็นได้ว่าปฏิบัติการที่เริ่มต้นทำให้จังหวัดพิจิตร ตั้ง

แต่วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๑๔ เรื่อยมาถึงปฏิบัติการให้จังหวัดนครสวรรค์ครั้งหลัง เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๑๕ สามารถทำให้ฝนตกได้สำเร็จถึง ๙๗.๓ เปอร์เซ็นต์ ส่วนในช่วงเวลาที่ปฏิบัติการในจังหวัดพิจิตรครั้งหลัง ตั้งแต่วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๑๔ จนถึงเสร็จสิ้นปฏิบัติการให้จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ทิศทางลมได้เปลี่ยนเป็นลมตะวันออกเฉียงเหนือ อากาศเริ่มหนาวและแห้งแล้งเฉลี่ยตลอดทั้งวันในท้องฟ้ามีความชื้นสัมพัทธ์ ๕๒ เปอร์เซ็นต์ อุณหภูมิ ๒๑ องศาเซ็นติเกรด ส่วนอากาศใกล้พื้นดินมีความชื้นสัมพัทธ์เพียง ๔๘ เปอร์เซ็นต์ อุณหภูมิ ๒๘ องศาเซ็นติ-เกรด สภาพท้องฟ้าโปร่งใสเป็นส่วนใหญ่มีปริมาณเมฆที่เกิดตามธรรมชาติน้อยลงมาก ทำให้ปฏิบัติการหนักและยากยิ่งมากกว่า ต้องใช้เที่ยวบินและวัสดุสำหรับปฏิบัติการมากขึ้นประมาณเท่าตัวหรือมากกว่า แต่กระนั้นก็ยังสามารถทำให้ฝนตกได้ถึง ๗๕ เปอร์-เซ็นต์ เนื่องจากการปฏิบัติการในช่วงเวลานี้ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ กระแสลมค่อนข้างแรงทำให้การเลื่อนตัวของเมฆเร็ว ฉะนั้นจังหวัดที่มีเขตติดต่อของจังหวัดใกล้เคียงทางด้านใต้ลมจึงได้รับน้ำฝนด้วยดังได้รับรายงานยืนยันจากจังหวัดพิจิตรว่า ในวันที่ปฏิบัติการทำฝนเทียมมีพื้นที่นาในตำบลต่าง ๆ หลายตำบลที่มีเขตติดต่อกับอำเภอชายแดนจังหวัดเพชรบูรณ์ได้รับน้ำฝนด้วย นอกจากนั้นยังคาดว่าจังหวัดกำแพงเพชร อำเภอหนองบัว และอำเภอไพสาลี ของจังหวัดนครสวรรค์ จะได้รับน้ำฝนจากการปฏิบัติการครั้งนี้ด้วย

กรรมวิธีที่พัฒนาขึ้นมาใช้ในปัจจุบันนี้

กรรมวิธีที่พัฒนาขึ้นมาใช้ได้ผลอยู่ในขณะนี้ มีลำดับโดยย่อดังนี้

๑. สร้างหรือเร่งเมฆให้ก่อตัวเร็วและมีปริมาณมากขึ้น นอกเหนือจากเมฆที่มีอยู่ตามธรรมชาติบ้างแล้ว

๒. เร่งและช่วยให้เมฆที่สร้างขึ้น และที่มีอยู่บ้างแล้วตามธรรมชาติรวมตัวกันหนาแน่นเป็นเมฆฝนแผ่ปกคลุมเป้าหมาย ที่ต้องการให้ฝนตกเป็นอาณาบริเวณกว้าง

๓. เร่งบังคับให้เมฆฝนในข้อ ๒. เกิดเป็นฝนตกสู่เป้าหมาย

ก่อนที่จะปฏิบัติการกรรมวิธีดังกล่าวข้างต้น สิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะต้องกระทำก่อนอื่นคือต้องทำความสำรวจและวัดสภาพอากาศทั้งทางอากาศและทางภาคพื้นดิน สิ่งที่ต้องศึกษาและทำการวัดอย่างถี่ถ้วน คือการเปลี่ยนแปลงของความชื้นสัมพัทธ์ อุณหภูมิ ความกดอากาศ ความเร็วและทิศทางลม สภาพท้องฟ้าและปริมาณเมฆที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เพื่อประกอบในการพิจารณาในการตัดสินใจที่จะปฏิบัติการทำฝนเทียมในแต่ละวันและแต่ละท้องถิ่น ซึ่งใช้กรรมวิธีเดียวกันดังกล่าวข้างต้น แตกต่างกันเพียงที่ปริมาณสารเคมี อัตราส่วนผสมที่จะใช้เท่านั้น นอกจากนั้นต้องสำรวจและวัดสภาพอากาศตามลำดับต่าง ๆ ตั้งแต่พ้นจากพื้นดินขึ้นไปจนบางครั้งสูงสุด ๑๐,๐๐๐ ฟีต วัดระดับสูงของฐานเมฆอุณหภูมิ และความชื้นสัมพัทธ์ในก้อนเมฆเว้นเพื่อตัดสินใจที่จะปฏิบัติการที่ระดับสูงเท่าใด และต้องใช้สารละลายเช่น น้ำเหลืออุณหภูมิเท่าใด เป็นต้น

เมื่อตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น ก็ปฏิบัติการทำฝนเทียมด้วยกรรมวิธีตามลำดับดังนี้คือ

๑. สร้างหรือเร่งเมฆให้ก่อตัว

เป็นวิธีเร่งหรือกระตุ้นธรรมชาติโดยเพิ่มแกน (Neclei) อากาศ เพื่อก่อตัวให้เกิดเมฆ และทำให้เมฆที่มีอยู่ตามธรรมชาติรวมตัวกันหนาแน่นและรวดเร็วยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยให้เมฆเหล่านั้นที่สร้างขึ้นและมีตามธรรมชาติรวม ตัวกันเข้าเป็นพืดใหญ่และหนาแน่นยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยการใช้เครื่องบินโปรยละอองน้ำเกลือให้ฟุ้งกระจายในท้องฟ้า ในระดับบินสูงที่เหมาะสม ๓,๐๐๐–๘,๐๐๐ ฟีต แล้วแต่ผลการสำรวจสภาพอากาศ ความเข้มข้นของน้ำเกลือที่อยู่กับสภาพอากาศ หากในท้องฟ้ามีปริมาณเมฆที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอยู่แล้วค่อนข้างมาก แสดงว่ามีปริมาณแกนในอากาศมากพอสมควรอยู่แล้ว ให้ใช้น้ำเกลือเข้มข้นน้อยส่วนในสภาพที่ท้องฟ้าโปร่งปราศจากเมฆ หรือมีปริมาณเมฆที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติน้อยแต่มีเปอร์เซ็นต์ความชื้นสัมพัทธ์สูง จำเป็นต้องใช้น้ำเกลือที่มีความเข้มข้นสูง ความเข้มข้นของน้ำเกลือสูงที่สุดที่ใช้ถึง ๔๐ เปอร์เซ็นต์ ส่วนอุณหภูมิน้ำเกลือใช้ตั้งแต่เท่าอุณหภูมิอากาศจนถึง ๑๕ องศาเซ็นติเกรด ยิ่งอุณหภูมิ

ภูมิอากาศต่ำยิ่งใช้อุณหภูมิน้ำเกลือเย็นจัดขึ้นตามลำดับสำหรับปริมาณเกลือ ที่ใช้แต่ละวันปฏิบัติการขึ้นอยู่กับสภาพอากาศดังกล่าว จะใช้น้ำเกลือระหว่างวันละ ๑,๕๐๐–๒,๕๐๐ กิโลกรัม ออกไปปฏิบัติการแต่ละวัน

๒. เร่งและช่วยให้เมฆรวมตัว

ทำการเร่งเมฆให้ก่อรวมตัวกันจนหนาแน่นเร็วตัวยิ่งขึ้น โดยใช้เกล็ดทำน้ำแข็งแห้งที่บดย่อยให้มีขนาดต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ละเอียดจนเป็นเกล็ดเล็ก ๆ จนโตถึงขนาดปริมาณ ๑ ลูกบาศก์นิ้วโปรยในระดับบินสูงใต้ฐานเมฆสร้างจุดความเย็น ซึ่งก่อให้เกิดหย่อมความกดอากาศต่ำเฉพาะแห่ง การโปรยอาจทำให้เป็นรัศมีวงกลม หรือวงรี หรือแนวยาว แล้วแต่ลักษณะและรูปร่างพื้นที่ของเป้าหมายปฏิบัติการ นอกจากเร่งการก่อรวมตัวของก้อนเมฆให้เร็วขึ้นแล้ว ยังชักนำเมฆที่มีอยู่ตามธรรมชาติโดยรอบเป้าหมายเคลื่อนเข้ารวมตัวจับเมฆที่รวมตัวกันอยู่เหนือเป้าหมายอยู่แล้ว จนเป็นพืดใหญ่ปกคลุมพื้นที่เป็นอาณาบริเวณกว้าง มีลักษณะคล้ายดีเพรสชั่นขนาดเล็ก ๆ และชักนำให้ฐานเมฆลดตัวต่ำลงอย่างรวดเร็วอีกด้วย หากสภาพอากาศเหนือพื้นดินใต้ฐานเมฆลงมามีสภาพอำนวยก็อาจจะเกิดเป็นฝนตกได้ในที่สุด แต่อาจต้องใช้เวลานานหน่อย ปริมาณน้ำแข็งแห้งที่ใช้อยู่ขึ้นกับขนาดพื้นที่ของเป้าหมายและสภาพของอากาศ ฉะนั้น จึงใช้น้ำแข็งแห้งประมาณ ๒๐๐–๔๐๐ กิโลกรัม ต่อปฏิบัติการแต่ละวัน

๓. เร่งและบังคับให้เมฆฝนเกิดเป็นฝนตก

เมื่อเมฆฝนหนาแน่นอิ่มตัวเต็มที่ปกคลุมเป้าหมายปฏิบัติการ เป็นอาณาบริเวณกว้าง เพื่อป้องกันมิให้เคลื่อนตัวพลาดเป้าหมาย อาจจะเร่งให้ฝนตกเร็วยิ่งขึ้นและลงสู่เป้าหมาย โดยใช้เครื่องบินโปรยละอองน้ำธรรมดาหรือน้ำเกลือเจือจาง เข้มข้นไม่เกิน ๑๐ เปอร์เซ็นต์เข้าไปใต้ฐานเมฆ เพื่อให้ไอน้ำในเมฆกลั่นตัวรอบละอองน้ำจนกลายเป็นเมล็ดน้ำใหญ่ขึ้น และเกิดเป็นฝนตกในที่สุด อุณหภูมิน้ำเกลือเจือจางที่ใช้ต่ำกว่าอุณหภูมิของเมฆฝนนั้นเล็กน้อยไม่ต่ำกว่า ๕ องศาเซ็นติเกรด ปริมาณน้ำเกลือที่ใช้ขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของเมฆ ส่วนมากใช้เพียง ๑ เที่ยวบิน หรือ ๒ เที่ยวบิน ก็

สามารถบังคับให้ฝนตกได้ แล้วปริมาณน้ำที่ใช้อยู่ระหว่าง ๕๐๐–๑,๐๐๐ กิโลกรัม การบังคับให้ฝนตกนี้ เลือกพ้นละอองน้ำเข้าใต้ฐานเมฆตรงตำแหน่งที่เห็นว่าเมฆหนาแน่นเป็นสีเทาเข้มที่สุด เมื่อฝนเริ่มตกที่จุดใดจุดหนึ่ง แล้วจะเกิดการชักนำให้ฝนตกขยายอาณาเขตแผ่เป็นบริเวณกว้างต่อเนื่องกันไป อนึ่งฐานเมฆสูงกว่าพื้นดินอาจช่วยให้ฐานเมฆลดตัวลงต่ำเร็วขึ้น โดยใช้เกล็ดน้ำแข็งแห้งโปรยใต้ฐานเมฆประมาณ ๕๐๐–๑,๐๐๐ พีต เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลดอุณหภูมิดังกล่าวต่ำลง และจะเกิดความกดอากาศต่ำเหนืออาณาบริเวณเป้าหมายใต้ฐานเมฆ และจึงทำการบังคับให้ฝนตกด้วยการโปรยน้ำเกลือดังกล่าวแล้ว

สรุปข้อคิดเห็น

๑. การทำฝนเทียมเป็นสิ่งที่กระทำได้อย่างแน่นอน โดยการนำวิทยาศาสตร์เข้าช่วยเหลือธรรมชาติ กรรมวิธีที่นำมาใช้เป็นการเรียนแบบธรรมชาตินั้นเอง เพียงแต่เร่งให้เกิดขึ้นเร็วยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มปริมาณน้ำฝน ในช่วงเวลาที่เกิดการแห้งแล้งขาดฝนที่ควรจะตกตามธรรมชาติ ช่วยให้ต้นพืชเจริญเติบโตไม่เสียหาย จนกว่าฝนธรรมชาติจะมาทำหน้าที่ตามปรกติของฤดูกาลเหล่านั้นต่อไป

๒. ปัญหาเรื่องการจำกัดขอบเขต แม้จะยังไม่ได้ผลแน่นอน แต่ก็ไม่เป็นปัญหาสำคัญที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อพืชผลในพื้นที่นาใกล้เคียงกับเป้าหมายปฏิบัติการ เพราะเป็นฤดูเพาะปลูกและพืชต้องการน้ำฝนสำหรับความเจริญเติบโตเช่นเดียวกัน และจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายจนเกิดอุทกภัยขึ้นได้ เพราะการทำฝนเทียมจะปฏิบัติการให้จนได้น้ำเพียงพอที่จะประทังให้พืชเจริญเติบโตในช่วงเวลานั้น เพื่อรอให้ฝนธรรมชาติตกต่อไปเท่านั้น

๓. การทำฝนเทียมที่ท้องถิ่นหนึ่งจะไม่ทำให้ท้องถิ่นอื่นแห้งแล้ง ทั้งนี้เพราะยิ่งปฏิบัติการทำฝนเทียมครั้งแรก ๆ ได้สำเร็จ จะทำให้มีพื้นผิวน้ำที่จะ

ระเหยเป็นไอน้ำขึ้นสู่ท้องฟ้าได้มากขึ้น นอกเหนือจากพื้นผิวน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติตามปกติแล้ว เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ทะเล และป่าไม้เป็นต้น การทำฝนเทียมเป็นการนำเอาไอน้ำในท้องฟ้ามาใช้ในชั่วขณะที่ปฏิบัติการในอาณาบริเวณโดยรอบเท่านั้น แต่ก็จะเกิดไอน้ำขึ้นมาทดแทนมากยิ่งขึ้นเนื่องจากพื้นผิวน้ำมากขึ้นดังกล่าว รัศมีที่จะได้รับอิทธิพลจากการทำฝนเทียมที่เกิดฝนตกต่อเนื่องกันหรือถูกชักนำไอน้ำเข้ามาประมาณ ๒๐๐ กม. หลังจากเลิกปฏิบัติการทำฝนเทียมได้น้ำเพียงพอสำหรับการเพาะปลูกแล้วนั้น ส่วนใหญ่จะเกิดฝนตามธรรมชาติตามหลังมาตามปกติ

๔. การติดตามรายงานผลปฏิบัติการ คณะปฏิบัติการได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้ว่าราชการจังหวัด และข่ายวิทยุสื่อสารกรมตำรวจ ในท้องถิ่นที่ปฏิบัติการทำฝนเทียมให้ ซึ่งการรายงานนี้กระทำทั้งวันที่ปฏิบัติการและสรุปเมื่อเสร็จสิ้นปฏิบัติการ โดยรายงานประจำวันผ่านข่ายวิทยุสื่อสารตำรวจ หรือโทรเลขและรายงานสรุปผลปฏิบัติการทั้งสิ้นโดยทางโทรเลขหรือหนังสือราชการ

๕. จำนวนกลุ่มราษฎรที่ร้องขอฝนเทียมมายังกระทรวงเกษตรในปี พ.ศ.๒๕๑๔ มีจำนวนทั้งสิ้น ๖๐ ราย ทั้งนี้ไม่รวมทั้งที่ราษฎรกราบบังคมทูลร้องทุกข์ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีก ๒ ราย ความต้องการของราษฎรที่ประสพความแห้งแล้งส่วนใหญ่อยู่ในฤดูเพาะปลูก ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึง ตุลาคม ๒๕๑๔ เป็นจำนวนถึง ๕๕ ราย ส่วนที่เหลือร้องขอในช่วงเวลาเริ่มฤดูเก็บเกี่ยว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนธันวาคม ๒๕๑๔ เพียง ๕ ราย

การทำฝนเทียมจะสามารถแก้ไขปัญหาความแห้งแล้ง เนื่องจากฝนทิ้งได้จริงหรือไม่? ขณะที่นักอุตุนิยมและนักวิชาการบางคนคิดว่าเป็นสิ่งที่อาจเป็นไปได้หรือไม่ได้อยู่นั้น ชาวไร่ชาวนาของเราได้มีความเชื่อมั่นในเรื่องนี้ เพราะได้เห็นประจักษ์แล้วว่า

ได้รับน้ำฝนเพิ่มเติมทำให้พืชผลรอดพ้นความเสียหาย ในระหว่างที่เกิดแห้งแล้งในฤดูเพาะปลูกปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นจำนวนพื้นที่กว่า ๑๘,๐๐๐,๐๐๐ ไร่ ดังจะเห็นได้ว่าราษฎรได้ร่วมใจกันบริจาคทรัพย์คนละเล็กละน้อย ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อจัดซื้อเครื่องบินสำหรับพระราชทานไว้ใช้ในการทำฝนเทียม รวมเป็นมูลค่าถึง ๖,๔๕๐,๐๐๐.– บาท จังหวัดที่ทูลเกล้าถวายได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรีโดยสมาคมชาวไร่อ้อยเขตสเจ๊คทูลเกล้าถวายเงินซื้อเครื่องบิน แอร์ทรัค และแอร์วรุณ อย่างละหนึ่งเครื่อง และเงินสดเพื่อสมทบซื้อเครื่องบินไพเลตัสปอร์เตอร์อีกเครื่องหนึ่ง เป็นเงินรวมทั้งสิ้นประมาณ ๓,๓๕๐,๐๐๐.– บาท จังหวัดสุพรรณบุรีซื้อเครื่องบินแอร์ทัวเร่อหนึ่งเครื่อง มูลค่าเกือบ ๑,๐๐๐,๐๐๐.– บาท นอกจากนั้นจังหวัดชลบุรีทูลเกล้าถวาย ๑,๒๐๐,๐๐๐.– บาท จังหวัดขอนแก่น ๑,๐๐๐,๐๐๐.– บาท และจังหวัดสุโขทัยอีกเกือบ ๖,๐๐๐,๐๐๐.– บาท ทั้งสามจังหวัดนี้รวมกันร่วมกับจังหวัดกาญจนบุรี จัดซื้อเครื่องบินไพเลตัสปอร์เตอร์มูลค่า ๓,๓๐๐,๐๐๐.–บาท นอกจากนั้นยังมีจังหวัดอื่น ๆ ที่เคยได้รับฝนเทียมช่วยเหลืออย่างเห็นผล ได้แสดงเจตน์จำนงที่จะทูลเกล้าถวายเงินอีกหลายจังหวัด และกำลังอยู่ในระหว่างการรวบรวม

นอกจากราษฎรจะช่วยกันสนับสนุนแล้ว รัฐบาลยังเพิ่มงบประมาณจากที่ตั้งไว้เดิม ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ประมาณ ๓,๐๐๐,๐๐๐.– บาทให้อีก จนมียอดเงินถึง ๙,๐๐๐,๐๐๐.– บาท ทั้งนี้เพราะได้รับผลสำเร็จในการทำฝนเทียมถึง ๙๓ เปอร์เซ็นต์ในปี ๒๕๑๔ ช่วยเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างมหาศาล รวมทั้งความเรียกร้องของราษฎรที่มีเพิ่มมากขึ้นทำให้รัฐบาลได้เห็นคุณค่าของฝนเทียมยิ่งขึ้น เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ของบรรยากาศความพยายามในการค้นหากรรมวิธี ไม่เพียงแต่ได้รับความสำเร็จในการทำฝนเทียมเท่านั้น แต่ได้ค้นพบกรรมวิธีทำลายเมฆหรือแม้แต่พายุลูกเห็บอีกด้วยทั้งนี้สืบเนื่องจากพลังกระตุ้นอย่างรุนแรง ที่จะต้องการรู้ว่าจะเกิดปฏิกิริยากับเมฆแบบต่าง ๆ อย่างไรบ้าง ถ้าใช้วัสดุเคมีชนิดอื่น ๆ นอกเหนือจากใช้ซิลเว่อร์ ไอโอไดด์ กับเมฆคิวมูลัสอย่างเดียว ซึ่งใช้กันเป็นส่วนใหญ่ในประเทศที่เคยทำฝนเทียมก้าวหน้ามาก่อนแล้ว

การทำลายเมฆหมอก เพื่อถวายอารักขา และช่วยราชการทหาร ตำรวจ

จากประสพการณ์ทำฝนเทียมที่ผ่านมาพบว่า ในการใช้ละอองเกลือเพิ่มแกนให้แก่ก้อนเมฆจะทำให้เมฆหนาแน่นและขนาดใหญ่ขึ้น ทั้งนี้เพราะเกลือทะเลเป็นสารที่มีคุณสมบัติดูดซับน้ำโดยธรรมชาติอยู่แล้วด้วยคุณสมบัติดังกล่าว ละอองเกลือทะเลจะดูดซับไอน้ำในบรรยากาศ ทำให้เกิดเมฆขึ้น ดังนั้นจึงคิดว่ามีสารเคมีอื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติดูดซึมไอน้ำและมีปฏิกิริยาเช่นเดียวหรือดีกว่าเกลือทะเล เช่นแคลเซี่ยมคลอไรด์ ซึ่งโดยปกติใช้เป็นสารเคมีในห้องทดลองปฏิบัติการ สำหรับดูดซับความชื้นจากเครื่องมือวิทยาศาสตร์ให้แห้งอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้จึงได้นำสารแคลเซี่ยมคลอไรด์มาใช้ในการทดลองทำฝน แต่ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นกลับเป็นไปในทางตรงข้าม เมื่อโปรยเกล็ดแคลเซี่ยมคลอไรด์เข้าไปในเมฆแทนที่เมฆคิวมูลลัสก้อนนั้นจะขยายขนาดใหญ่และหนาแน่นขึ้น เมฆก้อนนั้นกลับแตกกระจายเป็นก้อนเล็กก้อนน้อย ภายในเวลาเพียง ๒๐ นาที นับแต่เริ่มโปรยผงแคลเซี่ยมคลอไรด์เข้าไป เหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องด้วยเมื่อเอาสารแคลเซี่ยมคลอไรด์ดูดซับน้ำจนอิ่มตัวจะทำให้อุณหภูมิสูงขึ้นกว่าเดิม ๓๐ องศาเซ็นติเกรด เช่นอุณหภูมิน้ำปกติ ๒๐ องศาเซ็นติเกรด เมื่อดูดซับน้ำจนอิ่มตัวแล้วอุณหภูมิจะเพิ่มขึ้นเป็น ๕๐ องศาเซ็นติเกรด ความร้อนที่เกิดขึ้นจากปฏิกิริยาในเมฆ ทำให้ไอน้ำระเหยแยกตัวออกจากแกน ปฏิกิริยานี้ตรงข้ามกับการใช้ผงยูเรีย กล่าวคือเมื่อผงยูเรียดูดซับน้ำจะทำให้อุณหภูมิลดลง ๑๕ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งปฏิกิริยานี้จะกระตุ้นให้เกิดการกลั่นตัวไอน้ำในก้อนเมฆ ได้ทำการทดลองซ้ำอีกหลายครั้งจนได้ผลเป็นที่แน่ใจว่า ถ้าเมฆเป็นแบบคิวมูลัส หากใช้แคลเซี่ยมคลอไรด์ทำลายจะได้รับผลสำเร็จโดยสมบูรณ์ เมฆคิวมูลัสยอดสูงขนาด ๑๐,๐๐๐ ฟิต จะสามารถทำลายจนกระจายเป็นเมฆบาง ๆ ได้ภายใน ๒๐ – ๔๕ นาที ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องด้วยเหตุที่ได้กล่าวมาแล้ว คือแคลเซี่ยม

คลอไรด์บังคับให้ไอน้ำแยกตัวออกแกนในเมฆ การแยกตัวของไอน้ำจากแกนเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจสังเกตเห็นด้วยสายตาเปล่าได้ ขณะที่เมฆกระจัดกระจายกลายเป็นผ้าเมฆบาง ๆ หากพ่นละอองน้ำยาแคลเซี่ยมคลอไรด์ซ้ำเข้าไปที่หมอกเมฆนั้น หรือพ่นด้วยผงแคลเซี่ยมคลอไรด์ จะทำให้หมอกเมฆนั้นสลายตัวหายไปโดยสิ้นเชิง ได้ทำการทดลองอย่างกว้างขวางอีกหลายครั้ง ได้รับผลเช่นเดียวกันทุกครั้งจนแน่ใจ จึงได้นำผลที่ได้รับนี้ มาใช้ปฏิบัติการให้เป็นประโยชน์ กล่าวคือ

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินีนาถ และพระเจ้าลูกยาเธอ แปรพระราชฐานไปยัง จว. เชียงใหม่ ทางภาคเหนือ ซึ่งอยู่ในระหว่างฤดูหนาวที่ตามปรกติอุณหภูมิอากาศต่ำกว่า ๑๐ องศาเซ็นติเกรด มีหมอกปกคลุมอยู่เสมอ และมักมีเมฆที่ก่อตัวขึ้นจากภูเขาเกิดขึ้นบ่อย ๆ พระราชวังที่ประทับอยู่บนยอดเขาสูงกว่า ๕,๐๐๐ พีต ฉะนั้นโดยปรกติจึงมีเมฆปกคลุมพระราชวังอยู่เสมอ ซึ่งเมฆหมอกเหล่านั้นอาจที่จะกำจัดเสียได้ ฉะนั้นเครื่องบินที่ใช้ในการทำฝนเทียม จึงได้รับการดัดแปลงติดตั้งเครื่องอุปกรณ์สำหรับทำลายเมฆ เป็นอุปกรณ์พิเศษที่สร้างเพื่อการนี้โดยเฉพาะ ได้รับการติดตั้งกับเครื่องบินไอร์แลนเดอร์สองเครื่องยนต์และเครื่องบินเชสน่า ๑๘๐ เมื่อใดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถจะเสด็จเยือนเผ่าชาวไทยภูเขา เครื่องบินทั้งสองเครื่องจะบินไปเหนือหมู่บ้านที่จะเสด็จเยือน ปฏิบัติการทำลายเมฆหมอกเป็นการล่วงหน้าเพื่อว่าพระราชพาหนะเฮลิคอปเตอร์จะสามารถบินนำทั้งสองพระองค์ ไปลงได้ อย่างปลอดภัย เมือเดือนธันวาคม ๒๕๑๕ ที่แล้ว ได้ปฏิบัติการรวบรวม ๔ ภาระกิจ และทุกภาระกิจได้รับผลสำเร็จทุกประการ เมื่อคราวที่สมเด็จพระนางเจ้าอลิซาเบธ แห่งสหราชอาณาจักรเสด็จเยือนประเทศไทย ในฐานะราชอาคันตุกะส่วนพระองค์ของล้นเกล้าล้นกระหม่อมทั้งสอง ได้ทรงนำพระราชอาคันตุกะเสด็จประพาส จ.ว. เชียงใหม่ และประทับแรมที่ตำหนักภูพิงค์ราชนิเวศน์ ในการนี้ล้นเกล้าล้นกระหม่อมทั้งสองพระองค์ได้พระราชทานเลี้ยงแบบราชอุทยานสโมสร แด่คณะราชอาคันตุกะบนพระตำหนักนั้นเครื่องบินทั้งสองเครื่องได้ทำหน้าที่ป้องกันมิให้ฝนตกและคอยทำลายเมฆหมอก ซึ่งอาจ

เกิดขึ้นบนยอดเขาหรือตามถนนทางขึ้นไปสู่ยอดดอยพระตำหนัก นอกจากนั้นรถยนต์บรรทุกขนาดหนึ่งตัน ได้รับการติดตั้งเครื่องทำลายหมอกซึ่งประดิษฐ์ขึ้นมาเป็นพิเศษรวม ๒ คัน เมื่อเกิดหมอกปกคลุมถนนหนักขนาดทัศนวิสัยเพียง ๑๐ ฟุต รถกำจัดหมอกทั้งสองคันถูกใช้ทำลายหมอกเหล่านั้นอย่างได้ผล ทำให้ทัศนวิสัยกระจ่างขึ้น รถยนต์พาหนะสามารถวิ่งขึ้นลงได้อย่างปลอดภัย

เนื่องด้วยกองการบินตำรวจมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานกู้ภัย และลำเลียงทหารตำรวจผู้บาดเจ็บ รวมทั้งขนส่งยุทธสัมภาระและอาหารไปส่งในเขตที่มีการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายรุนแรง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเครื่องบินไพเลตัสปอร์-เตอร์และแอทัวเร่ออย่างละหนึ่งเครื่อง ให้อยู่ในความดูแลของกองบินตำรวจ เป็นเครื่องบินที่ราษฎรได้ร่วมกันจัดซื้อขึ้นน้อมเกล้าถวายเพื่อให้ใช้ในการกำจัดเมฆหมอก และทำฝนเทียม ซึ่งกองบินตำรวจได้ใช้เครื่องบินทั้งสองสำหรับกำจัดเมฆหมอก สนับสนุนปฏิบัติการของเฮลิคอปเตอร์ ซึ่งเข้าไปลำเลียงทหารและตำรวจบาดเจ็บออกมาจากเขตยุทธภูมิ นอกจากนั้น ยังใช้ในการกำจัดเมฆหมอกนี้สนับสนุนทางการทหารเหนือบริเวณสู้รบให้เครื่องบินกองทัพอากาศทำการทิ้งระเบิดอย่างได้ผลดียิ่ง

ด้วยเหตุดังกล่าวมาแล้วผู้เขียนจึงได้รับมอบหมาย ให้เป็นผู้ อำนวยการ โครงการกำจัดเมฆหมอกของกองบินตำรวจอีกอย่างหนึ่ง นอกเหนือจากตำแหน่งผู้อำนวยการโครงการฝนเทียมของกระทรวงเกษตร จากการค้นพบใหม่นี้ ผู้เขียนเชื่อว่าอาจใช้แคลเซี่ยมคลอไรด์นี้ทำลายลูกเห็บ ซึ่งอาจเป็นทางแก้ไขปัญหาที่ประเทศต่าง ๆ ที่ต้องผจญภัยกับพายุร้ายแรงนี้มาช้านานได้ เรื่องที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นผลงานที่ได้ปฏิบัติการจริงและได้รับผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ แต่อย่างไรก็ดีได้ค้นคว้าพบเทคนิคใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยจากประสพการณ์ที่ได้รับจากปฏิบัติการทำฝนเทียม การทำลายเมฆหมอกนี้กำลังได้รับการจัดให้เป็นโครงการถาวร เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อไป เพราะเป็นโครงการสนับสนุนให้การป้องกันความมั่นคงของประเทศได้ผลดียิ่งขึ้นทางหนึ่ง และเป็นโครงการมนุษย์ธรรมที่สนับสนุนให้การช่วยเหลือชีวิตทหาร ตำรวจ ได้ทันท่วงทียิ่งขึ้นอีกด้วย.

แรงดันเลือดสูง–แรงดันเลือดต่ำ

โดย

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เสนอ อินทรสุขศรี

ในขณะที่ข้าพเจ้าก้าวเท้าจะข้ามถนนในย่านค้าแห่งหนึ่ง ข้าพเจ้ารู้สึกได้จากสัญชาตญาณว่า ที่แก้มและใบหน้าของข้าพเจ้ามีของเหลวที่ถูกฉีดมาอย่างแรงนั้นเปียก เมื่อหันมาดูตามแนวทางที่ของเหลวนั้นพุ่งมา ข้าพเจ้าก็ได้พบเด็กชายผู้หนึ่งยืนตัวสั่นในมือถือปืนฉีดน้ำสำหรับเด็กเล่น ใบหน้าเด็กซีดแสดงถึงความสำนึกผิด เพื่อจะหาเหตุว่าทำไมเด็กจึงฉีดน้ำมาสูง ๆ เช่นนั้น จนถึงใบหน้าของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงหันไปดูอีกทางหนึ่งจึงพบเด็กผู้ชาย อีกรายหนึ่งยืนอยู่บนรถกุดังที่จอดอยู่ริมถนน ข้าพเจ้าจึงเข้าใจ ข้าพเจ้าไม่ได้นึกโกรธเลยแม้แต่น้อย บอกเพียงว่าไม่เป็นไรแล้วก็ข้ามถนนไป

ข้าพเจ้ากลับรู้สึกดีใจว่า ข้าพเจ้ามีเรื่องที่จะทำให้คิดเล่นติดต่อไปตามนิสัยของข้าพเจ้าเองแล้ว เวลาที่เด็กเล่นปืนฉีดน้ำ และกดไกปืนเพื่อดันลูกสูบให้น้ำที่บรรจุอยู่ในปืนนั้นออกมา ย่อมจะมีแรงดัน ดันให้น้ำพุ่งออกมาอย่างตรงฉันใด หัวใจของมนุษย์เราที่ทำการบีบรัดตัวดันให้เลือดออกไปตามหลอดเลือด ก็ย่อมมีความแรงดันในเลือดที่ถูกฉีดออกมาฉันนั้น

แต่ระบบวงจรเลือดของมนุษย์เรา ซึ่งได้แก่หัวใจ และหลอดเลือดต่าง ๆ นั้นผิดกับปืนฉีดน้ำที่เด็กเล่นมากอยู่ จะเทียบกับท่อน้ำประปาก็เทียบได้ยาก เพราะอวัยวะของมนุษย์เราที่ประกอบขึ้นเป็นวงเลือดนั้น ช่างสลับซับซ้อนสุดที่จะก่อสร้าง หรือวิศวกรผู้สามารถชาญฉลาดใด ๆ จะประกอบขึ้นได้เหมือน

แทบไม่น่าเชื่อเลยว่า หัวใจซึ่งเป็นเพียงกล้ามเนื้อ จะทำหน้าที่ของมันได้อย่างมิได้มีเวลาหยุด นับได้เป็นเวลานานเกือบ ๆ ๑๐๐ ปี เวลาที่หัวใจขยายตัวเพื่อรับเลือดเข้ามาในหัวใจ แล้วก็บีบตัวฉีดออกไปสู่หลอดเลือด เพื่อไปเลี้ยงอวัยวะและเซลล์ต่าง ๆ ทั่วร่างกายนั้นเลือดก็จะพุ่งออกมาในหลอดเลือดด้วยกำลังแรง กำลังแรงของการพุ่งของเลือดนี่แหละเราเรียกว่าแรงเลือด ซึ่งอาจมีขึ้นทางในหลอดเลือดแดงและหลอดเลือดดำ

ที่เราพูดว่า แรงดันเลือดในทุกวันนี้ว่า คนนั้นมีแรงดันเลือดปรกติ คนนั้นสูง คนนี้ต่ำนั้น เราหมายถึงแรงดันเลือดในหลอดเลือดแดงเท่านั้น มิได้หมายถึงแรงดันภายในหลอดเลือดดำเลย

หลอดเลือดของเราผิดกับท่อน้ำ หลอดเลือดของเรามีคุณสมบัติพิเศษ คือ สามารถยืดหยุ่นได้ ดังนี้ เวลาที่หัวใจฉีดเลือดออกมาในหลอดเลือดแดง แรงดันที่ดันออกมาก็จะทำให้หลอดเลือดขยายตัว และเมื่อหัวใจหยุดบีบรัดตัว คือขยายตัว แรงดันในหลอดเลือดก็จะน้อยลง หลอดเลือดก็จะกลับหดตัวเข้าสภาพเดิม ดังนี้ หลอดเลือดก็จะมีการยืดและหดตัวตามจังหวะของการบีบและขยายตัวของหัวใจ หรือที่เรียกว่าการเต้นของหัวใจอยู่ตลอดเวลา

ถ้าหากเราใช้นิ้ววางลงที่หลอดเลือดแดงที่อยู่ไม่ลึกนัก แต่มาอยู่ตอนตื้น ๆ ใต้ผิวหนัง เช่นที่ข้อมือด้านใน ทางด้านหัวแม่มือ ที่คอ ที่ขมับ ที่ขาหนีบ หรือที่หลังเท้า เราก็จะรู้สึกว่าเส้นเลือดนั้นเต้นได้ เราเรียกการเต้นของหลอดเลือดนี้ว่า "ชีพจร" และชีพจรนี้ก็จะเต้นตามจังหวะของการเต้นของหัวใจ

เมื่อต้องการทราบว่าแรงดันเลือดของคนเรานั้นจะมีความแรงสักเท่าใด วิธีที่จะทราบได้โดยตรงนั้น ก็โดยการสอดหลอดแก้วเข้าสู่หลอดเลือดที่เราต้องการวัดแรงดัน หลอดแก้วนั้นจะต้องมีตอนปลายงอเป็นรูปมุมฉาก เมื่อสอดปลายข้างงอเข้าไปในหลอดเลือดแล้ว เลือดก็จะไหลเข้าในหลอดแก้วนั้น ดูว่าเลือดขึ้นไปสู่หลอดแก้วขึ้นได้สูงเท่าใด นั่นคือแรงดันของเลือดตามปรกติจากผลของการทดลองในคนเรา แรงดันเลือดในหลอดเลือดแดงนั้น จะสามารถดันให้เลือดขึ้นไปในหลอดแก้วได้ถึง ๕–๖ ฟุต ต่อมาโดยอาศัยหลักเดียวกัน การวัดแรงดันเลือดได้ใช้วัดโดยคิดเป็นความสูงของปรอทที่อยู่ในท่อแก้วเล็ก ๆ ว่า จะถูกแรงดันเลือดนั้นให้ปรอทในหลอดแก้วนี้ไปสูงได้เท่าใด ซึ่งตามปรกติแล้วจะขึ้นไปสูงได้ราว ๑๐๐ มิลลิเมตร ขอกล่าวย้ำอีกครั้งว่า แรงดันเลือดขนาด ๑๐๐ มิลลิเมตร ปรอทหรือ ๖ ฟุต ถ้าเป็นน้ำที่ถูกแรงดันของเลือดดันขึ้นไปสู่ในระดับดังกล่าวนี้ เป็นแรงดันที่พอเพียงจะนำเลือดไปสู่ สมอง หัวใจ ไต และอวัยวะอื่น ๆ ได้อย่างพอเหมาะสมต่อความต้องการของอวัยวะนั้น ๆ เป็นได้อย่างดี

วิธีวัดแรงดันได้เปลี่ยนแปลงมาจากวิธีดังกล่าวนั้น โดยมีเครื่องวัดเป็นพิเศษดังที่แพทย์ใช้อยู่ทุกวันนี้ การวัดแรงดันเลือดอย่างปัจจุบันนี้ ก็โดยอาศัยหลักที่ว่า หลอดเลือดแดงขยายตัวเมื่อเกิดแรงดันเต็มที่ในหลอดเลือด และหดตัวกลับคืนเมื่อหัวใจขยายตัว เมื่อแพทย์จะวัดแรงดันเลือดคนไข้ จะเห็นว่าแพทย์จะใช้ผ้าพันรอบ ๆ ต้นแขนเสียก่อน ในผ้านี้จะมีถุงยางอยู่ภายใน ซึ่งเมื่อสูบลมเข้าสู่ถุงยาง ถุงยางก็จะโป่งขึ้น และกดรัดลงไปบนต้นแขน คือกดลงบนเส้นเลือดที่มาสู่แขนแรงกดของลมในถุงยางต่อไปยังท่อที่บรรจุปรอทอยู่ ทำให้แรงดันดันปรอทในท่อหลอดแก้วขึ้น และมีบอกส่วนสูงของปรอทที่ถูกดันขึ้นไป

ใช้เครื่องฟัง ฟังที่ข้อพับตรงข้อศอกซึ่งเป็นตำแหน่งที่หลอดเลือดแดงของแขนผ่านมาเมื่อสูบลมเข้าในถุงยา จนฟังไม่ได้ยินเสียงการเต้นของหลอดเลือดแล้ว ก็จะค่อยๆ ปล่อยลมออกเสีย การเต้นของหลอดเลือดแดงที่ฟังอยู่นั้น ดังขึ้นตุบแรกเมื่อใด ก็อ่านที่ขีดที่วัดปรอทขึ้นไปถึง นับเป็นแรงดันเลือด

ท่านจะเห็นได้ว่า เวลามีแพทย์วัดแรงดันเลือด จะเห็นแพทย์บันทึกแรงดันเลือดเป็นเศษส่วนเอาไว้ เช่นแรงดันเลือด ๑๓๒/๘๔ มิลลิเมตร ปรอทนั้นก็หมายความว่าแรงดันเลือดในหลอดเลือดแดง ขณะที่หลอดเลือดแดง ขณะที่หลอดเลือดถูกดันแบ่งตัวเต็มที่ มีแรงดันที่จะดันให้ปรอทขึ้นไปได้สูง ๑๓๒ มิลลิเมตร สำหรับ ๘๔ ที่เขียนไว้เป็นส่วนนั้น หมายถึงแรงดันในหลอดเลือดแดง ขณะที่หลอดเลือดแดงกลับหดตัวเข้ามาสู่สภาพปรกติของมัน ซึ่งจะมีแรงดันภายในเท่ากับแรงที่สามารถจะดันปรอทให้สูงขึ้นได้ ๘๔ มิลลิเมตรนั่นเอง และแรงดัน ๘๔ มิลลิเมตรนี้ แพทย์จะทราบได้จากการฟังเวลาที่ปล่อยลมออกจากถุงทีละน้อย ๆ ทำให้ปรอทค่อย ๆ ลดลงในหลอดแก้ว เมื่อใดเสียงการเต้นของหลอดเลือดแดงเริ่มต้นจะไม่ได้ยิน เมื่อนั้นก็เป็นเวลาที่อ่านผลแรงดันที่ปรอทได้ทันที

แรงดันเลือดของคนเราที่เรียกได้ว่าปรกตินั้น มีค่าเท่าใด? คำถามนี้เป็นปัญหาที่แพทย์จะได้รับเสมอจากผู้ป่วยหรือผู้สนใจความจริง คำถามปรกติของแรงดันเลือดของคนเรานั้นยังไม่มีผู้ใดทราบอย่างแน่ชัดเลยว่าจะต้องมีค่าเท่าใด เพราะแรงดันเลือดของแต่ละบุคคลมีค่าแตกต่างกันไปได้

ก่อนที่จะพูดถึงปัญหาค่าของแรงดันเลือดปรกติเท่าใดนั้น เพื่อจะได้เข้าใจยิ่งขึ้นในปัญหานี้ ก็ใคร่จะพูดก่อนว่า แรงดันของเลือดนั้นจะดำรงค่าของมันอยู่ตามปรกตินั้นประกอบขึ้นด้วยเหตุ ๕ ประการด้วยกันคือ

๑. การสูบฉีดเลือดของหัวใจ

ถ้าหัวใจบีบรัดตัวแรง ก็ทำให้แรงดันเลือดสูงขึ้น ถ้าหัวใจบีบรัดตัวอ่อนลงหรือหมดกำลังลง แรงดันเลือดก็จะต่ำ ดังนี้ หัวใจก็ย่อมจะต้องใช้แรงบีบสม่ำเสมอและได้จังหวะตามปรกติด้วย

๒. แรงต้านทานของหลอดเลือด

นั่นคือ ถ้าหลอดเลือดยิ่งมีรูเล็กลงเท่าใด ก็ยิ่งจะเกิดแรงต้านทานต่อแรงดันเลือดที่ถูกดันออกมามากขึ้นเท่านั้น

๓. จำนวนเลือดไหลเวียน

คือจำนวนเลือดที่ไหลเวียนอยู่ในวงจรเลือด ถ้าหากจำนวนเพิ่มขึ้นก็จะทำให้หลอดเลือดแดงต้องขยายตัวเพิ่มขึ้น หัวใจต้องสูบฉีดเลือดมากขึ้น

๔. ความข้นของเลือด

ถ้าเลือดข้นมาก แรงดันก็ต้องสูงมากในการดันเลือดให้ไปสู่ที่ต่าง ๆ ตรงกันข้ามเลือดใสหรือจาง แรงดันก็พลอยต่ำลง

๕. ความยืดหยุ่นของผนังหลอดเลือด

ถ้าหลอดเลือดมีผนังแข็ง ก็จะทำให้แรงดันพลอยสูงขึ้น ดังเช่นในคนอายุมากผนังของหลอดเลือดแข็งตัว การยืดหยุ่นไม่ดี จะเห็นว่าแรงดันสูงขึ้นกว่าในคนหนุ่มสาว

จากเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ ค่าตามปรกติของแรงดันเดือดในคนเราจึงหาได้มีค่าตายตัวลงไปไม่ ต้องมีค่าเท่าใด คนเราแต่ละคนมีการแตกต่างกันในเรื่องเพศ เชื้อชาติความเป็นอยู่ของชีวิต อาชีพ ส่วนสูง น้ำหนัก ความอ้วนผอม จิตใจและอารมณ์ อีกทั้งความแตกต่างในหลายอย่างหลายประการฉันใด แรงดันเลือดของแต่ละบุคคลก็ย่อมแตก

ต่างกันไป หาได้มีมาตรฐานที่จะบอกว่าค่าเท่าใด จึงจะเรียกว่าเป็นปรกติได้ฉันนั้น เพราะก็ได้กล่าวมาแล้วว่า "แรงดันเลือด" ก็หมายถึงแรงที่พอจะดันน้ำเลือดไปสู่อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายให้ได้พอเพียงตามที่ร่างกายต้องการ ฉะนั้น แต่ละบุคคล ซึ่งต่างก็เป็นบุคคลปรกติเหมือนกันทุกอย่าง กล่าวคือ ไม่เป็นโรคหรือไม่ได้ป่วยเจ็บแต่อย่างใดนั้น จึงต่างก็มีแรงดันเลือดของคนต่างกันไป

อีกประการหนึ่ง เราได้พบเสมอ ๆ ว่า คนเราจำนวนมากที่วัดแรงดันเลือดแล้วมีค่าเท่ากันคนปกติ แข็งแรง สมบูรณ์ทุกอย่าง แต่คนนั้นอาจไม่ใช่คนที่เป็นปรกติก็ได้ พอเดินออกไปจากห้องตรวจ เขาอาจล้มตายลงทันทีด้วยโรคหัวใจวายฉับพลันจากโรคหัวใจที่เขาเป็นอยู่แล้วก็ได้ ฉะนั้น จึงพึงจะเข้าใจว่า แรงดันของเลือดนั้น แน่นอนอาจช่วยประกอบกับการตรวจต่าง ๆ อย่างอื่น และบอกให้ทราบถึงภาวะของโรคหรือการผิดปรกติของหัวใจ ได้แก่ค่าของแรงดันเลือดที่วัดได้นั้นแต่อย่างเดียวไม่ได้ บอกได้เลยว่าคนนั้นปรกติสมบูรณ์หรือไม่ ด้วยเหตุนี้ ที่จะคำนึงถึงว่าค่าตามปรกติของแรงดันลือดของคนเราเท่าใด นอกนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ควรจะกระวนกระวายใจในการที่จะทราบค่านี้ให้จงได้นัก

เนื่องจากได้กล่าวแล้วว่า ค่าของแรงดันเลือดที่เรียกว่าปรกติจริง ๆ นั้น ยังไม่มีผู้ใดทราบแน่ เพราะแต่ละบุคคล ค่าของแรงดันเลือดก็ต่างกันไป ก็ยังเป็นที่ทราบได้ว่า คนเรานั้นเมื่อมีอายุสูงขึ้น ค่าของแรงดันเลือดก็จะพลอยสูงขึ้นด้วย จึงมีผู้แนะนำว่าถ้าหากจะยากทราบค่าของแรงดันเลือดอย่างหยาบ ๆ หรือประมาณเอาแล้ว ก็คิดค่าของแรงดันเลือดนั้นได้ โดยเอาอายุของผู้นั้นบวกกับจำนวน ๑๐๐ เป็นต้นว่า ชายผู้หนึ่งอายุ ๔๗ ปี แรงดันเลือดของชายนี้จะราว ๑๔๗ มิลลิเมตรปรอท

โดยที่ค่าของแรงดันเลือดในคนปรกติแตกต่างกัน จึงมีผู้ให้ค่าของแรงดันเลือดนี้เป็นรายเฉลี่ยที่ค่อนข้างกว้างมากคือ ในคนหนุ่มสาว แรงดันเลือดอาจมีค่าราว ๑๐๐–๑๔๐ มิลลิเมตรปรอท ส่วนในคนอายุมาก ๆ แล้ว จะมีค่าตั้งแต่ ๑๑๐–๑๗๐ มิลลิเมตรปรอท ซึ่งก็นับว่าปรกติได้ ในปัจจุบันนี้ตามตำราหรือการแพทย์ทั่วไปถือกันว่า รายเฉลี่ยของแรงดันตามปรกติจะราว ๆ ๑๒๐/๘๐ มิลลิเมตรปรอท แต่อย่าลืมว่า ค่าที่กล่าวนี้

มิใช่เป็นค่าตายตัว ค่าที่สูงกว่านี้หรือต่ำกว่านี้ก็หาใช่ว่าจะต้องเป็นแรงดันเลือดต่ำก็หาไม่ ต้องดูกันเป็นราย ๆ ไปโดยการตรวจและพิจารณาเอาผลและอาการต่าง ๆ เข้ามาคิดอย่างรอบคอบอีกด้วย คนที่ตรวจพบว่ามีแรงดันเลือดสูง อาจไม่มีอาการใด ๆ ผิดปรกติก็ได้ และหลายคนมีชีวิตอยู่ได้จนถึงอายุ ๘๐–๙๐ ปีก็มีมาก ฉะนั้นจึงไม่ควรจะถือเอาค่าเฉลี่ยมาเป็นค่าตายตัวเสมอไป การวัดแรงดันเลือดสูงก็ไม่ใช่ว่าจะต้องเป็นโรคเสมอไป ในปัจจุบันนี้เราเพียงบอกได้แต่ว่า คนมีแรงดันเลือดสูงเมื่อเทียบกับคนที่มีแรงดันเลือดอยู่ในอัตราเฉลี่ยดังกล่าวนั้น จะมีอายุยืนน้อยกว่าเท่านั้นเอง ทั้งนี้ก็เพราะรายที่มีแรงดันเลือดสูง ย่อมทำให้หัวใจและหลอดเลือดต้องทำงานหนักมากกว่ารายที่มีแรงดันเลือดอยู่ในค่าเฉลี่ยเหมือนกับรถยนต์ชนิดเดียวกันออกจากอู่มาพร้อมกัน เริ่มต้นวิ่งใช้งานวันเดียวกัน คันหนึ่งวิ่งแต่อยู่ในเมืองและมีเวลาจอดพัก ส่วนอีกคันหนึ่งวิ่งออกต่างจังหวัด ไป ๆ มา ๆ ไม่ได้หยุด รถยนต์ที่ใช้งานตลอดเวลาอย่างหนักนี้ เครื่องยนต์ย่อมชำรุดก่อนเป็นธรรมดาไม่ต้องสงสัย

การที่ต้องกล่าวถึงเรื่องแรงดันเลือดมามากพอควรนี้ ก็เพื่อจะให้ผู้สนใจได้เข้าใจพอควรเสียก่อน เพื่อจะได้ทราบต่อไปและเข้าใจดีขึ้น เมื่อพูดถึงเรื่องแรงดันเลือดสูงและแรงดันเลือดต่ำ

แรงดันเลือดสูง

ทุกวันนี้ ไม่ว่าที่ใด เรามักจะได้ยินพูดกันถึงเรื่องแรงดันเลือดสูงกันบ่อย ๆ จนเกือบจะเป็นเรื่องที่ทราบกันทั่วไปดี แต่โดยมากเท่าที่ทราบกันก็คงจะทราบกันเพียงแต่ว่าคนใดที่มีแรงดันเลือดสูงก็มักจะปวดศีรษะมากเพราะเลือดดันขึ้นไปสูง คือไปอยู่ในสมองและถ้าใครมีแรงดันเลือดสูงเช่นนั้นก็ต้องระวัง สักวันหนึ่งจะมีหลอดเลือดในสมองแตก นี่คือความกลัวอย่างสุดยอด คือมาสุดเอาที่หลอดเลือดในสมองแตกนี่เอง

อันที่จริง แรงดันเลือดของคนเรานั้น เมื่อวัดครั้งหนึ่ง ค่าก็มิได้จะอยู่ในระดับนั้นตายตัว คือวัดเมื่อใดก็ต้องได้ค่าของแรงดันเลือดเท่าเดิมตลอดไป ตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง แรงดันเลือดอาจขึ้น ๆ ลง ๆ มากบ้าง น้อยบ้าง มิได้อยู่คงที่ ในเวลาที่อยู่ใน

อารมณ์ต่าง ๆ เช่น ตื่นเต้นตกใจกลัว หรือโกรธ แรงดันเลือดก็จะขึ้นสูงได้ แต่เวลาที่เราได้พักผ่อนหรือระหว่างหลับ แรงดันเลือดก็จะลดลง ดังนั้นไม่ว่าเราจะต้องใช้กำลังงานใด ๆ เพิ่มขึ้นโดยทางกายหรือจิตใจก็ตามแรงดันเลือดก็จะสูงขึ้นได้

แต่การสูงขึ้นของแรงดันเลือดที่นับว่าผิดปรกตินั้น อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ พวกด้วยกัน

พวกแรก เป็นพวกที่มีแรงดันเลือดสูงขึ้น เป็นผลจากมีโรคอย่างอื่นอยู่ ถ้าหากรักษาโรคนั้นให้หายได้ ค่าของแรงดันเลือดที่สูงก็จะพลอยลดตามด้วย เป็นต้นว่าโรคไตโรคของต่อมไร้ท่อต่าง ๆ เช่น ต่อมปิตูอิตารี ต่อมธัยรอยด์ หรือต่อมหมวกไต (ต่อมอ้ดรีนัล) โรคครรภ์เป็นพิษ ฯลฯ

พวกสอง แรงดันเลือดสูงขึ้น โดยไม่ทราบสาเหตุหรือหาสาเหตุไม่ได้ พวกนี้เองคือพวกที่เรามักได้ยินแพทย์พูดอยู่บ่อย ๆ และผู้ที่ทราบว่าตนมีแรงดันเลือดสูงก็มักกลัวนักกลัวหนาและบรรดาผู้ป่วยที่มีโรคแรงดันเลือดสูงนั้นจำนวน ๔ ใน ๕ ราย ที่อยู่ในพวกนี้ และการที่พูดถึงแรงดันเลือดสูงนี้ ก็จะหมายถึงคนในพวกที่สองนี้

เมื่อพูดถึงแรงดันเลือดสูงแล้วก็พึงเข้าใจไว้เสียก่อนว่า ที่เราว่าแรงดันเลือดสูงนั้น ไม่ใช่ "โรค" เป็นเพียงแต่การตรวจพบอาการอย่างหนึ่งของคนนั้น ๆ เท่านั้น และการสูงขึ้นของแรงดันเลือดนี้ อาจมีสาเหตุอยู่อย่างหนึ่งซึ่งแพทย์ยังไม่อาจค้นพบเหตุหรือสมุฏฐานที่ทำให้แรงดันเลือดสูงขึ้น

มีแพทย์หลายคนที่เคยให้ความเห็นไว้ว่า สาเหตุที่ทำให้มีแรงดันเลือดสูงนั้นเป็นผลจากพันธุกรรมบ้าง การผิดปรกติในด้านจิตใจและอารมณ์บ้าง การผันแปรของหน้าที่ของต่อมไร้ท่อต่าง ๆ บ้าง แต่ก็ยังหามีผู้ใดที่สามารถจะหาเหตุผลมาสนับสนุนคำกล่าวเหล่านั้น หรือปราศจากคำแย้งได้เลยก็หาไม่ พบกันอยู่เสมอว่าในการตรวจผู้ป่วยจำนวนมากรายที่ผลการตรวจพบอย่างแน่ชัดว่า ค่าของแรงดันเลือดสูงมาก แต่ผู้ป่วยเหล่านั้นมิได้มีอาการผิดปรกติแต่อย่างใดเลย

อาการของการมีแรงดันเลือดสูง ซึ่งเริ่มต้นมีในตอนแรก ๆ นั้น บางรายก็มีอาการน้อยมาก จนมิได้สังเกตว่าตนมีอาการผิดปรกติแต่อย่างใด เคยกระทำตนหรือปฏิบัติ

กิจวัตรต่าง ๆ อย่างไร ก็คงทำได้ตามปรกติ อาการที่เริ่มต้นเป็นนั้นก็อาจมีได้ เช่น ปวดศีรษะบางครั้งบางคราว มึนงง เลือดกำเดาออก มือเท้าเย็นชา เป็นต้น แต่อาการที่กล่าวนี้ แม้ว่าจะปรากฏขึ้นก็ไม่อาจที่จะบอกได้ว่า อาการนี้จะปรากฏขึ้นเมื่อแรงดันเลือดนั้นสูง และต้องขึ้นสูงสักเท่าใด จึงจะเรียกว่ามีแรงดันสูงได้ เพราะขณะที่เกิดอาการดังกล่าว บางรายมีแรงดันเลือด ๑๘๐/๙๐ ส่วนบางรายต้องสูงถึง ๒๗๐/๑๔๐ มิลลิเมตรปรอท จึงจะมีอาการขึ้น

ความจริงโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว นอกจากตรวจพบว่า มีแรงดันเลือดค่อนข้างสูง คนไข้โดยมากก็มักไม่มีอาการผิดปรกติแต่อย่างใดเลย นับเป็นเวลาหลาย ๆ ปี อาการต่าง ๆ จะปรากฏขึ้นก็ต่อเมื่อหัวใจซึ่งจะต้องออกแรงมากในการบีบตัวเพื่อดันเลือด ให้ผ่านแรงดันในหลอดเลือดแดงที่สูงขึ้นอยู่เป็นเวลานาน ๆ เข้า หัวใจจะพองโตขึ้น และในที่สุดจึงเกิดหัวใจวายขึ้น เมื่อนั้นแหละอาการของหัวใจวายก็จะปรากฏขึ้น และอาการของโรคจึงดูรุนแรงขึ้น

การที่มีแรงดันเลือดสูงอยู่นาน ๆ ในหลอดเลือดแดง ย่อมไม่เป็นปัญหาเลยว่าหลอดเลือดก็ย่อมต้องมีการผิดปรกติขึ้น ดังนั้นหลอดเลือดแดงที่ไตที่สมอง และแม้แต่ที่ไปเลี้ยงกล้ามเนื้อหัวใจเราก็มีการผิดปรกติขึ้น ส่วนมากการตายของคนไข้มักเป็นผลจากการเสียสมรรถภาพของสมองและหัวใจ มากกว่าที่จะตายจากการเสียสมรรถภาพของไต

อย่างน้อยราว ๆ ๓๐–๔๐ % ของคนไข้ที่มีแรงดันเลือดสูงนั้น ทำให้เกิดอาการของโรคแทรกซ้อนทางสมอง ซึ่งพบมากที่สุดก็คือหลอดเลือดในสมองแตก

อาการของแรงดันเลือดสูงที่มีได้บ่อย ๆ ที่สุดก็คือ อาการปวดศีรษะ อาการปวดศีรษะนี้มักจะมีมากที่สุดในตอนค่ำ ซึ่งมักจะทำให้ผู้ป่วยต้องลงนอนและใช้เวลานานมาก กว่าจะค่อย ๆ ทุเลา ลักษณะอาการปวดศีรษะนั้นมักจะปวดหนัก ๆ และเต้นตุบที่ศีรษะ ตำแหน่งที่ปวดมักจะพบว่า ส่วนมากปวดที่บริเวณท้ายทอย หรือบางทีก็ปวดมาถึงทางซ้ายและทางขวาของศีรษะพร้อม ๆ กันด้วย อาการปวดศีรษะที่เนื่องมาจากการมีแรงดันเลือดสูงนั้น โดยมากมักจะไม่ค่อยทุเลาได้รวดเร็วนัก แม้จะใช้ยาแก้ปวดใด ๆ คืออาการปวดศีรษะทนต่อยามาก

เมื่อท่านได้อ่านมาถึงตอนนี้ ก็ใคร่จะกล่าวให้ทราบว่า เมื่อผู้ใดปวดศีรษะแล้วก็หาใช่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้ที่มีแรงดันเลือดสูงเสมอไป เพราะแพทย์ทุกคนมักจะพบคนไข้ของตนจำนวนมาก ที่ตื่นกลัวมาหาโดยมีอาการปวดศีรษะแล้วคิดว่าตนมีแรงดันเลือดสูงอยู่เสมอ ๆ อาการปวดศีรษะเกิดจากเหตุนับไม่ถ้วน ดังนั้น แทบทุกคนย่อมจะเคยปวดศีรษะด้วยกันทั้งสิ้น ส่วนมากด้วยกันที่ปวดศีรษะมักจะเนื่องมาจากการพักผ่อนหลับนอนไม่เพียงพอ การรับประทานอาหารผิดปกติ หรืออาหารไม่ย่อย และการออกกำลังทั้งกายและใจมากจนเกินไป ดังนี้ ก่อนอื่นควรจะได้ถามตนเองเสียก่อนว่า ตนปวดศีรษะบ่อยเพียงไร ปวดเป็นเวลาหรือไม่ ถ้าหากปวดศีรษะบ่อย ๆ และปวดเป็นเวลา คือถึงเวลานั้น ๆ แล้วเป็นปวดศีรษะ ก็ควรรีบปรึกษาแพทย์เสีย

การสอบสวนถึงประวัติของการป่วยเจ็บโดยละเอียด รวมทั้งการตรวจร่างกายอย่างถี่ถ้วนของแพทย์ จะช่วยบอกได้ว่า ท่านมีโรคใดอยู่ที่ทำให้แรงดันเลือดสูง และท่านมีแรงดันเลือดสูงอย่างปรกติจริงหรือไม่

ในด้านการรักษาแรงดันเลือดนั้น ข้อสำคัญอยู่ที่ตัวคนไข้ ซึ่งจะต้องรู้จักถนอมตนเอง นั่นก็คือ การพักผ่อนให้เต็มที่ทั้งกายและใจ พยายามข่มอารมณ์ต่าง ๆ เช่น โกรธ ตื่นเต้น ตื่นตกใจจนเกินควร สิ่งเสพติดและของมึนเมาต่าง ๆ ควรละเว้นโดยเด็ดขาด ระวังท้องผูก ออกแรงพอควร ไม่ควรทำงานหนักหรือออกกำลังกายมากเกินไป รับประทานอาหารจืด ๆ มีเกลือน้อย เกี่ยวกับเรื่องอาหารนี้ เคยมีรายงานว่า ข้าวจ้าวที่เรารับประทานอยู่ในทุกวันนี้ ช่วยในการลดแรงดันเลือดได้เหมือนกัน ถ้าหากอาหารที่เรารับประทานนั้น ไม่มีเกลือมากเกินไป ฉะนั้น โรงพยาบาลบางแห่งจึงรักษาผู้ที่มีแรงดันเลือดสูงโดยให้อาหารข้าวเป็นส่วนใหญ่

ยาลดแรงดันเลือดมีหลายอย่างหลายชนิดและหลายขนาด การใช้ยานี้ได้ผลดีพอใช้ ถ้าหากว่าอยู่ภายใต้การแนะนำและการควบคุมของแพทย์ นอกจากยาลดแรงดันเลือดโดยเฉพาะแล้ว แพทย์ก็มักให้ยาระงับต่าง ๆ เพื่อให้จิตใจพ้นจากความฟุ้งซ่านของอารมณ์ต่าง ๆ และทำให้พักผ่อนได้

บางแห่งการรักษาแรงดันเลือดสูง กระทำโดยการผ่าตัดรักษา ซึ่งเป็นเรื่องของผู้เชี่ยวชาญการผ่าตัด จะไม่กล่าวไว้ในที่นี้

อย่างไรก็ดี ถ้าหากแพทย์ตรวจแรงดันเลือดของท่านแล้วบอกว่าสูงกว่าธรรมดา ก็อย่าเพิ่งตกใจ ตีโพยตีพายว่า ตนอาจหลอดเลือดในสมองแตกในไม่ช้า เพราะที่ว่าแรงดันเลือดสูงนั้นยังได้หามีใครทราบว่า ที่ว่าสูงนั้นแค่ไหน จึงจะเกิดผลร้ายขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วนได้เพราะบางคนสูงมากยังมีชีวิตอยู่ได้ถึง ๗๐-๘๐ ปีก็มี ตัวของท่านเองนั่นแหละ คือผู้ที่จะต้องรู้จักการถนอมตนเอง และจะพาชีวิตของตนให้ไปถึงอายุ ๗๐-๘๐ ปี หรือไม่

แรงดันเลือดต่ำ

เมื่อได้กล่าวถึงแรงดันเลือดสูงแล้ว คราวนี้อาจจะมีสักครั้งหนึ่ง ภายหลังที่แพทย์ได้ตรวจแรงดันเลือดของท่าน หรือญาติพี่น้องเพื่อนฝูงของท่านเรียบร้อยแล้ว แพทย์บอกว่า **แรงดันเลือดต่ำ** *ท่านอาจไม่เข้าใจว่าหมายความอย่างไร ถ้าไม่เคยได้ยินมาก่อน ก็อาจนึกขำในใจ คิดว่าแพทย์ล้อเล่น เพราะเคยได้ยินมาบ่อย ๆ แต่เรื่องแรงดันเลือดสูง คนเรายังจะมีแรงดันเรื่องต่ำได้อีกหรือ และจะทำให้เกิดอาการผิดปรกติได้ แรงดันเลือดต่ำก็มีได้และทำให้เกิดอาการผิดปรกติได้ด้วย*

ในตอนแรกได้พูดถึงค่าของแรงดันเลือดมาแล้วว่า ค่าปรกตินั้นถือเอาว่าประมาณ ๑๒๐ มิลลิเมตรปรอท เป็นค่าเฉลี่ย แต่ถ้าหากแรงดันเลือดของผู้ใดมีค่าต่ำกว่านี้ ก็หาใช่ว่ามีแรงดันเลือดต่ำไม่ ค่าที่วัดได้นั้นอาจเป็นค่าปรกติของบุคคลนั้น ๆ ก็ได้

ถ้าเช่นนั้นค่าของแรงดันเลือดเท่าไรจึงจะเรียกว่าเป็นแรงดันเลือดต่ำ นี่ก็เช่นเดียวกันกับที่ไม่มีใครบอกได้ว่า ค่าเท่าใดจึงจะเริ่มต้นบอกว่า ผู้นั้นมีแรงดันเลือดสูง และเช่นกับแรงดันเลือดสูงก็คือแรงดันเลือดต่ำ ไม่ใช่ โรค แต่เป็นภาวะหรืออาการที่ตรวจพบได้เท่านั้น และต้องมีเหตุที่ทำให้แรงดันเลือดนั้นต่ำลง

ที่จะบอกได้ว่าคนใดมีแรงดันเลือดต่ำนั้น พูดอย่างกว้าง ๆ ก็คือผู้นั้นจะต้องมีค่าของแรงดันเลือดต่ำลง จนทำให้แรงที่จะดันให้เลือดผ่านหลอดเลือดไปเลี้ยงสมองและอวัยวะต่าง ๆ ได้จำนวนไม่พอเพียง จนทำให้เกิดอาการขึ้น อาการที่เลือดไปเลี้ยงสมองไม่พอ ก็คืออาการมึนงงและเป็นลม

แรงดันเลือดต่ำก็เหมือนกับแรงดันเลือดสูง คือมี ๒ พวกคือ พวกที่มีแรงดันเลือดต่ำ เพราะมีโรคต่าง ๆ อยู่ก่อน และแรงดันเลือดต่ำแท้ ๆ โดยหาสาเหตุไม่ได้ ฉะนั้น ก่อนที่จะได้กล่าวถึงแรงดันเลือดต่ำ ๆ ก็ควรจะทราบเสียก่อนว่า แรงดันเลือดต่ำอาจเกิดขึ้นโดยมีสาเหตุอย่างอื่นอยู่ก่อนแล้ว เช่นผู้ป่วยที่เป็นโรคเรื้อรังอยู่นาน ๆ เป็นต้นว่า วัณโรค โรคขาดอาหาร โรคเลือดจาง โรคหัวใจบางชนิดก็ทำให้แรงดันเลือดต่ำลง พวกโรคของต่อมไร้ท่อบางอย่าง เช่น ต่อมธัยรอยด์ หรือต่อมอัดรีนัลขาดสมรรถภาพ ก็ทำให้แรงดันเลือดที่ต่ำนั้นก็กลับเพิ่มขึ้นมาสู่ระดับปรกติได้ตามเดิม

สำหรับพวกแรงดันเลือดต่ำโดยแท้ และหาสาเหตุไม่ได้นั้น พวกนี้จะพบน้อยกว่าพวกแรงดันเลือดสูง เราจึงไม่ค่อยจะได้คุ้นเคยชินหูนัก เหมือนกับแรงดันเลือดสูง ที่ว่าอาจไม่มีอาการผิดปรกติอย่างใดเลย ก็ได้ทราบได้ว่ามีแรงดันเลือดต่ำผิดกว่าปรกติไม่มาก ก็ต่อเมื่อบังเอิญไปตรวจสุขภาพหรือตรวจโรคอื่น แล้วไปวัดแรงดันเลือดแล้วพบเข้า อาการของพวกที่มีแรงดันเลือดต่ำนั้นอาจปรากฏขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความเจ็บไข้อย่างอื่นมาแทรกแซงขึ้น และอาการสำคัญก็มีเพียงอาการมึนงง เวียนศีรษะและเป็นลมง่ายดังที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น

มีพวกที่มีแรงดันเลือดต่ำ ที่ค่อนข้างจะแปลกอยู่อีกพวกหนึ่ง ซึ่งต่างไปจาก ๒ พวกที่กล่าวแล้ว คือในเวลาที่นอนและทำการวัดแรงดันเลือดจะพบว่า แรงดันเลือดมีค่าปรกติ หรือสูงกว่าปกติเล็กน้อย แต่พอให้นั่งหรือยืนขึ้น เพื่อทำการวัดแรงดันเลือดแทนที่เวลานั่งหรือยืน แรงดันเลือดจะมีค่าสูงขึ้นกว่าเวลาที่นอนวัดเหมือนคนปรกติอื่น ๆ กลับตรงกันข้ามคือแรงดันเลือด เวลาให้นั่งหรือยืนนั้น กลับต่ำกว่าเวลานอนวัด ผู้ป่วยพวกนี้ถ้าหากให้ยืนอยู่นาน ๆ สักพักหนึ่ง ถ้าหากอากาศค่อนข้างจะร้อนอบอ้าวสักเล็กน้อยด้วยแล้ว มักเป็นลมได้ง่าย เพราะเวลายืนนั้น แรงดันเลือดค่อย ๆ ต่ำลงจนมีเลือดไปเลี้ยงสมองไม่พอ จึงเกิดอาการเป็นลมได้

คนเจ็บที่นอนป่วยอยู่นาน ๆ มักมีแรงดันต่ำ เป็นแบบดังที่กล่าวมาแล้วนี้ได้ชั่วคราวเหมือนกัน จะพบได้เสมอว่า คนไข้ที่นอนอยู่นาน ๆ วัน โดยไม่ได้ลุกขึ้นนั่งหรือยืนเลยนั้น เมื่อเวลาที่ได้ลุกขึ้นนั่งหรือยืน จะรู้สึกหน้ามืดและเป็นลม บ่อยครั้ง

ที่แพทย์พบว่าผู้ป่วยเมื่อได้รับอนุญาตว่าให้ลุกจากเตียงได้ ความดีใจพอลุกขึ้นจากเตียงยืนทันที ก็จะเป็นลมล้มฟาดลงไปกับพื้น นั่นก็เพราะการมีแรงดันเลือดต่ำขณะที่ยืนขึ้นนั้นเอง เพื่อแก้ไขแรงดันเลือดต่ำแบบนี้ จึงเป็นหน้าที่ของพ่อบ้านแม่เรือนผู้พยาบาลคนไข้ที่นอนป่วยอยู่นาน ๆ ที่จะต้องให้คนไข้ค่อย ๆ หัดนั่งก่อน แล้วจึงหัดลุกขึ้นยืนเกาะเตียง และต่อไปจึงหัดก้าวเดินเป็นระยะ ๆ ไป เพื่อให้ร่างกายค่อย ๆ ชินต่อการมีแรงดันเลือดต่ำชั่วคราวนั้นเสียก่อน

การมีแรงดันเลือดต่ำ นอกจากเหตุที่กล่าวมาแล้ว ยังพบว่ามียาบางชนิดที่หากใช้อยู่เป็นประจำอยู่นาน ๆ แล้ว ทำให้แรงดันเลือดต่ำลง จนเกิดอันตรายได้มาก ๆ เหมือนกัน บางอย่างแม้ว่าจะไม่ใช้อยู่นาน ๆ เพียงแต่ใช้ครั้งเดียวก็เกิดอาการของแรงดันเลือดต่ำได้ ผู้ป่วยจำนวนมิใช่น้อยที่แพทย์ได้พบว่า ได้เกิดการแพ้ยาและแรงดันเลือดต่ำจนเป็นอันตรายขึ้น ในเมื่อได้ซื้อยาตามท้องตลาดที่ขายกันอย่างเสรีมาใช้รักษาตนเอง โดยมิได้ขอคำแนะนำจากแพทย์ เมื่อซื้อได้อย่างเสรีแล้ว ยังมิหนำตนเองยังนำมาใช้โดยไม่ทราบถึงขนาด หรือคำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเองเลยแม้แต่น้อย

เกี่ยวกับการรักษาแรงดันเลือดต่ำนั้น แทบจะเรียกได้ว่าไม่จำเป็นจะต้องรักษาแต่อย่างใดเลย ถ้าหากไม่มีอาการผิดปรกติอย่างใด แต่บังเอิญไปวัดแรงดันเลือดและพบว่าต่ำกว่าปรกติเข้า สำหรับชนชาวเอเซียนี้ แรงดันเลือดคิดเฉลี่ยแล้วก็ประมาณ ๑๐๐–๑๑๐ มิลลิเมตรปรอทก็มี ด้วยเหตุนี้การตรวจพบค่าของแรงดันเลือดต่ำกว่าค่าเฉลี่ยปรกติแล้ว ก็ไม่ควรจะตื่นเต้นตกใจเกินไปนัก

ต่อเมื่อใดแรงดันเลือดมีค่าต่ำมากจริง ๆ และเกิดมีอาการซึ่งเป็นอาการที่แสดงว่าเลือดไปสู่สมองไม่พอเพียงแล้ว ก่อนอื่นก็จะต้องหาเหตุเสียก่อนว่า เป็นผลมาจากโรคอื่นหรือไม่ เช่น โรคต่อมหมวกไต ต่อมธัยรอยด์ โรคเลือดจาง หรือวัณโรคซึ่งจะต้องรักษาต้นเหตุนี้เสีย อาการของแรงดันเลือดต่ำก็จะหายไปด้วย

ในรายที่มีแรงดันเลือดต่ำ และมีอาการมึนงงเวียนศีรษะหรือเป็นลมง่าย แต่ไม่มีต้นเหตุของโรคอื่นอยู่ก่อนแล้ว การรักษาก็คือการระวังในด้านสุขภาพอนามัยของ

ตนเอง บำรุงร่างกายให้แข็งแรงออกกำลังกายบ้างพอสมควร พักผ่อนมาก ๆ คือมากกว่าคนปรกติอื่น ๆ งดสุรายาเสพติดทุกอย่าง ดื่มน้ำชากาแฟบ้างเล็กน้อย จะช่วยให้อาการดีขึ้นบ้าง ยานอนหลับไม่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับผู้มีแรงดันเลือดต่ำและเกิดอาการชนิดนี้ เนื่องจากยานอนหลับยิ่งทำให้แรงดันเลือดต่ำลงไปกว่าเดิมอีก การปรึกษาแพทย์และรับคำแนะนำรักษานั้น เป็นวิธีควรและเหมาะที่สุด

ในพวกที่แปลกจากคนอื่น ๆ คือ แรงดันเลือดจะต่ำลง เวลาลุกขึ้นนั่งหรือยืนนั้น การปฏิบัติตนเองนับว่าเป็นของสำคัญ เวลาจะลุกขึ้นนั่งหรือยืน หรือเปลี่ยนอิริยาบถใด ๆ ควรจะค่อย ๆ ทำ อย่ารีบร้อนจนเกินไปในที่สุดร่างกายก็จะค่อย ๆ ชินต่อการมีแรงดันเลือดลดต่ำชั่วคราว ในเวลาลุกขึ้นนั่งหรือยืนนั้นได้ อย่างไรก็ดี คนพวกนี้มักจะรู้วิธีแก้ไขตนเอง คือไม่ยืนหรือนั่งอยู่นิ่ง ๆ เป็นเวลานาน ปัญหาทางเปลี่ยนอิริยาบถบ้าง ซึ่งตามความรู้สึกของตนเอง รู้ว่าถ้าอยู่นิ่งนาน ๆ มักเป็นลมได้

ในเรื่องของแรงดันเลือดนี้ ข้าพเจ้าใคร่จะย้ำกล่าวอีกครั้งหนึ่ง การวัดแรงดันเลือด ถ้าพบว่าแรงดันเลือดของตนมีค่าสูงหรือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยตามปรกติ ก็หาใช่ว่าตนจะต้องเกิดอาการผิดปรกติขึ้น และไม่มีโอกาสที่จะมีความสุขกับชีวิตประจำวันดังเช่นคนอื่น ๆ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะตื่นตระหนกตกใจเลย หลายคนที่ข้าพเจ้าว่า จากการวัดแรงดันเลือดบังเอิญได้ค่าสูงหรือต่ำกว่าค่าปรกติ (ซึ่งที่ว่าค่าปรกตินั้นก็ไม่ใช่ค่าปรกติตายตัวลงไปอย่างแน่นอนไม่) ก็มักเกิดความกังวลใจอยู่ตลอดเวลา เมื่อเกิดอาการผิดปรกติอย่างใดขึ้นสักเล็กน้อยด้วยเหตุอื่น ก็เฝ้าแต่ครุ่นคิดว่าเป็นผลจากการผิดปรกติของแรงดันเลือดของตนทำให้อารมณ์และจิตใจแปรปรวน บางคนเที่ยวหาซื้อยามาเพื่อจะรักษาเอง และบางคนเที่ยวรักษาไปทั่วทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าที่ไหนใครจะแนะนำบอกว่าดี ผ่านทั้งหมอแผนโบราณ แผนปัจจุบัน ไสยศาสตร์ตลอดจนรดน้ำมนต์และในที่สุดก็ไปสุดลงที่มือของจิตแพทย์ ที่ต้องให้การรักษาโรคประสาทแทนการรักษาเรื่องแรงดันเลือด ที่ตนเข้าใจเองนั้นอยู่เสียเป็นเวลานาน.

แรงดันเลือดสูงและโรคแทรก

เรื่องของแรงดันเลือดสูง ดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่มีผู้สนใจและได้ยินได้ฟัง หรือเกิดขึ้นกับตนเองมากขึ้น ความร้ายแรงต่าง ๆ อันเกิดจากการมีแรงดันเลือดสูง ซึ่งได้ยินมาจากบอกเล่าของคนอื่น ๆ ทำให้หลายคนด้วยกันที่เกิดความวิตกกังวลหรือหวาดกลัวอย่างมาก ต่อการที่จะเกิดมีแรงดันเลือดสูง จนทำให้ระวังตนเองตลอดจนการปฏิบัติตนในชีวิตความเป็นอยู่มากจนเกินไปถึงกับทำให้ขาดความสุขทั้งกายและจิตใจก็มี เรื่องของแรงดันเลือดสูงได้เคยพูดมาบ้างแล้ว แต่ก็เป็นการพูดอย่างกว้าง ๆ เสียส่วนมาก คิดว่าถ้าหากจะสรุปแต่เรื่องที่หลายคนยังสงสัยและมีปัญหาที่ควรรู้ไว้บ้าง คงจะเป็นประโยชน์กับคนทั่ว ๆไปได้บ้าง

เมื่อเวลาที่แพทย์ตรวจวัดแรงดันเลือดด้วยเครื่องมือวัดแรงดันเลือดแล้ว ท่านอาจสงสัยเมื่อได้เห็นแพทย์บันทึกลงในแผ่นบันทึก หรือบอกกับท่านเอง โดยมีค่าเป็นตัวเลขเหมือนกับเลขเศษส่วน เป็นต้นว่า ๑๖๐ / ๑๐๐ (ร้อยหกสิบส่วนร้อย) ถ้าเช่นนี้ก็ควรที่จะได้เข้าใจความหมายจากค่าของตัวเลขนี้ให้ดี

ค่าแรก คือ ๑๖๐ หมายถึงแรงดันที่เกิดขึ้นภายในหลอดเลือดแดงที่แขน ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ใช้วัดกันส่วนมากนั้น มีแรงที่จะดันให้ปรอทที่อยู่ภายในหลอดแก้วของเครื่องวัด สูงขึ้นไปได้ ๑๖๐ มิลลิเมตร เป็นแรงดันภายในหลอดเลือดแดงในระยะที่หัวใจได้สูบฉีดดันให้เลือดผ่านเข้ามาในหลอดเลือดแดงนั้นสำหรับค่าตัวหลัง หรือเป็นค่าของส่วน คือ ๑๐๐ หมายถึงแรงดันภายในหลอดเลือดแดง ในขณะที่อยู่ในภาวะที่ไม่มีการขยายตัว นั้นคือไม่มีเลือดที่ถูกดันให้ผ่านเข้ามาในหลอดเลือด แต่มีเพียงจำนวนเลือดส่วนหนึ่งอยู่ในหลอดเลือดแดงนั้น และอยู่ในสภาพนิ่ง แรงดันนี้มีค่า ๑๐๐ คือพอที่จะดันให้ปรอทในหลอดแก้วของเครื่องวัดสูงขึ้นไปได้ ๑๐๐ มิลลิเมตร แรงดันนี้เป็นผลของความเหนียวและความยืดหยุ่นได้ของผนังหลอดเลือด กับตัวเลือดเองอยู่ภายใน

หลอดเลือด ดังนั้นจึงพูดง่าย ๆ ว่า แรงดันทั้งสองค่านี้ ย่อมเกี่ยวกับแรงบีบรัดตัวในการทำหน้าที่ของหัวใจ และจำนวนเลือดที่เข้ามาอยู่ภายในหลอดเลือด กับสภาพของผนังของหลอดเลือดด้วย

ภายหลังได้ทราบค่าของการวัดแรงดันเลือดนี้แล้ว แทบทุกคนที่อยากจะทราบว่าค่าที่วัดได้นั้นสูงมากเพียงใจ หรือตนมีแรงดันเลือดสูงหรือไม่

มีเรื่องที่จะต้องเข้าใจให้ดีก่อน ๒ ประการด้วยกัน คือ แรงดันเลือดของคนเรา ค่าสักเท่าใดจึงจะเรียกว่าเป็นปรกตินั้น ไม่มีใครจะบอกกันได้ เพราะไม่มีค่าตายตัวลงไป เนื่องจากแต่ละคนต่างก็มีแรงดันเลือดแตกต่างกันไป เป็นประการหนึ่ง กับในคน ๆ เดียวกัน แรงดันเลือดเองก็ไม่มีค่าคงที่ตลอดเวลา แต่จะมีการเปลี่ยนค่าสูงต่ำไปได้ตามสภาพและเวลาต่าง ๆ เป็นอีกประการหนึ่ง

สรุปได้ว่า แรงดันเลือดของคนเรานั้น แตกต่างกันไปแล้วแต่บุคคลแต่ละคน แล้วแต่เพศ, เชื้อชาติ, อาชีพ, ความเป็นอยู่ ความสูง, น้ำหนัก, กาลเวลา, อายุ, จิตใจ, และอารมณ์, และอีกหลายเหตุด้วยกัน จึงไม่มีค่าอันใดที่จะบอกได้ลงไปให้แน่-นอนว่าจะต้องมีค่าเท่าใดจึงจะเป็นปรกติ ค่าที่กล่าวไว้ตามตำราทั่วไปว่า คนเราจะมีแรงดันเลือดราว ๑๒๐/๘๐ (ร้อยยี่สิบส่วนแปดสิบ) นั้น ก็เป็นค่าปรกติโดยเฉลี่ยเท่านั้น ถ้าหากจะวัดได้สูงหรือต่ำกว่านี้บ้างก็ไม่ใช่ว่าคนนั้นจะมีแรงดันเลือดสูง หรือต่ำกว่าปรกติก็หาไม่

ได้กล่าวแล้วว่าแรงดันเลือดนั้น อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามระยะเวลาอยู่เสมอ คือในขณะหนึ่งวัดได้ค่าอย่างหนึ่ง แต่อีกขณะหนึ่งอาจได้ค่าไปอีกอย่างหนึ่งก็ได้ ในขณะที่เหน็ดเหนื่อยตื่นเต้น หวาดกลัว หรือโกรธเคืองนั้น แรงดันเลือดอาจวัดได้สูงขึ้น แต่เวลาที่จิตใจสงบ หรือได้พักผ่อนมาเต็มที่ แรงดันเลือดอาจวัดได้ค่าต่ำลง

แรงดันเลือดสูงนั้น ราว ๆ ร้อยละ ๕ ของคนที่วัดได้ค่าแรงดันเลือดสูง เป็นผลจากต้นเหตุของโรคต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ รวมทั้งโรคไต, โรคหัวใจ, โรคเนื้องอกของต่อมอัดรีนัลและโรคอื่น ๆ ที่ทำให้หัวใจต้องออกแรงในการทำงานมากขึ้น ส่วนอีกร้อยละ ๙๕ นั้นไม่อาจหาต้นเหตุได้ พวกหลังนี้ถือว่าเป็นโรคแรงดันเลือดสูงโดยแท้จริง

ค่าของแรงดันเลือดที่ถือว่าเป็นปรกติได้นั้น มีผู้ให้ค่าเอาไว้ค่อนข้างกว้างมากสักหน่อย ค่าแรกซึ่งเป็นตัวเศษนั้น ในคนหนุ่มสาวอาจมีค่าตั้งแต่ ๑๐๐ ถึง ๑๔๐ และในคนสูงอายุตั้งแต่ ๔๐ ปีขึ้นไป ให้ค่าไว้ตั้งแต่ ๑๐๐ ถึง ๑๑๐ ส่วนค่าที่เป็นส่วนนั้นอาจมีได้ตั้งแต่ ๗๐ ถึง ๑๐๐ แรงดันเลือดซึ่งเป็นตัวเศษนั้น อาจขึ้น ๆ ลง ๆ ได้มากกว่าค่าที่เป็นตัวส่วน ดังนั้นค่าซึ่งเป็นตัวส่วนนั้น นับว่ามีความสำคัญในการที่จะพิจารณาถึงเรื่องการมีแรงดันเลือดสูงนี้ ในรายที่มีค่าของส่วนที่วัดได้สูงเกินกว่าปรกติที่ควรแล้ว มักจะทำให้เกิดโรคแทรกต่าง ๆ ตามมาภายหลังได้ง่ายกว่า การมีเพียงแรงดันเลือดสูงเฉพาะตัวเศษที่วัดได้ เช่นคน ๆ หนึ่งวัดแรงดันเลือดได้ ๑๘๐ ส่วน ๑๐๐ กับอีกคนหนึ่งวัดแรงดันเลือดได้ ๑๖๐ ส่วน ๑๒๐ คนหลังนี้จะมีโอกาสเป็นโรคแทรกต่าง ๆ ตามมาได้ง่ายยิ่งกว่าคนแรก

การมีแรงดันเลือดสูงอยู่นาน ๆ มักทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นที่หลอดเลือดของไตเป็นเหตุให้ไตได้รับเลือดไปเลี้ยงไม่เต็มที่ จะเกิดมีสารชนิดหนึ่งถูกปล่อยออกมาในกระแสเลือด และกระตุ้นให้หัวใจทำงานมากยิ่งขึ้น จึงทำให้แรงดันเลือดสูงยิ่งขึ้นไปกว่าเดิมอีก ไตยิ่งได้รับเลือดไปเลี้ยงน้อยยิ่งขึ้น และแรงดันเลือดก็ยิ่งสูงขึ้น หมุนเวียนเรื่อยไปเช่นนี้ จึงทำให้การรักษาแรงดันเลือดสูงที่เพิ่มขึ้นมาก ๆ และในระยะหลัง ๆ นั้น รักษาได้ยากมาก

มักจะมีผู้สงสัยและถามแพทย์อยู่เสมอว่า การมีแรงดันเลือดสูงนั้นจะมีอาการอย่างไร ผู้มีแรงดันเลือดสูงพอจะทราบได้หรือไม่ว่าตนมีแรงดันเลือดสูง โดยมากแล้วผู้มีแรงดันเลือดสูงไม่อาจบอกได้หรือรู้สึกตัวเองว่าตนมีแรงดันเลือดสูงเลย เพราะแรงดันเลือดสูงไม่มีอาการแต่อย่างใดแน่ชัด หลายคนที่ทราบก็ต่อเมื่อได้รับการตรวจสุขภาพ หรือเมื่อเป็นโรคอื่นและแพทย์ตรวจพบเข้าโดยบังเอิญ อาการที่ปรากฏขึ้นมาในบางรายนั้นก็มักเป็นอาการร่วมไปกับการมีแรงดันเลือดสูง เช่นหนักศีรษะ หงุดหงิด อ่อนเพลีย เหน็ดเหนื่อย ซึ่งอาการเหล่านี้เกิดขึ้นจากอารมณ์ซึ่งเกิดเคร่งเครียดขึ้น และผู้นั้นมีแรงดันเลือดสูงอยู่ด้วยแล้ว นอกจากนั้นก็อาจเป็นอาการซึ่งเกี่ยวกับอาการทางหัวใจ สมองหรือไต อันเกิดความผิดปรกติขึ้นเนื่องมาแต่แรงดันเลือดสูงอยู่นาน ๆ นั่นเอง

อีกอย่างหนึ่งที่มีปัญหาอยากทราบกันมากก็คือ คนที่มีแรงดันเลือดสูงนั้นต่อไปในวันหน้าจะเป็นอย่างไร ปัญหานี้ก็ตอบได้ยากเช่นเดียวกัน บางคนนั้นอาจเป็นปกติตลอดไปจนอายุมาก ๆ หรือตลอดชีวิตโดยไม่มีความผิดแปลกอย่างใดเลย หรือจะมีก็เพียงเล็กน้อย แต่บางคนอาจเสียชีวิตไปได้ในชั่วระยะเวลาเพียงไม่กี่ปีนัก คนที่วัดแรงดันเลือดโดยมีค่าของส่วนแรงดันสูงมาก มักจะมีอาการรุนแรงมากกว่าผู้ที่มีค่าแรงดันเลือดที่เป็นตัวเศษนั้นสูงมากแต่อย่างเดียว คนหนุ่มสาวถ้าแรงดันเลือดสูงแล้วมีอันตรายได้มากกว่าคนมีอายุมาก ๆ และผู้ที่รู้จักระมัดระวังเรื่องสุขภาพของตนเองรู้จักใช้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างปกติ และมีอารมณ์ปรกติดีนั้นมีชีวิตยืนยาวไปจนถึงที่สุดได้ดีกว่าผู้ที่มีสุขภาพทั้งกายและจิตเสื่อมโทรม และขาดความระมัดระวังในเรื่องการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

อันตรายอันเกิดจากแรงดันเลือดสูงนั้น เป็นผลเนื่องการมีผนังของหลอดเลือดแดงแข็งไป การมีหลอดเลือดแดงแข็งนั้นทำให้ช่องภายในหลอดเลือดตีบแคบลง และการตีบแคบลงนั้นยิ่งทำให้แรงดันเลือดสูงขึ้น กับยังทำให้จำนวนเลือดที่ไปเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ ลดจำนวนลงด้วย

ไต ซึ่งในระยะหลัง ๆ จะขาดสมรรถภาพไป ทำให้การขับถ่ายของเสียออกไม่ได้ตามปรกติ ทำให้สูญเสียชีวิตไปได้ในที่สุด ราว ๆ ร้อยละ ๕ ของผู้ที่ถึงแก่กรรมด้วยแรงดันเลือดสูงเป็นต้นเหตุนี้ ที่ตายเพราะไตหมดสมรรถภาพ อีกร้อยละ ๑๕ ตายเนื่องจากเลือดในสมองแตก ร้อยละ ๑๐ ที่ตายเพราะเกิดลิ่มเลือดแข็งตัวขึ้นในหลอดเลือดที่ไปเลี้ยงสมอง

หัวใจ เป็นอวัยวะที่เกิดความผิดปรกติได้มากที่สุดในรายที่มีแรงดันเลือดสูง ราว ๆ ร้อยละ ๖๐ ของผู้ที่ตายจากแรงดันเลือดสูงนั้นเป็นผลจากหัวใจวาย หรือโรคของหลอดเลือดซึ่งไปเลี้ยงกล้ามเนื้อหัวใจเกิดตีบตัน

การเกิดหัวใจวายหรือหัวใจหมดสมรรถภาพที่จะสูบฉีดเลือด ไปเลี้ยงร่างกายได้ตามปรกตินั้น จะมีอาการหายใจลำบาก หอบเหนื่อยง่ายแม้เพียงออกแรงเพียงเล็กน้อย

บวมที่เท้าหรือบวมทั้งตัว หัวใจโตมาก และเต้นผิดปรกติ แพทย์จะทราบได้จากการตรวจหัวใจ การฟังเสียงหัวใจ การตรวจด้วยเครื่องวัดคลื่นไฟฟ้าของหัวใจ และการถ่ายภาพเอ็กซเรย์หัวใจ

การมีหลอดเลือดแดงที่ไปเลี้ยงกล้ามเนื้อหัวใจตีบตันนั้น จะแสดงอาการให้ทราบด้วยการเก็บบริเวณหัวใจอย่างรุนแรง เจ็บใต้กระดูกหน้าอกร้าวขึ้นมาถึงไหล่ซ้าย คอและต้นแขนซ้าย ถ้ารุนแรงมากอาจตายทันทีด้วยหัวใจวายอย่างเฉียบพลัน

การรักษาแรงดันเลือดสูงนั้น หลักสำคัญที่สุดก็คือ ผู้ที่มีแรงดันเลือดสูงนั้นจะต้องรู้จักถนอมตนเอง ต้องไม่ทำงานหรือออกกำลังมากจนเกินไป งดเว้นสิ่งมึนเมาหรือสิ่งเสพติดทั้งหลาย นอนหลับพักผ่อนให้เต็มที่ ระวังท้องผูกผู้ที่มี น้ำหนักมากเกินปรกติหรืออ้วนเกินไปต้องหาทางลดน้ำหนักของตน เพราะการมีน้ำหนักมากเกินปรกตินั้นจะยิ่งทำให้หัวใจทำงานหนักมากยิ่งขึ้น อาหารนั้นควรระวังอาหารจำพวกไขมันและไม่รับประทานจุละเว้นอาหารเค็มจัด เพราะเกลือที่ได้รับเข้าไปเป็นจำนวนมาก ทำให้ไตต้องทำงานหนักในการขับเลือดทิ้งจากร่างกาย และพลอยทำให้หัวใจต้องทำงานหนักมากยิ่งขึ้นด้วย นอกจากนั้นแล้วที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งก็คือ ต้องขจัดอารมณ์อันเลวร้ายต่าง ๆ ให้หมดไป ความห่วงกังวลใจ ความโกรธ ความเกลียด ความโลภ ความหลง ความอิจฉาริษยาต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นตัวทำให้หัวใจทำงานมาก และเป็นเหตุให้หัวใจวายได้ง่ายที่สุดและเร็วที่สุดด้วย

ยาลดแรงดันเลือดนั้นมีหลายชนิดที่ได้ผลดี แต่พวกยาเหล่านี้เมื่อจะใช้นั้นต้องอยู่ในความควบคุมของแพทย์อย่างใกล้ชิด แพทย์จะเป็นผู้ให้และคอยกำหนดขนาดให้ถูกต้อง โดยอาจเพิ่มหรือลดขนาดให้เหมาะสมเพื่อให้ได้ผลดีที่สุดและไม่เป็นอันตรายในการใช้ยา

ในรายที่เกิดความผิดปรกติขึ้นต่อหัวใจ ยิ่งจำเป็นจะต้องอยู่ในความดูแลอย่างใกล้ชิดของแพทย์ ในการที่จะทำให้หัวใจมีสมรรถภาพและกลับคืนมาสู่สภาพตามปรกติ

สำหรับเรื่องหลอดเลือดในสมองแตก หรือเกิดการตีบตันของหลอดเลือดขึ้นนั้นก็ยังพอที่จะมีทางระวังตัวได้บ้าง คนที่รู้ว่าตนมีแรงดันเลือดสูง ถ้าปรากฏว่ามีอาการต่อไป

นี้คือ มีเลือดกำเดาออกบ่อย ๆ ปวดศีรษะมากบริเวณท้ายทอย มีอาการชาหรือหมดแรงของแขนขาข้างใดข้างหนึ่งมึนงงวิงเวียนศีรษะ ตามัว หรือมีอาการหน้ามืดเป็นลมบ่อย ๆ มักจะเกิดหลอดเลือดในสมองแตกหรือหลอดเลือดในสมองเกิดตีบตันได้ง่ายกว่าคนที่ไม่เคยมีอาการต่าง ๆ ดังกล่าว เพราะฉะนั้น ถ้าหากมีอาการดังกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่งก็ควรจะระวังตัวให้มากยิ่งขึ้น และจะต้องรักษาให้แรงดันเลือดลดต่ำลงมาบ้าง

ตามที่ได้กล่าวมาเพียงสังเขปนี้ คงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ยังไม่ทราบว่าตนเองจะมีแรงดันเลือดปรกติหรือสูง จะได้หาโอกาสที่จะไปตรวจสุขภาพของตน และได้ทราบถึงแรงดันเลือดของตนบ้าง ส่วนผู้ที่ทราบว่าตนมีแรงดันเลือดสูง จะได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เพื่อไม่ให้เกิดโรคแทรกต่าง ๆ ซึ่งจะบั่นทอนชีวิตที่ควรจะมีได้ยืนยาวจนถึงที่สุดเยี่ยงคนอื่น ๆ ทั่วไป เพราะผู้ที่มีแรงดันเลือดสูงนั้นอายุยืนยิ่งกว่าคนที่คิดว่าตนปรกติดีก็มีจำนวนมากมาย เนื่องจากการรู้จักระมัดระวังตนให้มีสุขภาพทั้งทางกายและทางจิตดีอยู่เสมอ.

หลอดเลือดในสมองแตก

คนไข้รายหนึ่งให้ประวัติความเจ็บป่วยของเขาอย่างน่าฟังว่า เขาแข็งแรงสมบูรณ์ดีตลอดมา วันหนึ่งพอลุกขึ้นจากที่นั่ง ก็รู้สึกหน้ามืด หมดสติและล้มฟาดไปกับพื้นทันที เมื่อเขารู้สึกสติขึ้นมานั้นปรากฏว่า แขนขาข้างหนึ่งตลอดทั้งแถบไม่มีความรู้สึกและยกหรือเคลื่อนไหวไม่ได้เลย เมื่อถามถึงความรู้สึกตอนที่ลุกขึ้นแล้วหมดสติไปนั้น เขาอธิบายว่า เขาไม่รู้ตัวเลย คล้ายกับถูกตีที่ศีรษะด้วยมือลึกลับที่มองไม่เห็น ต่างกันแต่ว่าไม่เจ็บปวดที่ศีรษะเหมือนเช่นถูกตีเท่านั้นเอง คนไข้รายนี้เป็นอัมพาตครึ่งซีกเนื่องจากหลอดเลือดในสมองแตก

หลอดเลือดในสมองแตก เป็นโรค ๆ หนึ่งที่เกิดอาการหมดสติไปทันที พร้อมกับเกิดมีอัมพาต ซึ่งมักจะเกิดอัมพาตตลอดครึ่งซีกตัวในซีกใดซีกหนึ่งและเป็นโรคที่มีอันตรายตายสูงมาก ถ้าแม้นว่าจะฟื้นคืนมาได้ก็อาจมีความพิการจากอัมพาตนั้นไปอีกนานมาก หรือตลอดชั่วชีวิต

การเกิดหลอดเลือดที่อยู่ภายในสมองแตกนั้น จะมีอาการแตกเองของหลอดเลือดแดง อันตรายที่เกิดขึ้นจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับขนาดของตัวหลอดเลือดแดงที่แตกและจำนวนเลือดที่ไหลออกมาแทรกซึมและกดเนื้อสมอง

ความจริงแล้ว มีหลายโรคด้วยกันที่ทำให้คนไข้หมดสติไปได้ บางโรคทำให้หมดสติไปได้ทันทีเช่นเดียวกับหลอดเลือดในสมองแตก แต่บางโรคก็ทำให้ค่อย ๆ หมดสติไปช้า ๆ ส่วนการเกิดอัมพาตโดยเฉพาะอัมพาตครึ่งซีกนั้น ก็อาจมีได้จากโรคอื่นด้วย แต่ถ้าหากแพทย์ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและอาการต่าง ๆ ของคนไข้โดยละเอียดแล้ว การวินิจฉัยโรคก็ไม่ยากนัก แต่ส่วนมากประวัติต่าง ๆ ไม่อาจได้ละเอียดพอ เนื่องจากแพทย์พบคนไข้ก็ต่อเมื่อคนไข้หมดสติไปแล้วเสมอ ทำให้บางครั้งเกิดความยุ่งยากในการตรวจและการที่จะวินิจฉัยโรคให้ได้แน่นอนทันที

หลอดเลือดในสมองแตก เป็นโรคที่มักจะพบได้ในผู้ใหญ่ที่อายุเกินกว่า ๔๐ ปี ขึ้นไป และจะพบเกิดขึ้นกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เวลาจะเกิดเป็นขึ้นมานั้น ไม่รู้ตัวว่าจะเป็นมาก่อน เนื่องจากไม่มีอาการผิดปรกติอย่างใดแสดงให้ทราบล่วงหน้าเหมือนโรคอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อเกิดขึ้นจึงมักก่อให้เกิดความตระหนกตกใจ แก่ผู้ที่ได้พบเห็นอย่างมากมาย

ต้นเหตุของการเกิดหลอดเลือดในสมองแตกนี้ ส่วนมากมักจะเกิดขึ้นได้ในผู้ที่มีแรงดันเลือดสูงอยู่ก่อนแล้ว แต่คนไข้บางคนไม่เคยทราบเลยว่าตนมีแรงดันเลือดสูง จึงอาจทำให้ขาดการระมัดระวังในการปฏิบัติตนที่จะไม่ให้เกิดโรคนี้ขึ้น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการมีแรงดันเลือดสูงจะมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นต้นเหตุของการมีหลอดเลือดในสมองแตก ก็ไม่ใช่ว่าผู้ที่มีแรงดันเลือดสูงจะต้องเกิดหลอดเลือดในสมองแตกเสมอไปทุกราย ผู้ที่ปฏิบัติตนให้ถูกต้องในเมื่อรู้ตัวว่าตัวมีแรงดันเลือดสูงนั้น มีชีวิตอยู่อย่างปรกติสุขไปชั่วชีวิตและมีอายุยืนนานได้เยี่ยงคนอื่น ๆ การเกิดหลอดเลือดแตกในสมองถือว่าเป็นเพียงโรคแทรกของโรคแรงดันเลือดสูงเท่านั้น

ในเมื่อหลอดเลือด แตกใน สมองเป็น เพียงโรคแทรก ของการ มีแรงดัน เลือดสูง และจะเกิดขึ้นเพียงในบางรายเท่านั้น การพิจารณาถึงต้นเหตุอันแท้จริงของการเกิดหลอดเลือดในสมองแตก จึงมุ่งคิดถึงต้นเหตุที่เกิดขึ้นกับตัวหลอดเลือดแดงในสมองโดยตรงเป็นสำคัญ

บรรดาโรคที่เกิดขึ้นกับตัวหลอดเลือดแดงหลายโรคด้วยกัน การเกิดมีผนังของหลอดเลือดแดงแข็ง เป็นต้นเหตุหนึ่งที่ทำให้หลอดเลือดในสมองแตกได้ง่ายที่สุด

ตามปรกติ ผนังของหลอดเลือดนั้นจะประกอบขึ้นด้วยพวกกล้ามเนื้อ ทำให้มีการยืดได้หดได้ เวลาที่หัวใจบีบรัดตัวไล่เลือดออกจากหัวใจเพื่อไปเลี้ยงส่วนต่าง ๆ ของร่างกายโดยผ่านหลอดเลือดแดงใหญ่ ออกไปจนถึงหลอดเลือดแดงเล็ก ๆ ที่แยกแขนงกันออกไป และไปสุดที่หลอดเลือดฝอยนั้น เลือดที่ถูกดันให้ผ่านหลอดเลือดแดงต่าง ๆ มานี้ จะเกิดแรงดันขึ้นในช่องภายในตัวหลอดเลือด หลอดเลือดจะขยาย

ตัวได้ พอเลือดผ่านไปแล้วก็จะหดตัวกลับคืน การยืดตัวและหดตัวเป็นจังหวะตามการบีบรัดตัวของหัวใจ หรือที่เรียกว่าการเต้นของหัวใจนี้จึงทำให้เวลาที่เราคลำอยู่บนเหนือหลอดเลือดแดงที่ตำแหน่งใดก็ตาม เกิดความรู้สึกการเต้นของหลอดเลือดแดงนั้น และเป็นที่ทราบกันแล้วว่า เราเรียกว่า ชีพจร

ถ้าผนังของหลอดเลือดแดงเกิดแข็งขึ้น เนื่องจากความสูงอายุก็ดี หรือมีโรคอันเกิดขึ้นจากการมีสารบางอย่างเข้าไปแทรกอยู่ในตัวกล้ามเนื้อของผนังหลอดเลือด ก็ดี ความยืดหยุ่นหรือการขยายตัวหดตัวของหลอดเลือดจะเสียไป อีกทั้งยังทำให้ผนังของหลอดเลือดเปราะง่ายด้วย เมื่อเกิดแรงดันเลือดสูงขึ้นอย่างมากและสูงขึ้นอย่างทันทีด้วยเหตุใดก็ตาม หลอดเลือดแดงนั้นจะแตกได้ทันทีด้วย

นอกจากการมีหลอดเลือดแดงแข็ง อันเป็นเหตุให้เกิดหลอดเลือดแตกในสมองได้แล้ว ยังมีต้นเหตุอีกอย่างหนึ่งที่อาจพบได้ คือความผิดปรกติของกล้ามเนื้อที่ผนังหลอดเลือดแดง ซึ่งเป็นมาแต่กำเนิด โดยที่ตั้งแต่การเจริญเติบโตของทารกในครรภ์นั้น หลอดเลือดแดงเล็ก ๆ ในสมอง บางแขนงและบางช่วงของหลอดเลือดมีชั้นกล้ามเนื้อบางไปมาก ตำแหน่งนั้นจะกลายเป็นจุดอ่อนซึ่งเมื่อเกิดมีแรงดันเพิ่มขึ้นในหลอดเลือด ผนังในตำแหน่งก็จะพองตัวออกทีละน้อย ๆ จนในที่สุดเมื่อเติบโตมาสู่วัยผู้ใหญ่ เมื่อเกิดแรงดันเลือดสูงขึ้นชั่วขณะจากการออกแรงใด ๆ ก็ตาม ตำแหน่งที่มีการพองตัวของหลอดเลือดแดงและผนังบางมากอยู่แล้วนั้นก็จะขาดได้ทันที

ซิฟิลิสเป็นต้นเหตุอีกอย่างหนึ่งของการมีหลอดเลือดในสมองแตก ซิฟิลิสซึ่งเกิดขึ้นที่หลอดเลือดแดงในสมอง ก็จะทำลายผนังของหลอดเลือดแดงนี้ได้เหมือนกันในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง หลอดเลือดในสมองแตกเนื่องจากซิฟิลิสเป็นต้นเหตุก็ได้พบกันอยู่บ้าง เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว การรักษาซิฟิลิสเนื่องจากการมีเพนิซิลลินถูกค้นคว้าพบและนำมาใช้ในการรักษาได้ผลดีอย่างมาก ทำให้ซิฟิลิสน้อยลงไปและการมีหลอดเลือดในสมองแตกจากโรคซิฟิลิสก็พลอยลดน้อยไปด้วย ปัจจุบันนี้โรคซิฟิลิสมีทีท่าว่าจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ เป็นที่น่าคิดว่า เราคงจะได้พบหลอด

เลือดแดงในสมองแตกเพิ่มมากยิ่งขึ้นอีก เพราะการเพิ่มซิฟิลิสขึ้นมาเป็นต้นเหตุด้วยในวันข้างหน้า

นอกจากต้นเหตุสำคัญ ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีความผิดปรกติที่หลอดเลือดแดงในสมองแล้ว ยังมีเหตุอื่นอีกที่จะช่วยให้หลอดเลือดในสมองแตกได้ง่ายยิ่งขึ้นไป นั่นคือการเกิดมีแรงดันเลือดสูงขึ้นไปอย่างรวดเร็วทันที โดยการออกกำลังกายมาก ๆ หรือการมีอารมณ์ต่าง ๆ ที่รุนแรงเกินไป

พวกคนไข้ที่เกิดหลอดเลือดแตกในสมองนั้น มักจะมีประวัติเสมอว่าเกิดขึ้นเมื่อออกแรงมาก ๆ ในการทำงานหรือเล่นกีฬา ถ้ายิ่งดื่มเหล้าด้วยแล้ว ยิ่งมีโอกาสที่จะเกิดง่ายยิ่งขึ้น เพราะแอลกอฮอล์เป็นตัวกระตุ้นให้หัวใจทำงานหนัก และแรงดันเลือดสูงขึ้นเมื่อมาออกแรงมากด้วยจะยิ่งทำให้แรงดันเลือดสูงมากยิ่งขึ้น บ่อยครั้งที่จะพบว่าหลอดเลือดในสมองแตกนั้นเกิดขึ้นเพราะการเปลี่ยนอิริยาบทอย่างรวดเร็ว ดังนั้นมักจะมีได้บ่อย ๆ เหมือนกันที่มีคนไข้หลอดเลือดแตกในสมองในตอนเช้า เมื่อหลังจากเข้าส้วมถ่ายปัสสาวะ หรืออุจจาระเสร็จแล้วลุกขึ้นทันที ในตอนค่ำ ๆ ก่อนเข้านอนก็เป็นอีกระยะหนึ่งที่พบได้มากเหมือนกัน หลังจากเข้าห้องน้ำหรือเข้าส้วมก่อนจะเข้านอน การนั่งอยู่นาน ๆ แล้วลุกขึ้นทันทีนั้น ทำให้แรงดันเลือดสูงขึ้นอย่างมากทันที และทำให้หลอดเลือดในสมองแตกได้ในขณะนั้น

เกี่ยวกับอารมณ์ เมื่อเกิดอารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว อารมณ์ยินดี หรืออารมณ์ใด ๆ อย่างมาก ก็เป็นต้นเหตุหนึ่งที่ทำให้แรงดันเลือดสูงขึ้นอย่างมากทันที และทำให้หลอดเลือดในสมองแตกได้

โดยที่หลอดเลือดในสมองแตกนี้ จะพบได้ยากเหลือเกินในเมื่อคนไข้นอนหลับพักผ่อนแต่พบได้ในเมื่อเวลาตื่นแทบทั้งสิ้น ผู้ที่มีแรงดันเลือดสูงอยู่แล้วนั้น แพทย์จึงให้คำแนะนำในเรื่องการพักผ่อน การงดเว้นการออกแรงหนักการเปลี่ยนอิริยาบถที่ควรจะกระทำช้า ๆ ไม่รีบร้อน และการที่จะรู้จักระงับอารมณ์ต่าง ๆ เสีย

อาการของการมีหลอดเลือดในสมองแตกนั้น ส่วนมากมักปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน คนไข้นั้นอยู่ดี ๆ ก็จะหมดสติไปโดยไม่คาดฝันมาก่อน จะมีบ้างบางรายที่อาจมีอาการปวดศีรษะ หนักศีรษะ หรือมึนงง ก่อนชั่วขณะหนึ่ง เป็นอาการนำก่อน ซึ่งแสดงว่าเกิดมีแรงดันเลือดสูงขึ้น เมื่อหมดสติจะล้มลง หายใจมีเสียงคล้ายเสียงกรน ใบหน้าจะแดง ชีพจรจะเต้นแรงแต่เต้นช้าลง ต่อมาอีกพักหนึ่งอาจราว ๆ ๓–๔ ชั่วโมง ถ้าอาการค่อย ๆ ดีขึ้นมาสักหน่อย แขนขาข้างหนึ่งอาจเคลื่อนไหวได้ แต่อีกซีกข้างหนึ่งจะไม่เคลื่อนไหวเลย ลักษณะอาการเช่นนี้พอจะคิดไว้ก่อนได้ว่าเป็นหลอดเลือดในสมองแตก โดยที่สมองแบ่งออกได้เป็น ๒ ซีกแต่ละซีกจะทำหน้าที่บังคับกล้ามเนื้อซีกตรงกันข้าม ดังนั้นก็พอจะบอกได้ว่า ถ้าเกิดมีอัมพาตซีกขวา หลอดเลือดในสมองแตกนั้นจะอยู่ที่สมองซีกซ้าย และถ้าเกิดมีอัมพาตซีกซ้าย หลอดเลือดในสมองจะแตกทางสมองซีกขวา

โรคจะดำเนินต่อไปในลักษณะใดนั้นได้กล่าวแล้วว่า ขึ้นอยู่กับขนาดของหลอดเลือดที่แตก และจำนวนเลือดที่ออกมามากน้อยเพียงใด หลอดเลือดแดงขนาดโตพอควรย่อมทำให้เลือดออกได้จำนวนมาก และรวดเร็วกว่าหลอดเลือดแดงขนาดเล็ก ๆ หรือหลอดเลือดฝอยแตก จำนวนเลือดที่ออก ถ้ามากพอจะแทรกซึมเนื้อสมอง และกดเนื้อสมองจนเป็นเหตุให้กดศูนย์ประสาทต่าง ๆ ทำให้เสียชีวิตไปได้

ถ้าหากเลือดออกเพียงจำนวนเล็กน้อยและหยุดออกแล้ว ต่อมาคนไข้จะฟื้นรู้สึกตัวขึ้นมา แต่ก็จะมีอัมพาตครึ่งซีกต่อไป พร้อม ๆ กับอัมพาตนี้อาจมีอาการอย่างอื่นปรากฏร่วมด้วย เช่นพูดไม่ได้ หรือฟังพูดไม่เข้าใจคำพูด หรือมีอาการอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้แล้วแต่เลือดที่ออกมานั้นกดศูนย์ประสาทที่ทำหน้าที่บังคับส่วนของอวัยวะใด

ถ้าหากเป็นไม่รุนแรงนัก อัมพาตอาจค่อย ๆ ดีขึ้น แต่ก็ใช้เวลานานเดือนอย่างน้อย ๆ ๓–๔ เดือน บางรายแม้คืนดีแล้วก็จะไม่มีกำลังของแขนขาเหมือนเช่นเดิม บางรายอาจเป็นอัมพาตครึ่งซีกตลอดไป

เหตุที่อาจทำให้คนไข้ตาย – เนื่องจากการมีหลอเลือดในสมองแตกอีกอย่างหนึ่งก็คือ การเกิดอุบัติเหตุที่ศีรษะจากการล้มฟาดลงไปที่พื้นในขณะหมดสติ การล้มศีรษะฟาดพื้นอาจทำให้กระโหลกศีรษะแตก และกระดูกที่แตกนั้นกดลงไปบนเนื้อสมอง หรือเกิดมันสมองชอกช้ำ มันสมองกระเทือน หรือเลือดออกในสมองเป็นการซ้ำเติมให้โรคหลอดเลือดในสมองแตกนั้นเพิ่มอาการรุนแรงมากยิ่งขึ้น

เนื่องจากว่าโรคมีหลายโรคด้วยกันที่ทำให้คนไข้เกิดหมดสติทันที และการหมดสติพร้อมกับมีอัมพาตครึ่งซีกนั้นก็อาจเกิดได้จากหลายโรค แต่ก็ไม่มีความจำเป็นอันใดสำหรับญาติพี่น้องหรือคนทั่วไป ซึ่งได้พบเห็นแล้วจะมัวคอยดูว่าคนไข้เป็นโรคอะไร หรือคอยดูอาการของคนไข้ต่อไป คนไข้ที่หมดสติและมีอาการดังกล่าว หรือไม่มีอาการดังกล่าวนั้น ควรจะถูกนำส่งโรงพยาบาลโดยด่วนที่สุด เป็นเรื่องที่ควรคิดและปฏิบัติโดยทันทีเสมอ

การรักษาคนไข้หลอดเลือดในสมองแตกนั้น ขึ้นอยู่กับการให้การรักษาพยาบาลอย่างถูกต้อง ได้แก่การให้พักผ่อน การใช้ยาลดแรงดันเลือด การระวังรักษาโรคแทรกต่าง ๆ จนกว่าคนไข้จะกลับฟื้นรู้สึกตัวขึ้นมาได้ ซึ่งการรักษาพยาบาลเช่นนี้เป็นการรักษาที่จะกระทำได้ดี และถูกต้องเมื่ออยู่ในโรงพยาบาลเท่านั้น นอกจากการรักษาทางยา ในรายที่เป็นใหม่ ๆ นั้นการรักษาด้วยวิธีการผ่าตัด เพื่อช่วยเอาเลือดที่เป็นลิ่มและกดเนื้อสมองออกเสีย เป็นวิธีที่ช่วยคนไข้ได้มากเหมือนกัน

ภายหลังจากการฟื้นแล้ว อัมพาตครึ่งซีกที่เกิดขึ้นนั้น อาจช่วยรักษาให้กลับคืนดีได้เร็วขึ้น หรือช่วยให้ทุเลามากได้ด้วยการรักษาทางกายภาพบำบัดที่จะทำให้กล้ามเนื้อของแขนขากลับมีกำลังขึ้นมาได้อีก

อย่างไรก็ตาม คงไม่มีอะไรที่จะดีเท่ากับการป้องกันไม่ให้เกิดมีหลอดเลือดในสมองแตก การป้องกันนั้นก็อยู่ที่การรักษาโรคที่ทำให้แรงดันเลือดสูง ให้แรงดันเลือดต่ำลงมาสู่ปรกติ การปฏิบัติตนให้ถูกต้องในการใช้ชีวิตประจำวัน รู้จักพักผ่อน รู้จัก

ที่จะออกกำลังกายพอสมควร งดเว้นการทำงานหนัก ระวังเรื่องอาหารที่จะไม่ทำให้อ้วน มากเกินไป งดเว้นสุรา บุหรี่และสิ่งเสพติด งดเว้นอารมณ์อันเลวร้ายทั้งหลายเสียให้สิ้น และโดยที่มีคนไข้ที่หลอดเลือดในสมองแตกเป็นจำนวนมากด้วยกันไม่เคยรู้มาก่อนถึง สภาพของร่างกายของตน หรือไม่เคยทราบเลยว่าตนมีแรงดันเลือดสูง ดังนั้นการตรวจสุขภาพประจำปีจะเป็นวิธีที่ช่วยให้ทราบสภาพของร่างกายที่เกิดความผิด ปรกติ อยู่แล้วนั้นได้ จะได้ระวังรักษาตัวได้ถูกต้องต่อไป นับได้ว่าเป็นการป้องกันหลอดเลือดในสมองแตกนี้ได้ อย่างหนึ่งเหมือนกัน.

"หายใจไม่ออก"

เป็นที่ทราบกันดีว่า อาหาร น้ำ และ อากาศ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของชีวิต ทั้ง ๓ อย่างนี้ อากาศนับว่ามีความสำคัญที่สุด ร่างกายของเราอาจขาดอาหารได้เป็นอาทิตย์ อาจขาดน้ำดื่มได้ในเวลาหลายวัน แต่การขาดอากาศหายใจนั้น ชีวิตไม่อาจรอดได้เลยถ้าหากจะขาดอากาศเพียงเวลาไม่กี่นาทีนัก

ในอากาศมีแก๊สส่วนใหญ่ที่รวมกันอยู่คือออกซิเจน ไนโตรเจน และคาร์บอน-ไดออกไซด์ ไนโตรเจนไม่มีความสำคัญอย่างใดต่อความต้องการของร่างกาย คาร์-บอนไดออกไซด์เป็นแก๊สที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการหายใจ โดยจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดมีการหายใจ ขณะเดียวกันจะเป็นของเสียซึ่งร่างกายไม่ต้องการและจะต้องถูกขับออกมาทิ้งภายนอกร่างกาย ส่วนออกซิเจนนั้นคือแก๊สที่ร่างกายต้องการใช้ ที่จะนำไปเผาผลาญอาหารและทำให้เกิดพลังงาน

การหายใจนั้นก็เพื่อที่จะได้รับออกซิเจน และเพื่อขับถ่ายคาร์บอนไดออกไซด์ออกมาทิ้งนอกร่างกาย อากาศที่หายใจเข้าออกนี้จะผ่านทางอวัยวะของระบบทางเดินหายใจ ซึ่งได้แก่จมูก ท่อลม หลอดลมและปอดการหายใจเข้าออกนั้นเกิดขึ้นจากการขยายตัวและหดตัวของทรวงอกประกอบกับการเคลื่อนขึ้นลงของกระบังลม ระยะของการหายใจนั้นถือกันว่า เมื่อหายใจเข้าแล้วหายใจออก เรียกได้ว่ามีอัตราการหายใจครั้งหนึ่ง โดยทั่วไปตามปรกติคนเราหายใจประมาณ ๑๕–๒๐ ครั้งต่อนาที เด็ก ๆ จะมีอัตราหายใจเร็วกว่าผู้ใหญ่ เมื่อใดร่างกายต้องการออกซิเจนมากขึ้น หรือต้องการจะขับถ่ายคาร์บอนไดออกไซด์ออกมาทิ้งมากขึ้น เมื่อนั้นการหายใจก็จะแรงขึ้นเร็วขึ้นด้วย

คงจะไม่บ่อยนักที่คนทั่วไปจะได้ยินใครพูดว่า เขาผู้นั้นหายใจไม่ออก เพราะอาการที่เกิดขึ้นเช่นนั้นไม่ใช่จะเห็นกันได้ทั่วไปเป็นประจำอยู่ทุกวัน แต่ก็ไม่ใช่จะไม่มีใครเคยเห็นคนหายใจไม่ออก หรือไม่เคยเป็นกับตนเองเลย

ความจริง คำว่า "หายใจไม่ออก" นี้ เป็นคำพูดทั่ว ๆ ไป ซึ่งเข้าใจกันได้ว่า หายใจไม่สะดวกทั้งหายใจเข้าและหายใจออก ดังนั้นเพื่อจะเลี่ยงต่อคำนี้ เรื่องที่จะพูดถึงต่อไปจึงใคร่จะใช้คำว่าหายใจไม่สะดวก หรือหายใจขัดคงจะเป็นคำที่เหมาะกว่า

มีสาเหตุหลายประการด้วยกันที่ทำให้เกิดการหายใจขัดขึ้น บางเหตุก็อาจค่อย ๆ หายไปได้เองในเวลาไม่นานนัก บางเหตุทำให้ต้องรีบให้การรักษาอย่างปัจจุบันทันด่วน และบางเหตุนั้นทำให้ต้องคอยดูแล รักษากันอย่าง ระมัดระวัง เป็นเวลานาน แรมเดือนแรมปี หรือไปชั่วชีวิตก็ได้ บางทีอาการอาจเกิดขึ้นมาอย่างรวดเร็วมากจนทำให้ไม่อาจมีชีวิตรอดไปได้ เนื่องจากการช่วยเหลือไม่อาจปฏิบัติได้โดยทันที

พร้อม ๆ กับการหายใจขัดนี้ อาจมีอาการหอบ ไอ สำลัก หน้าเขียวคล้ำ และอาการของช้อคค์ หรืออาการอย่างอื่น ๆ ร่วมด้วย ทั้งนี้ก็แล้วแต่ต้นเหตุของการทำให้เกิดหายใจขัด

สาเหตุที่ทำให้หายใจขัดซึ่งจะพบได้บ่อย ๆ อย่างหนึ่งก็คือ การอุดตันของทางเดินหายใจทำให้อากาศไม่อาจผ่านเข้าถึงปอดและออกมาจากปอดได้ การอุดตันทางเดินหายใจนี้อาจได้แก่การบวมของเยื่อบุช่องจมูก ซึ่งจะปรากฏได้บ่อย ๆ ในระหว่างเป็นหวัดหรือการแพ้สิ่งต่าง ๆ ในอากาศ การคัดจมูกทำให้หายใจไม่สะดวกเช่นนี้ ทำให้ต้องหายใจทางปากแทน คนที่ไม่เคยชินต่อการหายใจทางปากแล้วจะรู้สึกว่าทรมานเพราะการมีปากแห้งคอแห้งอย่างมาก รายที่หายใจขัดเช่นนี้จะหายไปได้เมื่อหวัดหรือการแพ้อากาศนั้นได้รักษาถูกต้องและหายไปได้แล้ว

จำพวกยาหยอด ยาพ่นหรือยาดม ยารมจมูกนั้น อาจช่วยบันเทาอาการคัดจมูกได้รวดเร็วในรายที่เยื่อบุจมูกบวมเช่นนั้น แต่ผลที่จะได้จากการรักษาด้วยยาดังกล่าวนี้ จะไม่อาจได้ผลดีเป็นเวลานานแต่อย่างใด เพราะเยื่อบุจมูกจะบวมได้ใหม่อีกและคัดจมูกยิ่งกว่าเดิมเสียอีก ยาพวกนี้จะใช้กันก็เพียงชั่วคราวในชั่วระยะที่จะทำให้อาการคัดจมูกบันเทาลงบ้างในระหว่างที่ให้การรักษา ต้นเหตุของโรคที่แท้จริงเป็นเรื่องที่ควรเข้าใจให้ดี ในการที่จะใช้ยาพวกนี้ว่าไม่ใช่ยารักษาโรคที่ทำให้เกิดคัดจมูกนั้นแต่อย่างใด

เป็นเพียงยาบันเทาอาการชั่วคราวเท่านั้น อนึ่งพวกยาหลอด ยารม ยาพ่นจมูกเหล่านี้ เมื่อใช้บ่อยครั้งและนาน ๆ แล้ว กลับยิ่งทำให้จมูกคัดมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

ที่ตำแหน่งใด ๆ ของทางเดินหายใจนั้น อาจเกิดการอุดตันขึ้นได้จากพวกวัตถุหรือสิ่งของต่าง ๆ ในรูจมูก พวกเด็ก ๆ อาจเอาของใส่เข้าไปในรูจมูกตนเล่นได้เสมอ ที่พบบ่อย ๆ ก็ได้แก่เม็ดถั่วเม็ดน้อยหน่า เม็ดผลไม้ต่าง ๆ สำลี เศษกระดาษ และพวกกระดุมเศษอาหารบางครั้งสำลักมาติดอยู่ในรูจมูก ที่อันตรายอย่างมากก็คือ พวกที่ตกลงไปติดท่อลมหรือหลอดลม เช่น เม็ดผลไม้ กระดุม เงินเหรียญ และอาหารเป็นต้น การอุดตันท่อลมหรือหลอดลมนี้ อาจมีอันตรายถึงชีวิตได้ ถ้าหากไม่รีบให้แพทย์ช่วยคีบเอาสิ่งที่ลงไปอุดอยู่นั้นออกได้ทัน และทางเดินหายใจถูกอุดจนไม่มีทางให้อากาศเข้าออกได้เลย

ภายในปอดเอง ซึ่งมีหลอดลมเล็ก ๆ และเนื้อปอดที่ประกอบด้วยถุงลมเล็ก ๆ จำนวนมากมายนั้น ก็อาจมีโรคหรือเหตุหลายอย่างที่เป็นต้นเหตุของการหายใจขัด โรคหอบหืดนับได้ว่าเป็นโรคที่จะพบบ่อยเกี่ยวกับต้นเหตุนี้ เมื่อเกิดหอบหืดขึ้นมาจะทำให้หายใจลำบาก และลักษณะของการหายใจขัดในพวกโรคหอบหืดนั้นมีลักษณะพิเศษต่างจากเหตุอื่นคือ หายใจออกลำบาก แต่หายใจเข้าจะสะดวกกว่า การเกิดหายใจไม่สะดวกในโรคหอบหืดเป็นผลจากการเกิดมีหลอดลมเล็ก ๆ ภายในปอดหดตัวเล็กลงทำให้รูของหลอดลมเหล่านั้นเล็กลงมาก และอากาศผ่านได้น้อยจึงทำให้เกิดการหายใจหอบและเร็วขึ้น

โรคหอบหืด อาจเกิดขึ้นได้จากเหตุของโรคติดเชื้อ หรือเหตุทางอารมณ์ผิดปรกติ แต่ต้นเหตุที่สำคัญก็คือ การแพ้สิ่งต่าง ๆ การรักษาหอบหืดจึงเป็นการยากที่จะให้หายได้ง่าย ๆ โดยทั่วไปจึงเป็นการรักษาอาการเท่านั้น การจะรักษาโรคให้หายจะต้องค้นหาเหตุของสิ่งที่ทำให้เกิดการแพ้นั้น และหาทางกำจัดหรือหลีกเลี่ยงให้ได้เป็นสำคัญ

วัณโรคของปอด มะเร็งของปอด และหลอดลมโป่งพอง เป็นโรคที่พบได้มากนั้น ก็อาจมีอาการหายใจหอบและขัดได้ แต่โรคพวกนี้จะมีอาการอย่างอื่นที่มีได้

มากกว่าและชัดเจนยิ่งกว่าอาการหายใจขัด โรคของปอดที่อาจมีอาการหายใจลำบากได้อย่างชัดเจนมากโรคหนึ่งก็คือ โรคถุงลมในปอดโป่งพอง โรคนี้จะเกิดขึ้นได้มากในคนวัยกลางคนและสูงอายุ ต้นเหตุส่วนมากมักจะเนื่องจากการใช้ปอดทำงานมาก ๆ อยู่เป็นเวลานาน เช่น จากการออกแรงทำงานหนัก ออกกำลัง โรคที่ทำให้ไอเรื้อรัง สูบบุหรี่จัด และในพวกที่ต้องออกแรงเป่าลม เช่น เป่าแตร เป็นต้น

พวกโรคถุงลมพองนี้ ตัวถุงลมเล็ก ๆ ในปอดจะขยายตัวพองขึ้น และบางถุงก็แตกรวมกันเป็นถุงขนาดโตขึ้น การดูดซึมเอาออคซิเจนจากอากาศเข้ากระแสเลือดได้จำนวนลดน้อยลง ผู้ที่เป็นโรคนี้จึงต้องหายใจแรงและลึก ๆ แต่ก็ยังคงได้ออคซิเจนไม่เพียงพอ ตลอดเวลาจึงหอบเหนื่อยและหายใจอย่างลำบากมาก ถ้ายิ่งออกแรงด้วยแล้ว อาการหายใจขัดจะยิ่งมีมากขึ้น

มีบางอาชีพที่ต้องหายใจเอาสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในบริเวณที่ทำงานประกอบอาชีพเข้าไปอยู่ในปอดนาน ๆ เช่นอาชีพค้าถ่าน, ทำเหมืองแร่, การระเบิดหิน หรือในที่ซึ่งฝุ่นละอองตลอดเวลา พวกถ่านฝุ่นละอองและแร่ต่าง ๆ ซึ่งถูกหายใจเข้าไปจะเข้าไปอยู่จนเต็มเนื้อปอดตอนหลัง ๆ จะทำให้เนื้อปอดเกิดเป็นเยื่อพังผืดไป จึงทำให้การได้ออคซิเจนจากปอดลดน้อยลง อาการหายใจลำบากจึงเกิดมีขึ้น โรคพวกนี้และโรคถุงลมพองนั้นยากที่จะรักษาให้หายได้

พวกที่ออกกำลังกายมาก ๆ จนเหน็ดเหนื่อย หรือในรายที่เป็นลมนั้น ก็อาจจะพบลักษณะของการหายใจขัดหรือหายใจไม่สะดวกได้ชัดเจน เมื่อได้พักและหายจากอาการเป็นลมแล้ว อาการหายใจก็จะเป็นไปตามปรกติ

พวกคนที่อ้วนมาก ๆ นั้น ก็จะมีอาการหายใจลำบากได้ง่ายในเมื่อต้องออกแรงหรือทำงานหนักสักเล็กน้อย ตรงกันข้ามคนผอม ๆ และไม่ค่อยได้เคยออกกำลังหรือออกแรงเลย ถ้าหากต้องออกแรงบ้างก็จะเกิดอาการหายใจลำบากได้เหมือนกัน

พวกโรคหัวใจส่วนมาก เมื่อเกิดอาการหัวใจวายขึ้นมา จะเกิดอาการหายใจลำบากขึ้นพร้อม ๆ กับอาการอย่างอื่น การเกิดหัวใจวายนั้น หมายถึงว่าหัวใจไม่

สามารถที่จะสูบฉีดเลือดให้ไปเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ ทั่วร่างกายได้ตามปรกติ เมื่อร่างกายขาดอาหารและโดยเฉพาะขาดออคซิเจน ปอดจึงต้องทำหน้าที่มากขึ้น นั่นคือจะต้องมีการหายใจแรงขึ้นและเร็วขึ้น ทำให้เกิดลักษณะอาการหอบเหนื่อยและหายใจลำบาก ตอนแรก ๆ หายใจลำบากอาจเกิดขึ้นเมื่อต้องออกแรงเพียงเล็กน้อย แต่ในตอนหลัง ๆ ที่อาการหัวใจวายมีมากยิ่งขึ้นนั้น แม้แต่นอนนิ่ง ๆ ก็หอบเหนื่อย การหายใจไม่สะดวกนี้ทำให้คนที่เป็นหัวใจวายต้องลุกขึ้นนั่งในท่าพิง เพราะถ้าหากนอนราบ ๆ แล้ว จะหายใจลำบากมาก

โรคหัวใจที่จะเกิดมีอาการถึงกับหายใจลำบากเช่นนี้ก็ต่อเมื่อเริ่มต้น ของการมีหัวใจวายแล้ว ดังนั้นการที่จะป้องกันไม่ให้เกิดอาการหายใจไม่สะดวกนี้ จึงขึ้นอยู่กับการจะต้องได้รับการรักษาโรคหัวใจเสียตั้งแต่แรก ความสำคัญจึงขึ้นอยู่กับการได้ตรวจพบว่าเป็นโรคหัวใจมาก่อนตั้งแต่ระยะเวลาที่ยังไม่มีอาการของโรคหัวใจปรากฏ การตรวจร่างกายประจำปีเป็นการตรวจที่มีประโยชน์หลายประการ ที่ทำให้ทราบโรคที่เป็นอยู่โดยที่โรคนั้นไม่มีอาการแต่อย่างใด และโรคหัวใจนี้ก็เป็นโรคหนึ่งที่อาจพบได้จากการตรวจร่างกายหรือการตรวจสุขภาพประจำปี

ถ้าหากได้ตรวจทราบว่ามีโรคหัวใจเสียตั้งแต่แรก แพทย์จะได้แนะนำถึงเรื่องการระวังตนในเรื่องอาหาร การพักผ่อน การลดน้ำหนัก และการออกแรงทำงานต่าง ๆ ที่จะป้องกันไม่ให้หัวใจต้องทำงานมากจนเกิดหัวใจวายในที่สุด

อาการหายใจขัดอาจเกิดขึ้นได้ในรายที่มีอัมพาตของประสาท ที่มาบังคับการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อทรวงอกและกล้ามเนื้อกระบังลม พิษของโรคโปลิโอและพิษจากโรคดิพธีเรีย เป็นตัวอย่างของโรคที่ทำให้เกิดอัมพาตของประสาทที่มาบังคับการหายใจดังกล่าวนี้

การแพ้ยาบางอย่าง โดยยาเหล่านั้นไปกดต่อศูนย์การหายใจในสมองก็ทำให้เกิดหายใจลำบากได้ มียาหลายชนิดที่เป็นผลร้ายดังกล่าว ถ้าหากเผลอได้รับเข้าไปเกินขนาดจนศูนย์หายใจในสมองถูกกดอย่างสิ้นเชิงแล้ว ไม่เพียงแต่จะเกิดการหายใจลำบาก

แต่การหายใจจะหยุดทันที ดังนั้นจึงเป็นเรื่องหนึ่งที่ผู้คิดรักษาตนเอง และหาซื้อยาตามท้องตลาดมารับประทานเอง โดยมิได้รับคำแนะนำจากแพทย์นั้น ควรจะได้สังวรณ์และระวังให้มาก

เมื่อพูดถึงหายใจขัด หายใจลำบาก หรือหายใจไม่ออกนี้แล้วไม่อาจที่จะงดเว้นพูดถึงโรคที่ดูเหมือนจะพบมากที่สุดยิ่งกว่าโรคใดที่เป็นต้นเหตุ ของการหายใจไม่สะดวกเสียไม่ได้ มีคนไข้หลายคนด้วยกันที่ไปหาแพทย์โดยมีการแน่นอึดอัดในอก หายใจไม่สะดวก หรือหายใจไม่อิ่ม บางคนบอกว่าเหมือนมีอะไรมาจุกในลำคอหรือหลอดลมต้องหายใจแรง ๆ หรือต้องถอนหายใจแรง ๆ จึงจะโล่งไปพักหนึ่ง เวลาที่นั่งพูดคุยถึงอาการกับแพทย์จะสังเกตได้ว่าต้องถอนหายใจแรง ๆ อยู่ตลอดเวลา คนไข้เหล่านี้เมื่อตรวจแล้วไม่ปรากฏความผิดปรกติหรือมีโรคอวัยวะใด ๆ ทั้งสิ้น แต่จะมีประวัติของความผิดปรกติทางอารมณ์และจิตใจอย่างมาก อาการของหายใจไม่สะดวกนี้เป็นผลจากอารมณ์ผิดปรกติซึ่งอาจได้แก่ ความผิดหวัง ความไม่พึงพอใจ ความวิตกกังวล ความโกรธเกลียดชัง โลภ อิจฉาริษยาน้อยเนื้อต่ำใจ และอารมณ์ร้ายต่าง ๆ อันเกิดขึ้นจากชีวิตความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว หรือสังคมคนไข้จากต้นเหตุนี้จะพบได้มากขึ้นเป็นลำดับ

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า การมีอาการหายใจไม่ออก หรือหายใจไม่สะดวกนั้นเกิดจากผลแห่งโรคหลายอย่างด้วยกัน บางโรคอาจทำให้มีอาการนี้ขึ้นเพียงชั่วคราว บางโรคทำให้มีอาการอยู่นานและจะหายไปได้เมื่อรักษาอย่างถูกต้อง บางโรคอาจมีอาการอยู่ตลอดไป และอาการหายใจไม่สะดวกหรือหายใจขัดนี้ อาจเกิดได้ทั้งจากโรคทางกายและโรคทางจิตใจและอารมณ์ อย่างไรก็ตามถ้าอาการเช่นนี้เกิดขึ้นแก่ผู้ใด และไม่หายไปในเวลาอันรวดเร็วแล้ว ผู้นั้นก็ไม่ควรจะเพิกเฉยในการที่จะไปให้แพทย์ได้ช่วยตรวจช่วยแนะนำ ช่วยรักษาเสียโดยทันที.

"หอบ"

หอบ หรือหายใจลำบาก หรือบางทีพูดกันตามภาษาชาวบ้านโดยทั่วไปว่า หายใจไม่ออก เป็นอาการอย่างหนึ่งที่บ่อยครั้งคนไข้จะบอกแก่แพทย์ถึงอาการที่ตนเป็น และทำให้ต้องตามแพทย์หรือมาหาแพทย์เพื่อให้ช่วยรักษา และก็มีอยู่บ่อย ๆ เหมือนกันที่อาการนี้ไม่เกิดขึ้นจริง หากแต่ว่าเป็นเพียงความรู้สึกหรือคิดเอาเองของคนไข้ อาการหายใจชนิดที่เป็นแบบต้องถอนหายใจอยู่บ่อย ๆ โดยมีความรู้สึกว่าแน่นในทรวงอกคล้ายกับว่าหายใจไม่สะดวกนั้นเป็นอาการอย่างหนึ่งที่คนไข้เข้าใจผิดไป คิดว่าเป็นอาการหอบหรือหายใจไม่ออก

การต้องถอนหายใจยาว ๆ โดยหายใจเข้าเต็มที่แล้วหายใจออกมาแรง ๆ นั้น มีคนไข้จำนวนมากที่เข้าใจว่า เป็นอาการหายใจไม่สะดวก หรือหายใจไม่ออก และคิดว่าตนเป็นโรคหัวใจหรือโรคปอด ความจริงแล้วลักษณะของการถอนหายใจ โดยมีความรู้สึกเหมือนว่าตนหายใจไม่คล่อง และคล้ายกับว่ามีอะไรทับหนักอยู่บนหน้าอก หรือมีสิ่งที่ดับแน่นอยู่ในทรวงอกนั้น เป็นอาการที่จะพบได้ส่วนมากในคนที่มีความผิดปรกติทางจิตใจและอารมณ์เนื่องจากควาเกิดมีความเคร่งเครียดแห่งระบบประสาท ความวิตกกังวล ความผิดหวัง ความไม่พึงพอใจ หรือความเศร้าสลดใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้หญิงที่อยู่ในระยะของการเปลี่ยนวัย หรือบุคคลที่ใช้ชีวิตอยู่กับที่ นั่ง ๆ นอน ๆ เก็บตัวอยู่ในบ้านเงียบ ๆ และขาดการออกกำลัง ก็มักจะเกิดอาการดังกล่าวนี้ได้.

การที่ต้องมีการถอนหายใจเป็นพัก ๆ และเกิดความรู้สึกโล่งอก หรือสบายขึ้นมาได้นั้น ก็เนื่องมาแต่ว่า คนซึ่งมีความผิดปรกติทางจิตใจ และอารมณ์ หรือนั่ง ๆ นอน ๆ อยู่แต่ในบ้านไม่ค่อยได้ออกกำลังนั้นเวลาธรรมดาจะหายใจตื้น ๆ และนาทีหนึ่งจะหายใจเพียง ๑๒–๑๔ ครั้ง ทำให้อากาศที่หายใจเข้าสู่ปอดมีจำนวนน้อย ซึ่งจะถึงระยะหนึ่งที่กระแสเลือดมีออคซิเจนไม่พอเพียงแก่ความต้องการของร่างกาย ธรรมชาติของร่างกายจะกระตุ้นให้มีการหายใจยาว ๆ ลึก ๆ เสียครั้งหนึ่ง ในลักษณะของการถอนหายใจ ความ

ผู้อึดอัดในทรวงอกก็จะค่อยทุเลาไปได้ระยะหนึ่ง แล้วต่อจากนั้นก็หายใจสั้น ๆ ตื้น ๆ ใหม่ และพักหนึ่งจะต้องหายใจยาว ๆ ลึกอีก การถอนหายใจซึ่งคนไข้อ้างว่าเป็นอาการหายใจไม่ออกนั้น อันที่จริงก็เป็นความปรกติอย่างหนึ่งของธรรมชาติของร่างกาย ที่จะให้ร่างกายได้รับออกซิเจนพอเพียงแก่ความต้องการ ด้วยเหตุนี้บุคคลที่เกิดความไม่สบายทางจิตใจและอารมณ์ หรือเป็นโรคประสาท การให้ทำงานหรือออกกำลังกายจึงเป็นวิธีการรักษาที่ดีอย่างหนึ่ง

พร้อมกับความรู้สึกหายใจลำบาก ทำให้ต้องถอนหายใจนี้ มีบางรายที่มีความรู้สึกแน่นอึดอัดในทรวงอก หรือบางคนเกิดความรู้สึกเจ็บตื้อที่ทรวงอก ซึ่งเป็นการแปลความรู้สึกเช่นนั้นขึ้นมาเอง ทำให้คิดเอาว่าตนเป็นโรคหัวใจ, แต่อาการดังกล่าวมานี้มีน้อยรายที่สุด หรือจะพูดได้ว่าแทบไม่มีเลยที่จะพบว่าคนไข้พวกนี้เป็นโรคหัวใจ บางคนที่คิดเอาเองว่าตนเป็นโรคหัวใจ ถึงกลับไม่กล้าทำงานและนอนนิ่งไม่ยอมไปไหนมาไหนเป็นเวลานาน ๆ จะทำให้อาการทางประสาทเพิ่มมากขึ้นก็มี ในรายเช่นนี้ถ้าหากจะบังเอิญมีแพทย์สักคนหนึ่งตรวจแล้วบอกว่า เป็นโรคหัวใจอ่อนด้วยแล้ว อาการของโรคประสาทจะยิ่งเพิ่มมากขึ้น เพราะเข้าใจว่าตนเป็นโรคหัวใจเอาจริง ๆ ไปเลยก็ได้.

อันที่จริง คำว่าโรคหัวใจอ่อนนั้น เป็นคำที่แพทย์แต่ก่อน ๆ ใช้มีความหมายถึงจิตใจอ่อน ซึ่งหมายถึงเป็นโรคของความผิดปรกติทางจิตใจและอารมณ์ หาได้หมายถึงโรคของหัวใจแท้จริงไม่ คำว่าโรคหัวใจอ่อนนี้ แพทย์ในปัจจุบันไม่ใช้กันแล้ว.

คนเราเมื่อเวลาวิ่ง เวลาออกแรงมาก ๆ เล่นกีฬา สักพักหนึ่งจะรู้สึกเองว่าหายใจจะเร็วขึ้นและแรงขึ้น ต่างไปจากเวลาที่อยู่นิ่ง ๆ เวลาที่ร่างกายต้องออกแรงมาก ๆ นั้น หัวใจจะเต้นเร็วขึ้น ความต้องการออกซิเจนที่จะนำไปเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ธรรมชาติจะทำให้ปอดขยายตัว และหดตัวมากขึ้น ถี่ขึ้นนั้นคือ ทำให้หายใจเร็วและแรงขึ้น เพื่อได้อากาศเข้าสู่ปอดมาก ๆ ความเป็นไปเช่นนั้นนับว่าเป็นธรรมดาของร่างกาย แต่ถ้าหากคนเราอยู่ในสภาพปรกติ ไม่ได้มีการออกแรงอย่างใด หรือออกแรงก็น้อยมาก การหายใจเกิดเร็วและถี่ขึ้นกว่าปรกติ ในสถานะเช่นนั้นจะมีอาการแสดงให้ทราบถึงความผิดปรกติของร่างกาย.

ตามปรกติแล้ว คนเราจะหายใจประมาณ ๑๕–๒๐ ครั้งต่อนาที ถ้าหากนั่งนิ่ง ๆ อาจหายใจราว ๆ ๑๔–๑๘ ครั้ง ต่อนาที และในเวลาหลับอัตราการหายใจจะลดน้อยลงกว่านั้น

ถ้าหากเพียงออกแรงเล็กน้อย เช่นเพียงเดินในระยะไม่ไกลนัก หรือเดินขึ้นบันไดไปได้เพียงเล็กน้อย ก็ทำให้ต้องการหายใจเร็ว เกิดหอบเหนื่อยง่ายกว่าที่ควร หรือที่เคยมาแล้ว ก็ควรจะสงสัยว่าน่าจะมีความผิดปรกติอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ซึ่งควรจะให้แพทย์ได้ตรวจหาต้นเหตุว่าความผิดปรกติเกิดมีขึ้นที่หัวใจ ปอด ไต หรืออวัยวะใดหรือไม่.

อาการหอบ หรือหายใจลำบาก เป็นอาการที่จะพบได้ในโรคหลายโรคด้วยกัน โรคที่เกิดขึ้นกับอวัยวะในระบบทางเดินหายใจตอนบนก็อาจทำให้หายใจไม่สะดวกได้ เช่น หวัด หลอดลมอักเสบ ทอนซิลอักเสบ คออักเสบเป็นต้น การอุดตันทางเดินหายใจ เช่น ที่จมูก กล่องเสียง ท่อลมใหญ่ และหลอดลม อันเกิดขึ้นเนื่องจากมีสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่งตกไปอุดอยู่ หรือเนื้องอกที่เกิดขึ้นตามแนวทางเดินหายใจ ทำให้ทางผ่านเข้าออกของลมหายใจไม่สะดวก ก็จะทำให้หายใจลำบาก หรือหอบได้.

เลือดจาง โรคเลือด หรือการเสียเลือดไปจำนวนมาก ทำให้การนำออกซิเจนไปสู่อวัยวะต่าง ๆ และสมองไม่ได้พอตามความต้องการ การหายใจก็จะเร็วขึ้น ทำให้มีอาการหอบ เพื่อที่จะได้รับอากาศให้มากยิ่งขึ้น พิษของโรคต่าง ๆ การมีไข้สูง โรคของหัวใจ โรคของไต ล้วนแต่ทำให้หายใจเร็วจนมีลักษณะของการหายใจหอบได้ทั้งสิ้น.

ผู้ที่มีความรู้สึกหายใจไม่สะดวก และเหนื่อยง่ายมักเข้าใจเอาว่าตนเป็นโรคหัวใจ เนื่องจากเคยทราบว่าโรคหัวใจจะต้องมีอาการเช่นนั้น แต่ความจริงปรากฏว่า ผู้ที่เป็นโรคหัวใจแท้ ๆ นั้น หลายรายที่ไม่มีอาการหอบเหนื่อย หรือหายใจไม่สะดวกเลย อาการต่าง ๆ ก็เหมือนคนปรกติทั่วไป คนไข้ไม่รู้ตัวเองด้วยซ้ำไปว่า ตนเป็นโรคหัวใจ จนกระทั่งถึงระยะท้าย ๆ ของโรค คือเมื่อหัวใจมีสมรรถภาพในการสูบฉีดเลือดไปเลี้ยงร่างกายลดน้อยลงมาก จึงเกิดอาการหอบเหนื่อยง่ายขึ้นมาให้ทราบได้ ดังนั้นการที่จะทราบว่าเป็น

โรคหัวใจหรือไม่นั้นจะต้องมีการตรวจ โดยการตรวจร่างกายทั่วไปด้วยการฟังเสียงการเต้นของหัวใจ หรือการตรวรพิเศษอื่น ๆ.

การเกิดอาการหอบเหนื่อยง่ายในโรคหัวใจซึ่งจะเกิดขึ้นในระยะท้าย ๆ ของโรคนั้น จะเกิดมีได้ในเมื่อต้องออกแรงเพียงเล็กน้อย และถ้าอาการมีมากขึ้นแล้ว แม้แต่อยู่นิ่ง ๆ ก็หายใจหอบ หรือหายใจลำบาก ทำให้นอนราบ ๆ ไม่ได้ ต้องนั่งหรืออยู่ในท่าพิง. ระยะนี้เป็นระยะที่หัวใจมีสมรรถภาพน้อยลงหรือไม่อาจทำงานได้ดี และเรียกกันว่า อยู่ในสภาพของหัวใจวาย ซึ่งพร้อม ๆ กันจะมีอาการบวมทั่วตัว ไอ หน้าเขียว เล็บเขียว หัวใจเต้นเร็ว รู้สึกหัวใจเต้น เบื่ออาหาร จนถึงมีอาการซึม และหมดสติ.

โรคแรงดันเลือดสูง เมื่อเป็นอยู่นาน ๆ ในระยะหลัง ๆ ก็มีผลต่อหัวใจ โดยทำให้หัวใจโตมากขึ้น และในที่สุดหมดสมรรถภาพไปได้เช่นเดียวกัน ในรายที่เป็นโรคแรงดันเลือดสูง เมื่อเกิดอาการเหนื่อยง่าย หายใจลำบาก เมื่อออกแรงเล็กน้อย จึงเป็นอาการเริ่มแรกที่แสดงถึงว่าเกิดอาการทางโรคหัวใจขึ้นมาด้วยแล้ว ควรที่จะได้รับการรักษาอย่างถูกต้อง เพื่อไม่ให้โรคหัวใจหนักต่อไปจนยากที่จะแก้ไข

พวกที่มีน้ำหนักตัวมาก ๆ หรือคนอ้วนมาก ๆ นั้น ก็มักจะมีอาการหายใจเร็วกว่าปรกติ คล้ายกับหอบน้อย ๆ พอสังเกตได้เสมอ ที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะคนอ้วนมาก ๆ นั้น จะมีพวกไขมันอยู่รอบหัวใจเป็นจำนวนมากและแทรกเข้าไปอยู่ในระหว่างตัวกล้ามเนื้อของหัวใจอีกด้วย การมีไขมันมากจนเกินไปเช่นนั้น ทำให้ขัดขวางต่อการเต้นของหัวใจตามปรกติ หัวใจจำเป็นต้องออกแรงทำงานมากขึ้น และการหายใจจะเร็วขึ้นกว่าคนธรรมดา ถ้าทำสิ่งใดที่ต้องออกแรงแล้ว คนอ้วนๆ จะเหนื่อยเร็วมาก

การเกิดหลอดเลือดแดงมีผนังแข็งขึ้น เป็นเหตุหนึ่งที่จะทำให้เกิดอาการหายใจลำบากได้ คนเราเมื่อพ้นวัยกลางคนไปแล้ว ผนังของหลอดเหลือดแดงจะเริ่มแข็งเนื่องจากมีพวกธาตุหินปูนมาเกาะตามผนังหลอดเลือด ทำให้ความยืดหยุ่นของหลอดเลือดลดน้อยลงตามลำดับ ถ้าหากหลอดเลือดแดงเล็ก ๆ ที่นำเลือดไปเลี้ยงกล้ามเนื้อหัวใจเกิดแข็งขึ้นแล้ว เลือดที่ไปเลี้ยงหัวใจจะลดน้อยลงทุกทีจนถึงขาดเลือดไปเลี้ยงเต็มที่กล้ามเนื้อของหัวใจจะถูกทำลายและตายไปเพราะการขาดเลือด อาการหายใจลำบากจะเกิดขึ้นพร้อม

กับมีอาการเจ็บปวดอย่างรุนแรงบริเวณหัวใจ และปวดร้าวขึ้นไปถึงไหล่ ต้นคอ และแขนข้างซ้าย อาการที่เกิดขึ้นเช่นนี้เป็นอาการเตือนให้ทราบถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อชีวิตอย่างมาก.

วัณโรคของปอด ก็เป็นโรคหนึ่งที่อาจทำให้เกิดหายใจขัด ๆ หรือหายใจไม่สะดวก ในระยะเป็นใหม่ ๆ อาจไม่สังเกตได้ชัดเจนนัก จะมีได้บ้างก็ต่อเมื่อออกแรงบ้างเล็กน้อยเท่านั้น แต่ต่อเมื่อโรคเป็นอย่างมากแล้ว อาการหอบและหายใจลำบากจะปรากฏอย่างชัดเจน แม้อยู่นิ่ง ๆ ตามปรกติก็จะสังเกตได้ว่าหายใจเร็วกว่าปรกติ.

เยื่อหุ้มปอดอักเสบ โดยเฉพาะในรายที่เกิดมีน้ำขึ้นในช่องปอดนั้น ถ้าจำนวนน้ำเพิ่มมากขึ้น ๆ น้ำจะกดให้ปอดข้างนั้นยุบตัวลง เป็นเหตุให้การหายใจต้องใช้ปอดเพียงข้างเดียว การหายใจจะมีลักษณะหอบและหายใจไม่ได้สะดวกเต็มที่.

อาการหอบเหนื่อยและหายได้ใจลำบาก ที่ออกจะเห็นได้ชัด และรุนแรงมากสักหน่อยก็เห็นได้แก่โรคหอบหืด การหอบเกิดขึ้นเนื่องจากผลของการมีหลอดลมเล็ก ๆ ภายในปอดเกิดมีการหดรัดตัวทำให้ช่องทางภายในหลอดลมเล็ก ๆ เหล่านั้นตีบแคบเล็กลงมาก การผ่านเข้าออกของอากาศหายใจไม่สะดวก จึงต้องทำให้หายใจแรงขึ้นและเร็วขึ้น ลักษณะอาการหายใจลำบากของโรคหอบหืดนั้น จัดอยู่ในพวกที่เรียกได้ว่า "หายใจไม่ออก" สมกับคำบอกเล่านี้อย่างยิ่ง คือเวลาหายใจเข้านั้นเข้าได้สะดวก แต่เวลาหายใจออกไม่ได้สะดวก ต้องออกแรงที่จะให้อากาศออกมาจากปอดมากขึ้น พวกหอบหืดบอกอาการของตนว่าหายใจไม่ออก จึงเป็นการบอกที่ถูกต้องชัดเจน.

โรคหลอดลมโป่งพอง และโรคถุงลมในปอดโป่งพอง ก็จัดว่าเป็นพวกโรคที่ทำให้หายใจหอบหรือไม่สะดวก ที่จะพบเป็นกันได้มาก และเป็นเรื้อรัง ทำให้คนไข้ซึ่งเป็นโรคนี้ทรมานอย่างมาก.

โรคไตอักเสบในระยะที่เป็นมากพอควร โดยเฉพาะเมื่อเกิดอาการบวมทั้งตัว แม้แต่ปอดก็มีอาการบวม หรือในเวลาที่ไตไม่อาจขับพวกของเสียจากร่างกาย ที่มีอยู่ในกระแสเลือดออกได้เต็มที่ จนทำให้เลือดอยู่ในภาวะเกิดเป็นพิษขึ้นนั้น อาการหอบเหนื่อยและหายใจลำบากจะเป็นอาการอย่างหนึ่งที่พบได้ในพวกนี้ นอกจากนั้นโรคไตอักเสบนั้น

อาจเป็นเหตุทำให้เกิดหลอดเลือดแข็ง และมีแรงดันเลือดสูงร่วมด้วย อาการหายใจลำบากและหอบเหนื่อย ที่อาจเกิดจากหลอดเลือดแข็ง และแรงดันเลือดสูงอาจมีเกิดขึ้นมาได้เหมือนกัน.

ตามที่ได้กล่าวมานี้อาจสรุปได้ว่า อาการหอบหรือหายใจเร็ว หรือหายใจลำบากนี้ อาจเป็นอาการตามปรกติเนื่องจากธรรมชาติของร่างกาย กระตุ้นให้มีการหายใจเร็วขึ้นในเมื่อออกแรงทำงาน หรือออกกำลัง เพื่อที่จะให้ร่างกายได้รับออคซิเจนเพิ่มมากขึ้น อาการหายใจลำบาก อาจไม่ใช่หายใจลำบากจริง แต่เป็นอาการถอนหายใจซึ่งส่วนมากจะพบได้ในคนที่มีความผิดปรกติทางอารมณ์และจิตใจหลายคนที่รู้สึกหอบเหนื่อยง่าย และคิดว่าตนเป็นโรคหัวใจนั้นส่วนมากแล้วก็ไม่ใช่โรคหัวใจแต่อย่างใด น่าแปลกที่ว่าคนที่เป็นโรคหัวใจแท้ ๆ นั้นไม่รู้ตนเองด้วยซ้ำว่าตนเป็นโรคหัวใจ จนกว่าจะได้ตรวจไปพบเข้าและการจะเกิดเหนื่อยง่ายและหอบ หรือหายใจลำบากนั้นก็ต่อเมื่อหัวใจมีสมรรถภาพเลวลงมากแล้ว โรคที่หายใจลำบาก หรือหอบ อาจมีได้หลายโรค อาจได้แก่โรคหัวใจ โรคหลอดเลือด โรคแรงดันเลือดสูง โรคเลือด โรคปอด โรคไต หรือโรคอื่น ๆ ได้ การได้รับการตรวจและรักษาอย่างถูกต้อง จะช่วยชีวิตของคนที่หอบ และหายใจลำบากนี้ให้ยืนนานไปได้อีกจนนานที่สุด.

"อันตรายบางอย่างจากยารักษาโรค"

เมื่อไม่นานมานี้ได้เคยพูดถึงเรื่องของตู้ยาประจำบ้านมาครั้งหนึ่ง คราวนี้จะได้พูดถึงเรื่องของยา เพื่อให้เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปในปัญหาบางอย่าง ซึ่งคิดว่ามีความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของเราในทุกวันนี้ และบางทีอาจหมายถึงความปลอดภัยของชีวิตคนเรา โดยเฉพาะคนที่เจ็บไข้ได้ป่วยอีกด้วย

คงไม่เป็นปัญหาเลยว่า ยารักษาโรคนั้นมีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตของคนเราเพียงใดยามเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา คนเราย่อมแสวงหาวิธีการรักษาและหายามารักษาตนเองหรือสมาชิกภายในครอบครัว โดยความหวังว่ายานั้นจะช่วยกำจัดความเจ็บไข้หรือช่วยให้ชีวิตรอดต่อไปได้

ผู้มีความสำนึกอันดี และมีความไม่ประมาทนั้น ย่อมจะมีตู้ยาประจำบ้านของตนและมียาไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน นอกจากนั้น ผู้ที่มียาเอาไว้ใช้นี้ก็ควรจะทราบถึงคุณสมบัติวิธีใช้ ตลอดจนขนาดและอาการแพ้ยาบ้างพอควร แต่การมีความรู้แค่นั้นก็ยังไม่พอเพียงหรือเป็นที่ปลอดภัยนัก เพราะยังมีเหตุอื่นอันพึงจะต้องทราบอีกดังจะได้กล่าวในที่นี้ต่อไป

ความไม่ปลอดภัยหรือผลเสียอย่างยิ่งนั้น เห็นจะได้แก่ ผู้ซึ่งคิดรักษาตัวเองและซื้อหายาตามท้องตลาดมาใช้ อาจโดยการที่มีความรู้ในเรื่องยาบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือโดยการแนะนำของผู้ขายยา ซึ่งหวังแต่จะให้ตนได้จำหน่ายยาของตนให้ได้ โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ใดทั้งสิ้น

ยารักษาโรคนั้นไม่ผิดอะไรกับดาบสองคม จะเกิดผลดีหรือประโยชน์ได้จริงก็แต่ผู้ที่รู้จักใช้ แต่ผู้ที่ไม่รู้จักใช้นั้นนอกจากจะไร้ผล ยังอาจเป็นผลร้ายและบางครั้งเป็นอันตรายจนถึงสูญเสียชีวิต ยาบางอย่างนั้นมีคุณอนันต์แต่ก็อาจมีโทษอย่างมหันต์ได้ง่ายที่สุด

เราจะต้องคิดให้ดีว่า ยานั้นโดยธรรมดาแล้วไม่ใช่สิ่งซึ่งร่างกายต้องการเพื่อการยังชีพอยู่ ไม่เหมือนอย่าง อาหาร น้ำ และอากาศ แต่เราเอามันเข้าไปภายในร่างกายเพื่อให้ช่วยในการบรรเทาอาการ และกำจัดโรคที่เป็นอยู่ ยาไม่ผิดอะไรกับสิ่งที่แปลก

ปลอมซึ่งหลงเข้าไปภายในร่างกาย ร่างกายเองจะไม่ยอมเก็บมันไว้เหมือนพวกอาหารหรือสิ่งซึ่งร่างกายต้องการ ร่างกายต้องหาทางขจัดมันออกไปให้หมดสิ้นจากร่างกายด้วยเหมือนกัน ในขณะเดียวกัน ยานั้นก็ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องออกฤทธิ์เอากับตัวโรคหรือตัวเชื้อโรค แม้บางครั้งอวัยวะในร่างกายเองยาก็จะทำลายด้วยเหมือนกัน ยาที่ได้รับเข้าไปจึงต้องใช้โดยขนาดพอเหมาะที่จะไม่ทำให้เกิดผลร้ายต่อร่างกาย แต่จะรักษาโรคนั้นได้

ดังนั้น การใช้ยาโดยปราศจากความรู้นั้น อาจมีผลเสียได้หลายประการ พอจะกล่าวโดยสังเขป เช่น:—

๑. ถ้าหากการได้ยานั้นเข้าไปตรงต่อโรคที่เป็นอยู่ ผลดีจะไม่เกิดขึ้นแต่อย่างใด โรคอาจไม่หาย หรือยิ่งกำเริบหนักขึ้นเพราะไม่ได้รับการรักษาให้ถูกต้องต่อโรคอย่างแท้จริง ทำให้การรักษายุ่งยากลำบากขึ้น ความหวังในการจะรักษาให้หายโดยเร็วนั้นลดน้อยลง นอกจากนั้นยังเสียเวลาและเสียเศรษฐกิจไปอย่างน่าเสียดายที่สุด

๒. ถ้าหากใช้ยาไม่ถึงขนาด คือน้อยกว่าขนาดแล้ว ผลหรือฤทธิ์ของยาจะไม่ช่วยในการรักษาโรคนั้นได้แต่อย่างใด ตรงกันข้ามโรคบางชนิดกลับจะชินต่อยาหรือทนยานั้นได้มากขึ้น จนใช้ยานั้นในระยะต่อไป แม้จะถูกต้องตามขนาด หรือมากกว่าขนาดก็ไม่ได้ผลเลย

๓. ถ้าหากใช้ยามากเกินขนาด นอกจากจะเสียยาไปมากเกินควร หรืออีกนัยหนึ่งเสียเงินไปเกินกว่าที่จำเป็นแล้ว ยาที่ได้รับเกินขนาดนั้นอาจเป็นอันตรายต่อร่างกายได้ โดยเฉพาะพวกยาระงับต่าง ๆ หรือยาที่มีฤทธิ์รุนแรง

๔. การใช้ยาซึ่งแพทย์มิได้เป็นผู้ให้หรือสั่งให้ใช้นั้น ถ้าหากใช้แล้วเกิดเป็นพิษหรืออันตรายขึ้นยอมเป็นการยากที่แพทย์จะช่วยเหลือแก้ไขได้โดยทันท่วงที เพราะไม่ทราบชนิดของยาที่ได้รับเข้าไป ทำให้เสียเวลาในการสืบสวนหรือตรวจให้ทราบชนิดของยานั้น และโดยมากแล้วผู้ที่ได้รับยาเข้าไปโดยหาซื้อมาใช้เองนั้นบางครั้งก็ไม่ทราบด้วยซ้ำไปว่าเป็นยาจำพวกใด

ตามที่กล่าวมานี้เป็นพียงส่วนหนึ่งของผลเสียหาย ที่อาจเกิดขึ้นได้ในการใช้ยาโดยไม่ได้อยู่ในความควบคุมหรือการแนะนำของแพทย์ ยังมีผลเสียอีกหลายประการที่จะไม่กล่าวถึง

มีเรื่องของการใช้ยาที่จะได้กล่าวในที่นี้ ซึ่งอาจทำให้เกิดผลเสียขึ้นแก่ผู้ใช้และผู้ที่จะใช้ยาเองควรจะคำนึงถึง ก็คือ เรื่องของยาปลอม เรื่องของยาที่ไม่มีคุณค่าตามกำหนด และเรื่องของยาที่เสื่อมคุณภาพ ยาที่กล่าวมานี้เป็นเรื่องที่ประชาชนผู้จะใช้ควรจะได้ระวังอย่างยิ่ง เพราะนอกจากการใช้ไปแล้วจะไม่ได้ผล หรือไม่ได้ผลดีเต็มที่ ยังอาจเป็นอันตรายได้อย่างมากมายเหมือนกัน เรื่องนี้ผลเสียมักจะเกิดขึ้นแก่ผู้ที่หาซื้อยาใช้เอง หรือผู้ที่ซื้อยาเอามาเก็บไว้ใช้เป็นจำนวนมากและเก็บไว้นาน ๆ

สำหรับเรื่องยาปลอมนั้น ก็คงจะเคยได้ทราบหรือได้ยินกันมาบ่อย ๆ แล้วว่าทางราชการได้ทำการจับกุมผู้ผลิตและผู้จำหน่ายยาปลอมแล้วลงโทษกันอยู่มิได้ขาด แต่ก็จะยังคงมียาปลอมที่ทำออกมาจำหน่ายให้แก่ประชาชนอยู่ต่อไป ยิ่งในประเทศของเรานี้มีการซื้อขายยากันได้อย่างเสรีมาก ประกอบกับคนทั่วไปมีความรู้เรื่องยากันบ้างและโดยการแนะนำกันและกันให้ใช้ยาชนิดนั้นชนิดนี้โดยที่ไม่ทราบหรือไม่นึกถึงภัยที่จะได้รับจากยาด้วย ยาที่มีชื่อเป็นที่นิยมและราคาแพง ๆ นั้น จึงล่อใจให้ผู้ทุจริตผลิตออกมาจำหน่ายโดยยอมเสี่ยงต่อการถูกลงโทษตามกฎหมาย ซึ่งถ้ารอดพ้นจากการถูกจับกุมแล้วก็ร่ำรวยไปได้โดยง่าย และก็เป็นการยากที่สุดที่ใครจะทราบได้ว่ายาที่ตนซื้อมานั้นเป็นยาปลอมหรือไม่

พวกยาปลอมนั้น อาจหมายถึงการใช้ยาอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีราคาถูกมาก มาปลอมแปลงให้มีรูปลักษณะเหมือนยาจริง หรืออาจเป็นเพียงสิ่งธรรมดานำมาปลอมแปลงขึ้น เช่น นำเอาแป้งมาอัดเป็นรูปยาเม็ดและใส่ขวดปิดฉลากว่าเป็นไวตามิน หรือนำแป้งมาใส่แค้ปซุลประกาศขายเป็นออริโอมัยซิน หรือเทอรามัยซิน เอาน้ำกลั่นบรรจุหลอดยาติดฉลากออกจำหน่าย เป็นเอมิตินสำหรับรักษาบิด เป็นต้น

ถ้าหากการซื้อยาเหล่านี้มาใช้แล้ว แม้ว่าจะทราบถึงโรคที่ตนเป็นนั้นอย่างถูกต้องก็จริง ยาจะเกิดผลต่อโรคได้อย่างไร ไม่แต่เท่านั้น ถ้าหากว่าการใช้สารเคมีอย่างหนึ่งมาปลอมแปลงเป็นยาอย่างหนึ่งขึ้น ถ้าเป็นสารเคมีที่เป็นพิษหรือมีอันตรายก็ย่อมจะเป็นผลร้ายอย่างมหาศาลไม่ต้องสงสัยเลย.

สัญญาณอันตราย

บรรดาสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่า เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน เมื่อมีอุบัติขึ้นมาก็ย่อมมีการวิบัติไปเมื่อมีการเกิดขึ้นก็มีการเสื่อมสภาพไป ทั้งนี้เป็นไปตามกาลเวลา แต่ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อถึงเวลาก็จะอุบัติขึ้นนั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงให้เห็นได้โดยมีความปรกติไปจากเดิม แท่งเหล็กก่อนที่จะผุพังไป ก็จะเกิดมีสนิมให้เห็นก่อน บ้านเรือนโรงก่อนจะพังทะลายลงไปนั้นก็จะมีไม้ผุ ปูนกระเทาะร่วงหล่นผนังร้าว พื้นแตกแยกให้เห็นได้ลักษณะที่เปลี่ยนแปรสภาพผิดแปลกไปเช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นสัญญาณของการจะเสื่อมสลายหมดสิ้นไป แต่เมื่อเริ่มต้นมีสัญญาณให้ทราบได้เช่นนี้แล้ว ก็เท่ากับเป็นการเตือนที่จะให้มีการซ่อมแซมแก้ไข ให้กลับคืนสภาพเดิมหรือคอยระวังป้องกันมิให้เสื่อมสิ้นภายในเวลาอันรวดเร็ววันได้เหมือนกัน

ฉันใดก็ดี ร่างกายของคนเรา ถ้าหากเกิดมีการเปลี่ยนแปลงผิดปรกติ เนื่องจากเกิดมีโรคภัยไข้เจ็บขึ้นมาแล้ว ก็จะมีสัญญาณอันตรายออกมาให้พบได้เช่นเดียวกัน สัญญาณที่เกิดขึ้นมาเพื่อให้เจ้าของร่างกายนั้นได้พบ ก็คือ "อาการ" และเป็นอาการที่ผิดไปจากปรกติธรรมดา อาการที่เกิดขึ้นจะเป็นการเตือนให้ทราบว่าเกิดมีเหตุอันตายขึ้นภายในร่างกาย ซึ่งควรที่จะรีบกำจัดเหตุนั้นเสียโดยรีบด่วน ก่อนที่เหตุนั้น ๆ จะทำให้มีการเสื่อมสลายของร่างกายจนในที่สุดเมื่อมีการเสื่อมสลายไปมากแล้ว ชีวิตก็มิอาจมีอยู่ต่อไปได้

เมื่อตึกบ้านเรือนโรงเกิดผุหรือเสื่อมสภาพลง เราก็ย่อมจัดการให้ช่างไม้ช่างปูนมาซ่อมแซมแก้ไขให้คืนดีดังเก่า เมื่อรถยนต์เกิดเครื่องยนต์เสีย ก็ย่อมต้องการหาช่างเครื่องยนต์มาช่วยแก้ไขซ่อมแซมเพื่อให้รถยนต์ได้แล่นต่อไปได้อีก ร่างกายของคนเราก็เช่นเดียวกันเมื่อเกิดความผิดปรกติขึ้นก็ย่อมต้องการให้แพทย์ตรวจร่างกายรักษา เพื่อให้กลับคืนสู่สภาพปรกติ และให้ชีวิตยังคงอยู่ต่อไปได้ นั้นเป็นเพียงการเปรียบเทียบอย่างง่าย ๆ แต่ถ้าจะเปรียบกันในด้านความมีค่ากันแล้ว ชีวิตของคนเรานั้นไม่อาจหาสิ่งใดในโลกที่ถือว่ามีค่ามหาศาลมาเทียบกับชีวิตได้เลย

ถ้าหากจะถามใครสักคนหนึ่งว่า เมื่อใดท่านควรจะไปหาแพทย์ ผู้ถูกถามก็คงจะตอบว่า จะไปหาแพทย์เมื่อเวลาเจ็บเวลาป่วย และทุกคนก็จะตอบง่าย ๆ เช่นนี้ ซึ่งก็เป็นการตอบที่ถูก แต่จะเรียกว่าถูกเสียทีเดียวทั้งหมดก็ยังไม่ได้ และการตอบว่าไปหาแพทย์ก็ต่อเมื่อเจ็บป่วยนั้น ถูกเพียงไม่ถึงครึ่ง

การไปหาแพทย์เพื่อให้ตรวจและรักษานั้น ที่ถูกแล้วก็ควรไปโดยเหตุผล ๒ ประการด้วยกัน ประการแรก ไปเพื่อให้ตรวจร่างกายเพื่อการตรวจสุขภาพของตนในระยะเวลาอันสม่ำเสมอเป็นประจำ ซึ่งตามปรกติทั่วไปแล้วปีละครั้ง ซึ่งเรียกกันว่าการตรวจสุขภาพประจำปี ความมุ่งหมายก็เพื่อที่จะให้ทราบว่าตนยังมีสุขภาพปรกติสมบูรณ์ดีอยู่หรือไม่ และในการตรวจนั้นแพทย์อาจตรวจค้นพบโรคซึ่งเป็นอยู่แต่ไม่ปรากฏอาการให้เห็นชัด นับว่าเป็นการตรวจโรคที่เริ่มต้นใหม่ที่สุดได้ และจะรักษาให้หายไปได้โดยง่าย นอกจากนั้นการตรวจสุขภาพประจำปียังอาจใช้เวลาที่จะปรึกษาและรับคำแนะนำในเรื่องการปฏิบัติตนให้ถูกต้องต่อสุขภาพ และได้ทราบถึงโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่ตนสงสัยและอยากจะทราบด้วย

ประการที่สอง ควรจะไปหาแพทย์เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นคำตอบที่ถูก แต่ก็ยังไม่สมบูรณ์นัก เพราะยังมีปัญหาต่อไปอีกว่า ที่ว่าไปหาเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยนั้นเจ็บไข้ได้ป่วยมากน้อยแค่ไหน

ความเจ็บไข้ได้ป่วยนั้น มีหลักความจริงอยู่ว่า ถ้ายิ่งเป็นอยู่นานเท่าใด โรคจะหนักยิ่งขึ้น ความเสื่อมสลายของร่างกายและหน้าที่ต่าง ๆ ของร่างกายจะมีมากยิ่งขึ้นหรือมีโอกาสดีได้น้อยลงลำดับ ตรงกันข้ามถ้าเริ่มต้นเจ็บป่วย เกิดความผิดปรกติขึ้นมาใหม่ ๆ ความเสื่อมสลายของร่างกายและหน้าที่ต่าง ๆ ของร่างกายยังไม่เกิดขึ้นมากนักการรักษาก็ง่าย โอกาสที่จะหายนั้นก็จะมีได้มากขึ้นและเร็วขึ้นไม่ต้องสงสัยเลยว่า แพทย์ต้องการพบคนไข้ที่ป่วยอย่างหลังนี้ และคนไข้เองก็คงต้องการเช่นเดียวกัน เพราะต้องการจะให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บโดยเร็วที่สุด

ดังนั้นการไปหาแพทย์เพื่อให้ตรวจรักษาในเหตุผลของประการที่สอง คือเมื่อเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยนี้ก็ต่อเมื่อเกิดความผิดปรกติเริ่มต้นขึ้นแต่แรก ๆ นั่นคือ เมื่อมีอาการผิดแปลกไปอันเป็นสัญญาณเตือนให้ทราบถึงอันตรายของโรคที่จะเกิดขึ้นกับตน

เรื่องอาการของโรคนั้นเป็นเรื่องที่คนทั่ว ๆ ไป ควรจะได้ทราบและเข้าใจบ้างพอสมควร และถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งในด้านสุขศึกษา มีคนจำนวนมากด้วยกันที่คิดว่าทางที่ดีที่สุดแล้ว อย่าได้ไปรู้เรื่องอาการต่าง ๆ ของโรคเสียเลยดีกว่า เพราะบางคนรู้เรื่องนี้เข้าแล้วพูดถึงโรคอะไรก็เหมือนว่าตนจะมีโรคนั้น ๆ ไปเสียทุกโรค เพราะมีอาการเสียทุกอย่างที่พูดถึง ทำให้เกิดความไม่สบายใจ และบางครั้งคิดเอาว่าตนจะเป็นโรคร้าย ๆ ไปก็มี เรื่องนี้ควรจะเข้าใจให้ดีว่า อาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแต่ละอาการนั้น อาจเป็นอาการของโรคนับสิบนับร้อยโรค เนื่องจากอาการคล้าย ๆ กัน หรือเป็นอย่างเดียวกัน ก็เพราะเหตุนี้แหละจึงจำเป็นที่จะต้องให้แพทย์ตรวจเพื่อให้พบว่าเป็นโรคอะไรกันแน่ พูดได้ว่าการรู้เรื่องอาการของโรคนั้นไม่ใช่เพื่อให้ตนเองคิดเอาเองว่าตนเป็นโรคนั้นโรคนี้ แล้วเกิดความหวาดกลัวขึ้นมา แต่การพบเรื่องอาการของโรคนั้นก็เพื่อจะได้ช่วยเตือนตนเองให้รีบขวนขวาย ให้แพทย์ได้ตรวจเสียโดยด่วนอย่างมีเหตุผล โดยไม่มัวแต่คิดหวาดกลัวอย่างไร้เหตุผล

การเอาใจใส่ต่อสัญญาณอันตรายเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ตนโดยไม่มัวคิดวินิจฉัยโรคของตนเอง และไม่หลงรักษาตนเองนั้น จะเป็นการช่วยป้องกันความเจ็บป่วยและช่วยให้ชีวิตยืนยาวต่อไปได้จนถึงที่สุด หน้าที่ในการที่จะตัดสินว่าอาการหรือสัญญาณอันตรายที่เกิดขึ้นนั้นเพราะเหตุใด หรือเพราะโรคอะไร ควรมอบให้เป็นหน้าที่ของแพทย์ ซึ่งทั้งนี้การที่จะให้ทราบแน่ชัดนั้น สำหรับแพทย์เองก็ไม่ใช่ที่จะบอกได้ง่าย ๆ หรือโดยทันที จำเป็นต้องมีการตรวจร่างกาย การตรวจทางห้องทดลองวิทยาศาสตร์ ตลอดจนบางครั้งต้องตรวจด้วยเครื่องมือพิเศษอีกมากมาย หลายประการมีอาการทั่ว ๆ ไปที่มักจะพบเป็นกันบ่อย ๆ และพอจะยกตัวอย่างให้เห็นได้ว่าเป็นสัญญาณอันควรให้แพทย์ได้ตรวจ เพื่อจะทราบเหตุและรักษาให้ถูกต้องเสียโดยเร็ว เป็นต้นว่า อ่อนเพลีย ปวดศีรษะ ปวดเจ็บ มีไข้

อาการอ่อนเพลียที่มีอยู่ตลอดเวลา ซึ่งไม่ใช่อ่อนเพลียจากการทำงานหรือออกแรงหนัก ๆ นั้น อาจเป็นสัญญาณอันตรายที่สำคัญอย่างหนึ่ง ความอ่อนเพลียที่น่าจะระวังสักหน่อยก็คือ อาการอ่อนเพลียที่เกิดขึ้นในเมื่อเวลาที่ตื่นนอนเช้า โดยเฉพาะในเมื่อทั้งที่ตนนอนมาตลอดคืน แต่ยังคงอ่อนเพลียระโหยหมดเรี่ยวแรงในตอนตื่นเช้า ซึ่งเป็นสัญญาณถึงความเสื่อมของทั้งร่างกายและจิตใจ แสดงถึงความเคร่งเครียดของอารมณ์ แสดงถึงการสูญพลังงานทั้งใจและกาย ซึ่งความอ่อนเพลียเช่นนี้อาจมีเหตุหลายอย่างหลายประการ และต้องการค้นคว้าหาเหตุให้ได้

อาการปวดศีรษะเป็นอาการที่เกิดขึ้นได้แก่คนทั่วไป ทุกคนเคยปวดศีรษะกันมาแล้วทั้งนั้น ถ้าหากเกิดอาการปวดศีรษะอยู่ตลอดเวลาและนาน ๆ นับได้ว่าเป็นสัญ-ญาณอันตายอย่างหนึ่ง ต้นเหตุที่ทำให้เกิดปวดศีรษะ มิได้นับร้อยเหตุ ร้อยโรค บางอย่างไม่มีอันตรายมากนัก แต่บางอย่างอาจมีอันตรายรุนแรงจนถึงกับทำให้เสียชีวิตได้ ยาระงับปวดเป็นเพียงยาทำให้หายปวดศีรษะ แต่ไม่ได้รักษาโรคที่เป็นต้นเหตุให้ปวดศีรษะ การจะให้หายปวดศีรษะจึงต้องรู้โรคที่เป็นต้นเหตุและการรักษาโรคนั้นโดยเฉพาะ

เรื่องไข้หรือการมีตัวร้อน เป็นการที่จะพบบ่อยที่สุด ส่วนมากแล้วพอจะรู้กันว่าการมีไข้นั้นเป็นอาการอย่างหนึ่งที่แสดงว่ามีการเริ่มต้นเป็นโรค การมีไข้นั้นโดยมากแล้วมักจะเกิดขึ้นจากการมีเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายและทำให้เกิดโรคขึ้นมา ควรเข้าใจอย่างหนึ่งว่า โรคที่ร้ายแรงนั้นไม่ใช่ว่าทุกโรคจะต้องมีไข้ขึ้นสูงเสมอไป อาจมีไข้ต่ำ ๆ หรือไม่มีไข้เลยก็ได้ เนื่องจากว่าแทบจะทุกโรคที่ทำให้มีไข้ได้ การมีไข้สูงหรือไข้ต่ำ ๆ ก็ตามจึงเป็นสัญญาณอันตรายที่เตือนให้ไปหาแพทย์ เพื่อตรวจค้นให้พบโรคนั้นเสียให้ได้

อาการเจ็บปวด นับว่าเป็นสัญญาณอันตรายเริ่มต้นอย่างหนึ่ง ที่เตือนให้พบว่าเกิดความผิดปรกติอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นในร่างกาย มีคนจำนวนมากที่ใช้ยาระงับปวดเพื่อแก้ปวดโดยตนเองไม่ทราบเลยว่า นั่นเป็นเพียงการทำให้ตนลืมความปวดเท่านั้น แต่ไม่ใช่รักษาโรคที่ทำให้ปวดเลย โรคจะคงดำเนินต่อไปจนถึงขั้นรุนแรง และบางโรคเป็นอันตรายต่อชีวิต มีคนเราได้เสียชีวิตไปมากแล้ว เพราะการอาศัยยาระงับปวด

ปิดบังอาการปวดของตนเองไว้ โดยเข้าใจผิดว่ายาระงับปวดเป็นยารักษาต้นเหตุหรือโรค นับว่าคนเหล่านั้นได้ฆ่าตัวเองโดยแท้ ทั้ง ๆ ที่การเกิดอาการเจ็บปวดเป็นสัญญาณเตือนให้ทราบแล้วว่าควรไปหาแพทย์ตรวจให้ทราบเหตุและรักษาเสียให้ถูกต้อง

ต่อไปนี้เป็นอาการต่าง ๆ ที่มักจะพบได้บ่อย ๆ และถ้าหากเกิดขึ้นกับผู้ใดแล้ว สมควรที่จะถือว่าเป็นสัญญาณอันตราย และไม่ควรจะเพิกเฉยละเลยต่อไป หากแต่ว่าควรรีบขวนขวายที่จะให้แพทย์ได้ตรวจให้ทราบต้นเหตุหรือโรคเสีย และให้การรักษาอย่างถูกต้องต่อไป อาการเหล่านั้น คือ

๑. น้ำหนักตัวเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว โดยมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นหรือลดลงเร็วผิดปรกติ ถ้าหากไม่มีการชั่งน้ำหนักไว้ ก็อาจสังเกตได้จากรูปร่างของตน ซึ่งอ้วนขึ้นหรือผอมลงไปอย่างเร็วมาก

๒. มีอาการของอาหารไม่ย่อยอยู่ตลอดมาเป็นเวลานานวัน โดยมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน ท้องอืด จุกเสียด เป็นประจำ

๓. เบื่ออาหารอย่างมาก

๔. กระหายน้ำตลอดเวลา ดื่มน้ำมาก และถ่ายปัสสาวะมากหรือถ่ายปัสสาวะผิดปรกติ

๕. ท้องผูกหรือท้องเดินอยู่นานวัน

๖. มีเลือดออกจากช่องทางใดก็ตาม เช่น จากจมูก ลำคอ ท่อปัสสาวะ ทวารหนัก

๗. ไอเรื้อรัง หรือไอเป็นระยะเวลา แต่ไอถี่ ๆ นาน ๆ ในแต่ละครั้ง

๘. เจ็บคอ

๙. บวมตามบริเวณต่าง ๆ โดยเฉพะบวมตามข้อ

๑๐. มีก้อนหรือเนื้อซึ่งโตขึ้นอย่างรวดเร็ว

๑๑. มีผื่น มีตุ่ม หรือมีการเปลี่ยนสีของผิวหนัง

๑๒. เหนื่อยง่าย หรือหายใจลำบากในเมื่อออกแรงเพียงเล็กน้อย

๑๓. มึนงง, เป็นลม หรือหมดสติไปบ่อย ๆ

๑๔. นอนไม่หลับอยู่เป็นเวลานานวัน

๑๕. สายตาผิดปรกติไปตามัว มองเห็นของเป็น ๒ สี หรือปวดลูกตา

ตามที่กล่าวมานี้เป็นสัญญาณอันตรายของร่างกาย ที่จะปรากฏอาการให้เจ้าตัวได้ทราบเป็นอย่างดี แต่ก็ยังมีสัญญาณอันตรายอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งตนเองอาจไม่สังเกตหรือไม่รู้สึก นั่นคือการเปลี่ยนนิสัย หรือการเปลี่ยนบุคคลิกลักษณะไปจากเดิม ความผิดปรกติที่เกิดขึ้น เช่นหงุดหงิด โกรธง่าย ไม่อาจยับยั้งโทสะ ระแวงสงสัย ซึมเคร้าเป็นต้น อาการเหล่านี้เป็นสัญญาณที่แสดงว่า มีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น อาจเป็นเรื่องทางจิตใจก็ได้

เมื่อเกิดมีสัญญาณที่แสดงออกมาเป็นอาการให้ทราบต่าง ๆ ดังกล่าวมานั้นแล้ว อันตรายต่าง ๆ จะเกิดขึ้นต่อไปได้เร็วหรือช้า มากหรือน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุอื่น ๆ อีก เช่น เพศ อายุ อาชีพ ชีวิตในครอบครัว นิสัย การกินอยู่และสิ่งแวดล้อมทั้งหลายด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ร่างกายและชีวิตของคนเรานี้เต็มไปด้วยความมหัศจรรย์ ยิ่งธรรมชาติได้สร้างให้ร่างกายของคนเรามีการป้องกันตัวเองได้ โดยการแสดงสัญญาณออกมาเป็นอาการให้ทราบได้ถึงความผิดปรกติเกิดขึ้นทางกายและจิตใจ และแพทย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือสืบค้นให้ทราบถึงเหตุของความผิดปรกตินั้น กับจะเป็นผู้ช่วยบำบัดเหตุเหล่านั้น เพื่อให้ชีวิตยังคงดำรงต่อไปอีกได้อย่างปรกติสุข ความสำคัญนั้นอยู่ที่ว่า ผู้ที่เกิดอาการผิดปรกติขึ้นนั้นควรจะได้สนใจและขวนขวายในการที่จะขจัดความผิดปรกตินั้นเสียโดยด่วน

มีผู้กล่าวว่า "ก่อนที่จะรู้หรือสนใจสิ่งใดอื่น พึงรู้จักตัวเองให้ดีเสียก่อน" คำกล่าวนี้ย่อมเป็นความจริงและถูกต้องเสมอ

ให้โอกาสและเอาใจใส่หัวใจของเราบ้าง

ถ้าหากจะมีการตั้งปัญหาถามกันว่า ในร่างกายของเรานี้อวัยวะใดที่แข็งแรงที่สุด ก็คงมีคนตอบกันว่า กระดูกหรืออวัยวะอื่น ๆ อย่างใดอย่างหนึ่งคงมีน้อยคนที่จะตอบว่าอวัยวะที่มีความแข็งแรงที่สุดยิ่งกว่าอวัยวะใด ๆ ในร่างกายนั้น คือ หัวใจของเรา

หัวใจเป็นอวัยวะที่ทำงานตามหน้าที่ตลอดมาตั้งแต่เรามีชีวิตอุบัติขึ้นมาในโลกเรื่อยไปจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต โดยไม่มีเวลาที่จะหยุดการปฏิบัติหน้าที่เลย ในเมื่ออวัยวะต่าง ๆ มีการหยุดปฏิบัติหน้าที่กันบ้าง หัวใจก็คงทำหน้าที่ต่อไป แต่ถ้าอวัยวะต่าง ๆ ต้องทำงานมากหรือต้องทำหน้าที่อย่างหนัก หัวใจก็พลอยต้องทำงานตามหน้าที่มากยิ่งขึ้นไปอีกด้วย แม้ว่าหัวใจเองจะชำรุดเสียหายไปบ้าง หัวใจก็ยังคงพยายามที่จะทนต่อการทำหน้าที่ไปจนถึงที่สุด และเมื่อใดหัวใจหยุดทำหน้าที่แล้ว เมื่อนั้นก็ย่อมหมายถึงวาระสุดท้ายของชีวิต

หัวใจนั้นกล่าวกันอย่างง่าย ๆ ก็มีขนาดราว ๆ กำปั้นมือของเจ้าของร่างนั้นรูปร่างคล้ายดอกบัวตูม ซึ่งยื่นส่วนตอนยอดของดอกลงสู่เบื้องล่าง และส่วนฐานนั้นอยู่เบื้องบน หัวใจอยู่ในทรวงอกค่อนมาข้างด้านซ้าย อยู่ในระหว่างปอดทั้ง ๒ ข้าง มีเยื่อบาง ๆ หุ้มอยู่โดยรอบ และภายในระหว่างเยื่อนี้กับตัวหัวใจจะมีน้ำใส ๆ อยู่เล็กน้อยเพื่อเป็นน้ำช่วยหล่อลื่นและกันไม่ให้หัวใจเสียดสีกับเยื่อนั้นในระหว่างที่มีการเต้นของหัวใจ

หัวใจแบ่งออกเป็นสองซีก ซีกขวาและซีกซ้าย แต่ละซีกแบ่งออกเป็นสองห้อง รวมเป็นทั้งหมด ๔ ห้อง

หัวใจซีกขวา รับเลือดดำซึ่งมาจากส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และส่งไปยังปอดเพื่อให้เลือดได้ขับถ่ายคาร์บอนไดออกไซด์ออกทิ้ง และรับออกเจซินจากปอดกลายเป็นเลือดแดงไหลกลับมาสู่หัวใจซีกซ้าย ต่อจากนั้นหัวใจก็จะส่งเลือดแดงนี้ไปเลี้ยงส่วนต่าง ๆ ของร่างกายต่อไป การไหลวนเวียนของเลือดจึงเป็นไปในระบบวงจรดังกล่าวมา

หัวใจทำงานโดยการบีบรัดตัวและขยายตัวเป็นจังหวะ ซึ่งเราเรียกกันว่าหัวใจเต้น การบีบตัวและขยายตัวแต่ละครั้งเราเรียกว่า หัวใจเต้น ๑ ครั้ง หัวใจตามปกติจะเต้นประมาณ ๗๐–๘๐ ครั้งต่อนาที เมื่อใดร่างกายต้องทำงานมาก ต้องการอ๊อคซิเจนมาก หรือต้องการขับคาร์บอนไดออคไซค์ออกจากร่างกายให้ได้มาก ๆ หัวใจจะต้องทำงานมากขึ้นโดยการเต้นแรงขึ้นและเร็วขึ้น เพื่อให้อวัยวะต่าง ๆ ได้อาหารและอ๊อคซิเจนจำนวนมากขึ้น

มีเรื่องที่ควรคำนึงถึงอย่างหนึ่งว่า หัวใจก็เป็นอวัยวะหนึ่งของร่างกาย ย่อมต้องการอาหาร ต้องการอ๊อคซิเจน และต้องการทุกสิ่งทุกอย่างเช่นเดียวกับอวัยวะทั้งหลายเหมือนกัน ยิ่งไปกว่านั้น หัวใจย่อมต้องการที่จะเอาใจใส่ดูแลทนุถนอมเช่นเดียวกับอวัยวะอื่น ๆ และควรที่จะได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ ให้สมกับที่หัวใจได้ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งมีความสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของร่างกาย

เมื่อจะพูดกันถึงความเป็นไปของธรรมชาติแล้ว ธรรมชาติสร้างให้คนเรามีหัวใจมา เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นนั้น ก็เพียงเพื่อการมีชีวิตอยู่ตามปรกติให้ปฏิบัติงานเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสภาพทั่วไปของธรรมชาติ คงจะไม่สร้างขึ้นมาเพื่อให้ทำงานจนเหลือกำลังของหัวใจ คงไม่สร้างขึ้นมาเพื่อให้ทนต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ปรวนแปรไปตลอดเวลาตามสภาพสังคมในปัจจุบัน หรือคงไม่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ทนต่อความผิดปรกติของอารมณ์ที่มีอยู่ตลอดเวลา หรือทนต่อพิษของสุรายาเมาสิ่งเสพติดทั้งหลายอย่างแน่นอน เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าสงสัยอย่างใดเลย ถ้าหากว่าหัวใจของคนเราทุกวันนี้ไม่อาจ มีความ สามารถที่ จะทนต่อชีวิต ความเป็นอยู่ ของโลกสมัยใหม่ ได้ดีอย่างเต็มที่ โรคของหัวใจจึงปรากฏว่ามีสถิติเพิ่มขึ้น และสถิติการตายของโรคหัวใจต่าง ๆ จึงสูงมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม หัวใจของคนเราทุกวันนี้ เมื่อเทียบกับของคนในสมัยก่อน ๆ แล้วก็นับว่ามีสุขภาพดีขึ้นกว่าแต่ก่อน เนื่องจากว่าสภาพทั่วไปของร่างกายคนเรานั้นดีกว่าแต่ก่อน คนเรามีอายุยืนขึ้นกว่าแต่ก่อน ๆ หัวใจก็ควรที่จะทำงานได้ยืนนานยิ่งไป

กว่าแต่ก่อน ๆ อีกด้วย ขอแต่เพียงว่าให้เรารู้จักการที่จะใช้ชีวิตอยู่อย่างมีเหตุผลบ้างแล้ว หัวใจก็คงจะมีพลังในการทำหน้าที่ไปได้นานที่สุดที่จะนานได้

หัวใจของคนเรามีความสามารถพิเศษอย่างไม่น่าเชื่ออยู่อย่างหนึ่งคือ อาจปรับตัวเองได้ และมีกำลังฟื้นคืนดีได้ มีคนไข้เป็นจำนวนมากที่รู้ตัวดีว่า ตนเป็นโรคหัวใจ และได้ใช้ชีวิตอยู่ด้วยความระมัดระวังและปฏิบัติตนอย่างถูกต้องแล้ว ปรากฏว่ามีชีวิตยืนยาวได้ถึงที่สุด โดยไม่ปรากฏอาการผิดปรกติแต่อย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อร่างกายทั่วไปได้รับการดูแลและเอาใจใส่โดยถูกต้องต่อหลักของสุขภาพอนามัย

ปัจจุบันนี้ เรามีวิธีที่จะปฏิบัติในการที่จะให้หัวใจแข็งแรงสมบูรณ์และเป็นปรกติได้ตลอดไป นอกจากนั้นความผิดปรกติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับหัวใจนั้นจะทำให้เราทราบได้หรือตรวจพบได้ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นแล้วให้การดูแลระวังรักษาทำให้โรคหัวใจไม่เกิดความรุนแรงต่อไปอีก

ต้นเหตุของโรคหัวใจที่พบว่าเป็นกันมากก็คือพวกไข้รูมาติค โรคติดเชื้อต่าง ๆ ซิฟิลิสและการมีหลอดเลือดแดงแข็ง ต้นเหตุส่วนใหญ่เหล่านี้สามารถที่จะตรวจพบกันได้ และมีวิธีรักษาให้หายได้อย่างดีที่สุด

โรคหัวใจที่พบกันมากและค่อนข้างอันตรายที่สุด ก็คือ หลอดเลือดแดงมีผนังแข็ง ซึ่งเป็นสภาพความเสื่อมโทรมของหลอดเลือดแดง ทำให้หลอดเลือดแดงนั้นขาดความยืดหยุ่นขัดขวางต่อการยืดขยายและหดตัวของหลอดเลือด และรูภายในหลอดเลือดจะตีบแคบลงทุกที เป็นโรคที่จะเกิดได้ในผู้สูงอายุและผู้มีชีวิตอยู่นิ่ง ๆ ไม่ค่อยได้ออกแรงแต่อย่างใด สุรา บุหรี่ และการรับประทานจุจนทำให้เกิดอ้วนผิดปรกติเป็นต้นเหตุที่ช่วยให้เกิดโรคนี้ได้ ถ้าพิจารณาต้นเหตุอย่างหลังนี้โดยไม่คิดถึงต้นเหตุของการสูงอายุนั้นแล้ว เราก็คงจะหลีกห่างหรือละเว้นเสียได้ สุรา บุหรี่ และการรับประทานจุเป็นเรื่องที่จะปฏิบัติได้ไม่ยากนัก ถ้าหากจะคำนึงถึงโรคหัวใจที่จะเกิดได้เพราะต้นเหตุเหล่านี้

เมื่อเกิดความผิดปรกติของหัวใจใหม่ ๆ นั้น ส่วนมากแล้วมักจะไม่ปรากฏอาการผิดปรกติอย่างใด แต่ก็ยังมีอาการบางอย่างที่เป็นสัญญาณเตือนให้ทราบได้บ้าง

เหมือนกัน เช่น รู้สึกหอบ เหนื่อยง่ายเมื่อออกแรงเกินไปกว่าปรกติธรรมดาเพียงเล็กน้อย แน่นอึดอัดในอกเมื่อได้รับความเย็นจัด การเต้นของหัวใจหรือชีพจรเต้นไม่มีระยะสม่ำเสมอ เจ็บบริเวณหัวใจและเจ็บร้าวขึ้นไปต้นคอถึงบ่าซ้ายและแขนซ้าย

ต่อมาเมื่อโรคกำเริบมากขึ้นอาการต่าง ๆ ยิ่งปรากฏชัดขึ้น โดยจะมีจะหายใจลำบากหอบเหนื่อย อาเจียน ไอ และบวมทั้งตัว ซึ่งอาการเหล่านี้แสดงถึงการหมดสมรรถภาพของหัวใจ หัวใจไม่อาจทำงานโดยการสูบฉีดเลือดไปเลี้ยงร่างกายได้เพียงพอตามที่ร่างกายต้องการ

ผู้ที่เกิดมีอาการผิดปรกติต่าง ๆ อันเป็นสัญญาณบอกให้ทราบถึงการเริ่มมีความผิดปรกติของหัวใจเช่นนั้น ควรที่จะให้แพทย์ได้ตรวจโดยละเอียดเสียโดยทันที เพราะโรคหัวใจนั้นอาจรักษาให้หายเป็นปรกติได้ในเมื่อได้ทราบและรักษากันเสียแต่เริ่มต้น คนไข้โรคหัวใจจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลจากแพทย์ไปให้นานพอเท่าที่แพทย์ จะเห็นสมควรและจำเป็น คนไข้เองก็จะต้องปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดตามคำสั่งและคำแนะนำของแพทย์ ใช้ชีวิตอยู่อย่างปรกติธรรมดาและง่าย ๆ งดเว้นการออกกำลังกายหรือออกแรงหนัก งดเว้นสุราบุหรี่ และสิ่งเสพติดทั้งหลาย รับประทานอาหารให้ถูกต้องงดเว้นอารมณ์เลวร้ายทั้งสิ้น ตามที่กล่าวมานี้เป็นข้อปฏิบัติอันสำคัญยิ่งของผู้เป็นโรคหัวใจ

เมื่ออาการของโรคมากยิ่งกว่าที่จะมีในระยะของการเริ่มต้นเป็นใหม่ ๆ และคนไข้นั้นเพิ่งจะได้ไปหาแพทย์ อันตรายและความยุ่งยากในด้านการรักษาและการปฏิบัติตนย่อมจะมีมากขึ้นกว่าที่กล่าวมาแล้ว การออกแรงต่าง ๆ ยิ่งต้องจำกัดมากยิ่งขึ้น และการพักผ่อนต้องมีมากขึ้น การทำสิ่งใดต้องไม่รีบร้อนจนเกินไป และปัญหาต่าง ๆ ด้านอารมณ์ต้องกำจัดให้หมดสิ้นไป

เรื่องของอารมณ์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่สุดพอ ๆ กับเรื่องของร่างกาย ผู้ที่รู้ตัวว่าตนเป็นโรคหัวใจ จะต้องทำให้สุขภาพทางจิตให้ดีที่สุด ทำลายอารมณ์ไม่ดีทั้งหลายเสีย อารมณ์ หวาดกลัว โกรธ โลภ หลง วิตกกังวล อิจฉาริษยา เกลียดชังเหล่านี้ทำให้หัวใจต้องทำงานหนักมากมายหลายเท่า และตลอดเวลาที่ยังมีอารมณ์ต่าง ๆ

เหล่านี้อยู่ในจิตใจ อารมณ์ร้ายเหล่านี้เองได้ทำลายชีวิตคนเป็นโรคหัวใจมามากมายจนนับไม่ถ้วน

เกี่ยวกับเรื่องอาหารนั้น การได้รับอาหารที่ถูกต้องมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ป่วยโรคหัวใจไม่ว่าจะอยู่ในระยะเริ่มต้น เป็นน้อยหรือเป็นมาก เรื่องที่ที่ควรระวังอย่างยิ่งก็คือ การรับประทานจุจนเกินไป การมีน้ำหนักมากเกินปรกติหรืออ้วนมาก ๆ นั้น จะทำให้หัวใจต้องทำงานหนักมากยิ่งขึ้น และเป็นเหตุให้โรคทรุดหนักลง เหมือนกับม้าซึ่งควบมาเหนื่อยมากแล้ว ควรที่จะปล่อยให้เดินเหยาะย่างไปตามสบายบ้าง กลับไปเฆี่ยนม้านั้นให้ควบเร็วหนักขึ้น ม้าตัวนั้นก็คงล้มลงตายในไม่ช้าอย่างไม่ต้องสงสัย

ดังนั้นเมื่อเริ่มต้นปรากฏอาการของโรคหัวใจ และตรวจพบแน่ว่าเป็นระยะแรกของโรคแล้ว ก็ควรจะรู้จักระมัดระวังในอาหารการกินให้เหมาะสมและถูกต้อง แพทย์ผู้ให้การรักษาจะให้คำแนะนำในเรื่องนี้อย่างดีที่สุด

หัวใจเมื่อเกิดความผิดปรกติขึ้นมาแล้วนั้น ได้กล่าวแล้วว่า มีความสามารถเป็นพิเศษที่จะคืนดี หรือทำหน้าที่ได้อย่างเข้มแข็งไปถึงที่สุด แต่เจ้าของหัวใจที่เกิดความผิดปรกตินั้น จะต้องให้โอกาสแก่หัวใจได้มีการปรับตนและได้พักผ่อนจากการต้องทำงานหนักยิ่งขึ้นเสียบ้าง เพื่อที่จะไม่ให้หัวใจนั้นต้องชำรุดเสียหายและหมดกำลังในที่สุด นั่นคือเกิดหัวใจวายตามมา และในระยะนั้นย่อมยุ่งยากที่จะให้หัวใจกลับคืนดีได้

ขอให้เข้าใจกันอีกสักครั้งว่า คำว่าหัวใจวายนั้นไม่ใช่โรคของหัวใจแต่อย่างใด ที่เรียกว่าหัวใจวายนั้นมีความหมายเพียงว่า หัวใจขาดสมรรถภาพที่จะทำหน้าที่ส่งเลือดไปเลี้ยงร่างกายให้พอเพียงกับความต้องการของร่างกายเท่านั้นเอง ดังนั้นหัวใจวายจึงอาจเกิดขึ้นได้ในระยะสุดท้ายของโรคทุกโรค หรือเป็นระยะที่คนไข้จะถึงแก่ความตายนั่นเอง และทุกคนที่ตายนั้นก็เพราะหัวใจวายทั้งนั้น

ก่อนที่จะยุติเรื่องที่พูดนี้ ขอให้ข้อคิดไว้เล็กน้อยว่า

๑. โรคหัวใจ เป็นโรคหนึ่งที่ทำลายชีวิตคนเราไปในปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก

๒. โรคหัวใจ มีหลายโรคด้วยกัน และเกิดจากต้นเหตุต่าง ๆ กัน

๓. โรคหัวใจ จะทราบเมื่อทำการตรวจโดยละเอียด และรักษาได้โดยแพทย์ผู้ชำนาญทางโรคหัวใจโดยเฉพาะ

๔. โรคหัวใจนั้น ถ้าหากขาดการรักษาและระวังตัวให้ดีแล้ว อาจเกิดหัวใจวายทันทีและในเวลาใดก็ได้ทั้งสิ้น

๕. โรคหัวใจนั้น ถ้าหากมีอาการผิดปรกติขึ้นหรือเพียงสงสัย ควรจะได้ปรึกษาหารือแพทย์ให้ตรวจเสียทันที หรือที่จะทราบถึงโรคในระยะแรก หรืออาการที่เป็นอาจไม่ใช่โรคหัวใจก็ได้ ผู้ที่ฉลาดย่อมไม่ใช่บุคคลที่ขลาดหรือมีความประมาท

อย่างไรก็ตาม เราควรจะรู้จักเอาใจใส่ทนุถนอมหัวใจของเราไว้ให้ดีและให้โอกาสแก่หัวใจเราที่จะได้ทำงานไปจนถึงที่สุดเสียบ้าง

โรคหัวใจแน่หรือ

โรคหัวใจเป็นโรคหนึ่งที่คนส่วนมากกลัว และมีความวิตกกังวลใจว่าตนจะเป็นโรคหัวใจเกือบร้อยละ ๙๐ หรือมากกว่านี้ เมื่อไปหาแพทย์ให้ตรวจอาการที่ตนเป็นอยู่นั้น พอแพทย์ตรวจเสร็จแล้วจะต้องถามเสมอว่าหัวใจตนดีหรือไม่หลายคนด้วยกันที่จะถามขึ้นมาทันทีว่าตนเป็นโรคหัวใจใช่หรือเปล่า ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะหัวใจดูเหมือนจะเป็นอวัยวะที่คนทั่วไปรู้กันดีที่สุดกว่ารู้ในเรื่องอวัยวะอื่น ๆ ว่าเป็นอวัยวะที่มีความสำคัญต่อชีวิตอย่างมาก ถ้าหากมีการผิดปรกติแต่อย่างใดชีวิตไม่อาจดำรงอยู่ได้อย่างมีสุขตามปรกติ และถ้าหากหัวใจหยุดทำงานเมื่อใด เมื่อนั้นก็ย่อมหมายถึงวาระสุดท้ายของชีวิต

น่าอัศจรรย์อยู่มากเหมือนกัน ที่หัวใจซึ่งมีกล้ามเนื้อประกอบขึ้นเป็นอวัยวะเพียงขนาดเท่า ๆ กับกำปั้นมือของคนเรานั้น มีพลังอันเข้มแข็งมหาศาล สามารถทำงานโดยไม่มีการหยุดเลยโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มมีชีวิตอุบัติมาในโลกเรื่อยไปจนถึงวันสุดสิ้นของชีวิต ซึ่งนับได้ถึง ๖๐–๗๐ ปี หรือบางคนอาจถึง ๑๐๐ ปี ตลอดเวลาหัวใจได้ทำหน้าที่รับเลือดเข้ามายังหัวใจ และสูบฉีดออกไปจากหัวใจ โดยอัตราความเร็วประมาณ ๗๐–๘๐ ครั้งต่อ ๑ นาที ถ้าหากใครว่าง ๆ อยากจะลองนั่งคิดเลขเล่นแล้ว ก็ลองคำนวณดูว่าชั่วโมงหนึ่งหัวใจเต้นนี้สักกี่ครั้ง ตลอดวันหรือ ๒๔ ชั่วโมงกี่ครั้ง ปีละกี่ครั้ง และตลอดอายุขัยสักกี่ครั้ง ก็คงจะเห็นว่าตัวเลขนั้นยาวเหยียดทีเดียว มีผู้คำนวณว่า จำนวนพลังงานที่หัวใจใช้ไปในการปฏิบัติงานตลอดชั่วชีวิตของคนเรานั้น เป็นจำนวนมากขนาดพอที่จะยกเรือรบขนาดใหญ่มากให้พ้นจากผิวน้ำทะเลขึ้นไปสูงถึง ๑๐ ฟีตได้อย่างง่ายดาย

หัวใจอาจผิดปรกติไปได้ทั้งรูปร่าง และหน้าที่เมื่อเกิดโรคขึ้นหรือมีการถูกทำลายที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของหัวใจ ซึ่งอาจเป็นที่กล้ามเนื้อของหัวใจ ลิ้นของหัวใจ หลอดเลือดซึ่งไปเลี้ยงกล้ามเนื้อหัวใจ หรือเยื่อหุ้มหัวใจ เป็นต้น

น่าแปลกใจอยู่ตรงที่ว่า คนที่เป็นโรคหัวใจนั้นมีน้อยเหลือเกินที่จะคิดว่าตนเป็นโรคหัวใจ ยิ่งในระยะแรก ๆ นั้นอาการผิดปรกติแทบจะไม่มีให้สังเกตได้ หลายคนที่ทราบว่าตนเป็นโรคหัวใจก็เพราะบังเอิญแพทย์ตรวจพบเข้า เมื่อไปหาแพทย์ด้วยอาการของโรคอื่น หรือเมื่อตรวจสุขภาพประจำปีหรือจะไปต่างประเทศ ตรงกันข้าม คนที่คิดว่าตนหัวใจไม่ดีหรือผิดปรกตินั้นกลับพบว่าส่วนมากแล้วไม่มีความผิดปรกติของหัวใจแต่อย่างใดเลย

เราใช้คำว่า "หัวใจ" และ "จิตใจ" สับสนกันมานานแล้ว และบางคนยังคิดว่าหัวใจนั้นเป็นตัวแหล่งของความคิดนึกและอารมณ์ต่าง ๆ อีกด้วย เลยยิ่งทำให้เกิดความเข้าใจผิดกันได้มากขึ้น คำกล่าวที่หมายถึงจิตใจและอารมณ์ เช่น ใจหาย กลุ้มใจ ใจอ่อน หนักใจ เบาใจ อึดอัดใจ ฯลฯ คำกล่าวเหล่านี้ทำให้คิดไปว่าหัวใจเกิดผิดปรกติไปก็มีเหมือนกัน ด้วยเหตุนี้เองจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า ผู้ที่มีอารมณ์หวาดระแวงหรือผิดปรกติไปอย่างใดอย่างหนึ่งจึงมักคิดเอาว่าอาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นเพราะตนเกิดเป็นโรคหัวใจ

ยังมีคนเพวกหนึ่งซึ่งเคยรู้เคยเห็นว่าญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูง คนเคยรู้จักสนิทชิดชอบตายไปเพราะโรคหัวใจ เลยเกิดความวิตกว่าตนอาจเป็นโรคหัวใจและจะทำให้ตายได้เช่นเดียวกัน เมื่อเกิดมีอาการผิดปรกติอย่างใดเกิดขึ้นก็อาจคิดทึกทักเอาว่าตนเป็นโรคหัวใจขึ้นมาทันที ยิ่งในบางครั้งอาการบางอย่างเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ทำให้เกิดคิดเอาว่าตนเป็นโรคหัวใจแน่นอนยิ่งขึ้น เป็นต้นว่าหลังจากนอนป่วยอยู่หลายวัน เมื่อลุกขึ้นนั่งหรือยืนทันทีนั้น จะเกิดมีการเต้นของหัวใจอย่างแรงจนรู้สึกได้ หรือในเมื่อสูบบุหรี่จัด หรือดื่มกาแฟมาก ๆ ทำให้หัวใจเต้นแรงและไม่เป็นจังหวะ ซึ่งก็เป็นผลจากฤทธิ์ของบุหรี่และกาแฟนั่นเอง ผู้ที่เกิดความรู้สึกขึ้นมาเช่นนั้น มักเกิดความหวาดขึ้นมาว่าตนเป็นโรคหัวใจ ก็พบได้บ่อย ๆ

ตามปรกติหัวใจของคนเรานั้น ส่วนหนึ่งทางด้านหน้าของหัวใจอยู่ชิดติดกับผนังของทรวงอกด้านหน้า เวลาหัวใจเต้นก็มีการกระเทือนมาถึงหน้าอกด้วย แต่เราชินเสียจนจนไม่ได้เอาใจใส่หรือไม่สังเกตเลย จนกระทั่งเกิดมีการเอาใจจดจ่อ หรือเมื่อหัวใจเต้นแรง

ขึ้นกว่าปรกติธรรมดาบ้าง ความรู้สึกหัวใจเต้นจะเกิดขึ้น แม้แต่เวลาที่มีการบีบรัดตัวของกล้ามเนื้อที่ยึดอยู่ระหว่างกระดูกซี่โครง ทำให้เกิดอาการเจ็บในบริเวณหน้าอกได้บ้างเล็กน้อย คนที่หวาดกลัวต่อโรคหัวใจนั้นอยู่แล้ว ก็มักคิดว่าตนคงเป็นโรคหัวใจเข้าแล้ว

ยังมีคนบางคนที่กลัวโรคหัวใจ หรือคิดว่าตนเป็นโรคหัวใจนั้น ในเวลาที่ไปให้แพทย์ตรวจโรค ถ้าแพทย์เกิดใช้เวลาในการที่จะเอาเครื่องฟัง ฟังที่ทรวงอกหรือบริเวณหัวใจนานจนผิดสังเกต ก็มักทึกทักเอาว่า แพทย์คงตรวจพบว่าตนมีหัวใจผิดปรกติแน่แล้ว เมื่อแพทย์บอกว่าไม่พบอะไรผิดปรกติ หรือหัวใจเป็นปรกติดีทุกอย่างก็คิดต่อไปว่า แพทย์ปิดบังความจริงตน แพทย์ไม่ยอมบอกความจริงว่าตนเป็นโรคหัวใจก็เพราะเกรงว่าจะทำให้ตนใจเสีย ผู้ที่เป็นเช่นนี้มักพยายามเที่ยวไปให้แพทย์ตามที่ต่าง ๆ ตรวจเสียหลายคน และไม่ยอมเชื่อทั้งนั้นว่าตนเป็นโรคหัวใจ คิดว่าแพทย์ทุกคนหลอกและไม่กล้าบอกความจริงทั้งสิ้น คนเหล่านี้จะขาดความสุขของชีวิต กินไม่ได้ นอนไม่หลับ เฝ้าแต่คิดว่าตนเป็นโรคหัวใจอยู่ตลอดเวลา

ความจริงอาการของโรคหัวใจแท้ ๆ นั้นก็มีอาการบางอย่างซึ่งคล้ายคลึงกับอาการของคนที่คิดว่าตนเป็นโรคหัวใจ แต่ไม่ใช่โรคหัวใจที่แท้ได้เหมือนกัน โดยมีอาการนั้นเกิดขึ้นเพราะโรคอย่างอื่น หรือบางทีเป็นอาการที่ผู้นั้นเกิดความคิดนึกเอาเอง มีบางคนซึ่งก็มีจำนวนอยู่ไม่ใช่น้อย ซึ่งพอได้ยินได้รู้ถึงใครเป็นโรคอะไร หรือได้ทราบอาการของโรคอย่างใดแล้วมักจะเอามาคิดว่ามีอาการเช่นเดียวกับที่ตนเป็นอยู่ ดังนั้นใครจะพูดถึงโรคอะไรเป็นต้องคิดว่าตนเป็นโรคเช่นนั้นเสมอไป โรคหัวใจนี้ก็เช่นเดียวกัน เมื่อได้ทราบอาการของโรคหัวใจมาบ้างผู้นั้นก็เลยคิดว่าตนเป็นโรคหัวใจไปด้วย

อาการบางอย่างที่ทำให้เกิดคิดว่าเป็นโรคหัวใจนั้น ที่พบกันมากก็เห็นจะได้แก่อ่อนเพลีย เหนื่อยง่าย หมดเรี่ยวแรง และเป็นลมบ่อย ๆ อาการต่าง ๆ เหล่านี้อาจเกิดขึ้นกับโรคใด ๆ ก็ได้ไม่ใช่เป็นอาการเฉพาะแต่โรคหัวใจเท่านั้น โรคทุกโรคที่เป็นอยู่เรื้อรังนาน ๆ ก็ทำให้มีอาการเช่นกล่าวนี้ได้ นอกจากนั้น ผู้ที่ไม่มีโรคทางกายแต่อย่างใดเลยก็มีอาการเช่นนี้เหมือนกัน ในเมื่อผู้นั้นมีความผิดปรกติทางอารมณ์ ซึ่งนับว่ามีผู้ที่

เป็นเช่นนี้เป็นจำนวนมากเสียด้วย อารมณ์อันผิดปรกตินั้นเมื่อมีเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาเป็นเวลานาน ๆ ย่อมทำให้เกิดอาการต่าง ๆ ขึ้นมาได้ร้อยแปดพันประการ ซึ่งจะคิดว่าเป็นโรคอย่างใดก็ดูเหมือนจะเป็นได้ไปแทบทุกโรค

อาการเจ็บหน้าอก เป็นอาการหนึ่งที่ทำให้มีผู้คิดว่าตนเป็นโรคหัวใจ ทั้งนี้ก็โดยที่ทราบมาว่าคนที่เป็นโรคหัวใจโดยเฉพาะในรายที่มีหลอดเลือดซึ่งไปเลี้ยงกล้ามเนื้อหัวใจเกิดการอุดตันขึ้นมานั้น มีอาการเจ็บอกเบื้องซ้าย และอาการนี้แสดงถึงการเป็นโรคหัวใจอย่างรุนแรงที่อาจทำให้หัวใจวายและตายได้ทันที ความหวาดกลัวโรคหัวใจเช่นนี้ พอมีอาการเจ็บหน้าอกขึ้นมา จึงทำให้คิดว่าตนเป็นโรคหัวใจ

ความรู้สึกเจ็บอกข้างซ้ายนั้น ไม่ใช่อาการที่เกิดขึ้นจากโรคหัวใจเสมอไป มีต้นเหตุหรือโรคหลายอย่างที่อาจทำให้เจ็บหน้าอกนี้ได้ เช่น กล้ามเนื้อที่ทรวงอักเสบ, เยื่อหุ้มปอดอักเสบ, ท้องอืดมีลมในกะเพาะอาหารมาก, แผลกะเพาะอาหาร, โรคของถุงน้ำดีหรือแม้แต่สูบบุหรี่จัด ๆ ก็อาจทำให้เจ็บหน้าอกได้

หายใจลำบาก เป็นอาการอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้คิดสงสัยว่าตนจะเป็นโรคหัวใจ โรคหัวใจทำให้มีอาการหอบเหนื่อย หายใจไม่สะดวกหรือหายใจได้ไม่เต็มที่นั้นก็มีอยู่ได้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะปรากฏอาการนี้ขึ้นในระยะที่หัวใจเสียสมรรถภาพไปแล้ว แต่อาการเช่นนี้ก็อาจเกิดขึ้นในโรคอย่างอื่น ๆ ได้เหมือนกัน

โรคหัวใจซึ่งทำให้เกิดอาการหอบเหนื่อยขึ้น เพราะหัวใจขาดสมรรถภาพในการสูบฉีดโลหิตไปเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ ได้อย่างไม่พอเพียงนั้น ทำให้อวัยวะต่าง ๆ ขาดออกซิเจน จึงทำให้การหายใจต้องแรงขึ้น ถี่ขึ้น เพื่อที่จะให้ได้ออกซิเจนในกระแสเลือดให้เพียงพอ ดังนั้นโรคอื่น ๆ ที่ทำให้ร่างกายได้ออกซิเจนน้อยไป ก็ต้องมีการหายใจเร็วและแรงโดยแสดงอาการหอบออกมาด้วย โรคปอดบางโรคทำให้หายใจลำบากและหอบเหนื่อยได้ง่าย โรคเลือดจางก็ทำให้หอบเหนื่อยง่ายเพราะเลือดจางลงและไม่อาจนำเอาออกซิเจนไปได้มากพอที่จะไปสู่อวัยวะได้โดยทั่วไปตามต้องการ แม้แต่คนอ้วนมาก ๆ ก็หอบเหนื่อยได้ง่าย

พวกที่มีอารมณ์ผิดปรกตินั้นไม่ต้องสงสัยเลยว่าจะไม่เกิดความรู้สึกมีอาการหอบเหนื่อยขึ้นมาได้เหมือนกัน ความรู้สึกหายใจไม่ออกอึดอัดในอก และต้องหายใจแรง ๆ อยู่เสมอ เป็นอาการที่ทำให้คนเหล่านี้เกิดความระแวงและคิดเอาว่าตนเป็นเป็นโรคหัวใจ

อาการที่ทำให้คิดกันว่าเป็นโรคหัวใจอีกอย่างหนึ่งก็คือ หัวใจเต้นแรง มีหลายคนที่จะบอกกับแพทย์ว่าตนคงเป็นโรคหัวใจแน่ ๆ เพราะรู้สึกหัวใจเต้นแรง เต้นเร็ว และไม่เป็นจังหวะ บางคนให้คำอธิบายความรู้สึกนี้ว่า ราวกับหัวใจออกมาเต้นอยู่นอกอก

หัวใจของคนเรานั้นอยู่ภายใต้การบังคับของระบบประสาท ซึ่งจะคอยบังคับให้บีบตัวแรงหรืออ่อนลง และเต้นเร็วขึ้นหรือช้าลงนั้น ย่อมเป็นไปได้ตามความต้องการเลือดที่จะไปเลี้ยงร่างกาย ทั้งนี้เป็นไปตามอัตโนมัติในเวลาออกแรงมาก ๆ หัวใจต้องเต้นเร็วขึ้นและแรงขึ้น ก็เพื่อให้เลือดไปเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ ให้ได้เพียงพอ ในขณะเช่นนั้นถ้าหากสังเกตแล้วจะรู้สึกการเต้นของ หัวใจแม้แต่เสียงเต้นของ หัวใจในทรวงอกก็อาจ ได้ยินได้ด้วย

อารมณ์และจิตใจทำให้มีอิทธิพลต่อการเต้นของหัวใจได้เหมือนกัน เมื่อเกิดมีอารมณ์อย่างใดขึ้น โดยไม่ต้องออกแรงออกกำลังก็อาจทำให้หัวใจเต้นเร็วและแรงได้ ยกตัวอย่างที่จะเห็นกันได้ง่ายๆ ขณะที่เกิดความรู้สึกกลัวขึ้นมาอย่างมากนั้น หัวใจเต้นแรงมากไม่ผิดกับการออกกำลังเหมือนกัน ดังนั้นคนที่มีอารมณ์อย่างใดก็ตาม ถ้าหากมีอยู่มาก ๆ นาน ๆ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกหัวใจเต้นแรงขึ้นได้ และโดยที่คนเหล่านั้นเพ่งเล็งอยู่กับความวิตกจะเป็นโรคหัวใจด้วยแล้ว ความรู้สึกเช่นนี้ก็ยิ่งจะรู้สึกได้อย่างมากพร้อม ๆ กับการเต้นเร็วและแรงจนรู้สึกได้นี้ บางทีก็เต้นไม่เป็นจังหวะอีกด้วย จึงทำให้ความหวาดกลัวว่าตนจะเป็นโรคหัวใจได้มากยิ่งขึ้น

ความหวาดกลัวว่าตนจะเป็นโรคหัวใจ โดยการเกิดความรู้สึก หรือมีอาการต่าง ๆ ขึ้นมานั้น จะไม่มีสิ้นสุดหรือเกิดประโยชน์แก่ตนเองแต่อย่างใดเลย ถ้าหากจะไม่ให้แพทย์ได้ตรวจให้แน่ว่า ตนเป็นโรคหัวใจจริงอย่างคิดหรือไม่ หรือว่าเป็นโรคอย่างใดอื่น เพื่อที่จะรักษาเสียให้หาย ถ้าหากเป็นโรคหัวใจจริงจะได้รับการรักษาและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามคำแนะนำของแพทย์เสียแต่ต้น โดยไม่ปล่อยให้เนิ่นนานไปจนถึงขั้นที่รักษากันได้ยาก

ถ้าหากเป็นโรคอื่นจะได้รักษาโรคนั้น ๆ ได้ทันที ถ้าหากเป็นโรคอันเกิดจากอารมณ์ต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากแล้วตนเองมักจะไม่รู้สึกว่าตนมีอารมณ์ผิดปรกติอย่างใดอยู่ แพทย์จะได้ช่วยให้การรักษาได้ถูกต้องต่อไป

สำหรับผู้ที่ปรารถนาจะให้หัวใจของตนแข็งแรงสมบูรณ์ และปฏิบัติหน้าที่ไปได้อย่างดีที่สุดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอันยาวนาน โดยปราศจากโรคหรือความผิดปรกตินั้น พึงได้ปฏิบัติตนเองอย่างง่าย ๆ ดังนี้

๑. นอนหลับและพักผ่อนให้เต็มที่

๒. ออกกำลังกายพอควรทุกวัน และให้เหมาะสมกับวัยและความเป็นอยู่ของตน อย่าลืมว่า การเดินเป็นการออกกำลังกายที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง

๓. รับประทานอาหารให้ถูกต้อง

๔. ระวังไม่ให้อ้วนหรือน้ำหนักมากจนเกินปรกติ

๔. ละเว้นสิ่งมึนเมาและสิ่งเสพติดทั้งหลายเสีย

๖. หลีกเลี่ยงจากอารมณ์ร้ายทั้งหลาย ส่งเสริมสุขภาพจิตของตนให้ดีอยู่เสมอ

ความปราศจากซึ่งโรคหัวใจจงมีแด่ท่านทุกคน

อาหารสำหรับผู้สูงอายุ

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ เรื่องของอาหารเป็นเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นจะต้องคำนึงถึงอย่างมาก แต่ก่อนที่จะพูดถึงอาหารของผู้สูงอายุ ก็ควรจะได้เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของระบบทางเดินอาหารเมื่อเวลาเป็นผู้สูงอายุแล้วบ้าง

ฟันของคนสูงอายุจะค่อย ๆ ผุและหักไป ทำให้การเคี้ยวอาหารแข็ง ๆ เหนียว ๆ ไม่ได้ดีเคี้ยวอาหารไม่ละเอียดพอ นอกจากจะทำให้ย่อยยากแล้ว ยังจะทำให้ขาดรสอาหารไปอย่างมาก ยิ่งเมื่อฟันหักไปหมดแล้ว ปัญหาเรื่องอาหารนี้จะยิ่งมากขึ้น ประกอบกับต่อมน้ำลายจะทำหน้าที่ลดน้อยลง น้ำลายถูกขับออกมาน้อยกว่าปรกติ ผู้สูงอายุจึงมักจะรู้สึกปากแห้งเสมอ และการขาดน้ำลายที่จะมาคลุกเคล้าอาหารในระหว่างรับประทานอาหารนั้น ทำให้รสชาติของอาหารลดน้อยลงไป ลิ้นเองซึ่งแห้งและต่อมรับรสอาหารเสื่อมไป ความอยากอาหารลดน้อยลงไป ขาดความอร่อยในรสอาหารก็ทำให้รับประทานอาหารได้น้อยลง

การรับประทานอาหารได้น้อยลงกว่าเมื่อเวลาเป็นหนุ่มสาวนั้น เป็นเรื่องปรกติธรรมดาของผู้สูงอายุ แต่มีไม่น้อยเลยที่ผู้สูงอายุไม่เพียงแต่จะรับประทานลดน้อยลง ยังเกิดความรู้สึกเบื่ออาหารอีกด้วย ทั้งนี้เกิดจากเหตุหลายประการ เช่น การรู้รสและกลิ่นลดน้อยลงไป การขาดการออกกำลัง การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และจิตใจ รวมทั้งการเกิดโรคเรื้อรังหรือความผิดปรกติต่าง ๆ ของร่างกายที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุด้วย

กระเพาะอาหารของผู้สูงอายุ มีการเคลื่อนไหวบีบรัดตัวน้อยลง และระยะเวลาที่อาหารแข็งตัวอยู่ในกระเพาะอาหารนานกว่าธรรมดามาก ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกอิ่มอยู่นานและไม่หิวบ่อย ซึ่งจะเห็นได้ว่าบางครั้งตลอดทั้งวันผู้สูงอายุจะไม่นึกหิวอาหารเลย กรดในกระเพาะอาหารและน้ำย่อยในทางเดินอาหารลดน้อยลง ทำให้การย่อยไม่ดี

ผู้สูงอายุจะรู้สึกท้องอืดเฟ้ออยู่เสมอ ประกอบกับการขาดการออกกำลัง ความอยากอาหารจึงลดน้อยลง และมักจะมีท้องผูกได้ง่าย

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า อาหารมีความสำคัญต่อชีวิต เราได้อาหารเข้าไปสู่ร่างกาย เพื่อการเจริญเติบโต เพื่อก่อให้เกิดพลังงาน เพื่อการซ่อมแซมอวัยวะส่วนที่สึกหรอและเพื่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างปรกติสุข เมื่อถึงวัยสูงอายุ ความต้องการอาหารของร่างกายจะลดน้อยลงไปเนื่องมาแต่ไม่ต้องการ ที่จะนำไปใช้ เพื่อกาว เจริญเติบโต ต่อไปอีกแล้ว อาหารของผู้สูงอายุนั้นจึงเพียงใช้สำหรับเป็นพลังงาน และเพื่อซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอไปเสียเป็นส่วนใหญ่ ในเมื่อพลังงานที่จะใช้นั้นก็น้อยลงไปตามความเสื่อมโทรมของสังขาร ความต้องการอาหารก็ยิ่งลดน้อยลงไปกว่าเมื่อครั้งเป็นเด็กหรือเมื่อเป็นหนุ่มสาวด้วย

ดังนั้นการได้รับอาหารของผู้สูงอายุนี้จะต้องคำนึงถึงว่า ถ้าหากได้น้อยมากกว่าที่ร่างกายต้องการแล้ว ภาวะการเกิดการขาดอาหารก็จะมีขึ้นมาได้ แต่ตรงกันข้ามถ้าได้รับมากเกินไปก็จะทำให้อ้วนมาก ผู้สูงอายุมักจะอยู่ในสภาพของการอ้วนมากนี้เสียเป็นส่วนมาก และการอ้วนเกินไปนั้นกลับเป็นอันตรายต่อชีวิตยิ่งกว่าคนปรกติหรือคน ที่ผอม ๆ โรคข้ออักเสบ, โรคเบาหวาน, โรคหัวใจ, โรคหลอดเลือด, โรคไต โรคนิ่วในถุงน้ำดี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นโรคที่เกิดได้มากในผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อ้วนมาก ๆ แทบทั้งสิ้น จะเกิดในผู้สูงอายุที่มีน้ำหนักตัวปรกติหรือผอม ๆ นั้นเป็นจำนวนน้อยกว่ามาก

เช่นเดียวกับบุคคลในทุกวัย ผู้สูงอายุต้องการอาหารซึ่งประกอบด้วยอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรต ซึ่งได้แก่พวกข้าว แป้ง น้ำตาล พวกโปรตีน ซึ่งเป็นอาหารประเภทเนื้อสัตว์ พวกไขมัน พวกไวตามิน และพวกเกลือแร่ กับพวกน้ำ ซึ่งอาจรวมไว้ในเรื่องอาหารนี้ด้วย

สำหรับอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรต ซึ่งได้แก่อาหารจำพวกข้าว แป้งและน้ำตาลนั้น เป็นอาหารที่จะให้พลังงานแก่ร่างกาย คนไทยเรามักจะได้อาหารพวก

นี้เป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่ออายุมากขึ้นและอยู่ในวัยสูงอายุแล้ว ควรลดอาหารพวกนี้ลงบ้าง พวกอาหารประเภทนี้เมื่อถูกย่อยแล้ว จะกลายเป็นน้ำตาลกลูโค้ส ซึ่งการจะใช้ให้เกิดประโยชน์ขึ้นมาได้นั้น ต้องอาศัยอินซูลิน ซึ่งขับออกมาจากตับอ่อน แต่เนื่องจากผู้สูงอายุมีความเสื่อมโทรมของตับอ่อนไปบ้าง การผลิตอินซูลินออกมานั้นจะลดลง ทำให้ใช้น้ำตาลในเลือดไม่เต็มที่ นอกจากนั้นถ้าเหลือใช้มาก ๆ พวกน้ำตาลเหล่านี้อาจถูกถูกเก็บไว้ในร่างกายในสภาพของไขมัน ทำให้อ้วนได้เหมือนกัน

อาหารประเภทโปรตีน ยังคงเป็นอาหารประเภทที่ร่างกายผู้สูงอายุต้องการอยู่เช่นเดิม ทั้ง ๆ ที่เมื่อสูงอายุแล้ว จำนวนโปรตีนในกล้ามเนื้อลดน้อยลงไป จากการลดจำนวนเซลล์ของกล้ามเนื้อตามอวัยวะต่าง ๆ ร่างกายก็ยังต้องการโปรตีนไปเพื่อการซ่อมแซม และป้องกันความเสื่อมโทรมลงไปของพวกเซลล์กล้ามเนื้อ วันหนึ่ง ๆ ร่างกายก็ยังคงต้องการจำนวนโปรตีนโดยอัตราส่วน ๑ กรัมต่อน้ำหนักตัว ๑ กิโลกรัม เป็นอย่างน้อย

อาหารจำพวกไขมัน เป็นพวกที่จะต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษสำหรับผู้สูงอายุ อันที่จริงในวัยสูงอายุนั้นร่างกายต้องการอาหารประเภทไขมันลดน้อยลงมาก การได้รับอาหารพวกไขมันมากเกินไป แทนที่จะเกิดผลดี กลับเป็นผลร้ายอย่างมากแก่ผู้สูงอายุ พวกไขมันทำให้อ้วนมาก แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ พวกไขมันโดยเฉพาะไขมันสัตว์นั้น ทำให้ร่างกายได้รับพวกไขมันที่เรียกกันว่า โฆเลสเตอรอลเพิ่มมากขึ้นในกระแสเลือด

จำนวนโฆเลสเตอรอลที่เพิ่มสูงขึ้นในกระแสเลือดนี้ มีความสัมพันธ์อยู่กับการเกิดการแข็งตัวของผนังหลอดเลือด ตามปรกติโดยธรรมชาติของผู้สูงอายุ หลอดเลือดต่าง ๆ ของร่างกายจะมีการแข็งตัวของผนังหลอดเลือดอยู่แล้ว ถ้าหากมีจำนวนโฆเลสเตอรอลมากขึ้นในกระแสเลือดแล้ว จะยิ่งทำให้ผนังของหลอดเลือดแข็งได้ง่ายยิ่งขึ้น

ผนังของหลอดเลือดเมื่อแข็งขึ้นจะทำให้ความยืดหยุ่นเสียไป และยังทำให้เปราะแตกง่ายด้วย และการแข็งของหลอดเลือดนี้จะทำให้ช่องภายในหลอดเลือดค่อย ๆ ตีบแคบลงจนถึงขนาดเกิดการอุดตันได้ หลอดเลือดที่ไปเลี้ยงหัวใจเกิดตีบตันทำให้หัวใจ

วายก็ดี หลอดเลือดในสมองตีบตันหรือเปราะและแตกง่ายก็ดี หลอดเลือดที่ไตแข็งตัวทำให้ไตเสื่อมสมรรถภาพไปก็ดี หรือหลอดเลือดตามอวัยวะต่าง ๆ เกิดการอุดตันนั้นอาจเป็นผลเนื่องมาจากการมีหลอดเลือดแข็ง ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่กับการมีโฆเลสเตอรอลในเลือดสูงขึ้นด้วย

ดังนั้นผู้สูงอายุจึงควรลดอาหารจำพวกไขมันนี้ให้มาก โดยเฉพาะพวกไขมันสัตว์ และถ้าหากต้องการใช้ไขมันก็ควรเป็นพวกไขมันจากพืช แต่ก็ไม่ควรจะได้รับมากจนเกินไปด้วยเหมือนกัน

สำหรับอาหารพวกไวตามิน ผู้สูงอายุก็ยังคงต้องการเช่นเดียวกับคนในวัยอื่น ๆ ถ้าหากได้รับอาหารอย่างถูกส่วนตามจำนวนและคุณค่าทางอาหารแล้ว การที่จะขาดไวตามินนั้นมีได้น้อยมาก เพราะไวตามินมีอยู่พร้อมบริบูรณ์ในอาหารอยู่แล้ว การจะขาดพวกไวตามินก็ต่อเมื่อขาดอาหารประเภทอื่น ๆ ด้วย และการขาดอาหารนั้นก็อาจเป็นผลเนื่องจากการเบื่ออาหาร การย่อยอาหารไม่ดี หรือการดูดซึมอาหารของทางเดินอาหารไม่ดีพอ ในรายเช่นนั้นอาจจำเป็นต้องเพิ่มการรับประทานพวกไวตามินเป็นพิเศษด้วย

ได้กล่าวแล้วว่า ผู้สูงอายุก็ต้องการพวกไวตามินเช่นเดียวกับบุคคลในวัยอื่น ๆ ดังนั้นไวตามินที่ผู้สูงอายุต้องการก็ได้แก่พวกไวตามิน เอ. บี. รวม. ซี.ดี. และ เค. เป็นสำคัญ

สำหรับพวกเกลือแร่นั้น ผู้สูงอายุยังคงต้องการเช่นเดียวกันกับคนในวัยอื่นด้วยเหมือนกัน

พวกธาตุแคลเซี่ยมซึ่งเป็นตัวแร่ธาตุที่สร้างความเจริญแข็งแรงให้ แก่โครง กระ-ดูกและฟันนั้น แม้ว่าในคนสูงอายุจะไม่ต้องการสร้างเสริมความเจริญเติบโตของโครงกระดูกอีกต่อไปแล้วก็จริง การขาดแร่ธาตุแคลเซี่ยมนี้จะทำให้แคลเซี่ยมในกระดูกลดน้อยลง กระดูกจะบางและเกิดเจ็บปวดตามกระดูกได้อย่างมาก ถ้ายิ่งขาดพวกไวตามินดี อีกด้วยแล้ว โรคกระดูกอ่อนในคนสูงอายุจะเกิดขึ้นได้ง่ายเหมือนกัน

ธาตุเหล็กยังคงเป็นแร่ธาตุที่ร่างกายต้องการอยู่มากในผู้สูงอายุ เพื่อการสร้างเมล็ดเลือดแดง การเบื่ออาหาร การได้รับอาหารน้อยหรือขาดอาหารและการดูดซึมอาหารเข้าสู่ร่างกายไม่ดีพอ ทำให้ร่างกายพลอยได้รับธาตุเหล็กลดน้อยลงไป ผู้สูงอายุจึงมักเกิดโรคเลือดจางได้ง่ายเสมอ ธาตุเหล็กมีอยู่มากในพวกตับ เครื่องในสัตว์ ไข่แดง หอย และพวกเนื้อสัตว์ แต่โดยที่อาหารเหล่านี้ไม่เหมาะแก่ผู้สูงอายุดังกล่าวมาแล้ว ก็ไม่ต้องวิตกอย่างไรนักเพราะธาตุเหล็กนั้นยังมีอยู่มากในพวกพืช เช่น พวกผักที่มีสีเขียว มะเขือเทศ และใบตำลึงนั้นเป็นพวกผักที่มีธาตุเหล็กอยู่จำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม พวกเกลือแร่นั้นก็มีอยู่ในอาหารต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์พอแก่ความต้องการของร่างกายผู้สูงอายุอยู่แล้ว

มีข้อที่ควรระวังอย่างหนึ่งก็คือพวกเกลือ อาหารของผู้สูงอายุไม่ควรจะมีเกลือมากเกินไป นั่นคือผู้สูงอายุไม่ควรจะรับประทานอาหารที่เค็มมากนัก ควรเป็นอาหารจืด ๆ การรับประทานเค็มจัด ๆ ทำให้ไตซึ่งทำงานได้น้อยลงในผู้สูงอายุต้องทำงานมากขึ้นเพื่อการขับเกลือออกทิ้งทางปัสสาวะ และในเมื่อขับออกไปไม่ได้ดีพอ เกลือจะถูกเก็บไว้ตามเนื้อต่าง ๆ และทำให้เกิดอาการบวมขึ้นได้ง่ายตามเท้า มือ และอวัยวะต่าง ๆ แม้แต่ที่กล้ามเนื้อหัวใจ ไม่เพียงแต่จะหำให้เกิดบวมง่ายดังกล่าว เกลือจำนวนมากเกินไปนี้ยังช่วยส่งเสริมให้จำนวนโฆเลสเตอรอลในเลือดสูงขึ้นอีกด้วย

สำหรับเรื่องน้ำดื่ม ผู้สูงอายุส่วนมากมักจะดื่มน้ำน้อยเกินไป ทำให้ปากแห้งและเยื่อบุอวัยวะต่าง ๆ รวมทั้งผิวกายแห้งด้วย ยิ่งไปกว่านั้นการดื่มน้ำน้อยเกินไปนี้ ทำให้ไตต้องทำหน้าที่หนักมากในการที่จะขับเกลือหรือของเสียออกทางปัสสาวะ เพราะบรรดาของเสียเหล่านี้จะถูกขับออกมาได้ก็โดยการละลายมาในน้ำ การได้น้ำน้อยทำให้ไตขับของเสียในสภาพที่เข้มข้นมาก ๆ นั้นออกมาได้ยาก ถ้าหากได้น้ำพอ การขับของเสียออกมาในสภาพปัสสาวะใสแล้วจะทำได้ง่ายยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้สูงอายุควรดื่มน้ำให้มากพออย่างน้อยวันหนึ่ง ๖–๗ แก้ว

แต่อย่างไรก็ตาม การดื่มน้ำมากจนเกินไปก็อาจเกิดผลเสียแก่ร่างกายผู้สูงอายุได้เหมือนกัน น้ำจำนวนมากที่เข้าสู่กระแสเลือดจะทำให้หัวใจต้องทำงานหนักขึ้น และถ้าหากไตไม่ดีนักก็จะเกิดอาการบวมได้เหมือนกัน การดื่มน้ำของผู้สูงอายุจึงควรให้มากพอและไม่มากจนเกินไป

พูดถึงเรื่องอาหารของผู้สูงอายุแล้ว ควรจะได้พูดถึงอาหารบางอย่างไปพร้อมด้วย นอกจากของเค็ม ๆ ซึ่งเป็นอันตรายต่อผู้สูงอายุแล้ว พวกผู้สูงอายุมักชอบอาหารพวกหมัก ๆ ดอง ๆ กันมาก นอกจากจะมีเกลืออยู่ด้วยไม่น้อยแล้ว อาหารหมัก ๆ ดองต่าง ๆ นั้น ล้วนแต่ย่อยยากกว่าอาหารสด ๆ ยิ่งในผู้สูงอายุยิ่งย่อยได้ยากยิ่งขึ้น ไม่แต่เท่านั้น อาหารหมักดองบางอย่างนั้นยังทำให้คุณค่าทางอาหารลดน้อยลงไปมากหรือบางอย่างหมดคุณค่าไป ประโยชน์ที่ควรจะได้รับก็ไม่ได้เต็มที่ตามควร

พวกอาหารช่วยชูรส อาจจำเป็นบ้างสำหรับผู้สูงอายุ แต่ก็ควรลดน้อยลงไป พวกพริก พริกไทย และพวกเครื่องเทศต่าง ๆ ช่วยทำให้อาหารมีรสและกลิ่นดีขึ้น ช่วยให้อยากอาหารและเจริญอาหาร แต่อาหารพวกนี้มีคุณค่าทางอาหารน้อย และบางอย่างทำให้เกิดอาการอักเสบของทางเดินอาหารผู้สูงอายุนั้น การย่อยอาหารไม่ดีอยู่แล้ว อาหารพวกนี้จะไปทำให้เกิดระคายเคืองต่อทางเดินอาหาร และทำให้การดูดซึมอาหารของลำไส้ไม่ได้ดียิ่งขึ้น อาหารประเภทนี้ควรลดน้อยลงหรือหลีกเลี่ยงเสียได้ก็จะเป็นการดี

เรื่องอาหารของผู้สูงอายุตามที่กล่าวมานี้ พอจะสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุควรจะคำนึงถึงเรื่องอาหาร โดยถือหลักว่า ควรได้อาหารให้พอเหมาะแก่วัย ไม่รับประทานน้อยจนเป็นเหตุให้เกิดอาการของโรคขาดอาหารและไม่รับประทานมากจนเป็นเหตุให้ อ้วน ซึ่งเป็นอันตรายต่อความสุขของชีวิต อาหารควรมีอาหารทุกประเภท พวกข้าว แป้ง น้ำตาลควรลดน้อยลง ไขมันลดลงให้มากโดยเฉพาะไขมันสัตว์ ควรได้พวกน้ำมันพืชแทน อาหาร

โปรตีนจำพวกเนื้อสัตว์ลดน้อยลง แต่ได้โปรตีนจากพืชแทนมากขึ้น ผักและผลไม้ให้ได้จำนวนมาก ลดอาหารเค็มและพวกอาหารจำพวกซูรส อาหารต้องมีเกลือแร่และไวตามินครบถ้วน น้ำดื่มควรดื่มให้มากพอ แต่ไม่มากจนเกินไป จนเป็นการเพิ่มภาระของหัวใจหรือทำให้เกิดบวมขึ้นได้ง่าย

เรื่องอาหารของผู้สูงอายุ หรือไม่ว่าในวัยใด ยามปรกติสมบูรณ์หรือป่วยเจ็บเป็นเรื่องที่ควรศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ปรุงอาหารนั้น ควรจะเข้าใจให้ดียิ่งขึ้น เพราะการปรุงอาหารไม่เพียงแต่จะมีความรู้หรือฝีมือในการปรุงรสอาหาร และทำให้ผู้รับประทานเจริญอาหารอย่างเดียว ยังต้องการทราบว่าในวัยใด หรือภาวะใด ควรจะได้อาหารอย่างไรให้ถูกต้องอีกด้วย.

พันธุ์กล้วยไม้

โดย

ศาสตราจารย์ ระพี สาคริก

พันธุ์กล้วยไม้ที่เหมาะสำหรับใช้เป็นไม้ตัดดอกนั้น โดยปรกติเราก็ตัดได้จากกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไปที่เลี้ยงเล่นกันอยู่เป็นประจำ หากแต่พันธุ์นั้นมีลักษณะเข้าหลักเกณฑ์ที่จะใช้เป็นไม้ตัดดอกได้ ดังได้กล่าวไว้แล้ว ถ้าหากจะตั้งปัญหาอย่างกว้าง ๆ ว่า มีกล้วยไม้ในสกุลใดบ้างที่น่าสนใจนำมาใช้เป็นไม้ตัดดอก สำหรับประเทศไทยเรา ก็คงมีอยู่หลายสกุลด้วยกันและเป็นที่ทราบกันดีโดยทั่ว ๆ ไป ในหมู่นักเลงกล้วยไม้ของประเทศไทย คือ สกุลหวาย แวนด้า และคัทลียา ในนามสกุลที่กล่าวมานี้ แต่ละสกุลก็มีอยู่เพียงบางชนิดเท่านั้นที่เหมาะสำหรับใช้เป็นไม้ตัดดอกในปัจจุบันนี้ ส่วนในอนาคตก็อาจมีพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งมีคุณลักษณะดีในการใช้ตัดดอกดีกว่าพันธุ์ที่นิยมกันอยู่ในปัจจุบันนี้ก็ได้ เนื่องจากการผสมพันธุ์กล้วยไม้ได้มีการพัฒนาการอยู่เรื่อย ๆ ต่อไปนี้จะขอยกตัวอย่างพันธุ์กล้วยไม้ที่เหมาะและนิยมใช้เป็นไม้ตัดดอกอยู่ในขณะนี้

๑. สกุลหวาย (Dendrobium)

หวายเป็นสกุลของกล้วยไม้ที่มีความเหมาะสม สำหรับใช้เป็นไม้ตัดดอกในประเทศไทยเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากหวายเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของประเทศไทยกว่าสกุลอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหวายประเภทช่อตั้ง นอกจากนั้น หวายยังเป็นกล้วยไม้ที่หาพันธุ์ได้ง่าย เจริญเติบโตเร็ว ราคาดอกอยู่ในระดับไม่สูงนัก ทำให้ผู้ใช้ดอกกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไปสามารถซื้อได้ ลักษณะและคุณสมบัติของดอกและช่อก็อำนวยให้แก่การใช้ประโยชน์ได้ในงานหลายประเภท ผู้ปลูกจึงสามารถขายดอกได้อย่างกว้างขวาง กล้วยไม้สกุลหวายนี้มีอยู่ตามธรรมชาติมากมาย และทางด้านวิชาการก็ได้จำแนกออกเป็นพวกต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า ๒๐ พวก (Section) ตามลักษณะทางอนุกรมวิธานในบรรดาพวกต่าง ๆ เหล่านั้น โดยทั่ว ๆ ไปก็มีอยู่สองพวกที่อยู่ในขั้นได้รับการพิจารณาใช้เป็นไม้ตัดดอกได้

ก. พวกฟาแลนแนนเธ่ (Section *Phalaenanthe*) และลูกผสมในพวกนี้ หวายในพวกนี้เป็นหวายเบา (early variety) คือสามารถให้ดอกได้ในขณะที่ต้นไม่ใหญ่โตนัก เป็นหวายที่ให้ดอกเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหวายแดงใหญ่ (*D. superbium* var. *superba*) และหวายปอมปาดัวร์ (D. Pompadour) ซึ่งมีระยะการให้ดอกขยายกว้างขวางออกไปเกือบตลอดปี ยกเว้นในฤดูร้อน ซึ่งเป็นฤดูที่มีการแตกหน่อมากกว่าปกติ จึงทำให้ปริมาณการให้ดอกลดน้อยลงมากในฤดูนั้น นอกจากนั้นหวายทั้งสองชนิดนี้ยังมีสีสดใส ดอกดก ช่อยาว ออกดอกง่าย เลี้ยงง่าย ตลอดจนมีความเคยชินกับสภาพสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติของประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลานานปี และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หวายปอมปาดัวร์ ซึ่งมีลักษณะฟอร์มดอกกลมเด่นและผึ่งผาย ดอกประดับบนก้านช่ออย่างได้ระเบียบ ได้รับความนิยมจากตลาดดอกไม้ในประเทศอย่างแพร่หลาย หวายพันธุ์นี้เป็นลูกผสมที่มีผู้สั่งมาจากประเทศฝรั่งเศสมานานแล้ว แต่ในปัจจุบันนี้ กลับมามีชื่อเสียงในประเทศไทย และเป็นกล้วยไม้ประจำบ้านของนักเล่นกล้วยไม้เมืองไทยทั่ว ๆ ไป แม้แต่ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงก็ได้สั่งซื้อพันธุ์ไปจากประเทศไทยปีละมาก ๆ

ข. พวกเซอราโทเบี้ยม (Section *Ceratobium*) และลูกผสมในพวกนี้ หวายในพวกนี้เป็นหวายหนัก คือเลี้ยงกว่าจะให้ดอกต้องสิ้นเปลืองเวลานานกว่าพวกแรกมาก มีรูปทรงต้นใหญ่โตมาก ดอกสีไม่สดใสเหมือนอย่างพวกฟาแลนแนนเธ่ แต่ก็มีสีในแบบแปลก ๆ เช่น สีเหลืองอมเขียว สีน้ำตาลหรืออมม่วง บางทีก็มีสีม่วงครามหรือสีทอง แดง นอกจากนั้น บางทีก็มีเส้นลายหรือเหลือบสีต่าง ๆ ปะปนกันภายในดอกแม้ว่าโดยทั่ว ๆ ไปจะมีลักษณะกลีบดอกแคบ แต่ก็มีรูปทรงแบบต่าง ๆ เช่น บิดเป็นเกลียวอย่างได้ระเบียบ แม้ว่าหวายประเภทนี้จะมีลักษณะดอก ซึ่งด้อยในความนิยมนิยมกว่าหวายในพวกแรก และราคาดอกแต่ละดอกก็ต่ำกว่าพวกแรกมาก แต่ก็มีลักษณะดีบางประการที่อาจจะเข้าอยู่ในข่ายการพิจารณาใช้เป็นไม้ตัดดอกได้ เช่น มีความทนทานต่อความร้อนจากแสงแดดได้ดี แม้จะตั้งกลางแจ้งก็จะเจริญแข็งแรงได้ จึงไม่จำเป็นต้องสร้างโรงเรือนให้หมดเปลืองทุนรอน ส่วนในฤดูร้อนก็อาจช่วยบังร่มเงาให้บ้างเพียง

เล็กน้อย ฤดูที่ให้ดอกมากของหวายประเภทนี้อยู่ในระว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม ซึ่งเป็นปลายฤดูฝนไปจนถึงฤดูหนาว ตรงกับเทศกาลที่จะต้องใช้ดอกไม้และเป็นระยะที่ดอกกล้วยไม้ราคาดี แม้ว่าราคาดอกต่อดอกจะถูกกว่าหวายปอมปาดัวร์ แต่ช่อหนึ่ง ๆ ของหวายประเภทนี้มีจำนวนดอกมากมาย ซึ่งจะขายได้เงินเทียบกับหวายปอมปาดัวร์ช่อต่อช่อแล้วก็นับว่าไม่แพ้กันเลย

ค. **ลูกผสมระหว่างพวก** (Intersection hybrids) ชนิดที่น่าสนใจในพวกนี้ มักเป็นลูกผสมระหว่างพวกฟาแลนแนนเธ่กับหวายในพวกอื่น ๆ เช่น หวายอินโดนีเซีย หรือซึ่งเป็นลูกผสมระหว่าง *D. violacco flavens* ในพวกเซอราโตเบี้ยมกับ *D. phalaenopsis* ในพวกฟาแลนแนนเธ่ มีลักษณะอยู่ในระหว่างหวายสองพวก คือมีดอกสีม่วงแดงเป็นพื้น หรือมีสีขาวเหลือบม่วง บางต้นก็มีสีม่วงเข้ม แต่กลีบดอกค่อนข้างแคบ ดอกดก ช่อยาว เป็นส่วนมาก ขนาดต้นและอายุ การออกดอกอยู่ในระดับปานกลาง มีอุปนิสัยการเจริญเติบโตคล้ายคลึงกันกับหวายปอมปาดัวร์ อีกชนิดหนึ่งในพวกนี้ได้แก่หวายลูกผสม ชื่อเซซ่า (D. Caesar) เป็นลูกผสมข้ามพวกระหว่าง *D. stratiotes* ในพวกเซอราโตเบี้ยม กับ *D. phalaenopsis* ในพวกฟาแลนแนนเธ่ หวายเซซ่านี้โดยทั่ว ๆ ไปมักให้ดอกง่ายและดอกดก มีอยู่หลายแบบ (type) ด้วยกัน คือ สีม่วงแดงอาจแก่อ่อนแล้วแต่ความผิดเพี้ยน (variation) ระหว่างต้น บางทีก็มีเหลือบสีขาวในคอและขอบกลีบ อีกแบบหนึ่งเป็นแบบที่มีลักษณะกลีบดอกสีขาว โคนกลีบสีม่วงแดงเล็กน้อยแผ่นปากมีพื้นสีขาว ตรงกลางสีม่วงแดงแก่และมีลายเส้นสีม่วงแดงกระจายทั่วไป เรามักนิยมเรียกเซซ่าแบบนี้ว่า "อัลบา" (alba) ซึ่งแปลว่า สีขาว ในขณะนี้นับว่าเป็นหวายสีขาวที่นับว่าอยู่ในอันดับเด่นในบรรดาสีขาวที่ใช้ตัดดอก แม้ว่าจะมีส่วนสีม่วงแดงปนอยู่ในดอกบ้าง แต่ส่วนใหญ่ทั่ว ๆ ไปของดอก ก็มีสีขาวเป็นลักษณะเด่นเรียกร้องความสนใจเป็นพิเศษ หวายที่มีสีขาวบริสุทธิ์ เช่น หวายฟาแลน-น็อปซิสพันธุ์สีขาวบริสุทธิ์นั้น แม้สีจะขาวบริสุทธิ์ แต่ลักษณะเลี้ยงยาก ไม่สู้ทนทานต่อดินฟ้าอากาศทั่ว ๆ ไป ดอกไม้ตกพรู และขยายพันธุ์ช้า จึงไม่อาจปลูกเป็นไม้ตัดดอกอย่างเป็นล่ำเป็นสันได้ แต่หวายเซซ่านั้นเป็นหวายที่มีความทนทานดี ยิ่งได้รับแสงแดด

มาก อากาศโปร่ง และความชื้นดี ก็ยิ่งเจริญแข็งแรงและให้ดอกพรู ในระยะหลัง ๆ ทางฮาวายได้ผสมเซซ่าขึ้นมาใหม่ เรานิยมเรียกกันว่า **"เซซ่า ฮไวท์"** (D. Caesar-White) บางต้นดอกมีสีขาวบริสุทธิ์ บางต้นก็มีสีม่วงเรื่อ ๆ หลังกลีบดอก หรือบางทีที่โคนกลีบดอกหรือเส้าเกษร (column) มีตำหนิสีม่วงเล็กน้อย แต่เซซ่าชุดนี้ต้นพันธุ์ในท้องตลาดในปัจจุบันยังมีราคาสูงเกินกว่าที่จะลงทุนทำหวายตัดดอก ส่วนหวายสีขาวที่ฮาวายผสมจากเซซ่าขาวกับหวายฟาแลนน็อปซิส สีขาวต่อมาอีกหนึ่งหรือสองชั่ว แม้สีขาวจะบริสุทธิ์สดใสดี แต่มีลักษณะอื่น ๆ ใกล้หวายฟาแลนน็อปซิสสีขาวเข้าไปมาก เช่น กลีบบาง เหี่ยวเร็ว เลี้ยงยากและขาดความทนทานต่อสภาพของธรรมชาติ ช่อดอกสั้นและไม่แข็งแรง ให้ช่อน้อยจึงไม่เหมาะแก่การใช้ทำหวายตัดดอกได้

๒. สกุลแวนด้า (Vanda)

เป็นกล้วยไม้สกุลที่มีความสำคัญในด้านตัดดอกรองลงมาจากสกุลหวาย ทั้งนี้ไม่รวมแวนด้าโจคิม (Vanda Miss Joaquim) ซึ่งเป็นแวนด้าใบกลมลูกผสมที่ปลูกกันอยู่แล้วอย่างแพร่หลายในประเทศไทย

เมื่อกล่าวถึงตอนนี้ ก็ใคร่จะขอกล่าวถึงเรื่องของแวนด้าใบกลมกับการใช้ทำไม้ตัดดอกไว้ ณ ที่นี้ด้วย แวนด้าโจคิม เป็นแวนด้าใบกลมชนิดเดียวที่ใช้ปลูกทำไม้ตัดดอกกันมาช้านานแล้ว ทั้งนี้ไม่เฉพาะแต่ในเมืองไทยเท่านั้น ในสิงคโปร์ ชะวา ออสเตรเลียแถบร้อน และฮาวาย ก็ปลูกแวนด้าโจคิมเป็นไม้ตัดดอกกันมาก ในฮาวายมีการปลูกเป็นไร่และใช้ดอกทำพวงมาลัยสดสำหรับคล้องคอเป็นประเพณีที่ติดตา ตรึงใจ นักท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง จนเกิดเป็นอุตสาหกรรมเป็นล่ำเป็นสัน ทั้งนี้เนื่องจากแวนด้าโจคิมเป็นกล้วยไม้ที่ปลูกง่ายเลี้ยงง่ายและออกดอกให้เกือบตลอดทั้งปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อย่างเข้าฤดูร้อน ในตอนกลางฤดูฝนจะมีการพักดอกชั่วระยะหนึ่ง แล้วก็เริ่มตั้งช่อใหม่ แวนด้าโจคิมเป็นลูกผสมระหว่างแวนด้าใบกลมสองชนิด คือ แวนด้าเทอเรส (*V. teres*) ผสมกับแวนด้าฮุคเคอเรียน่า (*V. hookeriana*) ทั้งสองชนิดนี้มีอยู่ในป่าประเทศไทยด้วยกันทั้งคู่ สำหรับแวนด้าเทอเรสนั้นจะพบในป่าทั่ว ๆ ไป ตั้งแต่ภาคเหนือภาคตะวันออก

เฉียงเหนือลงมาถึงภาคใต้ แต่แวนด้าฮุคเคอเรียน่านั้นจะพบขึ้นอยู่ตามบึงหรือหนองน้ำทางภาคใต้ แวนด้าโจคิมได้ถูกผสมขึ้นในต่างประเทศซึ่งใกล้เคียงกับประเทศไทยและมีส่งเข้ามาในประเทศไทยในยุคกลาง ๆ ของการเล่นกล้วยไม้ ซึ่งในระยะนั้นความรู้ในเรื่องกล้วยไม้ยังมิได้ถูกเผยแพร่กว้างขวางอย่างในปัจจุบัน ประชาชนในสมัยนั้นจึงเรียกแวนด้าโจคิมนี้ว่า **"แวนด้า"** และไม่ทราบว่า แวนด้านั้นแท้จริงเป็นสกุลหนึ่งของพืชในวงศ์กล้วยไม้ และสกุลแวนด้านี้ยังแบ่งแยกออกไปอีกมากมายหลายชนิด มิได้มีแต่โจคิมอย่างเดียว ในปัจจุบันนี้มีการเผยแพร่ความรู้เรื่องกล้วยไม้อย่างกว้างขวาง จึงมีประชาชนส่วนมากเข้าใจถูกต้องยิ่งขึ้น เนื่องจากแวนด้าโจคิมปลูกง่ายและขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็วนี่เอง ในปัจจุบันนี้ราคาแวนด้าโจคิมในท้องตลาดตกมากเนื่องจากมีผู้ปลูกกันอย่างแพร่หลาย ดังนั้น รายได้ที่ได้จากการขายดอกแวนด้าโจคิมจึงอาจมีกำไรบ้างเพียงเล็กน้อยจนเกือบไม่คุ้มค่าแรง จะส่งดอกไปจำหน่ายยังต่างประเทศก็ไม่เหมาะนัก เพราะดอกมีลักษณะแบบบางไม่ทนทาน แต่เมื่อราคาดอกถูกมากเช่นนี้ การใช้ดอกก็แพร่หลายไปสู่งานต่าง ๆ แทนดอกไม้อื่น ๆ เช่น ทำอุบะคลุมผ้าไตรบวชนาค หรือคลุมหีบศพตลอดจนงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั่ว ๆ ไป นอกจากนั้นผู้ปลูกในระยะหลัง ๆ นี้ส่วนมากก็มักปลูกไว้ให้ออกดอกประดับประดาบ้านโดยมิได้หวังกำไรจากการขายดอกเท่าใดนัก สำหรับฮาวายนั้นมีทางใช้ดอกไม้อย่างกว้างขวาง การใช้ดอกแวนด้าโจคิมทำมาลัยคล้องคอก็กลายเป็นประเพณีประจำถิ่นซึ่งทราบกันไปทั่วโลก ผลิตกรรมด้านนี้จึงเจริญก้าวหน้าเลี้ยงประชาชนได้ ในด้านวิชาการก็มีทุนรอนที่จะค้นคว้าปรับปรุงคุณลักษณะขึ้นไปอีก ปัจจุบันนี้ฮาวายมีแวนด้าโจคิมซึ่งมีโครโมโซมสองเท่าของปรกติ คือ เรียกกันว่า tetraploid แวนด้าโจคิมพันธุ์ใหม่นี้ดอกใหญ่และผึ่งผายกว่าพันธุ์เดิมอย่างเด่นชัด แต่ขณะนี้ยังไม่สู้แพร่หลายและต้นพันธุ์ยังราคาแพงอยู่ และตกมาถึงประเทศไทยเพียงไม่กี่ต้น มีแวนด้าใบกลมที่น่าสนใจยิ่งชนิดหนึ่ง เป็นชนิดที่มีสีขาวบริสุทธิ์ จึงเป็นสิ่งแปลกและมีลักษณะที่ตลาดดอกกล้วยไม้น่าให้ความสนใจ แวนด้าใบกลมชนิดนี้เป็นลูกผสมระหว่างแวนด้าฮไวท์วิงกับเทอเรสพันธุ์สีขาว (V. White Wing × *V. teres* alba) จดทะเบียนตั้งชื่อว่าแวนด้าไดอน่า (V. Diana) บางคนอ่านเดียน่า ซึ่งเป็นการอ่านผิด เพราะคำนี้ไม่ใช่ภาษา

อังกฤษ ในงานประกวดกล้วยไม้ประจำปี ค.ศ. ๑๙๖๑ ของสิงคโปร์ ซึ่งข้าพเจ้าได้รับเชิญไปเป็นกรรมการตัดสินด้วยนั้น เขาได้ใช้ขี้เลื่อยชุ่มน้ำปูนรองพื้นเป็นบริเวณหลายสิบตารางเมตร ใช้ดอกแวนด้าไดอน่าสีขาวบริสุทธิ์ ใช้ไม้เล็ก ๆ ผูกต่อก้านปักลงในขี้เลื่อยเต็มทั้งผืน แล้วจึงใช้ดอกแวนด้าโจคิมสีม่วงปักเป็นตัวอักษรย่อชื่อสมาคม นอกจากนั้น ยังได้สังเกตเห็นว่าแวนด้าไดอน่านี้มีปลูกอยู่ทั่ว ๆ ไปเป็นแปลง แบบเดียวกันกับแวนด้าโจคิมและออกดอกพรั่งพรูในฤดูฝน เท่าที่ข้าพเจ้าเคยสั่งมาทดลองเลี้ยงนั้นรู้สึกว่ามีความทนทานต่อดินฟ้าอากาศในกรุงเทพ ฯ ไม่ดีเท่าแวนด้าโจคิม แต่ก็สามารถออกดอกให้ได้

แวนด้าใบร่อง ก็เป็นประเภทหนึ่งซึ่งอาจมีบางชนิดควรได้รับการพิจารณาใช้เป็นกล้วยไม้ตัดดอกได้ แวนด้าใบร่องโดยทั่ว ๆ ไปเป็นลูกผสมระหว่างแวนด้าใบกลมกับใบแบน ทั้งนี้ไม่รวมแวนด้าใบร่องป่าตามธรรมชาติซึ่งมีอยู่ไม่กี่ชนิด แวนด้าใบร่องลูกผสมที่แพร่หลายอยู่ในปัจจุบันนี้มีอยู่สองพวกด้วยกัน คือ ใบร่องชั้นเดียว (semi-terete) เป็นลูกผสมระหว่างแวนด้าใบกลมกับใบแบนเพียงชั้นเดียว ซึ่งได้ลักษณะความทนทาน เลี้ยงง่ายของแวนด้าใบกลมไว้ และได้ลักษณะดอกที่สวยงามสีสรรค์แปลกตาของแวนด้าใบแบนไว้ด้วย แวนด้าพวกนี้มีความทนทานต่อธรรมชาติและความร้อนจากแสงแดดของเมืองไทยได้ดี จึงสามารถเจริญเติบโตอยู่ในแปลงกลางแจ้งได้เช่นเดียวกันกับแวนด้าโจคิม แต่ส่วนมากกว่าจะให้ดอกได้ก็ต้องเจริญเติบโตสูงมากมาย นอกจากบางพันธุ์ซึ่งมีลักษณะทางพันธุศาสตร์ผิดแปลกออกไปเป็นพิเศษ อาจออกดอกให้เมื่อต้นยังเตี้ยอยู่ได้ แต่ถึงกระนั้นก็ตามปริมาณดอกต่อปีที่ได้จากแวนด้าพวกนี้นับว่าต่ำมากไม่คุ้มกับการที่จะใช้ทำกล้วยไม้ตัดดอกอย่างจริงจังได้ อีกพวกหนึ่งคือแวนด้าใบร่องที่ผสมจากแวนด้าใบแบนถึงสองชั้น (puarter – terete) คือใช้แวนด้าใบร่องพวกแรกผสมด้วยแวนด้าใบแบนอีกชั้นหนึ่ง เป็นผลออกมาดังที่รู้จักแพร่หลายกันทุกวันนี้ เช่น V.Nellic Morley' V. Tan Ghay Yan, V, Belle of Singapore, V. TMA เป็นต้น นอกจากนั้นในระยะหลัง ๆ นี้ก็ยังมีการผสมอยู่เรื่อย ๆ ในบรรดาแวนด้าใบร่องลูกผสมพวกหลังนี้ แต่ละชนิดแต่ละพันธุ์ก็มีลักษณะเลี้ยงง่ายเลี้ยงยากต่าง ๆ กันออกไป

อีก ลูกผสมที่ผสมจากแวนด้าเอ็มม่าแวนเดอเว็นเตอร์ (V. Emma van Deventer) เช่น V. Nellie Morley ซึ่งผสมมาจากฮวาย ส่วนมากมักเลี้ยงยากกว่าลูกผสมที่ผสมจากแวนด้าโจเซพีน แวนเบรอโร (V. josephine van Brero) เช่น V. TMA และยังมีอีกหลายชนิดซึ่งส่วนมากผสมในสิงคโปร์และมาลายู ระยะหลัง ๆ นี้ทางฮาวายก็ได้ใช้ V. Josephine van Brero ผสมบ้าง แต่ผลทางคุณลักษณะยังไม่ปรากฏชัด ส่วนพวกที่ผสมมาจากสิงคโปร์และมลายูนั้นปรากฏว่าเลี้ยงง่าย และออกดอกง่ายในสภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เมื่อโตถึงขนาดให้ดอกก็จะให้ช่อดอกติด ๆ กันแทบทุกข้อของลำต้น สามารถทนแดดทนฝนได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงมีผู้หวังจะปลูกไว้ทำไม้ตัดดอกกันเป็นส่วนมาก แวนด้าชนิดนี้มีข้อเสียบางประการ คือ ส่วนต่าง ๆ ของดอกมีลักษณะแข็งเปราะ เมื่อถูกกระทบกระเทือนหรือถูกแรงกดธรรมดา เช่น วางช่อลงกับพื้น ดอกซึ่งอยู่ด้านล่างจะหักแตกเสียหายได้ แม้จะนำหลาย ๆ ช่อมารวมกัน ดอกที่ชนกันก็จะหักเสียหายได้ ถ้าหากจะตัดดอกส่งไปจำหน่ายทางไกล ๆ ซึ่งมีอุปสรรคทำให้เกิดความลำบากในการบรรจุหีบห่อและการขนส่ง

แวนด้าใบแบนก็เป็นอีกประเภทหนึ่ง ที่สามารถเลี้ยงให้เจริญงอกงามได้ดีในประเทศไทย ถ้าเปรียบเทียบกับมลายูและสิงคโปร์แล้ว ประเทศไทยมีสภาพฝนฟ้าอากาศเหมาะสำหรับแวนด้าใบแบนกว่าสิงคโปร์และมลายูมาก แม้แต่นักเลี้ยงกล้วยไม้ในมลายูเองก็ยอมรับในเรื่องนี้ ถ้าจะพิจารณากันตามเหตุผลทางวิชาการแล้ว ก็อาจอธิบายได้ คือในเขตมลายูนั้นมีฤดูฝนติดต่อกันประมาณ ๘ ถึง ๑๐ เดือน หรือเกือบตลอดปี กล้วยไม้เจริญโดยไม่มีโอกาสได้พัก นอกจากนั้นโรครากเสียก็เข้าแทรกแซงได้ง่าย ประเทศไทยมีฤดูแล้งตั้งแต่พฤศจิกายนไปจนถึงเดือนเมษายนหรือพฤษภาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคกลางขึ้นไปถึงภาคเหนือ กล้วยไม้พวกที่จำเป็นต้องมีการพักการเจริญเติบโตในระยะหนึ่งของปีก็มีโอกาสได้พัก เมื่อฤดูฝนหน้ามาถึงก็เจริญแข็งแรงดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นทางภาคเหนือของประเทศไทยยังเป็นแหล่งกำเนิดของแวนด้าใบแบนที่สวยงามหลายชนิด เช่น ฟ้ามุ่ย (*Vanda coerulea*) สามปอยหลวง (*Vanda denisoniana*) เป็นต้น แวนด้าใบแบนเป็นกล้วยไม้ที่น่าเลี้ยง เพราะแต่ละชนิดก็มีสีและแบบของ

การประดับสีในดอกผิดเพี้ยนกันไปอย่างกว้างขวาง ยิ่งเป็นลูกผสมก็ยิ่งมีขนาดดอกใหญ่ผึ่งผาย รูปทรงช่องามเป็นส่วนมาก แต่ถ้าจะใช้ทำไม้ตัดดอกอย่างเป็นล่ำเป็นสันจริงจังแล้ว นับว่ามีข้อที่ไม่เหมาะอยู่หลายประการคือ แวนด้าใบแบนไม่สามารถจะทนต่อความร้อนของแสงแดดในประเทศไทยด้วย เมื่อจะเลี้ยงแวนด้าใบแบนก็จำเป็นจะต้องสร้างเรือนกล้วยไม้ ซึ่งเป็นการหมดเปลืองทุนรอน นอกจากนั้นประสิทธิภาพในการให้ดอกต่อปีของแต่ละต้นก็ค่อนข้างต่ำ การดูแลเอาใจใส่ก็ต้องละเอียดละออเป็นพิเศษ รายได้จากการขายดอกจะไม่คุ้มกับการลงทุนได้เลย เว้นไว้แต่จะเลี้ยงไว้เพื่อการพักผ่อนหย่อนอารมณ์ และอาจขายดอกได้บ้างเป็นครั้งคราวโดยมิได้หวังผลกำไร หรือมิฉะนั้นก็คัดเอาแต่พันธุ์ดีเลี้ยงไว้เพื่อใช้ผสมกับแวนด้าใบร่องทำเป็นไม้ตัดดอกในชั่วลูก ในฮาวายมักจะกล่าวกันว่าแวนด้าร๊อทไชล์เดียน่า (Vanda Rothschildiana) ซึ่งเป็นลูกผสมระหว่างฟ้ามุ่ยของไทยกับแวนด้าแซนเดอเรียน่านั้น เหมาะสำหรับปลูกไว้ทำไม้ตัดดอก เพราะนอกจากดอกจะงามสีสวยแล้วยังเป็นไม้ที่ออกดอกได้ตลอดปี

๓. สกุลอะแรคนิส (Arachnis) และเรแนนเธอร่า (Renanthera)

ทั้งสองสกุลนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับแวนด้าหลายประการ และยังมีลักษณะเกี่ยวข้องกับสกุลแวนด้าในด้านใช้เป็นกล้วยไม้ตัดดอก จึงได้ถือโอกาสนำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้

กล้วยไม้ทั้งสองสกุลนี้ ในปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจากนักเลี้ยงกล้วยไม้มาเลเซียและสิงคโปร์ สำหรับประเทศไทยเรามักเรียกรวม ๆ ว่า **"กล้วยไม้จำพวกแมลงปอ"** เป็นกล้วยไม้ที่มีลักษณะทรงต้นสูงโปร่งคล้ายแวนด้าใบกลม แต่มีใบแบน ปลายใบเว้าใบไม่สู้ยาวนัก แฟกเตอร์ในการเจริญเติบโตมีสิ่งพิเศษ คือต้องการความชื้นในบรรยากาศสูงและแสงแดดจัด ลักษณะพิเศษที่น่าสนใจในด้านใช้เป็นกล้วยไม้ตัดดอกก็คือ ดอกมีลักษณะเหนียวไม่เปราะ เหมาะแก่การส่งไปได้ไกล ๆ นอกจากนั้นมีหลายชนิดซึ่งก้านช่อสามารถแยกออกเป็นแขนงช่อ เป็นผลให้ช่อดอกแต่ละช่อมีปริมาณดอกมาก ดังนั้นจึงมีผู้นิยมนำมาผสมพันธุ์กับแวนด้าใบแบนเพื่อให้ได้

ดอกใหญ่ขึ้น ทรงต้นเตี้ยลง แต่ให้มีดอกดกและทนทาน สำหรับประเทศไทยในระยะที่ผ่านพ้นมานี้ ยังมีผู้สนใจพันธุ์ไม้ชนิดนี้น้อยมาก เนื่องจากนักเลี้ยงกล้วยไม้มักจะนิยมเลี้ยงกล้วยไม้ดอกใหญ่ ๆ กลีบกว้าง ๆ โดยมิได้คำนึงถึงคุณลักษณะอื่น ๆ

สกุลอะแรคนิส (Arachnis) เป็นกล้วยไม้ซึ่งมีทรงต้นสูงโปร่งและมีการเจริญเติบโตเป็นแบบ monopodial เช่นเดียวกันกับแวนด้า เนื่องจากทรงต้นสูงจึงจำเป็นต้องเกาะหลักหรือทำแผงให้เกาะเพื่อเป็นการพยุงต้น ต้นสามารถแตกแขนงจากตาซึ่งอยู่ตามข้อข้าง ๆ ลำต้นได้ง่าย ลักษณะดอกที่สังเกตได้อย่าเด่นชัดสำหรับกล้วยไม้สกุลนี้ก็คือ กลีบดอกแคบและส่วนปลายผายกว้างกว่าส่วนโคนเล็กน้อย ดอกมีลักษณะบานผึ่งผาย ไม่ลู่หน้าหรือแอ่นหลัง กลีบบนตั้ง แต่กลีบในทั้งคู่และกลีบล่างทั้งคู่โค้งลงพอสมควร ปากเชื่อมติดกับโคนเส้าเกษรที่ใหญ่และแข็งแรงมั่นคง ปากหนาและมีสามแฉก เดือยดอกสั้นมาก และชี้ออกไปทางด้านหลังดอก หูปากทั้งสองข้างกว้างและมีรูปสี่เหลี่ยมคางหมูเหยียดยื่นออกจากสองข้างของเกษร ปลายหูปากแอ่นมากน้อยแล้วแต่ชนิด แผ่นปากสั้นหนาแข็ง และมีสันนูน ใต้แผ่นปากมีปุ่มห้อย เส้าเกษรสั้นและอ้วน เกษรตัวผู้ (pollinia) มี ๔ เม็ด โดยแบ่งออกเป็นสองคู่ อยู่บนก้านเกษรซึ่งมีลักษณะเป็นเยื่อใส ๆ สั้นและมีฐานกว้าง มีบางชนิดก้านช่อยาวมากและอาจแตกแขนงช่อได้ เท่าที่นิยมปลูกกันทั่ว ๆ ไปเป็นชนิดที่มาจากภาคใต้ของประเทศไทยและมลายู ซึ่งนิยมเรียกกันเป็นภาษาอังกฤษว่า "scorpion orchid" ซึ่งแปลว่า **"กล้วยไม้แมลงป่อง"** โดยเหตุที่มีลักษณะและรูปร่างดอกเมื่อดูใกล้เคียงแล้วคล้ายแมลงป่องมากกว่า ที่ภาษาไทยนิยมเรียกว่า "แมลงปอ"

กล้วยไม้อะแรคนิสนี้ ชนิดที่เข้ามาดาษดื่นอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ระยะแรก ๆ ของการเล่นกล้วยไม้ได้แก่ *Arachnis hookeriana* ซึ่งบางทีเราก็เรียกกันว่า *Arachnis alba* ปล้องของลำต้นยาวประมาณ ๒–๓ ซ.ม. ใบแข็งและเหยียดปลายขึ้นข้างบน ใบกว้างประมาณ ๑.๕ ถึง ๒.๐ ซ.ม. และยาวประมาณ ๘.๐ ถึง ๑๐.๐ ซ.ม. โคนใบกว้างและเรียวสอบเข้าหาปลายเล็กน้อย ริมใบทั้งสองข้างม้วนลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโคนใบมีจักเป็นฟันเลื่อยเล็กน้อยและบนโค้งโอบรอบลำต้น ช่อดอกเหยียดแข็ง ไม่มีช่อแขนง

ช่อดอกยาวประมาณ ๕๐ ถึง ๗๕ ซ.ม. และก้านช่อยาวประมาณ ๓๐ ซ.ม. สีม่วงคล้ำ มีดอกประมาณ ๖ ถึง ๘ ดอก ดอกโตประมาณ ๕.๕ ซ.ม. กลีบนอกและกลีบในสีขาวครีม ปลายกลีบสีขาวอมเหลืองและท่อนกลางของกลีบมีจุดละเอียดสีม่วงประปราย กลีบนอกบนยาวประมาณ ๓ ถึง ๔ ซ.ม. กลีบนอกคู่ล่างและกลีบในทั้งคู่กางออกได้สัดส่วน ปลายโค้งลงเล็กน้อย ปลายกลีบในกว้าง ๙ ม.ม. ถึง ๑ ซ.ม. ปลายหูปากทั้งสองข้างผายออกเล็กน้อยและสั้นกว่าเส้าเกษรเล็กน้อยแผ่นปากหนา มีสันนูนสูงและลาดลงหาปลายปาก ใต้แผ่นปากมีติ่งเล็ก ๆ ด้านบนของแผ่นปากสีสีม่วงทั้งหมดหรืออาจมีสีม่วงเป็นทางยาวตามความยาวของแผ่นปากประมาณ ๖ ทาง เป็นพันธุ์กล้วยไม้ป่าพื้นเมืองแถบหมู่เกาะบอเนียวและเกาะริโออาธิเพลลาโก้ และเกาะอื่น ๆ ทางใต้ของสิงคโปร์ นอกจากนั้นยังมีในแถบตอนใต้ของมลายู เช่น ตอนเหนือของตรังกานู ขึ้นเป็นดงอยู่กับดินทรายห่างจากฝั่งทะเลประมาณ ๑๐๐ ถึง ๕๐๐ เมตร และมักนิยมเรียกชื่อกันว่า *Arachnis alba* ซึ่งแปลว่า อะแรคนิสขาว ส่วนในภาษาธรรมดาสามัญก็เรียกว่า "white scorpion orchid" ซึ่งแปลว่า **"กล้วยไม้แมลงป่องขาว"** มีพันธุ์สวยงามอยู่อีกสองพันธุ์ คือ พันธุ์ลิวทิโอล่า (var. *luteola*) บางต้นไม่มีส่วนใดของดอกที่มีตำหนิสีม่วงเลย ก้านช่อสีเหลืองอมเขียว ปลายกลีบมีสีเหลืองจัดกว่าพันธุ์ธรรมดา ปากสีเหลืองจาง ๆ พันธุ์นี้พบตามธรรมชาติขึ้นแซมปะปนอยู่กับพันธุ์ธรรมดา มีอีกพันธุ์หนึ่งที่สวยงามมาก คือ พันธุ์เวอริไดเพส (var. *viridipes*) ซึ่งกลีบในไม่มีจุดเลย แต่ปากกระเป๋ามีทางสีม่วง ๖ ทางและก้านช่อมีสีเขียวสด ดอกสีสะอาดน่าดูมาก อแรคนิสอัลบานี้เป็นกล้วยไม้ที่ปลูกง่ายเลี้ยงง่าย ไม่ว่าในกรุงเทพ ฯ หรือต่างจังหวัด ข้าพเจ้าเคยจำได้ว่าที่เพาะชำเนิสเซอรี่เมื่อครั้งยังอยู่ที่สามย่านเคยปลูกไว้เป็นแปลง ๆ มากมายกลางแสงแดด จัดแบบเดียวกันกับแวนด้าโจคิม และพันเอกประพรแย้มบุญชู ได้เคยผสมอะแรคนิสอัลบานั้นกับช้างแดงเป็นผลสำเร็จจนกระทั่งออกดอกให้ชมปรากฏว่าทรงต้นเตี้ยลงมาก เลี้ยงง่าย ออกดอกง่าย ช่อดอกตั้งคล้ายอะแรคนิส แต่ใบค่อนข้างยาวและมีทางสีเขียวเรียงขนานกันคล้ายกับใบของช้าง มีลักษณะพิเศษที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือ ทนความร้อนของแสงแดดได้เป็นอย่างดี จึงสามารถปลูกกลางแจ้ง

ได้ ปรากฏว่าดอกอาจใช้เป็นกล้วยไม้ตัดดอกได้ ความทนทานของดอกก็ดีเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นลักษณะของอะแรคนิส ดังนั้นลูกผสมอะแรคนิสส่วนมาก จึงเป็นลูกผสมที่มีลักษณะเหมาะที่จะใช้เป็นกล้วยไม้ตัดดอก ต่อไปนี้จะขอยกตัวอย่างลูกผสมของ อะแรคนิส ฮุค-เคอเรียน่า หรือ อะแรคนิสอัลบ้านี้เท่าที่สามารถรวบรวมได้และเป็นชนิดที่น่าสนใจ

ผสมกับ *Arachnis flos-aeris* (var. *luterola*)	=	Arachnis Maggie Oei
Arachnis hookeriana × *Vanda lamellata*	=	Arana Deborah
× *Vanda saavis*	=	Aranda Hilda Galista[u]
Arachnis hookeriana × *Vanda teres*	=	Aranda Louisae
× *Vanda Rothschildiana*	=	Aranda Wendy Scott
× *Vanda spathulata*	=	Aranda Gold Star
× *Vanda Hilo Blue*	=	Aranda Christin
ผสมกับ *Vanda dearei*	=	Aranda Nancy
Vanda tricolor	=	Lucy Laycook
ผสมกับ *Renanthera storei*	=	Aranthera James Storei
Vanda sumatrana	=	Aranda Mei Ling
ผสมกับ *Renanthera elongata*	=	Lilleput
Arachnis sulingii	=	A. Catherine
ผสมกับ *Renanthera coccinea*	=	Aranuhera Mohamed Haniff
Vanda Emily Notley	=	Aranda Marion Pratt
× Phalaenopsis *denevei*	=	Arachnopsis Lee Siew Chin
× Vanda Stangeana	=	Aranda Ali Ariffin
× *Vanda limbata*	=	Aranda Alastair
× Vanda Joaquim	=	Ar. Giffard Foote
× *Vanda merrillii*	=	Aranda Meredith Crossley

× Vanda Kapoho = Aranda Peter Eward

× *Renanthera matutina* = Aranthera Firefly

นอกจากนั้น ในระยะหลัง ๆ นี้ยังมีการผสมเพิ่มเติมอีกมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่า *A. hookeriana* นี้ เป็นพ่อแม่พันธุ์ใช้ในการผสมพันธุ์ได้เป็นอย่างดี สำหรับในสิงคโปร์และมลายูนั้นสังเกตได้ว่า Arachnis Maggie Oei ซึ่งเป็นลูกผสมระหว่าง *A. hookeriana* กับ *A. flos-aeris* (luterola) มีปลูกไว้สำหรับใช้ตัดดอกกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากคุณลักษณะดีเด่นหลายประการ เช่น ขยายพันธุ์ได้ง่ายและรวดเร็ว โตเร็ว ให้ดอกดกพรู มีความทนทานต่อสภาพฝนฟ้าอากาศ สามารถปลูกเป็นแปลง ๆ กลางแจ้งได้ ดอกมีลักษณะเหนียวไม่หักเปราะ ให้ดอกตลอดปี สำหรับประเทศไทยเราก็เช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าได้เคยทดลองปลูก อะแรคนิส แมกกิววี นี้อยู่หลายปี ปรากฏว่าปลูกง่าย ให้ดอกดก ก้านดอกยาว ทนทานต่อสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติได้เป็นอย่างดี

ลูกผสมของ อะแรคนิส ฮุคเคอเรียน่า ที่น่าสนใจอีกชนิดหนึ่งก็คือ แอแรนเธอร่า โมแฮมเม็ด แฮนิฟ (Aranthera Mohamed Haniff) ซึ่งเป็นลูกผสมระหว่าง *A. hookeriana* กับ *R. coccinea* หรือหวายแดงจันทบุรณ์ของไทย) ลูกผสมชนิดนี้ปลูกกันดาดดื่นในสิงคโปร์และมลายู ปลูกกลางแจ้งเป็นแปลง ๆ ออกดอกดกพรูเต็มไปหมด แบบของความสวยงามผิดแปลกไปจากอะแรคนิส แมกกิววีก็คือ เป็นลูกผสมที่ได้ลักษณะเด่นบางอย่างจากเรแนนเธอร่า จึงทำให้สีดอกแดงเพลิง สดใส ฉูดฉาด ก้านช่อแผ่กิ่งก้านสาขาออกเป็นแขนงช่อ ซึ่งมีดอกประดับดกพรูมาก สำหรับดินฟ้าอากาศทางกรุงเทพ ฯ นั้นกำลังทดลองเลี้ยงอยู่ในขณะนี้ จึงยังไม่กล้ายืนยันผลแน่นอน แต่จากเหตุผล คิดว่าน่าจะเลี้ยงได้ดี เพราะเหตุว่า อะแรคนิส ฮุคเคอเรียน่า ก็เจริญงอกงามได้ดีในกรุงเทพ ฯ ส่วนหวายแดงจันทบูรณ์ก็เป็นไม้ป่าของบ้านเรา ลูกผสมจึงควรจะเลี้ยงได้เช่นกัน

อะแรคนิส อีกชนิดหนึ่ง ซึ่งให้กำเนิดลูกผสมที่สวยงามก็คืออะแรคนิสฟลอสแอริส *Arachnis flos-aeris* Rchb. f. หรือเรียกกันว่า "แมลงปอลาย" แต่เดิมได้มี

ผู้จัดเข้าไว้ในสกุล เอพิเด็นดรั้ม โดยเรียกว่า *Epidendrum flos-aeris* Linn. แต่ต่อมาได้จัดเข้าไว้ในสกุล เรแนนเธอร่า โดยเรียกชื่อว่า *Renanthera flos-aeris* Rchb. f. ต่อจากนั้นก็ยังได้มีนักพฤกษศาสตร์จัดเข้าไว้ในสกุลและชนิดต่าง ๆ อีก เช่น *Arachnis moschifera* Bl., *Arachnanthe moschifera* Bl.,) แต่ในปัจจุบันได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วๆ ไปว่าเป็นอะแรคนิส เนื่องจากลักษณะช่อและลักษณะดอกที่ผิดกับ เรแนนเธอร่า อย่างชัดเจน

อะแรคนิส ชนิดนี้มีลำต้นอ้วนล่ำแข็งแรง ทรงต้นสูงโปร่ง ปล้องยาวประมาณ ๕ ถึง ๑๐ ซ.ม. ใบกว้างประมาณ ๕ ซ.ม. และยาวขนาดปรกติประมาณ ๑๕ ถึง ๑๘ ซ.ม. ปลายใบเรียวแคบกว่าโคนใบเล็กน้อย ปลายใบเว้าเกิดเป็นสองแฉก ใบโค้งและบิดเล็กน้อย ริมใบเกลี้ยงไม่จักร และไม่ม้วนลง ช่อดอกยาวประมาณ ๑๐๐ ถึง ๑๕๐ ซ.ม. อาจแตกช่อแขนงหรือเป็นก้านเดียวก็ได้ ก้านช่อแข็ง ตั้งเฉียงขึ้น แต่อาจโน้มได้เล็กน้อยเนื่องจากความยาวของช่อ ส่วนโคนก้านยาวประมาณ ๒๕ ซ.ม. ถ้าหากมีการแตกช่อแขนง จะแตกออกจากก้านใหญ่ในลักษณะมุมฉาก ช่อแขนงอาจยาวประมาณ ๑๐ ถึง ๒๐ ซ.ม. มีดอกแขนงละ ๓–๔ ดอก ดอกกว้างประมาณ ๗ ถึง ๙ ซ.ม. และสูงประมาณ ๙ ถึง ๑๑ ซ.ม. พื้นกลีบดอกสีเหลืองเขียวอ่อน ๆ มีขีดบั้งตามขวางและจุดสีม่วงอมน้ำตาลแก่ กลีบนอกบนยาวประมาณ ๖ ซ.ม. และส่วนปลายกว้างประมาณ ๑๕ ซ.ม. กลีบนอกคู่ล่างสั้นกว่ากลีบบนมาก และปลายทั้งคู่โค้งเข้าหากัน ปลายกลีบนอกล่างกว้างกว่าปลายกลีบนอกบนเล็กน้อย กลีบในทั้งคู่ยาวพอ ๆ กันกับกลีบนอกคู่ล่าง ยื่นออกสองข้างประมาณ ๔๕ องศา ส่วนที่ค่อนไปทางปลายกลีบโค้งลงจนเกือบเป็นมุมฉาก และเป็นส่วนที่กว้างของกลีบ ส่วนโคนปากที่ประกอบเป็นเดือย ดอกยาวประมาณ ๑ ซ.ม. ยาวพอ ๆ กันกับเส้าเกษร มีทางสีส้มเรียงชิด ๆ กันตามความยาว หลายทางหลายหู ปากทั้งสองข้างเบิดออกเล็กน้อย และมีสีม่วงอมน้ำตาล โคนเหลือบสีเหลืองอมเขียวและมีแถบสีม่วง แผ่นปากยาวประมาณ ๑.๓ ถึง ๑.๕ ซ.ม. และมีโคนแหลมยื่นเข้าไปด้านใน ปลายปากบนมีเดือยแหลมยาวประมาณ ๓ ม.ม. และส่วนใต้แผ่นปากมีติ่งใกล้ ๆ ปลายปาก โคนแผ่นปากค่อนข้างบนและโค้งรับลงไปด้านใน ถัดเข้าไปมีซอกเป็นร่องเหลือบสีม่วง โคนเส้า

เกษรกว้างประมาณ ๑ ซ.ม. และยาวประมาณ ๑.๕ ซ.ม. สีขาวหรือขาวครีม มีกำเนิดในแถบ ชะวา สุมาตรา บอเนียว และมีในรัฐปาหังและเปรัค ในสหพันธรัฐมาลายา พันธุ์กล้วยไม้ชนิดนี้ได้มีผู้สั่งเข้ามาในประเทศไทยเป็นเวลาช้านานแล้ว และบัดนี้ไม่ทราบแน่ชัดว่าจะมีพันธุ์เหลืออยู่ที่ใดบ้าง เพราะมันปลูกปะปนกันไปกับลูกผสมอย่างมิได้เอาใจใส่ พันธุ์ชื่อ เกรสซิลิส (var. *gracilis*) เป็นพันธุ์ที่มีดอกเล็กและช่อสั้นกว่าธรรมดาเล็กน้อย กลีบดอกโค้งมากกว่า รอยบั้งที่กลีบสั้น ปลายหูปากทั้งสองข้างแบะมาก แผ่นปากมีทางสีม่วง ๖ ทาง เส้าเกษรมีขนาดเล็กกว่า และมีสีขาว กลิ่นก็ผิดกันด้วย พันธุ์นี้มีถิ่นกำเนิดทางภาคใต้ของมลายู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐเชลังงอ นอกจากนั้นพันธุ์นี้ให้ดอกเพียงปีครั้งเดียว จึงไม่เหมาะที่จะใช้เป็นพันธุ์ทำกล้วยไม้ตัดดอก อีกพันธุ์หนึ่งก็คือ อินซิกนิส (var. *insignis*) พันธุ์นี้ขนาดดอกวัดตามสูงได้ถึง ๘ ซ.ม. ใบอ่อนมีเหลือบสีม่วง กลีบนอกและกลีบในมีสีเลือดหมูเข้ม ปลายกลีบสีดำอย่างที่เรียกกันว่า "black scorpion" หรือภาษาไทยนิยมเรียกกันว่า "**แมลงปอดำ**" เนื้อกลีบมีลักษณะดำเป็นมัน เส้าเกษรขาว เป็นพันธุ์ที่มีกำเนิดในเกาะสุมาตรา แต่พันธุ์นี้ไม่สู้จะแพร่หลาย

ลูกผสมที่แพร่หลายอยู่ในปัจจุบันนี้มีดังนี้

× *Arachnis hookeriana* (Luterela) = Arachnis Maggie Oei

Arachnis flos-aeris (var. *insignis*)

× *Vanda dearei* = Aranda City of Singapore

× Vanda Emily Notley = Aranda Daniel Goto

× *Vanda coerulea* = Arand Ruby Pestana

× *Vanda tricolor* = Aranda Arthur Dean

ที่มีช่อยาวดอกใหญ่ กลีบหนา ก้านช่อใหญ่แข็งแรง ก็คือ แอรันด้า ซิตี้ ออฟ ซิงคาโปร์ (Aranda city of Singapore) ดอกมีความทนทานดีมาก แต่กว่าจะบานสุดช่ออาจกินเวลากว่าสัปดาห์ เนื่องจากในสกุลอะแรคนิสมีอยู่ไม่กี่ชนิด ดังนั้น

นักผสมพันธุ์จึงมักนำไปผสมกับสกุลใกล้เคียง เช่น ผสมกับสกุลแวนด้า สกุลเรแนนเธอร่า หรือสกุลช้าง เป็นต้น รูปทรงและอุปนิสัยของอะแรคนิสที่เหลืออยู่ในลูกผสม จึงมีน้อยกว่าธรรมดา

สกุลเรแนนเธอร่า (Renanthera) กล้วยไม้ในสกุลนี้มีคุณลักษณะบางประการที่น่าสนใจในด้านกล้วยไม้ตัดดอก คือ ดอกดกพรูมาก เนื่องจากก้านช่อมีแขนงแยกแยะออกไปมากมาย นอกจากนั้นสีสรรค์ของดอกฉูดฉาดสดใส กลีบดอกเหนียว ไม่เปราะและดอกบานทน แต่ดอกมีขนาดค่อนข้างเล็ก ดังนั้น นักผสมพันธุ์กล้วยไม้จึงนิยมนำมาผสมพันธุ์กับกล้วยไม้สกุลใกล้เคียงอื่น ๆ เพื่อต้องการคุณลักษณะดีเด่นของสกุลเรแนนเธอร่า ดังกล่าวเข้าไว้ในลักษณะของลูกผสมด้วย ลูกผสมข้ามสกุลระหว่างสกุลเรแนนเธอร่ากับสกุลอื่น ซึ่งได้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลใหม่ไว้แล้ว เท่าที่ทราบมีดังนี้

Renanthera	ผสมกับ	Vanda	เป็นสกุล	Renantanda
Renanthera	,, ,,	Vandopsis	,, ,,	Renanopsis
Renanthera	,, ,,	Arachnis	,, ,,	Aranthera
Renanthera	,, ,,	Phalaenopsis	,, ,,	Renanthopsis
Renanthera	,, ,,	Sarcochilus	,, ,,	Sarcothera
Renanthera	,, ,,	Aranda	,, ,,	Renanda
Ren. storici	×	Aranda Deborah	=	Renanda Ruby Star

Renanthera ผสมกับ Rhynchostylis เป็นสกุล Renanstylis เช่น Ren. Brookie Chandler

× *Rhynchostylis retusa* = Renanstylis Jo Ann

Renanthera × Aerides = Renades

เช่น *Ren. stories* × *Aerides lawrenceae* = Renades Mahani

การผสมข้ามสกุลระหว่างกล้วยไม้สกุลเรแนนเธอร่ากับสกุลอื่น คงจะมีต่อไปอีกในอนาคต เนื่องจากนักผสมพันธุ์กล้วยไม้พยายามที่จะผลิตลูกผสมใหม่ ๆ แปลก ๆ

อยู่เสมอ แม้บางครั้งจำเป็นจะต้องฟันฝ่าอุปสรรคและความยากลำบากต่าง ๆ ในการฝืนธรรมชาติก็ตาม แต่ก็มักจะประสบผลสำเร็จ เนื่องจากความก้าวหน้าในงานค้นคว้าทางวิชาการได้รุดหน้าอยู่เสมอ

๔. สกุลรินคอสไตลิส (Rhynchostylis)

กล้วยไม้สกุลนี้มีอยู่ ๓ ชนิดที่เป็นกล้วยไม้ป่าของประเทศไทย และทั้งสามชนิดนี้ต่างก็นับว่ามีความสำคัญในด้านพืชกรรมไม่น้อยกว่ากัน เนื่องจากมีลักษณะดอกที่งามเด่นสดุดตาและเลี้ยงง่าย ออกดอกสม่ำเสมอตามฤดูกาลทุกปี ทั้ง ๓ ชนิดนี้ คือ

ช้าง (*Rhynchostylis gigantea*)

เขาแกะ (*Rhynchostylis coelestis*)

พวงมาลัย หรือ ไอยเรศ (*Rhynchostylis retusa*)

การที่ได้นำเอากล้วยไม้สกุลนี้มากล่าวไว้ในเรื่องกล้วยไม้ตัดดอกนั้น ถ้าหากมองแต่เพียงผิวเผินก็อาจจะคิดไปว่า กล้วยไม้เหล่านี้ออกดอกเพียงปีละครั้ง ไม่น่าจะให้ผลคุ้มค่าในการใช้ทำไม้ตัดดอก แต่ในทัศนะของข้าพเจ้านั้น เห็นว่ายังมีสิ่งที่น่าสนใจอีกนานาประการ อีกประการหนึ่ง กล้วยไม้ชนิดต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วในสกุลนี้ทั้ง ๓ ชนิดก็เป็นกล้วยไม้ป่า อาจมีทางปรับปรุงแก้ไขให้พัฒนาการไปได้ในอนาคต แม้แต่เป็นกล้วยไม้ป่าในขณะนี้ก็ยังมีลักษณะน่าสนใจในทัศนะของกล้วยไม้ตัดดอก เช่น กล้วยไม้ **'ช้าง'** นับว่าเป็นที่รู้จักกันดี ไม่ว่าจะเป็นนักเล่นกล้วยไม้หรือไม่ ทั้งนี้เพราะช้างมีอยู่แพร่หลายทั่ว ๆ ไป หาง่าย ราคาถูก (หมายถึงช้างกระธรรมดา) เลี้ยงง่าย ออกดอกง่ายและตรงตามฤดูกาล แม้ว่าในขณะนี้ช้างจะออกดอกเพียงปีละครั้งเดียว แต่ฤดูที่ช้างออกดอกเป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก เพราะเป็นฤดูที่ตรงกับเทศกาลสำคัญ ๆ ของปี เช่น คริสต์มาสและปีใหม่ ตลาดดอกไม้กำลังมีความต้องการดอกไม้มาก และเป็นฤดูที่ดอกกล้วยไม้อื่น ๆ กำลังขาดแคลน จึงน่าจะเป็นโอกาสที่จะใช้ดอกช้างได้ โดยไม่จำเป็นจะต้องไปคิดหาทางควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น แสงสว่าง ฯลฯ เพื่อบังคับให้กล้วยไม้อื่น ๆ ออกดอกในฤดูเทศกาล ซึ่งนับว่าเป็นไปไม่ได้ เพราะแม้จะทำสำเร็จ

ค่าขายดอกไม้ก็ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย สำหรับสภาพของเมืองไทย เมื่อมีกล้วยไม้ที่ออกดอกตามฤดูกาลนี้อยู่แล้วก็ควรจะได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ ในด้านของคุณลักษณะดอกช้างก็นับว่าใช้เป็นไม้ตัดดอกได้ดี เพราะเหตุว่า ถ้าทำการตัดขณะดอกสดใสและถูกต้องตามวิธีการตัดดอก ดอกจะมีความทนทานอยู่ในภาชนะได้ไม่ต่ำกว่า ๕ ถึง ๗ วัน ลักษณะช่อดอกตลอดจนสรรสีของดอกก็งาม ทรงช่อรับกับการจัดแบบต่าง ๆ ได้หลายแบบ นอกจากนั้น ต้นก็มีราคาถูก ปีหนึ่ง ๆ อาจออกช่อโดยจำนวนเฉลี่ยแล้วประมาณต้นละ ๒ ช่อขึ้นไป จึงน่าจะอยู่ในข่ายแห่งการพิจารณาของนักเล่นกล้วยไม้ ในอันที่จะเป็นทางได้ทุนคืนจากการเล่นบ้างไม่มากก็น้อย ถ้าจะพิจารณากันในด้านการพัฒนาการพันธุ์ไม้ด้วยการผสมพันธุ์แล้ว ช้างมีนิสัยออกดอกในฤดูเทศกาลสำคัญ ๆ ของปีเช่นนี้ ถ้าหากจะหาทางปรับปรุงลักษณะอื่น ๆ ที่ยังด้อยในด้านการใช้เป็นไม้ตัดดอกด้วยวิธีการผสมพันธุ์แล้ว ในอนาคต เราก็คงจะไม่มีปัญหาเรื่องดอกกล้วยไม้ขาดตลาดในฤดูเทศกาลคริสต์มาสหรือปีใหม่อีก และอาจเป็นกล้วยไม้ทำรายได้ในฤดูนั้นได้อีกด้วย

มีตัวอย่างซึ่งข้าพเจ้าได้ทราบมา และน่าจะได้นำเอามากล่าวในที่นี้ก็คือ เมื่อประมาณ ๓ หรือ ๔ ปีที่แล้วมา ข้าพเจ้าได้เคยบรรยายทางวิทยุกระจายเสียงในรายการกล้วยไม้ของสถานีวิทยุกองบัญชาการกองพลที่ ๑ ว่า กล้วยไม้ช้างของไทยเรานี้น่าจะใช้เป็นกล้วยไม้ตัดดอกขายได้ ประการแรกก็คือ ช้างออกดอกในเทศกาลคริสต์มาสและปีใหม่ ซึ่งดอกไม้กำลังมีราคาดีและหายากประการหนึ่ง ประการที่สอง ต้นกล้วยไม้ช้างเป็นกล้วยไม้ที่มีราคาถูกและหาง่าย ถ้าหากซื้อตอนปลายฤดูร้อนหรือต้นฤดูฝน ซึ่งเป็นฤดูที่เหมาะแก่การปลูก ก็จะหาซื้อได้ในราคาถูกประมาณต้นละ ๒ หรือ ๓ บาท ถ้าหากซื้อจำนวนมากก็อาจได้ถูกลงไปอีก ในฤดูดอก ช้างต้นหนึ่งอาจให้ดอกได้ระหว่าง ๒ ถึง ๓ ช่อสำหรับต้นขนาดธรรมดา ยิ่งต้นขนาดใหญ่ก็ยิ่งได้มากช่อขึ้นไปอีก ช่อหนึ่ง ๆ อาจขายส่งได้ในราคา ๒ ถึง ๓ บาท หากมีร้านจัดดอกไม้เป็นของตนเอง แจกันเล็ก ๆ บรรจุช้างสัก ๓ ช่อและมีใบแซมเล็กน้อย ในเทศกาลคริสต์มาสและปีใหม่จำหน่ายได้แจกันละไม่ต่ำกว่า ๘๐ บาท หรืออาจถึง ๑๒๐ บาท ดังนั้นในระยะต่อมาได้มีผู้ลงทุนซื้อช้างไปปลูกไว้เป็นเรือนพัน ๆ ต้น ปลูกไว้ตามต้นไม้ใหญ่ ๆ ในสวนเที่

มีแสงแดดส่องลงถึง โดยมิได้มีความจำเป็นในการซื้อกระเช้าหรือเครื่องปลูก ตลอดจนสร้างโรงเรือนซึ่งมีราคาแพง ปรากฏว่าในเทศกาลปีต่อ ๆ มา บุคคลเหล่านั้นสามารถจำหน่ายดอกช้างได้เงินปีละไม่น้อย และยังได้ความสวยงามประดับตกแต่งบริเวณบ้านด้วย

ปัจจุบันนี้ได้มีผู้ผสมพันธุ์กล้วยไม้ช้างกับกล้วยไม้อื่น ๆ เท่าที่ทราบและพอจะรวบรวมรายละเอียดมาได้ มีดังนี้

Saccolabium giganteum	×	Vanda Colorful	=	Saccovanda Dawn
Saccolabium giganteum	×	*Aerides lawrenceae*	=	Aeridolabium Springtime
Rhynchostylis gigantea	×	Vanda Miss Joaqui	=	Rhyncovanda Fantasy
Rhynchostylis gigantca	×	*Arachnis hookeriana*		(ยังไม่ได้จดทะเบียนตั้งชื่อ)
Rhynchostylis gigantea	×	*Renanthera storici*	=	Renanstysis Queen Emma

นอกจากกล้วยไม้ช้างที่ได้กล่าวมาแล้ว เขาแกะ และพวงมาลัย ก็เป็นอีกสองชนิดในสกุลนี้ที่น่าสนใจ เนื่องจากความงามของดอก ทรงช่อ ความดกพรูของดอกและสีสรร ซึ่งถ้าหากได้มีการปรับปรุงด้วยวิธีผสมพันธุ์แล้ว ในอนาคตข้างหน้า เนื่องจากทั้งสองชนิดนี้มีดอกดก และคุณลักษณะเด่นอื่น ๆ อีกหลายประการ ซึ่งอาจมีโอกาสเข้าไปรวมอยู่ในลูกผสมได้ เท่าที่ข้าพเจ้าได้ทดลองผสมเป็นผลสำเร็จจนกระทั่งเพาะเมล็ดได้ลูกแล้ว ด้วยวิธีการเพาะแบบพิเศษ เช่น

Rhynchostylis coelestis	×	*Ascocentrum currifolium*
เขาแกะ		เข็มแดง
Rhynchostylis coelestis	×	*Vanda sanderano*
เขาแกะ		แวนด้า แซนเดอราน่า
Rhynchostylis coelestis	×	Vanda Rothschildiana
เขาแกะ		แวนด้า ร๊อธไชลเดียน่า

ขณะที่เขียนเรื่องนี้อยู่ ปรากฏว่ามีลูกผสมระหว่างพวงมาลัย (*Rhynchostylis retusa*) ผสมกับ Renanthera Brookie Chandler ซึ่งได้จดทะเบียนตั้งชื่อว่า Renanstylis Jo Ann กำลังตั้งช่ออยู่ในเรือนกล้วยไม้ของข้าพเจ้าหนึ่งต้น เท่าที่สังเกตดูปรากฏว่า ช่อแข็งและตั้งแบบของ Renanthera ถ้าได้ดอกแน่นช่อแบบพวงมาลัย สีสดใสสะดุดตาแบบของ Renanthera แล้วก็คงจะเหมาะสำหรับตัดดอกได้

๕. สกุลเข็ม (Ascocentrum)

เป็นกล้วยไม้ไทยอีกสกุลหนึ่ง ซึ่งน่าจะมีอนาคตสดใสในด้านของกล้วยไม้ตัดดอก ประเทศไทยมีกล้วยไม้สกุลนี้อยู่ไม่กี่ชนิด นับว่าเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่

เข็มแสด (*Ascocentrum miniatum*) บางทีเรียกว่า พุ่มสุวรรณ ทางภาคเหนือเรียกว่าเอื้องมันปู ดอกสีเหลืองเข้ม ฤดูออกประมาณเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม เลี้ยงง่าย เลี้ยงในกรุงเทพ ฯ สามารถออกดอกได้ตามฤดูกาลประจำปี ข้าพเจ้าเคยพบว่าบางต้นออกดอกได้ปีละสามครั้ง คือ ในเดือนพฤษภาคมและกันยายน ซึ่งนับว่านอกฤดูกาลของดอกก็สามารถให้ดอกได้

เข็มแดง (*Ascocentrum ampulaaecm*) ดอกสีแดงแสด ใบยาวและโค้ง เป็นกล้วยไม้ที่จัดว่าเลี้ยงง่าย แต่ถ้าเลี้ยงในกรุงเทพ ฯ ออกดอกยากกว่าเข็มแสดมาก เมื่อนำไปผสมกับแวนด้าใบแบนเข้าแล้ว ลูกส่วนมากให้ดอกดกและออกดอกตลอดปี จึงนับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจในด้านการผลิตดอกกล้วยไม้ เข็มแดงนี้มีฤดูดอกประมาณปลายเดือนมีนาคมถึงปลายเดือนเมษายน ปัจจุบันนี้กำลังเป็นกล้วยไม้ชนิดหนึ่งซึ่งมีผู้นิยมใช้ผสมกับแวนด้าใบแบนกันมาก และยังจะใช้ผสมกับกล้วยไม้ชนิดต่าง ๆ ในสกุลอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกันกับสกุลแวนด้าได้อีก

เข็มม่วง (*Ascocentrum ampulaceum*) ดอกสีม่วง ดอกบานเย็น สีสดเย็นตา พบขึ้นปะปนอยู่กับเข็มแดงในป่าภาคตะวันตก ขึ้นไปทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย กล้วยไม้ชนิดนี้ยังไม่ปรากฏบทบาทในด้านการผสมพันธุ์ แต่อย่างใด ทั้ง ๆ ที่นักผสมพันธุ์กล้วยไม้ก็ได้รู้จักและรวบรวมกันมานานแล้ว จึงคงจะเป็นปัญหาที่นักค้น

คว้าน่าจะขบคิดกันต่อไปอีก ลักษณะความงามของดอกนับว่าเป็นอีกแบบหนึ่งซึ่งไม่แพ้กล้วยไม้เข็มอีกสองชนิด และถ้าหากการพยายามใช้เข็มม่วงผสมพันธุ์ ผลิตลูกผสมเป็นผลสำเร็จอย่างกว้างขวาง ก็น่าจะได้กล้วยไม้ลูกผสมใหม่ ๆ ที่สวยงามไม่ซ้ำแบบกับลูกผสมอื่น ๆ

อนาคตของกล้วยไม้เข็มซึ่งจะใช้ผสมพันธุ์ เพื่อให้ได้ลูกผสมที่ดีเด่น และมีคุณค่าในทางที่จะใช้เป็นกล้วยไม้ตัดดอกนั้น น่าจะเป็นไปได้ดังได้กล่าวไว้แล้วว่า ลูกผสมระหว่างแวนด้าใบแบนกับเข็มแดงนั้น ส่วนมากเลี้ยงง่าย ออกดอกง่ายและให้ดอกดก บางต้นออกดอกตลอดปี เท่าที่ข้าพเจ้าได้ทำการผสมเกษรระหว่างเขาแกะกับเข็มแดง ซึ่งเป็นกล้วยไม้คนละสกุลไว้ แม้ว่าการเพาะจะค่อนข้างยาก แต่ลูกผสมที่ได้มาก็ปรากฏว่า เลี้ยงง่าย โตเร็ว ซึ่งได้ลักษณะของเข็มแดงไว้มาก เพราะเขาแกะเป็นกล้วยไม้ที่มักจะมีอาการใบเน่าได้ง่ายและโตช้า ผิดกับนิสัยของลูกผสมที่ได้

กล้วยไม้ผสมที่ได้ผสมขึ้นจากเข็ม เท่าที่รวบรวมได้ในปัจจุบัน มีดังนี้ :—

Vanda Bill Sutton	+	*Ascoceutrum curvifolium* เข็มแดง	=	Ascocenda Ophelia
Vanda Rothschildiana	+	*Ascocentrum curvifolium* เข็มแดง	=	Ascocenda Meda Arnold
Vanda Gertrude Miyamoto	+	*Ascocentrum curvifolium* เข็มแดง	=	Ascocenda Habananda
Aerdes odoratum กุหลาบกระเป๋าปิด	+	*Ascoceutrum curvifolium* เข็มแดง	=	ยังไม่ได้จดทะเบียนตั้งชื่อ
Ascocentrum curvifolium เข็มแดง	+	*Vauda lamellata*	=	Ascocenda Portia Doolittle
Ascocenda Portia Doolittle	+	*Vanda pumila*	=	Ascocenda Charm
Rhynchostylis coelestis เขาแกะ	+	*Ascocentrum curvifolium* เข็มแดง	=	Rhyncocentrum Sagarik*
Ascocentrum miniatum เข็มแสด	+	*Neofinctia falcata*	=	Ascofinetia Twinkle

* ผสมในประเทศไทย

Ascocentrum miniatum × *Vanda lamellata* = Ascocenda Chryse
เข็มแสด

Vanda laotica × *Ascocentrum miniatum* = Ascocenda Judith MacDougal
เข็มแสด

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้ทั้งเข็มแดงและเข็มสด ได้ถูกนำไปใช้ในการผสมพันธุ์กันแพร่หลายมากขึ้น เนื่องจากกล้วยไม้สกุลนี้มีลักษณะทั่ว ๆ ไปใกล้เคียงกันกับแวนด้า แม้ดอกจะเล็ก แต่ก็งามน่ารักประกอบกับการเลี้ยงง่าย โตเร็ว สีสดใสสะดุดตา ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ จึงมีโอกาสเข้าไปผสมกับลักษณะดอกใหญ่ของแวนด้าด้วย.

เรื่องประกอบพุทธประวัติ

โดย

อาจารย์วิภาวี ประพันธะโยธิน

ชีวิตคนในสมัยพุทธกาล

ความเป็นอยู่ของประชาชนสมัยต้นพุทธกาล มีหลักฐานพอที่จะทราบได้จากคัมภีร์พุทธศาสนาที่เป็นภาษาบาลี ดังต่อไปนี้

๑. กรรมสิทธิ์ที่ดิน การกำหนดเขต

ประชาชนในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ ย่อมมีที่ดินเป็นสมบัติที่ตกเป็นสิทธิของตนเองเป็นส่วนมาก

ในแคว้นมคธ เจ้าของที่ดินอาจยกให้กัน ซึ่งเป็นการให้โดยเสน่หาก็ได้ ในแคว้นโกศลแล้ว ที่ดินย่อมขายกันได้ เช่น อนาถบิณฑกะเศรษฐีแห่งกรุงสาวัตถี ซื้ออุทยานของเจ้าเชตะ สร้างเชตวนาราม ถวายพระพุทธองค์ นอกจากนี้ที่ดินอาจจะให้เช่า และเก็บค่าเช่าโดยวิธีชักส่วนจากผลอันเกิดแต่ที่ดินนั้นเป็นค่าเช่า แต่ประเพณีการเช่าถือที่ดินในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ หรือตำบลหนึ่ง ๆ ย่อมต่างกัน ทั้งสิทธิของเอกชนซึ่งเป็นคหบดี ก็มีต่างกันกับสิทธิของชุมนุมชน

ที่ดินที่ใช้ทำไร่ไถนาที่เกิดผลประโยชน์ได้เรียกว่า "เขต" เขตที่จับจองยึดถือไว้เป็นของประจำหมู่บ้านใด ๆ คนในหมู่บ้านนั้น ๆ จะจ่ายแจกแบ่งสันปันส่วน ให้แก่ครอบครัวในชั่วอายุคนยุคหลัง ๆ ต่อไปอีกก็ได้ และมีประเพณีที่เชื่อถือกันสืบมาว่าผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น ๆ จะขาย "เขต" ให้แก่คนภายนอกไม่ได้ ซึ่งนับว่าเป็นผลดีแก่ชุมนุมชนในหมู่บ้านนั้นเอง เพราะเป็นการเกียดกันมิให้คนภายนอกเข้ามาแย่งทำการอาชีพ และทำให้สังคมภายในหมู่บ้านนั้นหย่อนความมั่นคงลง

คาม นั้นมีความหมายได้หลายอย่าง เช่น หมายถึงหมู่บ้าน (Village) ที่มีหลังคาเรือน ๒-๓ หลังคาเรือนไปจนถึงหมู่บ้านนับจำนวนไม่ถ้วนก็ได้ และเป็นคำใช้เรียกที่อยู่ของประชาชนชนิดที่ไม่มีป้อมคูหอรบอย่างนคร หรือราชธานี อันเป็นที่สถิตของผู้ปกครอง

จำนวนพลเมืองใน "คาม" หนึ่ง ก็มีต่างกัน ตั้งแต่ ๓๐ ครัวเรือน จนถึง ๑๐๐๐ ครัวเรือน ครัวเรือนหนึ่ง ๆ เรียกว่า "กุล" จำนวนคนที่นับเป็นกุล (สกุล - Clan) หนึ่งนั้น นอกจากนับรวมพ่อ แม่ ลูก ปู่ย่า ตายาย เข้าไว้ด้วยแล้ว ยังนับรวมเอาภรรยาและลูกของลูกชายเข้าไว้อีกด้วย

ในข้อความที่กล่าวว่า เมื่อภิกษุออกจากวนะ จากป่าหรือจากภูเขาเพื่อไปบิณฑบาตร ก็ต้องเข้าไปสู่ "คาม" ซึ่งหมายถึงหมู่บ้านตั้งอยู่ใกล้เคียง หรือตั้งอยู่ชายเขตนครสาวัตถี

นคร เมืองที่ประกอบด้วยคามต่าง ๆ มีลักษณะเช่นที่กล่าวมาแล้วนี้ มีอยู่ในอินเดียฝ่ายเหนือไม่กี่เมืองนัก ที่เป็นเมืองมหานคร (ที่พระอานนท์เห็นว่าสมควรเป็นที่ๆ พระพุทธองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน) คือ สาวัตถี จัมปา ราชคฤห์ สาเกต โกสัมพี และพาราณสี ส่วนเมืองกุสินารานั้น เป็นเพียงเมืองเล็ก (Small Town) เมืองปาฏลีบุตร (Patna) นั้น ก็มาเป็นเมืองใหญ่โตในภายหลัง

ดินแดนรอบบริเวณ "คาม" ก็นับเนื่องเข้าในอาณาเขต เรียกว่า "ชนบท" ส่วนที่ชายแดน (ชายอาณาเขต) เรียกว่า "ปัจจันตะ" ในปัจจันตะนั้น มีเขตสำหรับเลี้ยงสัตว์ มีป่าและดงลึกซึ่งเป็นที่อยู่ของสัตว์ป่า เช่น อันธวัน ในแคว้นโกศล สีตวัน ในแคว้นมคธ และป่าจีนอังสมิคทายวันแห่งแคว้นศากยะ วนะที่แปลกไปกว่าที่กล่าวก็มีเวฬุวันแห่งมคธ อัญชนะวันแห่งเมืองสาเกต และเชตวันแห่งเมืองสาวัตถี

สถานที่ติดต่อหรือเหลื่อมล้ำกับดินแดนอันเป็นป่าตามที่กล่าวแล้ว มักเป็นทุ่งหญ้าที่เลี้ยงสัตว์ (วัว ควาย แพะ) ซึ่งเป็นของพระราชาก็มี ของราษฎรก็มี โดยมีคน

แผนที่แสดงที่ตั้งเมืองสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ทำหน้าที่เลี้ยงสัตว์ประจำหมู่บ้านเรียกว่า "อชปาล" (คนเลี้ยงแพะ) และ "โคปาลก" (คนเลี้ยงวัว) ซึ่งมีหน้าที่รับจ้างเลี้ยงสัตว์และรีดนม

ส่วนสถานที่ทำการเพาะปลูกประจำคามนั้น อยู่ถัดออกไปล้อมรอบคาม และคามนั้นมักจะมีกำแพงหรือระเนียด มีประตูเข้าออก ซึ่งเรียกว่า "คามทวาร" ส่วนที่นาเรียกว่า "เขต" มักมีรั้วล้อมมีข่าย และมีคนเฝ้ารักษาเพื่อป้องกันเขตหรือคามเขตจากสัตว์และนกที่จะเข้ามารบกวน

ส่วนเขตภายในที่ดินของคหบดีบ้านหนึ่ง ๆ ก็มีการขุดปันร่องให้มีน้ำเดิน เพื่อประโยชน์แห่งการใช้ทางน้ำ (ชลประทาน) ร่วมกัน และร่องน้ำนี้ยังเป็นเรื่องปันเขตเขตที่ปันด้วยร่องเหล่านี้มีเป็นรูปโค้งหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า (ดังเช่นในแคว้นมคธ ซึ่งเป็นตัวอย่างให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้ตัดรูปกระทงจีวรเป็นแบบ สำหรับ คณะสงฆ์ของ พระองค์) บริเวณของเขตอาจขยายให้กว้างออกไปด้วยการหักร้างถางพงในที่ป่า ผู้เป็นเจ้าของที่ดินส่วนมากมักเป็นผู้มีกำลังน้อย อาจทำได้ตามลำพังของตนหรือมีบุตรชายช่วยเหลือหรือบางทีก็จ้างคนมาช่วย

๒. **อาหารประจำวัน** คือข้าวจ้าว และธัญญชาติอย่างอื่นอีก มีข้าวสาลี ถั่วเขียว ถั่วราชมาส ข้าวเหนียว อ้อย ผลไม้ ผัก และดอกไม้ ก็มีการปลูกกันบ้าง

๓. **การรวมกำลังทำงาน** (สหกรณ์) ประชาชนในคามในสมัยนั้นรู้จักหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคมเป็นอย่างดี และมีวิธีการคล้าย ๆ การเทศบาลและสหกรณ์อย่างปัจจุบันนี้ใช้อีกด้วย เป็นต้นว่า ชาวนาผู้เป็นเจ้าของที่ดิน มีหัวหน้าซึ่งเป็นผู้แทนของตนเรียกว่า "โภชกะ" ไปเข้าประชุม ณ ที่ประชุมสภาการเมือง และเป็นหัวหน้าสภาเทศบาล โภชกะนี้ได้รับค่าจ้างทางค่าชักส่วน และค่าปรับเป็นเครื่องตอบแทน (แบบเดียวกับเงินเดือนและเบี้ยประชุมของสมาชิกสภา)

ส่วนบรรดาชาวบ้านในหมู่บ้าน ก็มีการประชุมปรึกษาหารือกับหัวหน้าในเรื่องการปกครองและการเมือง และสร้างที่ประชุมขึ้น นอกนั้นก็ออกแรงช่วยกันสร้างบ้าน

พักประจำคาม สร้างที่เก็บน้ำ (สระโบกธรณี) และวนะขึ้น ทั้งผลัดเปลี่ยนกันทำงานโยธา ซ่อมแซมถนนหนทาง ชนิดออกแรงด้วยความสมัครใจ แต่ถ้าแทนที่ชาวนาจะทำไร่ไถนาของตน กลับไปทำงานให้แก่พระราชาที่ยากจนลงก็ดี กรรมกรรับจ้างที่ทำงานออกแรงโดยเรียกค่าจ้างก็ดี ถือกันว่ามีฐานะทางสังคมต่ำ

๔. **พระราชา สิทธิอำนาจ ภาษีอากร** ในดินแดนที่มีพระราชาเป็นผู้ปกครอง ทรงมีอำนาจสิทธิขาดนั้น พระราชามีอำนาจที่จะชักส่วนจากผลิตผลที่เกิดแต่แผ่นดิน ซึ่งได้แก่การเก็บภาษีประจำปีนี่เอง แต่สิทธิที่จะเก็บภาษีนี้ ย่อมทำได้เฉพาะในที่ ๆ พระเจ้าแผ่นดินถือเป็นดินแดนของพระองค์แล้ว ส่วนที่ดินที่รกร้างว่างเปล่าปราศจากเจ้าของ หรือเป็นที่ ๆ เจ้าของละทิ้งไปหรือเป็นที่ป่านั้น พระราชาอาจพระราชทานแก่ผู้ใดก็ได้ หรืออาจทรงจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ และอาศัยสิทธิอันนี้ บรรดาทรัพย์สินที่ไม่มีเจ้าของหรือปราศจากทายาทผู้รับมรดก ก็ย่อมตกเป็นของพระราชา

นอกจากนี้ พระเจ้าแผ่นดินอาจมีสิทธิได้รับค่าน้ำนม ซึ่งประชาราษฎรถวายอีก ในเมื่อรัชทายาทประสูติ และคราวขึ้นครองราชย์ก็อาจจะประกาศอภัยโทษให้แก่นักโทษได้ พระราชายังมีอำนาจอีกอย่างหนึ่ง คือการเกณฑ์แรงงาน ที่เรียกว่า "ราชการิยะ" จากพลเมืองได้ แต่การเกณฑ์แรงงานที่บังคับโดยอาการรุนแรง จนเป็นการกดขี่เบียดเบียนประชาราษฎรนั้น มักเกิดขึ้นในสมัยที่การปกครองก้าวเข้าสู่การเสื่อมโทรม

การเก็บภาษีในสมัยนั้น มีวิธีชักส่วนเป็นสิ่งของจากผลประโยชน์ที่พลเมืองทำได้ หาใช่เก็บเป็นตัวเงินอย่างสมัยนี้ไม่ ทั้งนี้โดยให้หัวหน้าหมู่บ้าน หรือผู้ใหญ่บ้านซึ่งเรียกว่า "คามโภชกะ" เป็นผู้คำนวนเก็บก็มี หรือมีเจ้าพนักงานของพระราชาเป็นผู้เดินเก็บเองก็มี จำนวนที่ชักส่วนจะเป็นอัตราเท่าใด ก็สุดแต่ข้อตกลงของทางบ้านเมืองที่วางเอาไว้ หรือสุดแต่เหตุการณ์ ฉะนั้นจึงแตกต่างกันตั้งแต่ ๑ ใน ๖ ถึง ๑ ใน ๑๒ ของจำนวนผลที่ทำได้ ส่วนที่ชักเป็นภาษีนี้ อาจกำหนดให้เก็บใน "คาม" หนึ่งหรือหลายคามก็ได้ และพระราชาและพระมเหสีจะพระราชทานให้ผู้ใดเป็นผู้รับก็ได้ เป็น

ต้นว่า พระราชธิดา อำมาตย์ พราหมณ์ พ่อค้า หรือผู้ใดก็ได้ ผู้ได้รับพระราชทานอาจแบ่งให้ใครอีกก็ได้

อนึ่ง พระราชาอาจริบทรัพย์สมบัติ และเหย้าเรือนของผู้ทำผิดคนใดคนหนึ่ง แล้วยกไปพระราชทานแก่บุคคล หรือหมู่คณะใดก็ได้ นอกจากนี้ อาจให้มีการเก็บสะสมข้า และธัญญชาติบางอย่างเตรียมพร้อมไว้ให้เต็มยุ้งฉาง เพื่อประโยชน์ในเมื่อเกิดเหตุจำเป็น เช่น สงคราม หรือเกิดข้าวยากหมากแพง

ส่วนในประเทศที่ปกครองโดยสามัคคีธรรมเช่น ในแคว้นศากยะ โกลิยะ ลิจฉวี และมัลละ ก็คงจะได้มีการเก็บภาษีทำนองเดียวกัน เพราะเมื่อพระเจ้าอโศกเสด็จไปเยี่ยมสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า ได้ทรงประกาศยกเว้นการเก็บภาษีที่พวกศากยะทำมาก่อน

วิธีการปกครองแบบสามัคคีธรรม (Republique)

ในบรรดาแคว้นที่ปกครองโดยวิธีนี้ ตามที่ออกชื่อมาแล้วนั้น มักจะมีการประชุมหารือกิจการบ้านเมืองกัน ณ "สันถาคาร" (หอประชุม) เรื่องที่ประชุมปรึกษากันก็เป็นเรื่อง การคลัง การเงิน การออกกฎหมาย และพระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ วิธีการปกครองมักเป็นแบบพ่อเมือง (Paternel) สันถาคารนั้น ก็คือรัฐสภาในสมัยนั้นนั่นเอง เมื่อเวลาพระอานนท์ไปแจ้งข่าวปรินิพพานของพระพุทธองค์แก่พวกมัลละกษัตริย์ ก็ไปยังสันถาคาร ซึ่งเป็นศาลาโถง มีแต่เสาและหลังคา หามีฝาหรือกำแพงไม่

๕. **การประกอบอาชีพ** ดังเป็นที่ทราบกันทั่วไปแล้วว่า ชาวอินเดียแบ่งกันออกเป็นวรรณะใหญ่ ๆ ๔ วรรณะ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ประกอบอาชีพแตกต่างกันตามชาติกำเนิด ในคัมภีร์พุทธศาสนา ได้กล่าวถึงอาชีพกสิกรรม และพาณิชยกรรมว่าเป็นของพวกแพศย์ ซึ่งเป็นคนชั้นกลาง (เวสส์) ไม่สมควรแก่พวกพราหมณ์ หรือกษัตริย์ การใช้ธนู (การรบ) เป็นหน้าที่ของพวกกษัตริย์ การรับภิกขาจารจากชาวบ้าน เป็นสมบัติและกิจวัตรโดยเฉพาะของพวกพราหมณ์ ส่วนการหาบคอนและงานโยธานั้น เป็นหน้าที่โดยเฉพาะของพวกศูทร

แต่ในทางข้อเท็จจริงแล้ว การประกอบอาชีพก็หาได้เคร่งตามวรรณะทีเดียวนักไม่ เพราะมีพวกพราหมณ์ที่ไปทำการกสิกรรม ค้าขาย เป็นหมอ คนรับใช้ ช่างไม้ ทอผ้า คุมกองเกวียน คนขับรถ ฯลฯ ก็มี

ส่วนพวกกษัตริย์ ในแคว้นที่ปกครองโดยสามัคคีธรรมคือแบบสาธารณะรัฐ (Republique) โดยมากก็เป็นผู้ประกอบอาชีพทางกสิกรรม ดังมีเรื่องเล่าว่า ชาวนาของกษัตริย์ศากยะและโกลิยะ แย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีจนถึงเกือบจะรบกัน ดีแต่สมเด็จพระพุทธองค์เสด็จมาห้ามเสีย นอกจากนี้มีการเลี้ยงปศุสัตว์ ความมั่งคั่งมหาศาลก็วัดกันด้วยจำนวนปศุสัตว์ ที่เรียกว่า "โคตร" (คอกวัว โรงวัว) ซึ่งกลายเป็นชื่อวงศ์ สกุล

ในทางศิลปกรรมและการช่างต่าง ๆ ปรากฏว่ามีความเจริญก้าวหน้ามิใช่น้อย ผู้ประกอบศิลปกรรมและการช่างมีความชำนิชำนาญ ทำให้เกิดเป็นอาชีพต่าง ๆ มีการทำธนู การสีผัด ทางการช่างก็มี การปั้น การเขียน ช่างเหล็ก ช่างทอง ช่างไม้ เช่น "กัมมาระ" หมายถึงพวกช่างโลหะและ "วัฒฑกี" ก็หมายถึงช่างต่อเรือทำรถ "สถาปนิก" เกี่ยวกับงานช่างไม้ เครื่องเรือน เรือเดินทะเล ช่างหินเกี่ยวกับการสร้างบ้าน (ปาสาณโกฏฏกะ)

นอกจากนี้ก็มีสาขาของช่าง เช่นช่างทำหนัง ฯลฯ มีถึง ๑๙ หมู่ ซึ่งรวมกันเป็นสมาคมช่าง เรียก "เสณิ" (ทำนองเดียวกันกับ puild ของยุโรปในมัธยมสมัย) ช่างที่รวมเป็นสมาคมนี้ปรากฏว่าได้แก่ ช่างไม้ ช่างโลหะ ช่างฟอกหนัง และช่างเขียน และสมาคมหนึ่ง ๆ ก็มีหัวหน้าใหญ่เรียกว่า "ปมุข" และ "เชฏฐะ"

ส่วนอาชีพที่ถือกันว่าต่ำต้อยกว่าอาชีพอื่น ๆ ก็ได้แก่การค้าขายที่เกี่ยวกับการฆ่าชำแหละสัตว์ และอย่างอื่นที่เกี่ยวกับตัวสัตว์ เช่นพรานล่าสัตว์และดักสัตว์ ประมง การขายเนื้อ การฟอกหนัง การทอเสื่อลำแพน การทำรถ ส่วนอาชีพที่มีหน้ามีตา ก็ได้แก่การแกะสลัก การทอผ้า การทำขนม ช่างทองรูปพรรณ ช่างทำเครื่องแก้ว ช่างทำธนู ช่างหม้อ ช่างทำพวงมาลัย นอกจากนี้ก็มีพวกพ่อค้าพานิชที่ประกอบอาชีพทางน้ำ ทาง

ทะเล และเป็นผู้นำกองเกวียน หรือเป็นผู้นำทางบก พวกนำร่อง ส่วนศิษย์หรือผู้ฝึกหัดงานเรียก "อันเตวาสิก" (Apprentice)

และมีอีกตำแหน่งหนึ่งเรียกว่า "เสฏฐี" มักเป็นหัวหน้าพวกทำงานอุตสาหกรรม หรือพาณิชยกรรม และเป็นผู้มีอำนาจบางประการเหนือผู้ร่วมค้าขายด้วยกัน เช่น อนาถบิณฑกะ แห่งนครสาวัตถี

บรรดาพวกประกอบการช่างต่าง ๆ นั้น มักมีแหล่งที่อยู่ประจำตามชายเขตนครใหญ่ หรือตามชนบท รวมกันเป็นคาม เช่น คามพวกช่างหม้อ และคามพวกช่างไม้ใกล้กรุงพาราณสี และในที่ใกล้เคียงกันก็มีคามของพวกช่างเหล็ก คามเหล่านี้ได้ตั้งขึ้นเป็นตลาดที่ไปมาซื้อขายของประชาชนในคามอื่น ๆ รอบบริเวณเหล่านั้น ประชาชนในคามต่าง ๆ อันตั้งอยู่โดยรอบบริเวณคามที่เป็นตลาด ก็มาซื้อหาหรือมาว่าจ้างทำสิ่งของ เช่น มีด ผาลไถนา ปะฏัก เข็ม เป็นต้น ที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา หรือในบริเวณถัดขึ้นไปก็มีคามของพวกพรานเนื้อ พรานเหล่านี้ย่อมนำสัตว์ที่เป็นอาหารบ้าง หนังสัตว์ และงาช้าง เป็นต้น มาขายที่ตลาด

ส่วนภายในเมือง จะพบสถานที่รวมการค้าเป็นประเภทอยู่ตามถนน เช่น ถนนช่างแกะสลักงาในเมืองพาราณสี ถนนช่างย้อม สถานที่ทอผ้า และถนนของพวกเวสส์

ประเพณีที่ลูกมักประกอบอาชีพเจริญรอยพ่อนั้น เป็นประเพณีที่มีอยู่ทั่วไป และตกทอดไปตามสกุล หรือครอบครัวทีเดียว จะสังเกตเห็นได้จากคำเรียกชื่อคนและสกุลเช่น พ่อเป็นช่างทอง หรือช่างเหล็ก เรียกว่า กัมมาระ ลูกก็เรียก "กัมมาระบุตร" สาติ ลูกชาวประมงก็เรียก สาติเกวัฏฏะบุตร

เห็นได้ว่า ในสมัยโบราณได้มีการแบ่งพวกสกุลอาชีพต่าง ๆ และในสมัยนี้การแบ่งเขตสกุลอาชีพก็ยิ่งแบ่งเป็นพวกเป็นหมู่มากมายยิ่งขึ้น เนื่องจากได้สืบเนื่องติดต่อกันมาเป็นเวลานานหลายร้อยปี และน่าจะเป็นเพราะเหตุนี้ เลยกลายเป็นการแบ่งชั้นวรรณะกันขึ้น และบางทีก็ถือกันเคร่งครัด จนทำให้เป็นอันตราย (เช่นพวกศากยะยกนางวาสภขัตติยาให้พระเจ้าปัสเสนทิโกศล) แต่เท่าที่ปรากฏในชาดกและคัมภีร์อื่น ๆ นั้นก็แสดงว่า การปฏิบัติตนในระหว่างวรรณะทั้งสี่ คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์

และศูทร นั้น ก็หาได้ถือเป็นการเคร่งครัดแน่นอนตายตัวนัก พราหมณ์ที่อ้างตนว่าเกิดมาจากพราหมณ์หลายชั่วคนก็มีข้อพิสูจน์ว่า มีเลือดไม่บริสุทธิ์เจือปนอยู่ก็มี นอกจากนี้ยังมีพิธี "ธรรมนาฏกะ" ในชาดกก็ปรากฏว่า กษัตริย์บ้าง พราหมณ์บ้าง เศรษฐีบ้าง ได้คบหาสมาคมเป็นมิตรกัน เป็นศิษย์ร่วมอาจารย์เดียวกัน กินอาหารร่วมกัน และได้เป็นสามีภรรยากันก็มี สำหรับชนชั้นกลางนั้น การไม่ถือวรรณะเนื่องด้วยอาชีพ มีตัวอย่างมาก เว้นแต่พวกในสกุลสูงนั้นมักมีความไว้ตัว ถ้าไปร่วมกุลสัมพันธ์ หรือกินอาหารร่วมกับคนต่างวรรณะ ก็ถือว่าเป็นความประพฤติที่ไม่สมควร

อาชีพการค้าขายของพวกพ่อค้าที่ทำหน้าที่เป็น "คนกลาง" (วาณิชะ Middle-man) คือเป็นนายหน้าซื้อขายนั้น ส่วนมากเป็นการสืบอาชีพกันตามสกุล

ส่วนการรวมหุ้นส่วนกันในการค้าขาย จะเป็นการประจำ หรือเฉพาะโอกาส นั้นพอสันนิษฐาน (จากชาดก) ว่าได้กระทำกันอยู่ เป็นต้นว่า พวกพ่อค้ากองเกวียน ซึ่งรวมพวกกันค้าขาย โดยอยู่ใต้ความควบคุมของหัวหน้า (สัตถวาหะ) พวกนี้ได้สะสมรวมรวมสินค้า แล้วส่งไปจำหน่ายในคราวเดียวกัน ปรากฏว่าได้ร่วมส่วนแบ่งในกองทรัพย์ที่ได้มา หรือร่วมผลกำไรในการจำหน่ายสินค้าเหล่านั้น เพราะมีเรื่องกล่าวถึงว่าพวกพ่อค้าเหล่านี้ ก่อนจะเดินทางไปค้าขายก็ดี หรือกลับจากเดินทางก็ดี ได้พากันไปเฝ้าพระพุทธเจ้าพร้อมทั้งมีของถวาย พ่อค้าพวกนี้เป็นชาวสาวัตถี มีอนาถบิณฑิกะเป็นหัวหน้า ตัวของอนาถบิณฑิกะเองก็เดินทางไปค้าขาย

การที่ต้องมีการรวมกำลังกันเป็นพวก ในสมัยที่เพิ่งเริ่มมีการไปมาค้าขายเช่นนี้ก็พอจะเดาถึงความมุ่งหมายของการค้าขายในสมัยนั้นว่า เพื่อความสะดวกร่วมกัน และเพื่อการรักษาผลประโยชน์ และความปลอดภัยในการเดินทาง และในด้านการค้า คือป้องกันการขายหักราคา หรือกักกว้านสินค้า และจะเห็นว่าการเดินทางในสมัยนั้น ยังเต็มไปด้วยความขาดแคลนและทุรกันดาร ทั้งประกอบด้วยภยันตราย

ในสมัยต้นพุทธกาล เข้าใจว่านครพาราณสีจะเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม และเมืองท่าชายทะเลคงจะได้มีขึ้นเป็นบางแห่ง ประมาณพุทธศตวรรษ

ที่ ๕ ชาวอินเดียคงจะนิยมไปมาค้าขายทางทะเลมากขึ้น เพราะได้มีการเดินเรือไปในมหาสมุทร และออกชื่อแคว้น วังคะ ตักโกละ จีน โสวีระ สุรัฏฐ อะเล็กซานเดรีย สุวัณณภูมิ (คือคาบสมุทรอินโดจีน) และย่านที่การค้าขายทางทะเลเจริญ คือ ทางตอนกลางของอินเดีย คือ แคว้นโจฬะ ซึ่งอยู่บนฝั่งแม่น้ำกาเวริ เมืองกาวิริปัฏฏินัมเป็นย่านกลาง การค้าขายของชาติต่าง ๆ เมืองต่าง ๆ ที่อยู่ลึกเข้าไปในแม่น้ำคงคาก็ออกมาสู่เมืองท่าชายทะเลได้ และลังกาก็เข้าใจว่าเป็นย่านกลางการค้าขายทางทะเลอีกแห่งหนึ่ง

เรือเดินทะเล ในสมัยนั้นคงจะเป็นเรือขนาดใหญ่ (นัยว่าบรรทุกคนได้นับร้อย ๆ) ส่วนสินค้าขาออกและขาเข้านั้น ก็ได้แก่ทอง ซึ่งส่งไปขายประเทศเปอร์เซีย เพชรนิลจินดา แพร หรือไหม ผ้ามัสลิน ผ้าเนื้อบางอย่างดี เครื่องตัด และเครื่องจิ้มเกราะ ผ้าเยียระบับและพรม ของหอม เภสัช งาช้างและวัตถุที่ทำด้วยงาช้าง

บรรดาสิ่งที่เป็นพวกอุปโภคนั้น ก็หาที่ตั้งในที่เป็นถนนรนแคมโดยเฉพาะเป็นแห่ง ๆ ส่วนพวกอาหารนั้นอยู่นอกเมือง เช่น มีหมู่บ้านพ่อค้าปลาตั้งอยู่ที่ประตูเมืองสาวัตถี และหมู่บ้านพ่อค้าผักตั้งอยู่ที่ประตูเมืองทั้งสี่แห่งอุตตรปัญจาล โรงฆ่าสัตว์ที่เรียกว่า "สุนา" ก็อยู่นอกเมือง พวกประชาชนและพ่อครัวก็ต้องมาซื้อยังร้านขายเนื้อซึ่งตั้งอยู่ใกล้ ๆ

ดังนั้น จึงพอมองเห็นรูปร่างหน้าตาของนครใหญ่ ๆ ในสมัยนั้นว่า ตามเมืองต่าง ๆ นั้นมีหมู่บ้านใหญ่ตั้งอยู่ตามประตูเมือง หมู่บ้านเหล่านี้มีสภาพเป็น "นิคม" หรือเมืองตลาด (Market town)

ส่วนในเมืองหรือคาม ก็จะแลเห็นพวกช่างหัตถกรรม เช่น ทำธนู ต่อรถ ชาวนา บรรดาสินค้าต่าง ๆ จะวางขายไว้ที่หน้าร้านที่เรียกว่า "อาปณะ" ส่วนพวกพ่อค้าเร่ก็มี ในบรรดาสินค้านั้น มีของต้องห้ามมิให้อุบาสกอุบาสิกาในพุทธศาสนาขายมี ๕ อย่าง คือ ศาสตราวุธ ทาส เนื้อสัตว์ ของเมา และยาพิษ

ส่วนสินค้าที่วางขายอยู่ในตลาดผสาบ (ขายของแห้ง) ก็มีผ้าทอด้วยใยไม้ (ปาวาร) เนยใส น้ำมัน ผักต่าง ๆ ทั้งที่กินหัวและใบ ผลไม้ ข้าว ของหอม ดอกไม้ และพวกเครื่องรูปพรรณ และมีร้านขายเครื่องดื่มที่เรียกว่า "ปานาคาร" หรือ "อาปานะ"

ส่วนตลาดของสด หรือตลาดนัด ที่เรียกว่า "หาฐ" หรือตลาดแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งมีอยู่ตามชายเขตของตำบลที่ติดต่อกันนั้น ไม่เห็นมีกล่าวถึง ซึ่งตลาดดังกล่าวแล้วในปัจจุบันมีอยู่ทั่วไป คงปรากฏว่ามีแต่การนัดรื่นเริงที่เรียกว่า "ฉณะ" (Foire)

การแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทำขายและผู้ซื้อใช้ก็ดี ระหว่างผู้ทำและผู้ซื้อใช้กับคนกลางก็ดี ในชั้นเดิมคงกระทำโดยเสรีไม่มีกฎบังคับแต่อย่างใด ส่วนการจะทำปริมาณของผลิตผลให้ได้ระดับเท่าที่ต้องการนั้น ส่วนมากเป็นไปตามประเพณี ส่วนราคานั้นก็มีการขึ้น ๆ ลง ๆ บ้าง นอกจากนี้ก็มีการต่อหักราคากัน และการแข่งขันแย่งชิงซื้อสินค้า และมีการลงทุนในการแข่งขัน *มีการเช่ารถไปท่าเรือ* หรือปลูกที่พักไว้ที่ท่าเรือ

แต่สำหรับพระราชาแล้ว มีเจ้าหน้าที่กำหนดราคาสิ่งของเรียกว่า "อัคฆการกะ" เมื่อกำหนดราคาเท่าใดก็ต้องเป็นราคาตายตัว ซึ่งอยู่ในฐานะลำบาก เพราะอยู่ระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับพ่อค้า (คล้าย ๆ รัฐมนตรีคลัง) นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เก็บภาษี คือชัก ๑ ใน ๒๐ จากสินค้าพื้นเมืองที่มาขายในนคร และชัก ๑ ใน ๑๐ พร้อมทั้งชัก "ตัวอย่าง" จากสินค้าต่างประเทศ ส่วนภาษีชั้นใน (Octroi) นั้นก็มี

จะเห็นได้ว่า การเก็บภาษีโดยวิธีชักสิ่งของนั้น สืบมาแต่วิธีค้าขายโบราณซึ่งใช้สินค้าต่อสินค้าแลกเปลี่ยนกัน และกำหนดราคาโดยเอาวัวหรือเครื่องตวงข้าว *เป็นเครื่องกำหนด* ครั้นเมื่อรู้จักใช้เงินตราจึงได้เปลี่ยนมาใช้เงินตราในการแลกเปลี่ยน ซึ่งเป็นการสะดวกดี เงินตรานี้เรียกว่า "กหาปณะ" อีกอย่างเรียก "นิกขะ" หรือ นิกขะได้แก่ทองตรา แล้วยังมี สุวัณณะ (ทอง) กังสะ ปาทะ มาสกะ (มาษก) กากณิกะ ซึ่งเป็นเงินตราย่อย ทำด้วยโลหะผสมหรือทองแดง แล้วยังมี เบี้ย หรือเรียกว่า "สิปปิก"

ปัจจัยที่ใช้แทนเงิน เช่น ใบสั่งจ่ายนั้น เขาใช้แหวนตราเป็นมัดจำหรือประกันหรือใช้ภรรยาและลูกเป็นประกัน หรือขายเป็นการใช้หนี้ หรือเขียนเป็นใบกู้ ที่เรียก "อิณปัณณะ" (Debt-sheet)

๖. ทาส และ ทาสี

ในสมัยนั้นถือกันว่า ต้องมีประจำไว้สำหรับใช้การงานในครอบครัว แต่ไม่ปรากฏว่ามี ทาส และ ทาสี เป็นจำนวนมาก ส่วนการปกครองทาสก็มีต่าง ๆ กันตามอัธยาศัยและความสามารถของผู้เป็นนายและบ่าว ทาสบางคนก็เป็นที่สนิทสนมของนาย มีการล้อเลียนเล่นด้วย ยอมให้เรียนหนังสือและวิชาค้าขาย นอกจากหน้าที่ในการรับใช้ แต่ถ้าทำความผิดก็อาจถูกเฆี่ยน จองจำ นาบกาเครื่องหมาย และกินอาหารอย่างเลว แต่การทำทารุณกรรมแก่ทาสโดยตรงนั้น มักไม่ค่อยกล่าวถึง

การมีทาสนั้นอาจมีได้โดยการจับเป็นเชลย หรือด้วยการยกโทษประหารชีวิตให้ หรือด้วยหนี้สิน (เช่น พราหมณ์พ่อแม่นางอมิตตตาปนา ยกลูกสาวให้ชูชก) หรือยอมตนเป็นทาสด้วยความสมัครใจ หรือต้องเป็นทาสโดยได้รับโทษทางคดีความก็มี

แต่ทาสอาจได้รับความเป็นไทได้ โดยผู้เป็นนายยกค่าไถ่ให้ หรือโดยวิธีไถ่ค่าตัวไปเอง

๗. การศึกษา

เนื่องจากมีการค้าขาย ทำให้มีการคมนาคมทั้งทางน้ำและทางบก มีหนทางสายใหญ่ซึ่งแยกไปติดต่อกับเมืองต่าง ๆ ด้านตะวันออก คือ ทางลุ่มแม่น้ำคงคา ในสมัยต้นพุทธกาลคงเป็นทางสัญจรที่สะดวกและปลอดภัย จึงปรากฏว่าพวกขัตติยกุมารและพราหมณ์กุมารเดินทางไปเมืองไกลโดยไม่มีใครควบคุม และไม่มีศาสตราวุธติดตัว กุมารเหล่านี้พากันไปศึกษา ณ สถานอันลือชื่อในการศึกษาลัทธิของพราหมณ์ และความรู้อย่างอื่น (ศิลปศาสตร์) ณ เมืองตักกศิลา ด้วยเป็นธรรมเนียมของพระราชาในสมัยนั้น แม้จะมีอาจารย์ทิศาปาโมกข์อยู่ในนครของพระองค์ ก็ส่งโอรสไปศึกษาในเมืองไกลนอกแคว้น โดยประสงค์จะให้โอรสคลายทิฏฐิมานะ อดทนต่อความหนาวเย็น และรู้จักวิชาและจารีตประเพณีต่าง ๆ.

พระพุทธกิจ

สมเด็จพระบรมศาสดาได้ทรงทำการเทศนาสั่งสอนมหาชน รวมทั้งสิ้นเป็นเวลา ๔๕ ปี ตลอดเวลาเหล่านั้น พระองค์ก็ได้เสด็จท่องเที่ยวไปในประเทศอินเดียเหนือ ซึ่งบัดนี้เป็นมณฑลอูธ และเบ็งคอลเหนือเป็นส่วนใหญ่ นอกจากในฤดูฝนแล้ว พระองค์ไม่ทรงพักแรมที่ใดเกินกว่า ๒–๓ คืน

ในฤดูฝนอันเป็นเวลาจำพรรษานั้น ส่วนมากพระองค์ประทับอยู่ที่เวฬุวัน ใกล้กรุงราชคฤห์ หรือที่เชตวัน ใกล้นครสาวัตถี

ตลอดเวลาเหล่านี้ พระองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจประจำวันโดยสม่ำเสมอ ดังต่อไปนี้

พระองค์ทรงตื่นบรรทมก่อนเวลารุ่งสว่าง ทรงชำระพระสรีรกายแล้ว ทรงกระทำสมาธิสอดส่องอุปนิสัยสัตว์ทั้งหลายว่า ผู้ใดมีอุปนิสัยแก่กล้า สมควรได้รับธรรมเทศนาในวันนั้น ก็จักเสด็จไปโปรดเขา

ครั้นเวลารุ่งสว่างแล้ว พระองค์ก็เสด็จออกบิณฑบาตตามหมู่บ้านใกล้ที่ ๆ พระองค์ประทับ พระเนตรจับอยู่ที่พื้นดินจากบ้านโน้นสู่บ้านนี้ ทรงรับอาหารตามแต่จะมีผู้ถวายโดยใส่ลงในบาตรของพระองค์ บางคราวเสด็จไปแต่องค์เดียว บางคราวเสด็จไปพร้อมกับภิกษุสงฆ์เดินเป็นแถวเดี่ยวเรียงองค์ ไม่ลักลั่น ทุกองค์ถือบาตรอยู่ในมือ มีกิริยาสงบเสงี่ยมสำรวมและแช่มชื่นเหมือนกันหมด

บางครั้งก็มีผู้นิมนต์ให้พระองค์ฉันอาหารบิณฑบาตตามบ้านเรือนของเขา ในกรณีที่เป็นการสมควร พระองค์ก็ทรงรับอาราธนาประทับนั่งเหนืออาสนะที่เขาจัดถวาย และฉันอาหารจากบาตรของพระองค์ที่เขารับไปแล้วไปบรรจุอาหาร เมื่อเสร็จจากการฉันและล้างพระหัตถ์แล้ว พระองค์จักสนทนากับบุคคลที่อยู่ในที่นั้น โดยทรงแนะนำชี้แจงให้เขารู้จักสิ่งดีและชั่ว ที่เป็นไปเพื่อสุขและทุกข์ทั้งในโลกนี้และโลกอื่น ทรงชี้ชวนให้บุคคลเหล่านี้มีความกล้าหาญในการที่จะปฏิบัติ หลังจากนั้นพระองค์ก็เสด็จกลับสู่ที่ประทับที่อาราม

ณ พระอารามที่ประทับ พระองค์จะประทับนั่งเงียบ ๆ อยู่ในเรือนพัก หรือตามโคนต้นไม้ในบริเวณใกล้เคียง ทรงรอคอยจนกระทั่งภิกษุทั้งหลายซึ่งอาศัยอยู่กับพระองค์เสร็จจากการฉันอาหารบิณฑบาต แล้วเสด็จเข้าไปพักผ่อนในที่ประทับส่วนพระองค์ชั่วขณะหนึ่ง ต่อเมื่อภิกษุมาประชุมพร้อมกันในโรงประชุมแล้ว พระองค์จักเสด็จไปตรัสข้อความเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งเหมาะสมแก่ที่ประชุมนั้น หรือที่ภิกษุเหล่านั้นกำลังพูดค้างอยู่ พระองค์จักทรงเร้าใจภิกษุเหล่านั้นให้มีความพากเพียรในการศึกษา และในการปฏิบัติพระธรรมวินัย ด้วยความมุ่งหมายที่จะให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทาง คือพระนิพพาน เสียแต่ในชาติอันเป็นปัจจุบันนี้ทุกคราวไป

ในบรรดาภิกษุนั้น มักจะมีบางรูปทูลขอให้พระองค์ทรงบอกข้อธรรมสำหรับการบำเพ็ญภาวนาของตนโดยเฉพาะในข้อใดข้อหนึ่งซึ่งเหมาะแก่อุปนิสัยของตน พระองค์ก็จะทรงพิจารณาและประทานบทธรรมที่เหมาะสม เป็นบทยากหรือง่ายก็ย่อมสุดแต่จะทรงเห็นสมควรว่า ภิกษุรูปนั้นจะเป็นผู้มีความสามารถเพียงใด และได้บำเพ็ญมาแล้วอย่างไร

เมื่อถึงเวลาอันสมควร ภิกษุทั้งหลายต่างก็เลิกประชุม ต่างรูปต่างจักไปสู่ที่สงัด มีโคนต้นไม้ หรือป่าไม้ หรือเรือนร้าง เป็นต้น เพื่อบำเพ็ญภาวนาตามบทธรรมที่ได้รับมาจากพระพุทธองค์ ส่วนพระพุทธองค์ก็เสด็จกลับสู่ที่ประทับส่วนพระองค์

ในฤดูร้อน พระองค์จะประทับอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งจนเพียงพอแก่พระอัธยาศัย เป็นโอกาสที่ประชาชนตามหมู่บ้านหรือจังหวัดใกล้เคียงจักมาเฝ้าพระองค์ในตอนเย็น บางพวกก็นำสิ่งของมาถวาย บางพวกก็มาฟังธรรม พระองค์ทรงแสดงธรรมด้วยพระกิริยาวาจาที่น่าเลื่อมใส โดยวิธีให้ทุกคนในที่นั้นได้ความรู้ความเข้าใจ ไม่ว่าจะเป็นคนยากจนหรือคนมั่งมี คนเรียนมากหรือคนเรียนน้อย ทุกคนในที่นั้นย่อมรู้สึกเสมือนว่าพระองค์ตรัสข้อความเหล่านั้นเพื่อเขาโดยเฉพาะจนตลอดเวลา เมื่อจบพระธรรมเทศนาแล้วทุกคนก็มีความพอใจปลาบปลื้มสรรเสริญพระธรรมเทศนา และประกาศตนเป็นผู้รับนับถือพระธรรม และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดจนตลอดชีวิต ต่อพระพักตร์ของพระองค์ และต่างกลับบ้านด้วยดวงใจที่เปี่ยมไปด้วยความสุข

เมื่อประชาชนกลับไปหมดแล้ว พระองค์จักเสด็จไปสู่ที่สรงน้ำแห่งใดแห่งหนึ่งในพระอาราม หรือถ้ามีสระหรือบึงที่เหมาะแก่การสรงในบริเวณใกล้เคียง พระองค์จักเสด็จไป ณ ที่นั้น ทรงชำระกายในเวลาเย็น หลังจากนั้นก็ทรงพักผ่อนด้วยสมาธิอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นเวลาพอสมควร

บางคราวในตอนเย็นมาก หรือใกล้ค่ำ พวกภิกษุบางรูปซึ่งไม่ได้อาศัยอยู่กับพระองค์ ได้เดินทางมาจากที่อื่นเพื่อเฝ้าพระองค์ เพื่อการเยี่ยมเยียน หรือเพื่อขอรับพระพุทธโอวาทอย่างใดอย่างหนึ่ง พระองค์ย่อมทรงต้อนรับปราศรัยแก่ภิกษุเหล่านั้นและประทานคำสั่งสอนชี้แจง ตลอดจนทรงอธิบายธรรมะที่ยาก ๆ ให้เป็นที่เข้าใจแก่ภิกษุเหล่านั้น

ในตอนพลบนี้ ถ้าทรงเหน็ดเหนื่อยด้วยการนั่งตลอดวัน พระองค์ก็จักทรงดำเนินไปมาในที่ใดที่หนึ่งในพระอารามนั้น เพื่อเป็นการบำบัดความเมื่อยล้าที่เกิดขึ้นจนกระทั่งร่างกายบังเกิดความสดชื่นและคล่องแคล่วดังเดิม เมื่อทรงจงกรมดังกล่าวนี้จนพอแก่พระอัธยาศัยแล้ว พระองค์ก็ทรงพร้อมที่จะสนทนากับภิกษุสงฆ์อีกระยะหนึ่งในตอนค่ำทุก ๆ คืน

ในเวลาจวนดึก เป็นโอกาสที่บุคคลชั้นสูงมีพระราชาแห่งนครนั้น ๆ เป็นต้นจักได้พากันไปเฝ้าเพื่อทรงสนทนาและไต่ถามปัญหาบางประการตามที่อยากจะทราบ พระองค์จะตรัสตอบแก้ไขปัญหาของชนเหล่านั้นจนเป็นที่พอใจ และทูลลากลับไปในเวลาอันสมควร

หลังจากนั้นแล้ว พระองค์จักทรงพักผ่อนบรรทมหลับด้วยอาการที่เรียกว่า "ประทับสีหเสยยา" คือ ทรงนอนตะแคงทางเบื้องขวา มีพระบาทซ้อนเหลื่อมกัน พระหัตถ์วางพาดไปตามยาวแห่งลำตัว พระหัตถ์อีกข้างหนึ่งงอพับเข้ามาวางแนบอยู่ข้างพระเศียร (ดังจะเห็นได้จากแบบพระพุทธรูปบรรทมทั่ว ๆ ไป) ทรงกำหนดสติในการลุกเมื่อถึงเวลาจะต้องลุก แล้วก็บรรทม ทรงตื่นบรรทมประมาณ ๒ ชั่วนาฬิกา

ก่อนย่ำรุ่ง แล้วทรงบำเพ็ญพุทธกิจด้วยการเข้าสมาธิภาวนา ตรวจส่องอุปนิสัยของสัตว์ผู้ควรรับธรรมเทศนาในวันนั้น

ตลอดเวลา ๔๕ พรรษาแห่งการเทศนาสั่งสอนของพระองค์นั้น พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพุทธกิจอย่างครบถ้วนดังกล่าวนี้ทุก ๆ วัน เว้นแต่คราวเดินทาง พระองค์ใช้เวลาให้หมดไปในการสั่งสอน มิใช่เพียงแต่ธรรมะทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังทรงตอบปัญหาและทรงชี้แจงข้อความอันเกี่ยวกับการครองชีวิตอย่างชาวโลก แก่ผู้ที่ประสงค์จะทราบไปพร้อมกันด้วยในหมู่ประชาชน ทั้งนี้อย่างเหมาะสมแก่เหตุการณ์และบุคคลในที่นั้น ๆ ด้วยพระปรีชาญาณของพระองค์

พระพุทธเจ้าของเราเป็น "พระบรมครู" อย่างยอดเยี่ยม พระองค์ทรงประกอบกรณียกิจด้วยความพยายาม ความกรุณา ความอดกลั้น อดทน และเต็มพระทัย ในการที่ทรงปฏิบัติต่อภิกษุทั้งหลายเป็นประจำทุกวันมิได้ขาด ในการตอบปัญหาและอธิบายข้อยุ่งยากต่าง ๆ ไม่เคยมีสักครั้งเดียวที่ทรงขัดพระทัยในการถามของผู้ถาม หรือทรงรำคาญขัดเคืองแก่ผู้หนึ่งผู้ใดที่ได้ทูลถาม ไม่ว่าเขาจะถามอย่างมิตรหรืออย่างศัตรู และไม่มีปัญหาใด ๆ ที่มีผู้ถามแล้วพระองค์จะทรงตอบไม่ได้

อนึ่ง พระองค์ทรงพร้อมอยู่เสมอที่จะตรัสแก่บุคคลนานาชนิดที่มาเฝ้าพระองค์ด้วยถ้อยคำอันเหมาะสม ไม่ว่าเขาจะมาถามเพราะความอยากรู้ อยากเข้าใจ หรือว่าจะมาถามเพื่อล่อต้อนให้พระองค์ติดกับจนมุมในถ้อยคำของพระองค์เอง สำหรับผู้ที่มาถามด้วยความอยากรู้ในข้อธรรมที่ลึกซึ้งต่าง ๆ นั้น พระองค์ได้ประทานคำตอบที่สำเร็จประโยชน์แก่คนเหล่านั้น และเป็นที่พอใจอย่างยิ่ง ส่วนบางคนที่มาเพื่อท้าทายลองดีกับพระองค์ ก็มีอยู่บ่อย ๆ ที่พ่ายแพ้แก่พระปรีชา จนถึงกับยอมรับนับถือถ้อยคำของพระองค์ และยอมบวชเป็นสาวกผู้จงรักภักดีต่อพระองค์จนตลอดชีวิต.

นักเผยแผ่เอกของโลก

นักเผยแผ่เอกของโลก คือ พระพุทธเจ้า ตลอดเวลา ๔๕ ปี นับแต่ทรงตรัสรู้มาได้ทรงใช้ชีวิตในการเผยแผ่ทั้งสิ้น และทรงเป็นบุคคลแรกที่คิดริเริ่มการเผยแพร่พระธรรมคำสอนขึ้นในโลก ก่อนหน้านักเผยแผ่อื่น ๆ ที่มีชื่อเสียงของโลก อันเป็นที่รู้จักกันในนามของพวกมิชชันนารี (Missionnaires)

พระพุทธองค์ทรงเผยแผ่พระธรรมคำสอนอยู่เป็นเวลาถึง ๔๕ ปี ขณะนี้คำสอนของพระองค์ยังยืนมาเป็นเวลาถึง ๒๕๐๐ ปีกว่าแล้ว หลังจากที่เสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน แต่พระนามของพระองค์ยังปรากฏอยู่ในความทรงจำอันไม่ลืมเลือนของพุทธศาสนิกชนทุก ๆ คน

การประกาศพุทธศาสนา และการตั้งสังฆมณฑล

เมื่อพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ได้ทรงตั้งปณิธานในพระหฤทัยแน่วแน่ที่จะทรงเผยแผ่ธรรมวิเศษที่พระองค์ทรงค้นพบให้ผู้อื่นได้ทราบ เพื่อปฏิบัติตนให้เข้าถึงแดนอมตะเช่นพระองค์ต่อไป จึงได้เสด็จไปยังป่าอิสิปตนะมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี แสดงพระธรรมเทศนา "ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร" โปรดเบญจวัคคีย์และทรงให้อุปสมบทกรรมด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นเหตุให้มีพระสงฆ์รุ่นแรกเกิดขึ้น ต่อมาท่านทั้งห้าก็ได้บรรลุอรหัตตผล เป็นพระอริยบุคคลชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา ในขณะนั้นจึงนับว่ามีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลกรวมหกองค์ด้วยกันกับทั้งพระพุทธองค์ กาลต่อมาพระองค์จึงได้สาวกใหม่อีกองค์หนึ่ง คือ ยสะเถระ ซึ่งเป็นชาวเมืองพาราณสี ต่อมาก็ทรงให้เอหิภิกขุอุปสัมปทาแก่กุลบุตรอีก ๕๔ คน ซึ่งได้บรรลุอรหัตตผล เป็นเหตุให้ในสมัยนั้นเกิดมีพระอริยสงฆ์องค์อรหันต์ขึ้นในโลกรวม ๖๐ องค์ด้วยกัน

ครั้นพระพุทธองค์ทรงเห็นว่า พระสงฆ์มีจำนวนมากพอที่จะดำเนินการประกาศพระศาสนาได้แล้ว จึงได้ตรัสเรียกพระอริยสาวกทั้ง ๖๐ องค์มาประชุมพร้อมหน้ากัน

แล้วทรงแนะนำวิธีการเผยแผ่พระศาสนาให้เข้าใจ แล้วจัดการส่งพระสาวกทั้งหมดไปตามชนบทราชธานีต่าง ๆ โดยให้แยกทางกันไปแห่งละองค์ ส่วนพระองค์เองได้เสด็จไปยังอุรุเวลาเสนานิคม อันเป็นที่อยู่ของชฎิลหัวหน้าเจ้าลัทธิสกุลกัสสปสามพี่น้องพร้อมด้วยบริวารประมาณ ๑๐๐๐ รูป ได้ทรงแสดงธรรมเทศนาโปรดให้บุคคลเหล่านั้นจนได้บรรลุอรหัตตผล

ในจำนวนพระอริยสาวกรุ่นแรก ๖๐ องค์ที่ส่งออกไปประกาศศาสนานั้น ต่อมาพระพุทธองค์ก็ทรงอนุญาตให้ท่านเหล่านั้นทำการอุปสมบทกรรมที่เรียกว่า **"ติสรณ-คมนูปสัมปทา"** * ได้ ในบรรดาผู้ที่ติดตามพระอริยสาวกเข้ามาเพื่อขอเอหิภิกขุอุปสัมปทาต่อพระพุทธองค์นั้น ได้มีบุคคลสำคัญ ๒ ท่านซึ่งได้มีบทบาทสำคัญในสังฆมณฑล คือท่านอุปติสสะ ซึ่งได้รับฉายาว่า พระสารีบุตร ส่วนท่านโกลิตะ ได้รับฉายาว่า พระโมคคัลลานะ ทั้งสองท่านนี้ได้เป็นอัครสาวกที่สำคัญและใกล้ชิดสนิทสนมกับพระพุทธองค์ เวลาท่านเข้าเฝ้าหรือในสังฆสันนิบาตซึ่งพระพุทธองค์ประทับเป็นประธาน ปรากฏว่าท่านทั้งสองได้รับเกียรตินั่งข้างพระปรัศว์ขวาซ้ายใกล้ชิดพระพุทธองค์ พระอัครสาวกทั้งสองได้เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่และประดิษฐานพระศาสนา ช่วยแบ่งเบาภาระของพระบรมศาสดา ในการบริหารภิกษุบริษัททั่วสังฆมณฑลตลอดเวลาที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ เฉพาะอย่างยิ่งพระสารีบุตรปรากฏว่าท่านเป็นผู้เลิศทางปัญญา มีปรีชาสามารถในการแสดงธรรม นับเป็นที่สองรองจากสมเด็จพระบรมศาสดา ในพระสูตรต่าง ๆ จึงมักใช้คำนำหน้านามของท่านว่า **"พระธรรมเสนาบดี"** คู่กับคำว่า **"พระธรรมราชา"** อันเป็นพระนามของสมเด็จพระบรมศาสดา ท่านผู้นี้ประกอบด้วยความเพียรอันแรงกล้าในการเผยแผ่พระศาสนา แม้กำลังอาพาธหนักถึงกับถ่ายเป็นโลหิต ก็ยังประคองสังขารที่เต็มไปด้วยโรคไปแสดงธรรมแก่โยมหญิงที่บ้าน โดยมิได้ห่วงใยในตนเอง แต่ห่วงหน้าที่เป็นที่สุด ผลก็คือโยมหญิงนั้นได้บรรลุพระธรรมขั้นวิมุตติ

---

* พระสาวกที่จะให้อุปสมบทกรรมนั้น ทำหน้าที่เป็นอุปัชฌายาจารย์ แนะนำผู้จะบวชให้ปลงผมและหนวด ครองผ้ากาสาวพัตร แล้วเปล่งวาจาถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ ด้วยความเลื่อมใส ตั้งใจจริงก็เป็นอันสำเร็จกิจ

อนึ่ง ในบรรดาพระอริยบุคคลนั้น ซึ่งนับว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติโดยภูมิธรรมเท่าเทียมกัน แต่กระนั้นก็ยังมีความสำคัญยิ่งหย่อนกว่ากันโดยหน้าที่ คือ ในการบำเพ็ญกรณีเกี่ยวกับการเผยแผ่ และการส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นมั่นคงแห่งพระศาสนา ในสมัยพุทธกาล ในตำนานจึงได้จัดลำดับพระอริยสงฆ์สาวกไว้เป็น ๓ ชั้น คือ

พระอัครสาวกมี ๒ องค์ คือ พระโมคคัลลานะ และพระสาริบุตร

พระมหาสาวกมี ๘๐ องค์ ซึ่งเรียกว่า พระอสีติมหาสาวก ซึ่งแปลว่า พระสาวกผู้ใหญ่ ๘๐ องค์ (มีพระเบญจวัคคีย์ทั้ง ๕ พระยสะ พระอุรุเวลกัสสป พระนทีกัสสป พระคยากัสสป พระมหากัสสป พระอุบาลี และพระอานนท์ เป็นต้น)

พระสาวก คือองค์อื่น ๆ นอกจากที่กล่าวแล้ว

ครั้นเมื่อพระอริยสงฆ์ในพุทธสำนักเพิ่มขึ้นถึง ๑๒๕๕ องค์ โดยมิได้นับรวมรุ่นแรก ๖๐ องค์ที่ทรงส่งไปประกาศศาสนาดังกล่าวแล้ว พระบรมศาสดาทรงเห็นว่า ถึงเวลาที่จะ ทรงตั้งพระศาสนาเป็นหลักแหล่ง ณ แห่งใดแห่งหนึ่งได้แล้ว จึงทรงพาพระสงฆ์ทั้งหมดเสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ นครหรวงแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารได้เสด็จมาเฝ้าและน้อมถวายสวนเวฬุวันอุทิศให้เป็นสังฆาราม นับเป็นสังฆารามแห่งแรกซึ่งมีขึ้นเป็นศาสนสมบัติในพระพุทธศาสนา

หลังจากนั้นมา พระองค์ก็มิได้ทรงหยุดนิ่ง ได้ทรงแบ่งพระสาวกออกเป็นหมวดหมู่ โดยให้มีผู้ที่สามารถเป็นหัวหน้า ส่งจ่ายไปตามชนบทราชธานีต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควร ส่วนพระองค์เองพร้อมด้วยพระอริยสาวกบางส่วนก็ได้เสด็จไปยังราชธานีที่สำคัญ ๆ ตามลำดับกาลเวลาและโอกาส ทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดประชาชนและบุคคลสำคัญ ๆ และทรงได้พระอริยสาวกชั้นพระมหาสาวกเพิ่มขึ้น

นอกจากการเผยแผ่ขยายในทางศาสนธรรมให้กว้างขวาง และในด้านขยายสังฆมณฑลแล้วก็ยังได้มีอารามใหญ่ ๆ เกิดขึ้นหลายแห่ง เช่นแคว้นมหาวิหาร บุพพารามมหาวิหาร (นางวิสาขา มหาอุบาสิกาสร้างถวายในกรุงสาวัตถี) นิโครธาราม อันกษัตริย์

ศากยวงศ์สร้างถวายในกรุงกบิลพัสดุ์ และโฆสิตารามในกรุงโกสัมพี เป็นต้น เป็นเหตุให้พระสงฆ์สาวกได้มีที่จำพรรษาเป็นหลักแหล่ง ไม่ต้องเที่ยวเร่ร่อนไปเหมือนในระยะแรก ๆ

ครั้นเมื่อพระศาสนาแผ่ไพศาลออกไป และจำนวนพระสงฆ์ก็เพิ่มมากขึ้น ปรากฏว่าทุก ๆ พระอาราม หรือสำนักที่พักสงฆ์ล้วนบริบูรณ์ด้วยลาภสักการะอันนับเนื่องในปัจจัยสี่ไม่บกพร่อง จึงเป็นเหตุให้มีผู้มุ่งแสวงลาภผลได้ช่องปลอมตัวเข้ามาบวช หรือบวชโดยมิใช่ศรัทธาจริง เป็นเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยบางประกา พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติวิธีอุปสมบทขึ้นใหม่ เรียกว่า **"ญัตติจตุตถกรรมวาจา"** ทรงเริ่มใช้วิธีนี้ในการให้อุปสมบทสามเณรราหุลเป็นปฐมฤกษ์ ต่อมาก็ทรงเลิกวิธี **"ติสรณคมนูปสัมปทา"** และส่วนพระองค์เองก็มิได้ใช้เอหิภิกขุอุปสัมปทาอีกต่อไป

ได้มีเหตุพิเศษเกิดขึ้นอย่างหนึ่ง คือ หลังจากพระพุทธองค์เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ครั้งแรกแล้วไม่นานนัก พระนางปชาบดีโคตมี พระมาตุจฉา ซึ่งเคยฟูมฟักพระพุทธองค์มา นับแต่ที่พระชนนีได้สิ้นพระชนม์ไปหลังจากที่ประสูติเพียง ๗ วัน พระนางได้รบเร้าพระอานนท์ให้ทูลขอพุทธานุญาต ให้พระนางได้อุปสมบทในพระพุทธศาสนาบ้าง พระพุทธองค์ไม่เต็มพระทัยนัก แต่พระอานนท์เฉลียวฉลาดในการทูลแถลงเหตุผลแวดล้อม พระบรมศาสดาทรงเคารพในเหตุผลก็จำพระทัยต้องทรงอนุญาต โดยทรงวางเงื่อนไขที่เรียกว่า **"ครุธรรม"*** ไว้ ๘ ประการ สำหรับพระนางปชาบดีโคตมีและสตรีที่ติดตามในตอนนั้น สตรีเพศที่เข้ามาบวชเป็นพระนับแต่พระนางปชาบดีโคตมีซึ่งเป็นปฐมบุคคลเป็นต้นมา จึงได้สมัญญาตามเพศว่า **"ภิกษุณี"** นอกจากนี้

---

* เป็นข้อปฏิบัติอันหนักสำหรับสตรีเพศ ทำได้ยากสำหรับผู้ไม่ตั้งใจจริง แต่การบวชสำหรับสตรีอื่นโดยทั่วไปยังทรงวางระเบียบวิธีไว้เป็นพิเศษอีก คือ บังคับให้ทำพิธีกรรมถึง ๒ ครั้ง ข้อปฏิบัติที่เรียกว่า "วินัย" ก็มาก และเข้มงวดกว่าของพระภิกษุ

ก็มีคำ **"สามเณรี"** และ **"สาวิกา"** เกิดขึ้น ในวงการแห่งภิกษุณีสงฆ์ครั้งนั้น ได้มีพระอริยสาวิกาสำคัญ ๆ หลาย ๆ องค์ มีพระปชาบดีโคตมีเถรี พระนันทาเถรี พระอุบลวรรณาเถรี พระธรรมทินนาเถรี และพระปฏาจาราเถรี เหล่านี้ ซึ่งแต่ละองค์ล้วนบรรลุพระอรหัตตผล ถึงพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาญาณ มีความสามารถเชี่ยวชาญที่เรียกว่า **"เอตทัคคะ"** แต่ละอย่างเช่นเดียวกับพระอริยสาวกฝ่ายภิกษุสงฆ์เหมือนกัน แต่คงจะเนื่องจากข้อบัญญัติเข้มงวดกวดขัน พระสงฆ์เพศหญิงจึงสืบเชื้อสายมาได้เพียงชั่วระยะกาลหนึ่งเท่านั้น จึงได้อันตรธานเสื่อมสูญหมดเชื้อสายไปภายหลังแต่พุทธปรินิพพานไม่กี่ร้อยปี

เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงดับขันธปรินิพพาน เมื่อพระชนมายุ ๘๐ พรรษาแล้ว หัวหน้าผู้รับมรดกพระพุทธศาสนา คือ พระสงฆ์ ซึ่งเป็นหลักเป็นประธานในพุทธบริษัทสี่ ได้บำเพ็ญกรณีย์ในการบริหารพระศาสนาสืบแทนพระพุทธองค์ต่อไป พระมหาสาวกสำคัญที่ยังมีชีวิตในตอนนั้น มี พระมหากัสสป พระอนุรุทธ พระอุบาลี และพระอานนท์ พระมหากัสสปมีฐานะเป็นสังฆวุฒาจารย์ ได้เป็นประธานสังฆมณฑลอำนวยการฝ่ายสงฆ์ จัดการถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ซึ่งมัลลกษัตริย์เป็นเจ้าภาพฝ่ายคฤหัสถ์จนเสร็จเรียบร้อย อีก ๓ เดือนต่อมาท่านก็ได้เป็นหัวหน้าพร้อมด้วยพระอริยสาวกอื่นรวม ๕๐๐ องค์ ทำปฐมสังคายนา และนี่เองเป็นที่มาแห่งพระ **"ไตรปิฎก"** ซึ่งกล่าวกันว่ามาครบบริบูรณ์ในการสังคายนาครั้งที่ ๓ ในรัชกาลพระเจ้าอโศกมหาราช ณ กรุงปาฏลีบุตร

เมื่อการสังคายนาครั้งที่ ๓ นี้สำเร็จลง (เมื่อพุทธศาสนาล่วงไปได้ ๒๓๖ ปีเศษ) ก็ได้ดำเนินการเผยแผ่พุทธศาสนานอกอาณาเขตชมพูทวีป โดยส่งพระสาวกผู้สามารถ จัดเป็นคณะ ๆ แยกกันเป็น ๙ สาย สายพระโสณะเถระกับพระอุตเตระเถระได้ถูกส่งมายังดินแดนสุวรรณภูมิ หรือแหลมทอง (แหลมอินโดจีน) พุทธศาสนาจึงแผ่เข้ามาที่ประเทศไทย และประเทศใกล้เคียงได้

การสังคายนาครั้งที่สำคัญอีกครั้ง คือ ครั้งที่ ๕ คือเมื่อพุทธศาสนาล่วงไปได้ราว ๔๐๐ ปีเศษ มีท่านผู้ใหญ่ปรารภว่า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า **"พระไตรปิฎก"** นั้น จดจำนำสืบ ๆ กันมาด้วยปาก อาจขาดตกบกพร่องสูญหาย เป็นช่องทางให้เกิดสัทธรรมปฏิรูปได้ บรรดาพระอริยสงฆ์ผู้ทรงคุณเชี่ยวชาญในพระไตรปิฎก และเชี่ยวชาญทางอักขรสมัย จึงจัดทำสังคายนาพระธรรมวินัย โดยวิธีจารึกเป็นลายลักษณ์อักษร โดยจารหรือจารึกในใบลาน จัดทำเป็นผูก ๆ ด้วยภาษาหนังสือที่ใช้กันอยู่ในสมัยนั้น จนจบสิ้นทั้งสามปิฎก ตามตำนานว่า เป็นหนังสือบรรทุกหลังช้างถึงเจ็ดหลังช้าง คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับบาลีนี้ ได้แพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ บรรดาที่นับถือพุทธศาสนา รวมทั้งประเทศไทยก็ได้คัดลอกถ่ายทอดจากต้นฉบับภาษาบาลี ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นั้น.

พระไตรปิฎก

หลังจากที่พระพุทธองค์เสด็จดับขันธ์ปรินิพานแล้ว บรรดาพระสาวกได้ประชุมสงฆ์ทันที เพื่อที่จะตกลงกันในหลักการแห่งธรรมและวินัยของสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อที่จะได้รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ได้อย่างถูกต้อง เพราะในบรรดาสาวกชุดแรกของพระองค์นั้น มีบางองค์ที่มีความสามารถเป็นยอดเยี่ยมในการทรงจำ ที่ได้รวบรวม รจนา ร้อยกรอง ธรรมเทศนา วรรณนา และคาถาต่าง ๆ ของพระพุทธองค์ไว้

๑) เหตุแห่งการทำสังคายนา

เหตุที่จะมีการทำสังคายนาครั้งแรกขึ้น หลังจากที่พระพุทธองค์ปรินิพพาน ณ เมืองกุสินาราแล้วนั้น บางตำรากล่าวว่า เพราะมีเหตุที่พระแก่รูปหนึ่ง ชื่อ สุภัททะ (บ้างว่าชื่อ อุปานันทะ) ซึ่งบวชปลายพุทธกาลได้แสดงความโล่งอกให้ปรากฏแก่ภิกษุอื่นได้ทันทีว่า เมื่อพระพุทธองค์ยังมีพระชนม์ชีพอยู่นั้น ทรงเข้มงวดกวดขันว่ากล่าวภิกษุทั้งหลายให้อยู่ในระเบียบวินัยเคร่งเครัดนัก ต่อแต่นี้ไปค่อยสบายหน่อยไม่ต้องมีใครคอยว่ากล่าว ซึ่งมูลเหตุที่อ้างนี้มีแตกต่างกันบ้างเล็ก ๆ น้อยๆ ในตำราต่าง ๆ เช่นอ้างไปถึงเทพเจ้าทั้งหลาย ปริวิตกว่า โลกจะเข้าสู่ความฉิบหายในเมื่อพุทธองค์และบรรดาพระอรหันต์เข้าปรินิพพานหมดแล้ว จึงกล่าวแนะให้มีการประชุมทำสังคายนาขึ้น

๒) สังคายนาครั้งแรก

การประชุมสังคายนาครั้งแรกได้ทำขึ้นที่เมืองราชคฤห์ ๓ เดือนภายหลัง พุทธปรินิพพาน ณ ถ้ำสัตตบรรณ ที่ประชุมสงฆ์ได้ลงมติให้นิมนต์พระอรหันต์เข้าทำสังคายนาและจำกัดจำนวนไว้ ๕๐๐ รูป โดยพระมหากัสสปเป็นประธานพระอานนท์เป็นเลขานุการและพระอุบาลี เป็นผู้บรรยายเกี่ยวกับพระวินัยบัญญัติ ซึ่งที่ประชุมลงมติรับรองเป็นเอกฉันท์ เรียกว่า ปาติโมกข์

เมื่อสิ้นวิมุตติกังขาในเรื่องข้อธรรม และพระวินัยบัญญัติแล้ว ที่ประชุมก็จัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาตรวจตรา และแบ่งหมวดหมู่อีกครั้งหนึ่ง พระอานนท์เป็น

ประธานกรรมการฝ่ายทีฆะนิกาย บรรดาศิษย์พระสาริบุตรรับพิจารณามัชฌิมนิกาย พระ-อนุรุทธรับภาระสำหรับอังคุตตรนิกาย นับว่าธรรมะและวินัยที่พิจารณากันในที่ประชุมสังคายนาครั้งแรก ได้ทำกันอย่างละเอียดถี่ถ้วนและด้วยความเห็นชอบของทั้งหมด

ส่วนพระอภิธรรมนั้น บางตำราว่า เพิ่งมาวิจัยกันในสังคยานาครั้งที่ ๒ ที่เมืองเวสาลี

๓) สังคายนาครั้งที่ ๒

คือ หลังจากพุทธปรินิพพาน ๑๐๐ ปี สังฆเภทเกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความแตกแยกอย่างมากจนถึงต้องประชุมสงฆ์ เพื่อที่จะชี้ขาดลงไปว่า สิ่งใดควรจะเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามแง่ที่โต้แย้งกันอยู่

๔) สังคายนาครั้งที่ ๓

ตามตำนานทีปวงศ์ของลังกา พระไตรปิฎกที่แท้จริงได้รวบรวมร้อยกรองขึ้นในคราวสังคายนาครั้งที่ ๓ ในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช คือ หลังจากพุทธปรินิพพานได้ ๒๓๖ ปี พระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒินามว่า พระโมคคัลลีปุตตะติสสะ เป็นผู้เรียกประชุมสงฆ์จำนวน ๑๐๐๐ รูป ณ เมืองปาฏลีบุตร โดยมีเจตนาจะร้อยกรองพระคัมภีร์ที่แท้จริงของฝ่ายเถรวาท (นิกายวิภัชชวาทิน) ขึ้นระหว่างที่ประชุม ๙ เดือนทำสังคายนาอยู่ ดังนั้น จึงเกิดพระไตรปิฎกขึ้น คือ ได้แก่ พระสูตร พระวินัย พระอภิธรรม (หรือปรมรรถ) ซึ่งมีทั้งหมดถึง ๘๔๐๐๐ ธรรมขันธ์ กล่าวกันว่า ๘๒๐๐๐ ธรรมขันธ์เป็นคำสอนของพระพุทธองค์ ส่วนอีก ๒๐๐๐ ธรรมขันธ์เป็นคำสอนของบรรดาสาวก

๕) การเผยแพร่พุทธศาสนา

การเผยแพร่พุทธศาสนาไปตามที่ต่าง ๆ และต่างประเทศ ก็เกิดขึ้นในระยะนี้ คือ ตำนานของลังกากล่าวว่า พระโมคคัลลีบุตร ประธานสังคายนาได้ส่งพระสาวกไปทางแถบเหนือและแถบใต้ ศิษย์ของท่านติสสะ ชื่อมหินทะ อนุชาของพระเจ้าอโศกมหาราช (บ้างว่าเป็นโอรส) ก็ได้นำพุทธศาสนาและพระไตรปิฎกไปลังกา คัมภีร์พระไตรปิฎกที่ติดตัวไปในสมัยนั้น คือ การทรงจำ หาใช่เป็นลายลักษณ์อักษรไม่ มาจนรัชสมัย

พระเจ้าวัฏฏคามนี ในคริตสตวรษที่ ๑ คัมภีร์พระไตรปิฎกจึงได้จดจารึกลงเป็นตัวอักษร และคัมภีร์พระไตรปิฎกที่พระมหินทะเถระนำมายังลังกานั้น เป็นฉบับเดียวกับพระไตรปิฎกที่เราใช้กันอยู่ในทุกวันนี้

๖) พระไตรปิฎก นั้น ประกอบด้วยปิฎก ต่อไปนี้

๑. **วินัยปิฎก** ว่าด้วยระเบียบวินัยของคณะสงฆ์ และศีลซึ่งพระภิกษุและนางภิกษุณี จะพึงปฏิบัติประพฤติประจำวัน

๒. สุตตปิฎก (สันสกฤตว่า "สูตร") หมายถึง กศา เทศนา และอรรถาธิบายในเรื่องธรรม ทุกตอนไม่ว่าจะยาวจะสั้น ซึ่งมักปรากฏออกมาในรูปการสนทนา เรียกว่า "สุตตะ" (และมักเรียกเป็น สุตตันตะ) (สันสกฤต "ศูตรานตะ") สุตตปิฎก ประกอบด้วยนิกาย ๕ นิกาย

๓. **อภิธรรมปิฎก** ว่าด้วยปรัชญาอันสูงสุด หรือธรรมอันสูงสุด และธรรมเหล่านี้จะลึกซึ้งสูงสุดก็ต่อเมื่อได้ศึกษาอย่างถี่ถ้วน ธรรมเหล่านี้ปรากฏมาในรูปของการคำนวณนับ และการจัด-สรรหมวดหมู่ ส่วนใหญ่อ้างอิงถึงรากฐานทางจิตวิทยาของจริยธรรมฝ่ายพุทธศาสนา

อนึ่ง มีหลายตอนในพระไตรปิฎก ซึ่งกล่าวถึงการแบ่งคัมภีร์ออก เป็นองค์ ๙ หรือ ๙ ส่วน คือ

๑. สุตต เทศนาแบบความเรียง

๒. เคยย เทศนาซึ่งมีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง

๓. เวยยากรณะ การพรรณนา หรืออรรถาธิบาย

๔. คาถา พุทธพจน์ เป็นคำโคลง หรือ ฉันท์

๕. อุทาน คำที่เปล่งออกมา

๖. อิติวุตตกะ คำสั้น ๆ เริ่มด้วย "วุตฺตํ เตหํ ภควา"

๗. ชาตกะ นิทานในชาติปางก่อนของพระพุทธเจ้า

๘. อัมภูตธัมมะ พรรณนาความเรื่องปาฏิหาริย์

๙. เวทัลละ คำสอนปรากฏในรูปของปุจฉาและวิสัชนา

การแยกหมวดเช่นนี้ เป็นเพียงการแยกประเภทคัมภีร์พุทธศาสนา ตามรูปร่างและสาระ แต่ก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นอย่างหนึ่งว่า ในสมัยที่มีการรวบรวมคัมภีร์ขึ้นนั้น ได้มีคัมภีร์สั้น ๆ เป็นจำนวนมากและเป็นชนิดต่าง ๆ เช่น วินัย กถา การสนทนาโต้ตอบ สุภาษิต พุทธพจน์ ข้อความ เหล่านี้ พุทธสาวกได้ทรงจำและท่องบ่นกันสืบมา พระ-สาวกพากันท่องจำเป็นบทสวดอันศักดิ์สิทธิ์ สวดกันในอินเดียและลังกาจนทุกวันนี้

อนึ่ง พุทธสาวก ย่อมได้ขนานนามต่าง ๆ กัน คือ

สุตตันติกะ ผู้ทรงพระสูตร

ธัมมกถิกะ ผู้สั่งสอนธรรม

วินัยธระ ผู้ทรงวินัย

เพื่อความมั่นคงแห่งพระธรรมและพระวินัย จำต้องท่องจำ และสวดพระคัมภีร์กันเสมอ ๆ โดยปรกติในฤดูฝน ภิกษุมักประชุมกันขบคิดปัญหาธรรมอันสลับซับซ้อนเพื่อความรู้แจ้งในสัจธรรมนั้น

ส่วน กถาวัตถุปกรณ์ พระโมคัลลีปุตตะติสสะ เป็นผู้รจนาขึ้น และรวบรวมไว้ในอภิธรรมปิฎก คัมภีร์กถาวัตถุ จึงเข้าใจว่าเป็นคัมภีร์ฉบับล่าที่สุดของพระไตรปิฎก กล่าวคือ เกิดขึ้นในสมัยสังคายนาครั้งที่ ๓ นี่เอง

๗) ภาษาบาลี

ภาษาบาลีที่ใช้กันอยู่ในพระไตรปิฎกของเรานี้ จะเป็นภาษาเดียวกับภาษาที่ใช้ในการร้อยกรองคัมภีร์ในการสังคายนาครั้งที่ ๓ หรือไม่นั้น ยังเป็นที่สงสัย เพราะพระพุทธ-องค์ทรงดำรัสโดยใช้ภาษาท้องถิ่นของพระองค์ ซึ่งใช้พูดกันในแถบโกศล และน่าจะใช้ภาษานี้ในการประกาศสัจจธรรม ต่อมาเมื่อเสด็จจาริกไปในแคว้นมคธ (พิหาร) ก็คงจะจะทรงใช้ภาษามคธ และพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้สาวกทุกองค์ ศึกษาพุทธพจน์ใน

ท้องถิ่นของตนได้ (คือ แปลพุทธพจน์เป็นภาษาอื่น) ในการสังคายนาที่เมืองปาฏลีบุตร อาจจะได้ใช้ภาษาท้องถิ่น คือ มาคธีโบราณ ส่วนภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาวรรณกรรมของพระพุทธศาสนา (คือ พระไตรปิฎก) และแม้จะเรียกว่า มคธี แต่ก็ผิดแปลกไปจากภาษาท้องถิ่นเดิมมาก และภาษาบาลีก็มีส่วนที่เหมือนกับภาษาท้องถิ่นอื่น ๆ น้อยมาก ดังนั้น จึงเข้าใจกันว่า ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ใช้กันในทางวรรณกรรม ส่วนหนึ่งต่างหากของพุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะ และคงจะได้มีการผสมกับภาษาถิ่นอื่น ๆ จึงเจริญขยายตัวขึ้น เพราะปรากฏว่าภาษาบาลีได้รวมเอาหลักฐานร่องรอยของภาษาท้องถิ่น ตระกูลอินโดอารยันไว้หลายภาษา คัมภีร์พระไตรปิฎกซึ่งเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นเมื่อคริสตศวรรษที่ ๑ จึงเป็นภาษาบาลีทั้งรูปเก่าและใหม่ ภาษาบาลีนับแต่สมัยแรกจึงเป็นภาษาที่มีวิวัฒนาการมาเป็นอันมาก และพระภิกษุลังกาในสมัยนั้น ก็คงพอใจที่จะรักษาคัมภีร์ และจารึกด้วยอักษรดั้งเดิมซึ่งใช้อยู่ในอินเดีย และพระภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้สนใจต่อสาระของคัมภีร์ และความสำคัญของภาษาเท่า ๆ กัน จึงได้เก็บรักษาไว้ และถ่ายทอดพระไตรปิฎกต่อมาถึงพวกเรา และจารึกเป็นภาษาบาลีด้วยความอุตสาหะอย่างยิ่ง ตลอดระยะกาล ๒๐๐๐ ปีที่ผ่านมา แม้กระนั้นก่อนที่คัมภีร์นั้นจะได้ใช้ภาษาบาลีอย่างแน่นอน และนำเข้าไปแพร่หลายในประเทศลังกา ก็ได้มีการแก้ไขสาระสำคัญกันมาก

คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี จึงเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาอันมีค่ายิ่ง เพราะมิใช่เพียงแต่จัดว่า เป็นบ่อเกิดความรู้ทางพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังให้ความรู้ในด้านวรรณกรรมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ในสมัยก่อนอีกด้วย.

พิมพ์ที่ไทยมิตรการพิมพ์ ๕๘ ซอยเกษมสันต์ ๒ ปทุมวัน นครหลวงกรุงเทพธนบุรี โทร. ๕๔๘๓๗
น.ส. เพ็ญจันทร์ เหล่ามรกต ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๑๕